

Lesedi

Buka ya Morutabana

L.T. Bojosinyane

T.L. Khimbili

T.R. Lekgetho

R. Masilo

M. Menyatswe

K. Theledi

Review Copy

Ga go mo molaong go gatisa tsebe nngwe le nngwe fela go tswa mo bukeng e, kwa ntle ga tumelano e e kwadilweng ya Baphasalatsi.

OXFORD

UNIVERSITY PRESS
Southern Africa

University Press Southern Africa (Pty) Ltd

Vasco Boulevard, Goodwood, Cape Town, Republic of South Africa
P O Box 12119, N1 City, 7463, Cape Town, Republic of South Africa

University Press Southern Africa (Pty) Ltd is a wholly-owned subsidiary of
University Press, Great Clarendon Street, OX2 6DP.

The Press, a department of the University of furthers the University's objective of
excellence in research, scholarship, and education by publishing worldwide in

New York

Auckland Dar es Salaam Hong Kong Karachi
Kuala Lumpur Madrid Melbourne Mexico City Nairobi
New Delhi Shanghai Taipei Toronto

With offices in

Argentina Austria Brazil Chile Czech Republic France Greece
Guatemala Hungary Italy Japan Poland Portugal Singapore South Korea
Switzerland Turkey Ukraine Vietnam

is a registered trade mark of University Press
in the UK and in certain other countries

Published in South Africa
by University Press Southern Africa (Pty) Ltd, Cape Town

Oxford Lesedi Buka ya Morutabana Mophato wa 8
ISBN 978 0 195 99493 3

© University Press Southern Africa (Pty) Ltd 2012

The moral rights of the author have been asserted
Database right University Press Southern Africa (Pty) Ltd (maker)

First published 2012

All rights reserved. No part of this publication may be reproduced,
stored in a retrieval system, or transmitted, in any form or by any means,
without the prior permission in writing of University Press Southern Africa (Pty) Ltd,
or as expressly permitted by law, or under terms agreed with the appropriate
designated reprographics rights organization. Enquiries concerning reproduction
outside the scope of the above should be sent to the Rights Department,
University Press Southern Africa (Pty) Ltd, at the address above.

You must not circulate this book in any other binding or cover

Publisher: Mpho Motlhodiemang

Commissioning Editor: Idah Swazi

Managing Editor: Thabo Kgolane
Project Manager: Lerato Trok
Designer: Samantha Rowles

Printed and bound by

Diteng

Kgweditharo ya1	23
Kgaolo ya 1: A o a ikitse	25
Beke 1 le 2: botlhokwa jwa go ikitse.....	25
Dipuisano tsa setlhophya	25
Ditlhangwa tsa dikwalo jaaka dikgankhutswe tsa bašwa	26
Tlhamo ya kanelo	28
Tekatlhologanyo ya theetso.....	28
Beke 3 le 4: Kgodiso ya ngwana	29
Go reetsa puo	29
Dipotso ka ga setlhangwa sa theetsos	30
Buisa puo	30
Thutiso ya puo	30
Thutiso ya mainatswako	31
Go kwala puo	31
Thutiso ya dipolelwana	31
Go buisa le go lebelela setlhangwa se se bonwang go se tlhaloganya	32
Thutiso ya setlhangwa se se bonwang.....	32
Kgaolo ya 2:Dipalangwa	33
Beke 5 le 6: Mefuta ya dipalangwa.....	33
Dipuisano tsa setlhophya	33
Go buisa padi.....	34
Go kwala lekwalo la botsalano	36
Tekatlhologanyo ya theetso. (Go reetsa medumo fela).....	36
Go buisetsa go tlhaloganya	37
Go aga dipono gape	39
Beke 7 le 8: Mathata a a tlisiwang ke dipalangwa	39
Puo e e saakanyediwang ya athikele ya makaisane	39
Go buisa athikele ya makasine.....	40
Go kwala athikele ya makasine	41
Puisano ya setlhophya ka athikele ya makasine..	41
Go buisa leboko	43
Kgaolo ya 3: Tikologo	45
Beke 9 le 10: Tlhokomelo ya tikologo.....	45
Potsotherisano ya dipuisano tsa setlhophya	45
Go buisa pegelo ya patlisiso.....	46
Setlhangwa sa tiriso_pegelo ya patlisiso	47
Tekatlhologanyo ya theetso.....	48
Go buisa leboko	49
Kgweditharo ya 2	52
Kgaolo 4: Metlholo ya tlholego	53
Beke 1 le 2: Metlholo ya diphologolo	53
Go reetsa tekatlhologanyo (dikaelo).....	53
Go buisa setlhangwa sa pono	54
Go kwala setlhangwa sa ditaelo	55
Go neela dikaelo	55
Go buisa leboko.....	56
Beke 3 le 4: Metlholo ya tlhago	57
Go reetsa dipuisano tsa makgothhana/lekoko....	57
Setlhangwa sa dikwalo jaaka sa thelebišhene ...	57
Go kwala mmuisano	58
Ngangisano.....	58
Go buisa leboko.....	59
Go lebelela khatunu.....	60
Kgaolo 5: Diphologolo	61
Beke 5 le 6: Matshelo a diphologolo a mo kotsing.....	61
Go reetsa tekatlhologanyo.....	61
Ditlhangwa tsa dikwalo	62
Go kwala potsotherisano	63
Go buisa leboko	64
Beke 7 le 8: Mekgwa ya go tshela le diphologolo	64
Go reetsa athilkele ya lekwalodikgang	64
Ditlhangwa tsa dikwalo: Padi ya bašwa.....	65
Go kwala thadiso ya kgang/padi.....	65
Dipuisano tsa setlhophya	66
Go buisa leboko	66
Kgweditharo ya 3	68
Kgaolo 6: Ditoro	69
Beke 1 le 2: Boikgodiso	70
Go reetsa mmuisano o o gatisitsweng	70
Diponagalo tsa setlhangwa	73
Go kwala mmuisano/puisano	75
Mmuisano wa setlhophya	77
Go buisa leboko.....	78
Beke 3 le 4: Dikgwetlho	80
Go reetsa tekatlhologanyo – lekwalo la ba kgatiso/ba baga dikgang	80
Go buisa athikele ya lekwalodikgang	81
Kgaolo 7: Metshameko	83
Beke 5 le 6: mefuta e e farologaneng ya metshameko	83
Puo e e sa ipaakanyediwang.....	83
Go buisa kgangkhutswe	85
Lekwalo le e seng la semmuso	86
Puo e e ipaakanyeditsweng.....	88
Dipuisano tsa setlhophya	89
Go buisa leboko	90
Beke 7 le 8: Bagaka ba metshameko	90
Go reetsa tshedimosetso	91
Go buisa kgangkhutswe	93
Go kwala kgangkhutswe	93

Go tlotla kgang.....	93
Go buisa leboko	93
Tekatlhologanyo ya puiso	95
Ditogammano tsa go reetsa le go bua.....	95
Kgaolo 8: Diritibatsi	98
Beke 9-10: Tiriso botlhaswa ya diritibatsi	98
Go reetsa setlhangwa se se buisetswang kwa godimo go tswa mo kgangkhutsweng	98
Kgangkhutswe	99
Go kwala tlhamo ya ngangisano.....	100
Kgweditharo ya 4	106
Kgaolo 9: Dijo.....	108
Beke 1 le 2: Dijo go ka ditso	108
Go reetsa tekatlhologanyo.....	108
Go buisa athikele ya lekwalodikgang/makasine .	110
Athikele ya makasine	112
Go buisa leboko	113
Beke 3 le 4:Dijo tse di itekanetseng	114
Go buisa setlhangwa sa padi.....	115
Go kwala bukatsatsi.....	116
Dipuisano tsa setlhophha	117
Go buisa leboko	117
Kgaolo 10: Bojanala	119
Beke 5 le 6: Tsamaya o bone bontle	119
Setlhangwa se se buisediwang kwa godimo	119
Setlhangwa sa dikwalo terama.....	121
Pegelo ya mmegadikgang	123
Kgaolo ya 11: Poeletso le go baakanyetsa ditlhatlhobo	126
Beke 7 le 8: Poeletso le go baakanyetsa ditlhatlhobo	126
Puo e e ipaakanyeditsweng	126
Tekathloganyo ya theetso.....	126
Tekathlogayo ya puiso	127
Memorantamo wa tlhatlhobo ya bofelo jwa ngwaga	128
Karolo ya C	134
Didiriswa tsa tlhatlhobo	134
Thulaganyo mo Mophatong wa 8	145

Review Copy

Matseno

KAROLO YA A

Pegelo ya Pholisi ya Bosetšhaba ya Kharikhulamo le Tlhatlhobo

Oxford Lesedi Mophato wa 8 e rulagantswe sentle go ya ka Pegelo ya Pholisi ya Bosetšhaba ya Kharikhulamo le Tlhatlhobo. Lethathama le le baakantswe go thokomela maikaelelo magolo a kharikhulamo le maikaelelo a a rileng a serutwa.

Pegelo ya Pholisi ya Bosetšhaba ya Kharikhulamo le Tlhatlhobo

Pegelo ya Pholisi ya Bosetšhaba ya Kharikhulamo le Tlhatlhobo (PPKT) e emisetsa Setatamente sa

Lenaneo le le bontsha ka moo ditokomane tse di phimolang le go emisetsa ditokomane tsa kharikhulamo e e fetileng:

Pele ga Firikgong 2012	Firikgong 2012 le go feta
<i>Pegelo ya Kharikhulamo ya Bosetšhaba Mephato R – 9 (2002) Kasete ya Mmuso ya. 23406 ya 31 Motsheganong 2002 le Pegelo ya Kharikhulamo ya Bosetšhaba Mephato 10 – 12 (2004) Kasete ya Mmuso, No. 25545 ya 6 Diphalane 2003 le No. 27594 ya 17 Motsheganong 2005.</i>	<i>Pegelo ya Kharikhulamo ya Bosetšhaba Mephato R – 12 (2012)</i>
<i>Setefikeiti sa Bosetšhaba sa Thuto e Kgolwane: Borutegi mo Maemong a 4 mo Letlhomeso la Bosetšhaba la Borutegi (NQF) le dimametelo mabapi le Barutwana ba dithhoko tse di kgethegileng</i>	<i>Pegelo ya Bosetšhaba ya Kharikhulamo le Tlhatlhobo ya Mephato R – 12 (Firikgong 2012)</i>
<i>Mametlelelo mo tokomaneng ya pholisi, Setefikeiti sa Thuto e Kgolwane: Borutegi mo Maemong a 4 mo Letlhomeso la Bosetšhaba la Borutegi (NQF), tebang le Barutwana ba dithhoko tse di kgethegileng, jo bo phasaladitsweng mo kaseteng ya Mmuso, ya. 29466 ya 11 Ngwanaitseele 2006.</i>	
<i>Pegelo ya Dirutwa, Dintlhakaelo tsa Lenanethuto le Dintlhakaelo tsa Tlhatlhobo ya Dirutwa Mephato R – 9 le Mephato 10 -12</i>	
<i>Mametlelelo mo tokomaneng ya pholisi, Setefikeiti sa Thuto e Kgolwane: Borutegi mo Maemong a 4 mo Letlhomeso la Bosetšhaba la Borutegi (NQF), tebang le Motlhagolatsela wa Bosetšhaba wa Tlhatlhobo ya Mephato R – 12, jo bo phasaladitsweng mo Kaseteng ya Mmuso, No. 29467 ya 11 Ngwanaitseele 2006</i>	<i>Motlhagolatsela wa Bosetšhaba wa Mephato R -12</i>
Dintlhakaelo tsa dikolo tse di akaretsang (2012)	<i>Dintlhakaelo tsa go Ruta le go Ithuta Boakaretsi (2010)</i>
Puo mo Pholising ya Thuto (1997)	<i>Puo mo Pholising ya Thuto (1997)</i>

Kharikhulamo ya Bosetšhaba e e tlhabolotsweng ya dikereiti tsa R-12. PPKT e neelana ka tokomane e nosi e e feletseng mo serutweng sengwe le sengwe e emise tsa Dipegelo tsa Dirutwa, Dikaedi tsa Lenaneothuto le Dikaedi tsa Tlhatlhobo Mephato ya R-12 tsa bogologolo.

Pegelo ya Pholisi ya Bosetšhaba ya Kharikhulamo le Tlhatlhobo

- Pegelo ya Kharikhulamo ya Bosetšhaba Mephato R – 12 (Firikgong 2012)*
- Pegelo ya Pholisi ya Bosetšhaba ya Kharikhulamo le Tlhatlhobo mo Dikereiting tsa R – 12*
- (Porotokolo)Motlhagolatsela wa Bosetšhaba wa Mephato R -12*
- Phasalatso ya mmuso ya kamogelo ya Setatamente sa Kharikhulamo ya Bosetšhaba ya Dikereiti tsa R – 12*
- Pholisi ya Bosetšhaba ya Kharikhulamo Mephato R – 12 (NCS)*

Dipharologano tse dikgolo magareng ga Pegelo ya Kharikhulamo ya Bosetšhaba (NCS) le Pegelo ya Pholisi ya Bosetšhaba ya Kharikhulamo le Tlhatlhobo (PPKT)

Pegelo ya Kharikhulamo ya Bosetšhaba (NCS)	Pegelo ya Pholisi ya Bosetšhaba ya Kharikhulamo le Tlhatlhobo (PPKT)
Dipoelo tsa Botlhokwa le tsa Kgolo	Dipoelo tsa Botlhokwa le tsa Kgolo tse di tsenyeleditsweng mo gare ga diteng
Dipoelothuto le maemo a Tekanyetso	Makala a diteng ka maikaelelo a kakaretso le a a totobetseng (a a makang ka ga kitso ya diteng le didiriswa tsa tlhatlhobo)
Manane a thuto: Puo ya Gae Puotlaleletso ya ntlha Dipalo Tebanyo le botshelo Disaense tsa Botsamaisi le Ikonomi Disaese tsa tlhago Thekenoloji Botaki le setso	Dirutwa: Puo ya Gae Puotlaleletso ya Ntlha Dipalo Disaese tsa tlhago Disaense tsa loago Thekenoloji Disaense tsa Botsamaisi le Ikonomi Tebanyo le botshelo Botsweretsi le Boithamedi
Tsepo: Kitso le dikgono	Tsepo: Kitso ya diteng Dikgono Boitshwaro le meono Phetogo e e tokafetseng fa gare ga Mephato

Melawana ya PPKT

Oxford Lesedi Buka ya Morutabana e ikaegile ka melawana ya PPKT. Melawana e e akaretsa:

- Phitlhelelo ya thuto e e lekalekaneng le go tsweletsa paakanyo ya dilwana tse di neng di sa siama mo nakong e e fetileng ya tsweletso ya dithuto;
- Ntshetsopele ya ditselana tsa go ruta e e dirang e bile e bonala, go emisetsa mekgwa ya kgale ya go ruta;
- Maemo a a kwa godimo phitlhelelo ya dithuto, e e tsweletsang maemo a a thatanyana mo Mophatong o mongwe le o mongwe;

- Thuto e e akaretsang pharologano le go akaretsa Barutwana ba ba farologaneng;
- Thuto e e ikaegileng ka maemo a a kgethegileng a hisetori ya Aforikaborwa le go tlota Molaotheo wa yona.

Mosola wa molaotheo

Mesola e e beetsweng mo Molaotheong wa Aforikaborwa o bontsha pholisi ya thuto ya naga le melao ya ditshwanelo tsa botho, kakaretso, le melao ya tikologo le loago, le go tsholetsa le go tlhaloganya boitshwaro jwa botho, tekatekano le kgololesego.

Kagego ya Oxford Lesedi le PPCT

Maikaelelo	<ul style="list-style-type: none"> Dirisa merero ya selegae le go akaretsa dikgang tse di botlhokwa tsa lefatshe Letla barutwana go tsenyeletsa kitso le bokgoni jo bo rulagantsweng go ya ka morero 																											
Ditheo	<p>Lethathama le le theilwe mo godimo ga ditheo tsa kharikhulamo tse di akaretsang:</p> <ul style="list-style-type: none"> Tlhabololo ya Loago Go ithuta ka matlhagatlhaga le ka manontlholtlh Kitso le bokgoni jo bo kwa godimo Tsweleto Ditshwanelo tsa botho, kakaretso, melao ya tikologo le loago Tlhokomelo ya thulaganyo ya kitso ya setso Go tshepagala, tsela e e rulaganeng le bokgoni 																											
Kabo ya nako	<p>Kabo ya nako ya serutwa sengwe le sengwe e rulagantswe ka kelotlhoko, le go nna maleba mo kgatong ya godimo go ya ka PPCT. Kabo e ya nako e theilwe go ya ka dinako tse di abeetsweng go ya ka PPCT.</p> <table border="1"> <thead> <tr> <th></th> <th style="text-align: center;">DIURA</th> </tr> </thead> <tbody> <tr> <td>Puo ya Gae</td> <td style="text-align: center;">5</td> </tr> <tr> <td>Puotlaleletso ya Ntlha</td> <td style="text-align: center;">4</td> </tr> <tr> <td>Dipalo</td> <td style="text-align: center;">4,5</td> </tr> <tr> <td>Disaese tsa tlhago</td> <td style="text-align: center;">3</td> </tr> <tr> <td>Disaense tsa loago</td> <td style="text-align: center;">3</td> </tr> <tr> <td>Thekenoloji</td> <td style="text-align: center;">2</td> </tr> <tr> <td>Disaense tsa Botsamaisi le Ikonomi</td> <td style="text-align: center;">2</td> </tr> <tr> <td>Tebanyo le botshelo</td> <td style="text-align: center;">2</td> </tr> <tr> <td>Botsweretsi le Boithamedi</td> <td style="text-align: center;">2</td> </tr> <tr> <td>Gotlhe</td> <td style="text-align: center;">27.5</td> </tr> </tbody> </table>		DIURA	Puo ya Gae	5	Puotlaleletso ya Ntlha	4	Dipalo	4,5	Disaese tsa tlhago	3	Disaense tsa loago	3	Thekenoloji	2	Disaense tsa Botsamaisi le Ikonomi	2	Tebanyo le botshelo	2	Botsweretsi le Boithamedi	2	Gotlhe	27.5					
	DIURA																											
Puo ya Gae	5																											
Puotlaleletso ya Ntlha	4																											
Dipalo	4,5																											
Disaese tsa tlhago	3																											
Disaense tsa loago	3																											
Thekenoloji	2																											
Disaense tsa Botsamaisi le Ikonomi	2																											
Tebanyo le botshelo	2																											
Botsweretsi le Boithamedi	2																											
Gotlhe	27.5																											
Tsamaiso	Buka ya Morutwana le Buka ya Morutabana di rulagantswe le go tsamaisiwa go ya ka PPCT.																											
Kakaretso ya Kharikhulamo e	Kakaretso e e feletseng e e tlhagisang kaboy nako go ya bokgoni, diteng le mosalatogamaano o o theilweng go ya ka PPCT. Se se letlelela barutabana le barutwana go tsamaelana le dithlokego tsa kharikhulamo, le go netefatsa gore kharikhulamo yothle e akreditswe fa ngwaga o fela.																											
	<p>Kabo ya nako ya Puo ya Gae mo Kgatong e Kgolwane Lenaneo le le fa tlase le bontsha nako ya go ruta e e tshitsintsweng ya Puo le ya Thuto.</p> <table border="1"> <thead> <tr> <th rowspan="2">Bokgoni</th> <th colspan="3">Kabo ya nako go ya ka dibeke tse pedi (Diura)</th> </tr> <tr> <th>Mophato wa 7</th> <th>Mophato wa 8</th> <th>Mophato wa 9</th> </tr> </thead> <tbody> <tr> <td>Go reetsa le go bua (Tiro ya molomo)</td> <td>Diura tse 2</td> <td></td> <td></td> </tr> <tr> <td>Go buisa le go lebelela</td> <td>Diura tse (Ura e le 1 le metsotso e 30 ya tekatlhaloganyo le Ura e le 1 le metsotso e 30 ya ditema tsa puiso)</td> <td></td> <td></td> </tr> <tr> <td>Go kwala le go tlhagisa</td> <td>Diura tse 2</td> <td></td> <td></td> </tr> <tr> <td>Dipopego tsa puo le melawana ya tiriso</td> <td>Ura e le 1</td> <td></td> <td></td> </tr> <tr> <td></td> <td>Dipopego tsa puo le melawana ya tiriso le tiriso ya tsona e tsenyeleditswe mo teng ga kaboy nako ya dkgono tsa puo tse nne. Go na gape le nako e e abeetsweng ya go itlhokoletsa go go rulaganyeng. Bokgoni jwa Go akanya le go neelana ka mabaka bo tsenyeleditswe mo tlhokegang mo Go reetseng le go bueng, Go buisa le go lebelela le Go kwala le go tlhagisa.</td> <td></td> <td></td> </tr> </tbody> </table>	Bokgoni	Kabo ya nako go ya ka dibeke tse pedi (Diura)			Mophato wa 7	Mophato wa 8	Mophato wa 9	Go reetsa le go bua (Tiro ya molomo)	Diura tse 2			Go buisa le go lebelela	Diura tse (Ura e le 1 le metsotso e 30 ya tekatlhaloganyo le Ura e le 1 le metsotso e 30 ya ditema tsa puiso)			Go kwala le go tlhagisa	Diura tse 2			Dipopego tsa puo le melawana ya tiriso	Ura e le 1				Dipopego tsa puo le melawana ya tiriso le tiriso ya tsona e tsenyeleditswe mo teng ga kaboy nako ya dkgono tsa puo tse nne. Go na gape le nako e e abeetsweng ya go itlhokoletsa go go rulaganyeng. Bokgoni jwa Go akanya le go neelana ka mabaka bo tsenyeleditswe mo tlhokegang mo Go reetseng le go bueng, Go buisa le go lebelela le Go kwala le go tlhagisa.		
Bokgoni	Kabo ya nako go ya ka dibeke tse pedi (Diura)																											
	Mophato wa 7	Mophato wa 8	Mophato wa 9																									
Go reetsa le go bua (Tiro ya molomo)	Diura tse 2																											
Go buisa le go lebelela	Diura tse (Ura e le 1 le metsotso e 30 ya tekatlhaloganyo le Ura e le 1 le metsotso e 30 ya ditema tsa puiso)																											
Go kwala le go tlhagisa	Diura tse 2																											
Dipopego tsa puo le melawana ya tiriso	Ura e le 1																											
	Dipopego tsa puo le melawana ya tiriso le tiriso ya tsona e tsenyeleditswe mo teng ga kaboy nako ya dkgono tsa puo tse nne. Go na gape le nako e e abeetsweng ya go itlhokoletsa go go rulaganyeng. Bokgoni jwa Go akanya le go neelana ka mabaka bo tsenyeleditswe mo tlhokegang mo Go reetseng le go bueng, Go buisa le go lebelela le Go kwala le go tlhagisa.																											

KAROLO YA B- Dibuka tse di dira jang

Mokgwa o PPCT e dirang ka gona

PPKT e neelana ka mekgwa e e farologaneng ya go ruta le go ithuta. Ditirwana tse di farologaneng di neela barutwana ba maemo a a farologaneng ka ditselana tse di farologaneng tsa go ithuta go fitlhelela katlego. Dibuka tse di baakanyetsa barutwana botshelo le ditiro ka nako e ba setseng ba godile ka go ba thusa go fitlhelela maemo a a kwa godimo a go bua, go reetsa, go buisa le go kwala mo Setswaneng. Go na le kgatelelo e kgolo mo go godiseng bokgoni jwa go ithuta go akaretsa go akanya ka go tlhagisa mabaka, go dira tshobokanyo, go dirisa mesalatogamaano e e farologaneng ya go buisa le go dirisa dikaedi tsa metswedi e e farologaneng e barutwana ba e tlhokang mo dikarolwaneng tsa go ithuta.

Khoso e e ikaletse go neelana ka dibukana tse di gwetlhlang, di itumedisa di le maleba tse barutwana ba ka tshwaranang le tsona. Ditirwana tse di okeditsweng di neela barutwana ba ba ratang ditiro tse di nang le dikgwetlho. Khoso e e tsweletsa gape tshedimosetso le tlhaletsa ya thekenoloji fa go tlhokegang.

Lenaane le le latelang le bontsha dithitokgang tsa Mephato ya 7, 8 le 9:

Kgweditharo ya 1			
	Mophato wa 7	Mophato wa 8	Mophato wa 9
Kgaolo ya 1	Botsalano	Ikitse	Boithutedi
Dibeke 1-2			
Dibeke 3-4			
Kgaolo ya 2	Tsa boitumediso	Dipalangwa	Ikonomi
Dibeke 5-6			
Dibeke 7-8			
Kgaolo ya 3	Go tshela o itekanetse	Tsa tikologo	Go itirela tlhopho
Dibeke 9-10			
Tlhatlhobo	Tiro ya 1: Tiro ya molomo Kwala ditiro tse di dirlweng mo Bukeng ya Morutabana le Buka ya Morutwana Tiro ya 2: Go kwala Kwala ditiro tse di dirlweng mo Bukeng ya Morutabana le Buka ya Morutwana Tiro ya 3: Teko ya 1	Tiro ya 1: Tiro ya molomo Kwala ditiro tse di dirlweng mo Bukeng ya Morutabana le Buka ya Morutwana Tiro ya 2: Go kwala Kwala ditiro tse di dirlweng mo Bukeng ya Morutabana le Buka ya Tiro ya 3: Teko ya 1	Tiro ya 1: Tiro ya molomo Kwala ditiro tse di dirlweng mo Bukeng ya Morutabana le Buka ya Morutwana Tiro ya 2: Go kwala Kwala ditiro tse di dirlweng mo Bukeng ya Morutabana le Buka ya Morutwana Tiro ya 3: Teko ya 1

Oxford Lesedi e rulagantswe jang

Khoso e e arotswe ka dikgaolo tse 12 tse di bontshang diteng tse dintšhwā ka maikaelelo a go ithuta. Kgaolo nngwe le nngwe e arotswe ka dithitokgang tse pedi tse dinnye tse di nyalelanang le thitokgangkolo ya kgaolo. Thitokgang nngwe le nngwe e nnye e akaretsa dibeke tse pedi. Se, se kaya gore Oxford Lesedi mophato wa 8 e lettelela barutabana go dira ka Buka ya Barutwana ka kitso ya gore ba ka akaretsa ditlhokego tsa kharikhulamo go ya ka nako e e tshitsintsweng mo PPCT.

Tlhokomela gore thulaganyo ya Oxford Lesedi Mophato wa 8 e netefatsa gore barutabana ba tla akaretsa ditlhokego tsotlhe tsa kharikhulamo fa ba dira ka Buka ya Morutwana le phaposi. Thulaganyo ya ditema le ditirwana mo thitokgang nngwe le nngwe e nnye di latela ditlhokego tsa dibeke tse pedi tse di adilweng mo go PPCT.

Lethathama le le rulagantswe jang

Mophato wa 8 o fitlhelela ditlhokego tsotlhe tsa Pegelo ya Pholisi ya Bosetšhaba ya Kharikhulamo le Tlhathhobo (PPCT) mo Kgatong e Kgolo.

Khoso ya Oxford Lesedi ya Setswana e rulagantswe go ya ka dithitokgang le dithitokgang tse dinnye. Dithitokgang / dithitokgang tse dinnye di akaretsa sebaka sa dibeke tse pedi.

	Kwala ditiro tse di dirilweng mo Bukeng ya Morutabana le Buka ya Morutwana	Morutwana Tiro ya 3: Teko ya 1 Kwala ditiro tse di dirilweng mo Bukeng ya Morutabana le Buka ya Morutwana	Tekatlhaloganyo le tiriso puo
--	--	--	-------------------------------

Kgweditharo ya 2			
	Mophato wa 7	Mophato wa 8	Mophato wa 9
Kgaolo ya 4	Kgaba ka meaparo	Metlholo ya tlholego	Botsalano
Dibeke 1-2			
Dibeke 3-4			
Kgaolo ya 5	Thekenoloji	Diphologolo	Ubuntu
Dibeke 5-6			
Dibeke 7-8			
Dibeke 9-10	<p>Tiro ya 1: Tiro ya molomo Kwala ditiro tse di dirilweng mo Bukeng ya Morutabana le Buka ya Morutwana</p> <p>Tiro ya 2: Go kwala Dikwalo:Dipotso tse di maleba</p> <p>Tiro ya 3: Tlhatlhobyo ya bogare jwa ngwaga Pampiri ya 1: Tiro ya molomo Pampiri ya 2: Tekatlhaloganyo, tiriso ya puo le dikwalo Pampiri ya 3: Go kwala: Tlhamo e le 1 le setlhangwa sa tirisano se le 1</p>	<p>Tiro ya 1: Tiro ya molomo Kwala ditiro tse di dirilweng mo Bukeng ya Morutabana le Buka ya Morutwana</p> <p>Tiro ya 2: Go kwala Kwala ditiro tse di dirilweng mo Bukeng ya Morutabana le Buka ya Morutwana</p> <p>Tiro ya 3: Tlhatlhobyo ya bogare jwa ngwaga Pampiri ya 1: Tiro ya molomo Pampiri ya 2:Tekatlhaloganyo, tiriso ya puo le dikwalo Pampiri ya 3: Go kwala: Tlhamo e le 1 le setlhangwa sa tirisano se le 1 Pampiri ya 4: Arabela dikwalo</p>	<p>Tiro ya 1: Tiro ya molomo Kwala ditiro tse di dirilweng mo Bukeng ya Morutabana le Buka ya Morutwana</p> <p>Tiro ya 2: Go kwala Kwala ditiro tse di dirilweng mo Bukeng ya Morutabana le Buka ya Morutwana</p> <p>Tiro ya 3: Tlhatlhobyo ya bogare jwa ngwaga Pampiri ya 1: Tiro ya molomo Pampiri ya 2:Tekatlhaloganyo, tiriso ya puo le dikwalo Pampiri ya 3: Go kwala: Tlhamo e le 1 le setlhangwa sa tirisano se le 1 Pampiri ya 4: Arabela dikwalo</p>

Kgweditharo ya 3			
	Mophato wa 7	Mophato wa 8	Mophato wa 9
Kgaolo ya 6	Ditshwanelo le maikarabelo	Ditoro	Matlholtlhapelo a tlholego
Dibeke 1-2			
Dibeke 3-4			
Kgaolo ya 7	Dipolotiki	Metshameko	Bagaka
Dibeke 5-6			
Dibeke 7-8			
Kgaolo ya 8	Tlhaeletsano	Diritibatsi	Itshokelano
Dibeke 9-10			
Tlhatlhobyo	<p>Tiro ya 1: Tiro ya molomo Kwala ditiro tse di dirilweng mo Bukeng ya Morutabana le Buka ya Morutwana</p> <p>Tiro ya 2: Go kwala Kwala ditiro tse di dirilweng mo</p>	<p>Tiro ya 1: Tiro ya molomo Kwala ditiro tse di dirilweng mo Bukeng ya Morutabana le Buka ya Morutwana</p> <p>Tiro ya 2: Go kwala Kwala ditiro tse di dirilweng mo</p>	<p>Tiro ya 1: Tiro ya molomo Kwala ditiro tse di dirilweng mo Bukeng ya Morutabana le Buka ya Morutwana</p> <p>Tiro ya 2: Go kwala Kwala ditiro tse di dirilweng mo</p>

	Bukeng ya Morutabana le Buka ya Morutwana Tiro ya 3: Teko ya 3 Tekatlhologanyo le tiriso ya puo KGOTSA Dikwalo	mo Bukeng ya Morutabana le Buka ya Morutwana Tiro ya 3: Teko ya 1 Tekatlhologanyo le tiriso ya puo	Bukeng ya Morutabana le Buka ya Morutwana Tiro ya 3: Teko ya 1 Tekatlhologanyo le tiriso ya puo
--	---	---	--

Kgweditharo ya 4			
	Mophato wa 7	Mophato wa 8	Mophato wa 9
Kgaolo ya 9	Setso	Dijo	Nna podi matseba
Dibeke 1-2			
Dibeke 3-4			
Kgaolo ya 10	Moremogolo go betlwa wa taola	Bojanala	Ditlha tsa ngwaga
Dibeke 7-8			
Dibeke 9-10			
Tlhatlhobo	Tiro ya 1: Tiro ya molomo Kwala ditiro tse di dirilweng mo Bukeng ya Morutabana le Buka ya Morutwana Tiro ya 2: Tlhatlhobo e e tlhomameng ya bofelo jwa ngwaga Pampiri ya 1: Tiro ya molomo Pampiri ya 2: Tekatlhologanyo, tiriso ya puo le dikwalo Pampiri ya 3: Go kwala: Tlhamo e le 1 le setlhlangwa sa tirisano se le 1	Tiro ya 1: Tiro ya molomo Kwala ditiro tse di dirilweng mo Bukeng ya Morutabana le Buka ya Morutwana Tiro ya 2: Tlhatlhobo e e tlhomameng ya bofelo jwa ngwaga Pampiri ya 1: Tiro ya molomo Pampiri ya 2: Tekatlhologanyo, tiriso ya puo le dikwalo Pampiri ya 3: Go kwala: Tlhamo e le 1 le setlhlangwa sa tirisano se le 1	Tiro ya 1: Tiro ya molomo Kwala ditiro tse di dirilweng mo Bukeng ya Morutabana le Buka ya Morutwana Tiro ya 2: Tlhatlhobo e e tlhomameng ya bofelo jwa ngwaga Pampiri ya 1: Tiro ya molomo Pampiri ya 2: Tekatlhologanyo, tiriso ya puo le dikwalo Pampiri ya 3: Go kwala: Tlhamo e le 1 le setlhlangwa sa tirisano se le 1 Pampiri ya 4: Arabela dikwalo

Dikarolwana tsa lethathama le

Mo Mephatong ya 7-9, lethathama la Oxford Lesedi le na le dikarolwana tse: Buka ya Morutwana, Buka ya Morutabana le Kgobokano ya dikwalo.

Dikarolwana tse di farologaneng tse di fitlhelwang mo lethathameng le di dira mmogo sentle go tsenyeletsa bokgoni jo bo tshwanetseng go fitlhelelwla ke barutwana ba Kgato e Kgolo.

Dikarolwana tse ke:

Buka ya Morutwana

Buka ya Morutwana e na le ditlhlangwa le ditirwana tse di akaretsang dikgono tse 4 tse di thusang Barutwana go ithuta go buisa le go kwala, go ithuta diteng, go tlhabolola dikgono tsa puo tse di botlhokwa le go thusa go tiisa go ithuta le go ela tlhoko tswelelopele. Ditirwana di thusa gape ka tlhatlhobo e e tlhomameng le e e sa tlhomamang ya Barutwana.

Dikai tsa dipampiri tsa tlhatlhobo, tlhatlhobo e e tlhomameng le e e sa tlhomamang gammogo le ditirwana tsa tlaleletso le tsa tshegetso di tsenyeleditswe mo Bukeng ya Morutwana.

Dipopego tse di botlhokwa tsa Buka ya Morutwana

Buka ya Morutwana e na le dipopego tse di botlhokwa tse di boaboleditsweng go ralala kgato gore di tle di tlwaelesege jaaka ditswaki mo resepding e e latetsweng sentle.

Lenaanefoko: Tlotlontswe e e thata e beilwe mo tsebeng go thusa barutwana ba ba nang le tlotlontswe e nnye le go atolosa tlotlontswe ya barutwana ka kakaretso.

Mabokoso a tshedimosetso: A dirisetswa go ruta dikarolwana tsa puo tse di akaretsang bokgoni botlhob ba puo.

Ditshwantsho: Tse di dirisiwang mo ditirwaneng tsa katoloso le mo ditirwaneng tsa tshegetso ga mmogo le dikai tsa ditiro tsa tlhatlhobo e e tlhomameng.

Kgaolo ya didiriswa: Kgaolo ya 12 ya Buka ya Morutwana e na le **maele a tlhatlhobo** le didiriswa tse di tla thusang barutwana ka kitso e e botlhokwa, maele le bokgoni go thusa barutwana mo ditlhatlhobong tsa bona.

Buka ya Morutabana

Buka ya Morutabana e neela morutabana didiriswa tsotlhe tsa thulaganyo, go ruta le tlhatlhobo.

Buka ya Morutabana e tshegetsa le go tsamaisana le Buka ya Morutwana le Kgobokano ya dikwalo.

Buka ya morutabana e ka dirisiwa jang

Buka ya Morutabana e neelana ka ditogamaano tseo morutabana a tla di dirisang go dira thulaganyo le go netefatsa gore kharikhulamo e a akarediwa. Buka ya Morutabana e neelana ka ditirwana tse di tletseng tse di ka dirisiwang ke barutabana tse di ka fetofetlwang go lebana le ditiro tsa bona. Go na le kaedi ya kgato ka kgato e e bontshang gore ditirwana di ka neelanwa jang. Buka ya Morutabana ke sediriswa se se dirisiwang ke morutabana mo thulaganyong ya gagwe ya letsatsi le letsatsi. E neelana ka ditirwana tse di tsamaelanang le dikarabo. Buka ya Morutabana e neelana gape ka ditirwana tsa tlhatlhobo go ka dirisiwa go tlhatlhoba barutwana. Dikai tsa diteko di neelana ka itlhokoletso kwa bofelong jwa kgweditharo ya 1 le ya 3 le go baakanyetsa barutwana ditlhatlhobo. Dikai tsa dipampiri tsa tlhatlhobo di baakanyetsa baithuti go fitlhelela katlego mo ditlhatlhobong.

Kgobokanyo ya dikwalo

Dibuka tse di na le dikgobokanyo tsa dikwalo tse di nang le dikarolo tse di latelang, dipopego tsa tsona le ditirwana.

- Dinaane
- Dikgangkhutshwe
- Terama
- Poko

Go ithuta dipuo mo Mephatong ya 7-9

Dipuo di dirisetswa go akanya le go buisana. Go ithuta go dirisa puo sentle go thusa batho go fitlhelela kitso, go buisana sentle le batho ba bangwe, le go

tlhagisa maikutlo a bona. Pharologano ya setso le yona e a tlhagelela, e agegile le go abelanwa go ya ka puo.

Barutwana ba Mephato ya 7-9 ba ka ithuta nngwe ya dipuo tsa semolao tsa Aforika borwa. Dipuo tse di ka ithutela mo maemong a farologaneng, e ka nna jaaka Puo ya Gae kgotsa Puo Tlaleletso ya Ntlha.

Puo ya Gae

Puo ya Gae ke puo e morutwana a e buang le go e tlhaloganya, fa ba tla sekolong. Puo e e tshwanetse ya go godisiwa le go matlafatswa gore barutwana ba kgone go fitlhelela dipuo tse dingwe ka katlego. Mametlelelo mo Mephatong ya 7-9 e mo kgodisong ya bokgoni jwa go buisa le ya bokgoni jwa go kwala.

Ditselana tsa go ruta Puo ya Gae ka katlego mo Kgatong e Kgolo

Tokomane e e tlhagisa ditselana tse tharo tse di tshwanetseng go dirisiwa mo go ruteng Puo ya Gae mo Mephatong ya 7 – 9. Tsona ke tselana ya ditlhlangwa, tselana ya puisano le tselana ya tsamaiso.

Tselana ya tsamaiso

Tselana e e rotloetsa barutwana go tlhagisa ditlhlangwa tsa tiro ya molomo le ditlhlangwa tsa go kwala ka go dira mo dikgatong tse di farologaneng tsa tsamaiso ka kakanyo ya motho yo o tlileng go fitlhela setlhlangwa se. Dibuka tse di neela barutwana ditirwana tse dints tse di salang morago dikgato tsa tselana ya tsamaiso maitlhomo e le go tlhagisa ditlhlangwa tse di nang le mosola e bile di le maleba. Buka ya Morutwana e tlhagisa le go boeletsa ditselana tse di amanang le go tlhagisiwa ga ditlhlangwa tse di kwalwang le tsa tiro ya molomo.

Mo bukeng e, tselana ya tsamaiso e tlhagisitswe fa go diriwa bokgoni jwa go reetsa, go bua, go buisa le go kwala. Maina a ditirwana a ka go kaela mo tselaneng e ya tsamaiso.

Go reetsa

Dikgato le ditogamaano tsa go reetsa

Ditaelo tsa theetso ka gale di tsenyeletsa go dira ka dikarolo tsa dikgato tsa theetso. Se, ke tirwana ya dikgato di le tharo tse di tlhagisang ditogamaano tse di ikemetseng tsa theetso go tlhalosa le go tlhaloganya puo le mefuta e mengwe ya tsa kutlo. Ga se kgato e nngwe le e nngwe e e tla dirisiwang mo maemong a mangwe le a mangwe. Sekao, fa barutwana ba redditse tlhaloso e e gatisitsweng ba tla

tlhoka go dira tirwana ya **pele ga theetso** e e ba tsibosang ka tlhogego ya theetso e e tsepameng le go ba thusa go dira dikgolaganyo le maitemogelo a bona. Ditirwana tsa go reetsa di ka ba thusa go gopola dintlha le go sekaseka molaetsa. **Kgato ya morago ga theetso** e ka dira gore barutwana ba tsibogele se ba se utlwileng ka nako ya dipuisano.

Dithutiso le tlhatlhobo ya tekatlhaloganyo di neela tshono ya go ruta barutwana gore ba reetse jang.

Pele ga theetso-e itsise barutwana maemo a theetso. E ba neela tshono ya go tsosolosa kitso e e fetileng ka setlhogo le go ba baakanyetsa go reetsa.

- Go tsosolosa kitso ya lemorago pele ba reetsa
- Go bonela pele se setlhongwa se leng ka ga sona go tswa mo setlhongong
- Go dira ka tlotlofoko ya botlhokwa e bana ba ka tswang ba sa e itse
- Morutabana a ka botsa dipotso tsa pele ga theetso go tsepamisa tsibogo ya barutwana
- Barutwana ba tshwanetse go iketleetsha ka didiriswa sekao, phensele le pampitshana ya go kwalela dintlha

Ka nako ya theetso – go botsa dipotso, go lemoga, go bapisa, go kwala dintlha, go ranola

Sekaseka

- Molaetsa
- Sebui le
- Bopaki jo bo neelwang ke sebui,
- Aga kgolagano ya dikakanyo
- Batla bokao
- Botsa dipotso
- Bopa bokao le go dira diponelopele
- Akanya o bo o atlholo

Morago ga theetso-go sala morago maitemogelo a theetso. Barutwana ba

- Botsa dipotso
- Bua ka se sebui se buileng ka ga sona
- Lebisisa dintlha sešwa
- Sobokanya tlhagiso ka molomo
- Fetisetsa tshedimosetso ya molomo go ya go e e kwadilweng sk. dirisa tshedimosetso go kwala dikarolo tsa sethago
- Sekaseka le go tlhatlhoba ka tsenelelo se ba se utlwilweng
- Go ruanya tshedimosetso e ntšhwa le e e neng e le teng pele
- Swetsa, tlhatlhoba, ntsha megopoloo ya bona le go tsiboga ka tsenelelo

Go buisa

Tsamaiso ya go buisa e na le dikgato tsa pele ga puiso, ka nako ya puiso le morago ga puiso. Ditirwana di ka khutshwafatswa ka tsela e:

Pele ga puiso

- go tsosolosa kitso e e fetileng
- go lebelela didiriswa, mokwadi le sekai sa phasalatso
- go buisa temana ya ntlha le ya bofelo ya karolo
- go dirisa setshwantsho le setlhogo
- go okola le go tlodisa matlho

Ka nako ya puiso

- Tsamaya o ikhutsa go tlhola go tlhaloganya ga gago le go netefatsa gore dikakanyo di tsenelele
- Tshwantshanya diteng
- Boeletsha karolo ga o ka timela
- Kopa thuso mo maemong a go tlhalosetswa karolo e e botlhofo
- Baya matshwao a go buisa mme a bontshe dintlha tsa setlhogo
- Boeletsha seo o se buisitseng mme o batle ditthaloso tsa mafoko a a botlhofo.

Morago ga puiso:

- Fa e le gore o tshwanetse go bua ka tlhagisolededing e e rileng, kwala kgotsa go bontsha dikakanyo tsa setlhogo le dintlha tse di mmalwa go tshegetsa
- Go dira bokhutlo
- Kwala khutshwafatso go go thusa go tlhaloganya le go gopola dintlha tsa setlhogo
- Akanya le go kwala dipotso tse dintšhwa tsa setlhogo
- Maikaelelo – a o a a fitlheletse?
- Tlhaloganyo – netefatsa go tlhaloganya
- Tlhatlhoba –nepagalo, le boleng jwa dikakanyo tseo o di boneng
- Okola mme o tlodise setlhongwa matlho
- Atolosa go akanya ga gago – dirisa mafoko a gago

Go kwala

Mokgwa wa tsamaiso ya go kwala le go bopa ditlhongwa ke tsamaiso e e akaretsang dikgato tse:

- Pele ga go kwala / go rulaganya
- Ipaakanyetsokwalo
- Poeletso

- Go ipaakanya
 - Go tlhagisa / go neelana
- Barutwana ba tlhoka ditshono tsa go dira ka tselana e, mme ba tshwanetse go:
- dira tshweetso ya maikaelelo le baamogedi ba setlhawng se se kwalwang le / kgotsa e e itirelwang
 - buisana ka dikakanyo ba dirisa, sekai, mmapa wa kakanyo, ditshate kgotsa mananeo
 - batla didiriswa tse di nepagetseng, go tlhopha tlhagisoleding le go rulaganya dikakanyo
 - tlhagisa ipaakanyetso ya ntlha e e etseng tlhoko, maikaelelo, baamogedi, setlhogo le mofuta wa sekwalwa
 - buisa ipaakanyetso ka tlhaloganyo e e bulegileng le go neelana ka pegelo go bona pegelo mo go ba bangwe (balekane);
 - go lebelela le go boeletsa ipaakanyo le
 - go tlhagisa tiro ya bofelo e e feleletseng,

Tselana ya ditlhawng

Tselana e e dirisa palo e kgolo ya ditlhawng tse di farologaneng, tse di akaretsang ditlhawng tsa pono, tseo barutwana ba di buisang, ba di boneng, ba di sekasekang le go di tlhatlhoba. Barutwana ba nne le bokgoni jwa go tlhagisa ditlhawng tse di farologaneng tse di nang le maikaelelo a a farologaneng le baamogedi ba ba farologaneng. Oxford Lesedi Mophato wa 8 e neelana ka ditlhawng tse di farologaneng, tse di akaretsang ditlhawng tse dintsi tsa pono, tse di nang le ditirwana tse di rotloetsang go tlhaloganyo le go sekaseka ditlhawng.

Tselana ya puisano

Tselana e e rotloetsa tiriso ya puo mo mo go bueng, go reetseng, go buiseng le mo go kwaleng. Mo go Oxford Lesedi Mophato wa 8, barutwana ba na le ditshono tse dintsi tse di farologaneng go dirisa le go itlhokoletsa Setswana ka mekgwa e e farologaneng.

Mokgwa wa go itemogela

Itemogelo ke mokgwa wa go dirisa tlhaloganyo, o o theilweng mo godimo ga go leba dikai, o lebelela go itemogela le go iponela dilwana tsa molao o o akaretsweng. Mokgwa o o na le kgwetlh e kgolo e ikaegileng ka morutabana o ntse o lebeletse o itemogela le go iponela tshedimosetso. Morutabana o neelana setlhawng se se nang le dintlha tsa dipopego

tsa puo, mme morutwana a arabe dipotso tse di amanang le ntlha e e rileng. Ba neelana kgotsa go tsaya tshweetso ka molao/ntlha, ka tsela e ba ithuta ntlha le tiriso ya yona ka nako e le nngwe. Go barutwana ba Puo ya Gae, puo ke e ba e tlwaetseng, ke ka mokgwa oo ba kgonang go aga bokgoni jwa maemo a a kwa godimo ka mokgwa wa go itemogela. Lebelela tsebe ya 17 ya Buka ya Morutwana.

Mokgwa wa tlhaloso

Tselana ya go tlhalosa e dirisiwa go tlhalosa le go leka, mme e tshegetsa go ithuta ka boikemelo. E neelana ka tlhaloso ya ntlha ya dipopego tsa puo le dikao, mme go neelanwe ka ditirwana tse di tshwanetsweng ke go diriwa ke barutwana. Morutabana o naya barutwana dikarabo mme a lekanyetse kitso le tlhaloganyo ka dintlha. Kwa bofelong o tshwanetse go neelana ka tirwana e ikaegileng mo godimo ga setlhawng mo maemong a barutwana go dirisa kitso ya bona ka dintlha. Mo khosong e mokgwa wa go tlhalosa o dirisitswe (70%) ka o tshegetsa go ithuta ka nosi. Lebelela tsebe ya 36 ya Buka ya Morutwana.

Ditselana tsa go ruta Dikwalo

Dikwalo di rutiwa go godisa kitso ya morutwana mo puong e e kgethegileng. Tiriso e loaditswe e bile e na le bokao mo ditseleng tse di farologaneng. Thutokwalo ya ditlhawng e farologane mme e dirisiwa ka ditsela tse di farologaneng go tlhagisa maikutlo kgotsa tiriso. Tse di nna botlhokwa fa di tlisa bokao mo mmusing. Ka jalo go botlhokwa gore barutwana ba fiwa dikwalo mo mabakeng a bobona, a dithuto le a ditsela tse di nafisang puo. Oxford Lesedi e neela barutwana ka ditsela tse di kgethegileng tsa go ithuta dikwalo e e tla tsenyeletsang mesolatogamaano ya go ruta e e latelang:

- Go botlhokwa gore barutwana ba nne le tlhaloganyo ya gore go diragalang mo maemong a tshimologo a setlhawng. Boboki bo tshwanetse ba rutwa, e seng maboko. Buisa a mantsi mo phaposing le go netefatsa gore barutwana ba kwala maboko sentle.
- Maikaemisomagolo a go ruta dikwalo ke go bontsha barutwana gore puo ya bona ya gae e ka dirisiwa ka bokgabane, ka bothale le ka go bona tse di sa bonweng ka matlho.

- Go kwala ka manontlhetho go ka nyalelana le go ithuta sekwalo sefe kgotsa sefe. Go kwala ditirwana tse di sololetsang go tlisa go tlhaloganya sethangwa se se buisiwang e ka tlhagelela le go fana ka thuso mo barutwaneng.
- Sa bofelo, go botlhokwa go bontsha gore dikwalo ga se ka ga dikarabo tse di nepagetseng: ka sekai, leboko le ka kaya sengwe le sengwe fa fela o kgona ‘go bontsha seo’ go tswa mo setlhengweng.

KAROLO YA C- Go ruta mo Kgatong e Kgolwane

Tsamaiso ya phaposiborutelo

Go ruta Barutwana ba bantsi mo phaposiborutelo

Go ruta barutwana ba bantsi ke boammaaruri jo barutabana ba lebaganeng le jona mo Aforika borwa. Dikgwethlo tsa barutwana ba bantsi di akaretsa:

- Go tshegetsa thupiso e e siameng
- Bokgoni le mabelo a a farologaneng a barutwana
- Go neela barutwana tlhokomelo ka nosi e e lekaneng
- Tlhokego ya didiriswa tse di ka abelanwang.

Mo go Oxford Lesedi Setswana, khoso ya kaelo ya Puo ya gae Mophato wa 8 ya tsamaiso ya phaposiborutelo e neetswe. Kaelo e ka bonwa mo karolong ya Boakaretsi, Dintla le Ditaelo tsa kgato ka kgato tsa Thulaganyo ya go ruta ya letsatsi le letsatsi.

Tiro ka ditlhophha ke nngwe ya ditogamaano tse di ka dirisiwang mo diphaposiborutelong tsa barutwana ba bantsi. Barutwana ba kgona go thusana le go ithuta go tswa mo go ba bangwe fa wena o etse tlhoko ditlhophha, o di neela thotloetso ka mokgwa o o tlhomameng, o tlhatlhoba ditlhoko le go neela tlhokomelo go barutwana ka nosi fa go tlhokega.

Ditogamaano tsa tiro ka ditlhophha tse di ka dirisiwang di akaretsa:

- Dithophha tsa bokgoni jo bo tswakaneng tse mo go tsona barutwana ba ba kgong thata, ba thusang ba bokgoni jo bonnye.
- Dithophha tsa bokgoni jo bo tshwanang tse mo go tsona dingwe tsa ditlhophha di tswelelelang ka go dira ka botsona fa wena o tsaya nako e ntsi le barutwana ba bokgoni jo bo sa lekanang.

- Go tlhophha baeteledipele ba ditlhophha ba ba ka thusang mo go tshegetseng thupiso e e siameng, mmogo le go tsaya le go neela tiro.

Ditogamaano tse tsa ditlhophha tsa ditiro di ka farologanngwa mo ditirwaneng le mo mabakeng a a farologaneng. Sekao, fa o lemogile karolo nngwe e e tlhokang gore o ka e tlhokomela gape, o ka naya setlhophha se se kgong thata tirwana e e okeditweng, o bo o tsaya nako e ntsi le ditlhophha tse di tlhokang tshegetso. Thupiso e e siameng e tshwanetse go ikaega ka Mokgwa wa Boitsholo o o tlhalogannwang ke barutwana le morutabana sentle. Mokgwa o, o tlhalosa gore barutwana ba tshwanetse go dira ka tidimalo, ba letleletswe go bua fela ba sa tlhodie, le gore ba ka dira eng fa ba feditse tiro ya bona.

Mesola mengwe ya diphaposiborutelo tsa barutwana ba bantsi ke maitemogelo le dikakanyo tse di farologaneng tse di ka dirisiwang mo diporojekeng tsa ditlhophha le ditirwana tse dingwe, le go godisa tiro ya setlhophha le boeteledipele.

Thuto ya boakaretsi mo Kgatong e Kgolwane

Thuto ya boakaretsi go tewa tikologo ya phaposiborutelo e e tsweletsang tlhabololo e e tletseng ya bothalefi le ya sebele ya barutwana bothle go sa lebelelw lotso, maemo, bong, go sa itekanelo, bodumedi, tlhophya bong, mekgwa ya go ithuta le puo.

Go farologana

Buka e ya Morutabana e mametlelela molao wa PPKT wa go farologana. Go farologana go ka tlisa kgwethlo mo go ruteng fa morutabana a sa kgone go fitlhelela ditlhoko tsa barutwana ba ba farologaneng mo phaposing, go akaretsa bong jo bo farologaneng, mmala, dingwaga, maemo a a farologaneng a dikgono le lemorago la ikonomi.

Sa botlhokwa se se rotloetsang go farologana ke go ntsha kgatelelo le go lebelela lethakore le le lengwe mo Bukeng ya Morutwana, mo Kgobokanong ya Dikwalo le mo dikarolong tsa Buka ya Morutabana tsa lethathama le. Mefutafuta ya ditlhengwa e tlhagisitswe, gore go tle go akaretswe baagi ba Aforika borwa ka bophara. Se se botlhokwa ke go godisa kutlwano le go nna le tswelelopele mo go ageng Aforika borwa.

Dintlhakaelo tsa tiriso tsa boakaretsi mo go ruteng

- Dirisa tshedimosetso tebang le lemorago, nonofo, bokgoni jo bo kgethegileng, ditlhoko le dikgoreletsi tsa barutwana go thusa ka thulaganyo ya gago le go neela tsepo e e lolameng.
- Gakologelwa gore jaaka morutabana, o mofatlhoswa go ithuta.
- Tshola diteng le didiriswa di le maleba mo go kgonagalang teng.
- Kgaoganya go ithuta ka dikgato tse di laolegang e bile di kgodisa. Dira ditaelo tse di lolameng e bile di le dikhutshwane. Rulaganya dithuto tsa gago ka kelotlhoko pele ga nako.
- Tlhophya ditirwana tsa gago ka seemo go ya ka maemo le bokgoni jwa barutwana jo bo farologaneng. Leka go netefatsa gore barutwana ba nna ba na le kgwetlho kwa ntle ga go baka kgatelelo.
- Rotloetsa barutwana go thusana ka mekgwa ya mefuta ya dithlophya le go ithuta ka thuso ya balekane go netefatsa gore barutwana ba ikutlwaba akaretswe le go tshegediwa mo phaposiborutelong.
- Tlhoma barutwana ka sebedi le ka ditlhophya moo maloko a ka nnang le ditiro tse di farologaneng go ya ka nonofo le bokgoni jwa bona. Tsweletsa dikgono tsa boithupiso le maikarabelo ka dikarolo tse ditlhophya di di tsayang le mefuta ya ditiro tse o di nayang. Se, se ka fitlhelelwa ka go neela barutwana kaelo e e lolameng ka ga dikarolo tse di tseiwang ke ditlhophya le ka ga go netefatsa gore ditirwana di neelwa ka maemo a a nepagetseng.
- Atswa barutwana ka go ba tlolomaletsa matsapa a bona le tswelelopele ya mongwe le mongwe. Rotloetsa go botsa dipotso, go akanya, tekelelo ka megopolole dikakanyo tse di diphatsa.
- Tsaya nako ya go tiisa go ithuta go go ntšhwa ka go neela barutwana ditšhono tsa go bontsha kgolaganyo ya dikgono tse di ithutilweng ka mokgwa o o tlhaloganyegang. Sekao.

Lekelela ka mekgwa le ditogamaano tse di farologaneng tsa go ruta go dira gore barutwana ba nne le kgatlhego go akaretsa le go tlhabolola mefuta e e farologaneng ya mekgwa ya go ithuta.

Ditirwana tsa tshegetso

Mo lethathameng le o tla fitlhela ditirwana tsa tshegetso tse di rulagantsweng sentle. Ditirwana tse di tsenyeleditswe go neela barutwana ba ba itemogelang bothata ka tiro e e rileng tšhono e nngwe ya go atlega. Fela, fa barutwana ba itemogela dikgoreletsi tse dingwe tsa thuto, thuso ya go baakanya e tla nna mosola. Thuso ya go baakanya e ka thusa barutwana le go ba rotloetsa fa ba itemogela dikgoreletsi tse di tlisiwang ke tlhaloganyo. Go na le tshedimosetso e e tsenyeleditsweng tse e leng gore ga go kitla go tlhokega thuso ya go baakanya. Fa o akanya gore barutwana mo phaposing ya gago ba tlhoka thuso, go botlhokwa gore o ba romele kwa ba ka bonang thuso gona.

Ditirwana tsa katoloso

Mo lethathameng le go na le ditirwana tse di rulagantsweng tsa katoloso. Ditirwana tse di lebane barutwana ba ba bonako mo phaposing. Ditirwana tsa katoloso di rotloetsa barutwana le go ba fa itlhokoletso e e atolositsweng mo bokgoning bolthe.

Go ruta Go reetsa le go bua

Mesolatogamaano ya go reetsa le go bua

Go ruta go reetsa go akaretsa mesolatogamaano ya tsamaiso ya go reetsa (pele ga theetso, ka nako ya theetso le morago ga theetso).

Ke tirwana ya kgato tse tharo e e bontshang go reetsa go go ikemetseng go go tlisang go tlhaloganya. Ga se kgato nngwe le nngwe e e tla dirisiwang ka dinako tsotlhe. Sekai, fa barutwana ba reeditse tema e e gatisitsweng, ba tla tshwanela gore ba dire tirwana ya **pele ga theetso**. Tirwana ya go reetsa e dira gore barutwana ba kgone go ranola molaetsa o ba o reeditse. Morago ga theetso go akaretsa go arabiwa ga dipotso morago ga go reetsa setlhengwa se se rileng go supa fa ba ne ba reeditse ka tlhoaafalo.

Lethathama le le tshegetsa go reetsa le go bua ka ditsela tse di latelang:

Go reetsa le go bua go akaretswe mo dikaeding tsa go ruta mo Bukeng ya Morutabana.

Barutabana le barutwana ba filwe kaedi ya gore ba ka dira dipuisano tsa phaposi jang.

Bokgoni jwa go reetsa bo godisiwa go tlhokomela go reetsa ka kelotlhoko le go lemoga dintlha tsa bothokwa.

Bokgoni jwa go bua bo a godisiwa jaaka barutwana ba ntse ba itlhokoletsa go tlhagisa dintlha tsa bona le

go buisana ka ditlhophpha mo phaposing. Barutwana ba tla gola ka go itshepa mo dipuisanong.

Barutwana ba godisa bokgoni jwa go buisana mo ditirong tsa loago.

Go reetsa le go bua go tsenyeletsa ditlhangwa tse dintsi, jaaka diathikele tsa lokwalodikgang, dipuisano terama, padi le dikgangkhutshwe le dinaane;

barutwana ba ka tlwaela dipopego tsa ditlhangwa tse di farologaneng.

Mafoko a mantšhw a ka lemogiwa mo ditlhangweng le go dirisiwa go godisa tloltlontswe.

Se se ka isa barutwana bonolo fela mo go itlhokoletseng go dirisa thanodi.

Bolele jwa ditlhangwa tse di ka dirisediwang Tekatlhaloganyo ya Theetso

Tiro	Mophato 7	Mophato 8	Mophato 9
Ditlhangwa tse dileele tsa tekatlhaloganyo ya theetso sk. dikgang (dikanelo), dipotsotherisano, metshameko, dipegele tsa dikgang	Mafoko a le 150-200/go fitlha go metsots e le 5	Mafoko a le 200-250/go fitlha go metsots e le 5	Mafoko a le 250-300/go fitlha go metsots e le 5
Ditlhangwa tse dikhutshwane tsa tekatlhaloganyo ya theetso sk. dikitsiso, ditlhangwa tsa tshedimosetso, ditaelo, dikaelo.	Mafoko a le 60-70/metsots e le 1-2	Mafoko a le 70-80/metsots e le 1-2	Mafoko a le 80-100/metsots e le 1-2
Ditlhangwa tsa tekatlhaloganyo ya puiso/ puiso e e tseneletseng	Mafoko a le 150-200	Mafoko a le 200-250	Mafoko a le 250-300

Go buisa le go lebelela

Oxford Lesedi Setswana Mophato wa 8 e tshegetsa Go buisa ka ditsela tse di latelang:

- Buka ya Morutwana le ya Kgobokano ya Dikwalo di kwadilwe ka tsela ya go gatelela bokgoni jwa go buisa.
- Kgobokano ya Dikwalo e ka dirisiwa go thusa barutwana go godisa go itshepa ga bona mo go ipuisetseng ka bobona. Kgobokano ya Dikwalo e ka dirisiwa gape go godisa bokgoni jwa go reetsa le puiso ka nosi, gore morutwana mongwe le mongwe a bone se a se buisitseng. Kgobokano ya Dikwalo e na le dikarolwana tse 4 e leng dinaane, terama, dikgangkhutshwe le poko. Go buisa go tlhotlheletsa tse di latelang:
- Barutwana ba tlwaela dipopego tse di farologaneng tsa ditlhangwa tse di farologaneng
- Thuto ya tsa pono e godisiwa ke didiriswa tsa pono tse di maleba
- Barutwana ba tlwaela go dirisa tselana ya Go buisa
- Barutwana ba kgora go ka itlhokoletsa mosolatogamaano wa go buisa , jaaka go okola
- Matshwao a puiso a tlhokomelwa ke barutwana
- Kagego le yona e tlhokomelwa ke barutwana

- Mosola wa setlhangwa o a bonala mo barutwaneng
- Popego ya ditlhangwa e a ithutiwa
- Thulaganyo ya dipolelo le yona e tlhokometswe ke barutwana
- Tekatlhaloganyo e a tokafala

Go buisa go go tseneletseng

Buka e e tlhotlheletsa go buisa go go tseneletseng jaaka e rotloediwa ke PPKT. Mefuta e e farologaneng ya go buisa go go tseneleng go bontshitswe.

- (a) Go buisa go go tseneletseng o buisa setlhangwa se se khutshwane e le ka TEKATLHALOGANYO mo maemong a lefoko

Baithuti ba dirisa mesolatogamaanao e e farologaneng go ranola setlhangwa. Ba aga tloltlontswe ka go dirisa bokgoni jwa go lwantshana le mafoko.

- Dirisa thanodi le methodi e mengwe go bona bokao, mopeleto le go lemoga mafoko a a sa tlwaelegang
- Go lemoga bokao jwa ditlhogo tse di tlwaelegileng, (sk. se-, bo- kgotsa me-) le megatlana e e tlwaelegileng (sk. - ng)

- Lemoga bokao jwa mafoko le kamano ya ona mo losikeng lwa malapa ka tlhogo, modi le mogatlhana e e tlwaelegileng
- Lemoga tiriso ya diane le maele
- Farologanya magareng ga bokao le tlhaloso
- Lemoga tshimologo ya mafoko a mašwa le a a adimilweng (sk. ubuntu)
- Farologanya magareng ga mafoko a a tlwaelegileng go fosiwa: ditumanosi, mokwalotshwano, makaelagongwe jalo jalo
- Dirisa kitso ya mafoko go tlhalosa bokao.

(b) Go buisa go go tseneletseng ga ditlhlangwa tse dikhutshwane TEKATLHALOGANYO mo maemong a dipolelo le ditemana

Barutwana ba dirisa kitso ya thutapuo go tlhaloganya popego ya polelo le thulaganyo ya ditlhlangwa.

- Lemoga bokao le tlhaloso ya popego ya ditlhlangwa.
- Lemoga popego ya ditlhlangwa tse di dirisitsweng mo maphateng a a farologaneng.

(c) Go buisa go go tseneletseng ga ditlhlangwa tse dikhutshwane tse di kwadilweng e le tsa TEKATLHALOGANYO mo maemong a a feletseng

Barutwana ba dirisa kitso ya dikwalo le thuto ya ditlhlangwa e e tlhomameng go tlhaloganya bokao jwa setlhlangwa sotlhe

- Amanya setlhlangwa le maitemogelo a gagwe a botshelo
- Lemoga dikwalo le mesola ya tsona, sk. ngangisano
- Lemoga le go tlhalosa maikutlo a mokwadi le maikaelelo a gagwe
- Rulaganya dikarolwana tsa setlhlangwa gore kwa bofelong go nne le bokhutlo
- Dira bokhutlo le go neelana ka mabaka go maikutlo a gago

(d) Go buisa go go tseneletseng e le ka TSHOBOKANYO LE GO TSAYA DINTLHA

Barutwana ba dirisa go tlhaloganya ga bona ga setlhlangwa gore ba kgone go dira tshobokanyo.

- Go okola gore o bone dintlhakgolo tsa thitokgang
- Go farologantsha dintlhakgolo go tswa mo dintlheng tse di tshegetsang
- Go kwala dintlhakgolo ka mafoko a gago

- Latedisa dipolelo le go dirisa makopanyi go di rulaganya tsotlhe go dira setlhlangwa

(e) Go buisa go go tseneletseng ga setlhlangwa se se khutshwane go LEMOGA PUO E E BOTLHOKWA

Barutwana ba dirisa tlhaloganyo ya bona ya go lemoga gore puo e kcona go tlhola kutlwano magareng ga mmuisi le mokwadi. Ba tlhotla dintlha go tswa mo setlhlangweng se se kwadilweng.

- Lemoga le go buisana ka puo e e tlhotlheletsang
- Lemoga le go buisana ka kgatelelo le letlhakorenosi
- Lemoga le go buisana ka dikakanyo le go tlhalosa se di ka se tlholang
- Lemoga le go buisana ka bokao jo bo nang le ditlhaloso
- Lemoga le go buisana ka ditlhaloso tsa go itemogela
- Tshisinya maikaelelo a tshedimosetso
- Lemoga maikaelelo a mokwadi/motlhodi kgotsa morulaganyi

(f) Go buisa go go tseneletseng ya DITLHANGWA TSA PONO sk. Diphasalatso le dikhathuni

Barutwana ba dirisa kitso ya bona ya ditshwantsho le mefuta ya ditlhlangwa tsa pono le go tlhaloganya nyalelano ya tsona le setlhlangwa se se kwadilweng.

- Lemoga le go buisana ka tsela e ditshwantsho di tsamaisanang le setlhlangwa se se kwadilweng sk. Ditshwantsho le tshedimosetso ya mmapa
- Lemoga le go buisana ka maikaelelo a molaetsa wa setlhlangwa sa pono
- Lemoga le go buisana ka molaetsa le kamano ya setlhlangwa se se kwadilweng le ditshwantsho
- Lemoga le go buisana ka molaetsa wa ditshwantsho sk. Dikerafo, dimmapa, le dipolane
- Lemoga le go buisana ka maikaelelo le kagego ya ditshwantsho
- Lemoga le go buisana ka maikaelelo a molaetsa wa ditshwantsho tse di rulaganyeditsweng go itumedis, sk. Difilimi, dikhathuni, mmino
- Lemoga le go buisana ka molaetsa o o tshegetsang go bua, wk. diphousetara, ditaekeramo
- (Thuto ya difilimi – go matlafatsa fela) Lemoga le go tlhaloganya botsalano magareng ga puo, ditshwantsho, difilimi

Boleele jwa ditlhwangwa tse di tla buisiwang

Setlhwangwa	Mophato 7	Mophato 8	Mophato 9
Setlhwangwa sa puisetsetsogodimo	Dipolelo di le 5 – 6 Temana e le 1	Dipolelo di le 5 – 8 Ditemana di le 2	Dipolelo di le 5 – 10 Ditemana di le 3
Ditlhwangwa tsa tekatlhaloganyo ya puioso/Puisotsenelelo	Mafoke a le 350-400	Mafoke a le 350-400 Mafoke a le 400-450	Mafoke a le 450-500
Puiso ka nosi	Poko, kgangkhutshwe, dinaane, padi, le terama – jaaka di tlhaotswe ke PPKT le ditlhwangwa tsa dikgang tse di nang le nnene	Poko, kgangkhutshwe, dinaane, padi le terama – jaaka di tlhaotswe ke PPKT le ditlhwangwa tsa dikgang tse di nang nnene	Poko, kgangkhutshwe, dinaane, padi le terama – jaaka di tlhaotswe ke PPKT le ditlhwangwa tsa dikgang tse di nang le nnene.
Tshobokanyo	Mafoke a le 70-80 go tswa mo setlhwangweng sa mafoke a le 250	Mafoke a le 70-80 go tswa mo setlhwangweng sa mafoke a le 260.	Mafoke a le 70-80 go tswa mo setlhwangweng sa mafoke a le 280

Go kwala le go tlhagisa

Go kwala mo Kgatong e Kgolwane go godisa bokgoni jo bo fitlheletsweng ke barutwana mo Kgatong ya Magareng, ka go tsenya lethare la go kwalela. Barutabana ba ka dirisa ditshono ka nako ya go buisa go itsise barutwana dipopego tse di rileng tsa matlhare a mantshwa a go kwalela a barutwana ba a itsisiweng.

Go kwala

Oxford Lesedi Setswana Mophato wa 8 e thusa barutwana mo go tsenyeletseng go kwala mo mokwalong wa bona:

Boleele jwa Ditlhwangwa tsa Puo ya Gae (tse di tla tlhagisiwang ke barutwana)			
Tiro	Mophato 7	Mophato 8	Mophato 9
Temana	Mafoke a le 100 – 120	Mafoke a le 120 – 140	Mafoke a le 140 – 160
	Dipolelo di le 8 – 10	Dipolelo di le 8 – 12	Dipolelo di le 8 – 12
	Ditemana di le 4-6	Ditemana di le 5-8	Ditemana di le 5-8
Tlhamo	Mafoke a le 150 – 200 Ditemana di le 4-6	Mafoke a le 200 – 250 Ditemana di le 5-8	Mafoke a le 250 – 300 Ditemana di le 5-8
Leboko	Ditemana di le 2-3	Ditemana di le 3-4	Ditemana di le 4-8
Kgangkhutshwe, akaretsa dinaane	Tsebe e le 1 Ditemana di le +/-6	Ditsebe di le 2 Ditemana di le +/-12	Ditsebe di le 3 Ditemana di le +/-24
Mmuisano/terama (motshameko wa pono e le nngwe)	Tsebe e le 1	Ditsebe di le 2	Ditsebe di le 3
Ditlhwangwa tse di lee, sk. makwalo	Mafoke a le 120-140	Mafoke a le 140-160	Mafoke a le 160-180
Ditlhwangwa tse dikhutshwane	Mafoke a le 80 - 90	Mafoke a le 90 – 100	Mafoke a le 100 – 110
Tshobokanyo	Mafoke a le 50 – 60 ka setlhwangwa sa mafoke a le 240	Mafoke a le 60 – 70 ka setlhwangwa sa mafoke a le 260	Mafoke a le 70 – 80 ka setlhwangwa sa mafoke a le 280

Oxford Lesedi Setswana Mophato wa 8 e tshegetsa go ruta go kwala ka ditsela tse di latelang:

- Barutwana ba itsisiwe dikgato tse di farologaneng tsa tsela ya go Kwala.
- Barutwanaa ba na le kgwetlo ya go kwala palo e e rileng ya mefuta ya ditlhwangwa.
- Barutwana ba tlwaela mefuta e e farologaneng ya ditlhwangwa

Dipopego tsa puo le melawana ya tiriso

Ditirwana tsa dipopego tsa puo le melawana ya tiriso di tsenyeleditswe mo bokgonging jwa go reetsa le go bua; go buisa le go kwala.

Oxford Lesedi *Setswana Mophato wa 8* e tshegetsa dipopego tsa puo le melawana ya tiriso mme e dirisa ditsela tse di latelang:

- Barutwana ba tlwaela melao ya puo; thutapuo; maemo a mafoko le maemo a dipolelo jaaka e bontshitswe mo *PPKT*.
- Bokgoni jwa puo bo tsenyeletswa bonolo mo tirwaneng ya go buisa; ditirwana tsa go reetsa le go bua; le dithutiso tsa bokgoni jwa go kwala.
- Dithutiso tse di agilweng ka bokgoni jwa puo, go neelana ka ditaelo tsa Puo ya Gae.

Go ruta ka mokgwa wa tselana ya go itemogela

Itemogelo ke mokgwa wa go dirisa tlhaloganyo, o o theilweng mo godimo ga go leba dikai, o lebelela go itemogela le go iponela dilwana tsa molao o o akareditsweng.

Mokgwa o o na le kgwetlho e kgolo e e ikaegileng ka morutabana o ntse o lebeletse o itemogela le go iponela tshedimosetso. Morutabana o neelana setlhengwa se se nang le dintlha tsa dipopego tsa puo, mme morutwana a arabe dipotso tse di amanang le ntlha e e rileng. Ba neelana kgotsa go tsaya tshweetso ka molao/ntlha, ka tsela e ba ithuta ntlha le tiriso ya yona ka nako e le nngwe.

Thulaganyo

Thulaganyo e e lolameng e botlhokwa go netefatsa kakaretso ya kharikhulamo fa ngwaga o fela. Buka ya Morutwana ya Oxford Lesedi *Mophato wa 8* e rulagantswe ka tsela e e rileng ya go latela tiro ya dibeke tse pedi ya ditlhokego tsa *PPKT* gore morutabana a kgone go akaretsa se se tlhokegang go ya ka kharikhulamo ka go dira ka Buka ya Morutabana ga mmogo le phaposi.

Thulaganyo ya thuto

Thulaganyo ya thuto ke thulaganyo e e lolameng e e bontshang gore go tla rutiwa le go ithutiwa ka ga eng mo ngwageng mo mophatong o o rileng go ya ka *PPKT*. E rulaganngwa ke morutabana mme gangwe le gape e diriwa ke barutabana le ditlhogo tsa lefapha

pele ga tshimologo ya ngwaga wa dithuto.

Thulaganyo ya thuto ke thulaganyo ya ngwaga e e rulagantsweng go ya ka dikgweditharo mme e arolwe ka dibeke (gantsi dibeke tse pedi) mo dikgweditharong. Tirogae e ka aga karolo ya Thulaganyo ya thuto mme e tshwanetse go rulaganngwa sebaka sa diura tse 3 mo bekeng (mme e akaretsa go buisa). Mo lethathameng le ditirwana di rulagantswe ka thitokgang. Tatelano ya ditiragalo tsa lethathama ke [go bonela pele / e ka latela tatelano e e farologaneng mo kgaolong nngwe le nngwe].

Thulaganyo ya thuto ya ngwaga otlhe e e tsamaelanang le *PPKT* e neetswe mo ditsebeng tsa 141 go fitlha 145 mo Bukeng ya Morutabana

Thulaganyo ya letsatsi

Thulaganyo ya letsatsi e dirilwe go kaela morutabana gore dithuto di agegile jang nakong ya dibeke tse pedi. mo kgweditharong nngwe le nngwe mo thulaganyong ya thuto.

Thulaganyo ya letsatsi e akaretsa thitokgang, kgweditharo le beke, bokgoni jwa puo jo bo akareditsweng go neelana ka bokgoni jwa dibeke tse pedi. Thulaganyo ya letsatsi e neelana ka ditselana tsa go ruta le didiriswa. E neelana ka tshegetso ya ditirwana mo barutwaneng ba ba tlhokang thuso le ditirwana tsa katoloso go barutwana ba ba tlhokang go itlhokoletsa go go okeditsweng.

Thulaganyo ya letsatsi e neelana ka tshono go morutabana go boela mo go se se dirilweng mo dibekeng tse pedi tse di fetileng le go rulaganyetsa thuto e e latelang.

Tlhatlhobo

Tlhatlhobo ke karolo e e botlhokwa mo go ruteng le mo go ithuteng. Thulaganyo ya go ruta le ya go ithuta di tshwanetse di tsamaelane le thulaganyo ya tlhatlhobo, mmogo le tswelopele ya phitlheleno ya morutabana le ya barutwana.

Tlhatlhobo e e sa tlhomamang

Tlhatlhobo e e sa tlhomamang e itsege gape ka tlhatlhobo ya letsatsi lengwe le lengwe e e diragalang mo phaposing. Tlhatlhobo ya nosi kgotsa ya molekane, mme ya morutabana le ena a ka dira tlhatlhobo e e sa tlhomamang. Tiro ya phaposi le tirwana nngwe le nngwe e ka tlhatlhobiwa ka tsela e e sa tlhomamang. Tirogae le yona e ka tlhatlhobiwa ka tsela e e sa tlhomamang kgotsa ka letsatsi le letsatsi. Tlhatlhobo e e sa tlhomamang e thusa

barutwana go tlhola diphithlelo tsa bona le go baakanya mo ba tlholegileng teng. Tlthatlhobo e e sa tlhomamang e thusa morutabana go lemoga dithhoko tse di kgethegileng tsa barutwana. Barutabana ba ka neela barutwana dipholo le go ba fa tshono ya go tokafala mo dithutong tsa bona. Ditshisinyo di dirilwe mo ditemeng malebana le tlthatlhobo e e sa tlhomamang e e ka diriwang mo ngwageng otlhe. Ka sekai lebelela mo tsebeng ya 130 ya buka e ya Morutabana.

Tlthatlhobo e e tlhomameng

Tlthatlhobo e e tlhomameng e rulagantswe mo *PPKT* mme lethathama le le latela ditlhokego tse go ya ka tsela e e tshwanetseng.

Tlthatlhobo e e tlhomameng e rulagantswe semmuso; karolo ya tiro e a lemogiwa, sediriswa se se maleba se a diriwa mme tselana e e tshwanetseng e a tlhophiwa. E rulagantswe go ya ka *PPKT* go ya ka kgweditharo. Palo ya ditlthatlhobo tse di tlhomameng mo go Oxford Lesedi e e dumalanang le tseo di tlhogekang go ya *PPKT*. Lethathama le le go neela ka ditiro tsa tlthatlhobo tsa tlaleletso gore barutwana ba gago ba itlhokoletse. Go na le ditiro tsa tlthatlhobo mo Bukeng ya Morutwana le mo Bukeng ya Morutabana.

Tsamaiso, palo le mefuta ya tlthatlhobo e e tlhomameng di tlhogega ka nako e e rileng go thusa morutabana le morutwana go nna ba tsweletse go lebelela tsweletso mo lephateng la Setswana Puo ya Gae. Dithatlhobo tse di beiwa go ya ka maemo mme maduo a oketsegga go dira maduo a ngwaga. Ditiro tsa

tlthatlhobo e e tlhomameng di tlhagisiwa mo Bukeng ya Morutabana le mo Bukeng ya Morutwana ka dimemorantamo le dirubiriki kwa bofelong jwa Buka e ya Morutabana. Palo, bontsi le kagego ya ditirwana tsa tlthatlhobo e e tlhomameng di tsamaelana le ditlhokego tsa *PPKT*.

Barutabana ga ba tshwanelo go tshwaya tiro nngwe le nngwe ya go kwala le tiro ya molomo e e tlhagisiwang ke barutwana. Lenaneo la thuto la *PPKT* la ngwaga le bontsha gore ke ditiro dife tse di tshwanetseng go tlthatlhobiwa ka tsela e e tlhomameng mo kgweditharong nngwe le nngwe. Ditiro tse dingwe le ditirwana di ka tlthatlhobiwa ka tsela e e tlhomameng ke morutabana kgotsa molekane, kgotsa go dirisiwa mo tlthatlhobong ya nosi.

Didiriswa tsa tlthatlhobo

Didiriswa tsa tlthatlhobo tse di rileng di ka dirisiwa go tlthatlhoba ditlhokego le diphithlelo tsa barutwana. Tiriso ya sediriswa se se rileng e tshwanetse go tlhagisiwa ka:

- tiro e e diriwang
- tiro e diriwa jang (ka molomo, go kwalwa kgotsa ka go tlhagisiwa)
- kitso le bokgoni jo bo tlthatlhobiwang
- lebaka la go tsweletsa tlthatlhobo
- ke mang yo o dirang tlthatlhobo e
- tlthatlhobo e e diriwa leng.

Lenaneo le le latelang le neelana ka Lenaane le le tlhomameng la tlthatlhobo la Mophato wa 8

Didiriswa tsa tlthatlhobo tse di tshitsintsweng

Sediriswa sa tlthatlhobo	Tlhaloso ya bokgoni	Tiriso e e maleba
Memorantamo	E neelana ka dikarabo tsa teko kgotsa tlthatlhobo, e bontsha maduo a dipotso	Tlthatlhobo e e tlhomameng
Rubiriki	E na le dikaedi tsa maduo kgotsa tselana ya go tlthatlhoba tiro le go neelana ka pego	Tlthatlhobo e e sa tlhomamang kgotsa tlthatlhobo e e tlhomameng
Lenaaneneteefatso	Lenaane la dintlha le le tlhalosang phitlhelo mo tirong e e rileng; dintlha di a tshwaiwa jaaka di fitlhelo.	Tlthatlhobo ka nosi le ka molekane; Tlthatlhobo e e sa tlhomamang

Lebelela tsebe ya 139 go bona Lenaane le le Tlhomameng la Tlthatlhobo.

Maemo a a farologaneng a dipotso

Maemo a dipotso	Tirwana	Phesente ya tiro
Tiriso ya tshedimosetso ka tlhamalalo (Maemo 1) Thulaganyo sešwa	mo setlhaweng <ul style="list-style-type: none"> • Neela maina a dilo/batho/mafelo/dikarolo • Kaya dintlha/mabaka/dikakanyo • Supa mabaka/batho/dibakwa • Neela lenaneo la/dintlha/maina/mabaka 	Maemo 1 le 2: 40%

(Maemo 2)	<ul style="list-style-type: none"> Tlhalosa lefelo/motho/semelo Nyalanya tiragalo/karolwana/maitemogelo <p>Dipotso tse di tlhokang tshekatsheko, tlhaolo kgotsa thulaganyo ya tshedimisetso e e tlhagisitsweng ka botlalo mo setlhangweng.</p> <ul style="list-style-type: none"> Sobokanya dintlhakgolo/dikakanyo/mabaka/dipoelo le ditlamorago Kgobokanya dikarolwana/mabaka a ka gale Tlhagisa ditshwano/dipharologano Neela thadiso ya... 	
Go itseela tshwetso (Maemo 3)	<p>tlhagisitsweng ka botlalo mo setlhangweng, a e dirise mo maemong a maitemogelo a gagwe a botho.</p> <ul style="list-style-type: none"> Tlhalosa kakanyokgolo . Bapisa dikakanyo/maitsholo/ditiragatso (ditiro) . Maikemisetso/maitsholo/tshusumetso/lebaka la mokwadi (kgotsa moanelwa) ke eng? Tlhalosa sebako/ditlamorago tsa... Tiragalo/tshwaelo/maitsholo (jalojalo) a senola eng ka moanedi/mokwadi/moanelwa... Tshwantshiso/tshwantshanyo/setshwantsho se ama jang go tlhaloganya ga gago... O akanya gore poelo/kamego (jalojalo) ya tiragalo/maemo e tla nna eng... 	Maemo 3: 40%
Tlhatlhobo(Maemo 4) Kgatlhegelo (Maemo 5)	<p>Dipotso tse di dira ka dikatlholo tse di ka ga meetlo le boleng. Tse di akaretsa dikatlholo ka ga bonneta, boikanyego, dintlha le dikakanyo, kamogelesego, tlhaloganyo le go ntsha mabaka, le dithagiso di tshwana le keletso le kamogelo ya ditshwetso le ditiragalo (ditiro) go ya ka meetlo ya maitsholo.</p> <ul style="list-style-type: none"> A o akanya gore se se tlhagelelang se a ikanyega/se na le bonneta/se a kgonega? ... A ngangisano ya mokwadi e a amogelesega/e na le tlhaloganyo/e a khutlisa... Tshwaela ka tsenelelo ka tiragalo (tiro) /maikemisetso/tshusumetso/maitsholo/tshitshinyo/bokao... A o dumelana le kemo/polelo/temogo/thanolo... Ka mokgwa o o bonang dilo ka teng, a mokwadi/moanedi/moanelwa o siame fa a tshitsinya gore/a bueela gore... A maitsholo/mekgwa/tiro ya moanelwa e a lettelesega/amogelesega mo go wena? Tshegetsa karabo ya gago ka lebaka... Ditiro/maitsholo/ditshusumetso tsa moanelwa di supa eng ka ena mo bokaong jwa meetlo ya botlhe? ... Tshwaela ka tsenelelo ka ga boleng jwa dikatlholo tse di dirilweng mo setlhangweng. <p>Dipotso tse di ikemiseditse go tlhatlhoba ditlamorago tsa saekholoji le temogo ya bontle jwa setlhangwa mo motlhatlhujweng. Di tota tsibogo ya maikutlo mo diteng, go inyalanya le baanelwa kgotsa ditiragalo, le tsibogo ya mokwadi mo tirisong ya puo (jaaka tlhopho ya mafoko le botshwantshi).</p> <ul style="list-style-type: none"> Bua ka tsibogo ya gago mo setlhangweng/tiragalang/maemong/ kgotlhlang/pitlaganong... A o inyalanya le moanelwa ka kutlwelobotlhoko? Ke kgato/tshwetso efe e o ka bong o e tsere fa o ka bo o ne o le mo maemong a a tshwanang le ao? Tshwaela ka tiriso ya puo ya mokwadi... Bua ka nonofo ka ga setaeel/matseno/bokhutlo/botshwantshi/ tshwantshiso/tiriso ya ditogamaano tsa poko/ditlamaganyo (didiriswa) tsa dikwalo tsa mokwadi... 	Maemo 4 le 5: 20%

Ditlhatlhobo

Sebopego sa dipampri tsa tlhatlhobo – Mephato 7 – 9

Mephato 7	%	Mephato 8	%	Mephato 9	%
Pampiri 1: Tiro ya molomo: (15) Puiset sogodimo, go reetsa le go bua (15)	30	Pampiri 1: Tiro ya molomo: (15) Puiset sogodimo, go reetsa le go bua (15)	30	Pampiri 1: Tiro ya molomo (15) Puiset sogodimo, go reetsa le go bua (15)	30
Pampiri 2: Tse di kwadiwang Tekatlhaloganyo ya puiso (15) Puo mo tirisong (15) Tsibogelo ya dikwalo (10)	40	Pampiri 2: Tse di kwadiwang Tekatlhaloganyo ya puiso (15) Puo mo tirisong (15) Tsibogelo ya dikwalo (10)	40	Pampiri 2: Tse di kwadiwang Tekatlhaloganyo ya puiso (10) Ditlhengwa tsa tirisano (15) Tshobokanyo (maduo a le 10 a fetolelw a go maduo a 5)	30
Pampiri 3: Tse di kwadiwang Go kwala - Tlhamo (20) le setlhengwa sa tirisano (10)	30	Pampiri 3: Tse di kwadiwang Go kwala - Tlhamo (20) le setlhengwa sa tirisano (10)	30	Pampiri 4: Tsibogelo ya dikwalo (10) <ul style="list-style-type: none"> • Poko • Dinaane • Kgangkhutshwe • Padi • Terama Maduo a le 20 a mofutakwalo o mongwe le o mongwe a fetolelw a go 10%)	30 10

Go rekota le go bega

Barutabana ba tla rekota maduo a a fitlheletsweng ba lebeletse tiro ka go dirisa lethare la go rekota, le go bega diphesente mo dirutweng ka karata ya go bega ya morutwana. Barutabana ba tshwanetse go dirisa le go lebelela dikhoutu go tswa mo PPKT go bona fa maemo a fitlheletswe:

DIKHOUTU LE DIPHESENTE TSA GO REKOTA LE GO BEGA

Dikhoutu tsa seemo	Tlhaloso ya bokgoni	Phesente
7	Phitlhelelo ka dinaledi	80–100
6	Phitlhelelo ka matsetseleko	70–79
5	Phitlhelelo e e tletseng	60–69
4	Phitlhelelo e e itumedisang	50–59
3	Phitlhelelo ka tekano	40–49
2	Phitlhelelo e e potlana	30–39
1	Ga a fitlhelela	0–29

Tekanyetsa le tlhatlhobo

Go lekanyetsa go bona fa tlhatlhobo e ne e siame, go tlhola le go lekanyetsa go go maleba le go go manontlholtlo go tshwanetse ga diriwa. Go lekanyetsa gape ke go netefatsa go ruta le go ithuta. Dikolo di rwele boikarabelo jwa go tsamaisa tekanyetsa ya tsona le ditsela tsa go bona fa dilo di tsamaya ka tshwanelo. Mo godimo ga se, tekanyetsa e diragala mo maemong a sedika le kwa diporofenseng.

KGWEDITHARO YA

1

Kgaolo	Dibeke	Go reetsa le go bua	Go buisa le go lebelela	Go kwala le go tlhagisa	Dipopego tsa puo le melawana ya tiriso
1. A o a ikitse?	1 - 2	<ul style="list-style-type: none"> Dipuisano tsa sethophpha Tekatlhologanyo ya theetso 	<ul style="list-style-type: none"> Sethangwa tsa dikwalo – dikgangkhutshwe tsa bašwa 	<ul style="list-style-type: none"> Tlhamo ya kanelo 	<ul style="list-style-type: none"> Thuanyisediri Matshwao puiso Makaelagongwe le malatodi
	3 - 4	<ul style="list-style-type: none"> Go reetsa puo Puo e e ipaakanyeditsweng 	<ul style="list-style-type: none"> Buisa puo Go buisa le go lebelela sethangwa se se bonwang go se tlhologanya 	<ul style="list-style-type: none"> Go kwala puo 	<ul style="list-style-type: none"> Mainatswako Mefuta ya dipolelo – Polelonolo, polelotswako, polelopate, polelwanakalaina, polelwanakalatlhodi, polelwanakalatlhilos i, polelwanakutu
2: Dipalangwa	5 - 6	<ul style="list-style-type: none"> Dipuisano tsa sethophpha Tekatlhologanyo ya theetso (medumo fela) Go tlota dipono gape 	<ul style="list-style-type: none"> Sethangwa sa dikwalo – padi Go buisa/lebelela go tlhologanya 	<ul style="list-style-type: none"> Go kwala lekwalo la botsalano 	<ul style="list-style-type: none"> Matthalosi a mokgwa le matthalosi a nako Matthaodi Tumelo le kganetso Popego ya dipolelo – polelwanakalatlhodi, polelwanakalatlhilos i ya felo, polelwanakalatlhilos i ya nako Matshwao a puiso
	7 - 8	<ul style="list-style-type: none"> Puo e e sa ipaakanyetswan g ka athikele ya lekwalodikgang Puisano ya sethophpha ka athikele ya 	<ul style="list-style-type: none"> Buisa athikele ya makasine Go buisa leboko 	<ul style="list-style-type: none"> Go kwala athikele ya makasine 	<ul style="list-style-type: none"> Maetsi, Malatlhelwa, diane la maele, Pakajaanong le pakapheti, Mefuta ya dipolelo – polelo e e sekamelang

		makasine			letlhakore le le lengwe, e e gobelelang, e e lebelelang letlhakore le le lengwe, matshwao a puiso
3: Tikologo	9 - 10	<ul style="list-style-type: none"> Potsotherisano ya dipuisano tsa setlhophpha Go reetsa tekatlhaloganyo 	<ul style="list-style-type: none"> Go buisa pegelo ya patlisiso Go buisa leboko 	<ul style="list-style-type: none"> Go kwala pegelo ya dipatlisiso 	<ul style="list-style-type: none"> Madiritota le madirimathhaedi, Pakajaanong le pakaphethi, Mefuta ya dipolelo - polelo e e sekamelang letlhakore le le lengwe, e e gobelelang, e e lebelelang letlhakore le le lengwe Matshwao a puiso

Tlhatlhobo ya Kgweditharo ya 1

Tiro 1: Tiro ya molomo	Tiro 2: Go kwala	Tiro 3: Teko 1
Dipuisano tsa setlhophpha/ditlhangwa tsa pono/Puo e e sa ipaakanyetswang/Tekatlhaloganyo ya theetso/Puo e e ipaakanyeditsweng/puo e e sa ipaakanyediwang/diforamo/ Potsotherisano/dipuisano tsa setlhophpha	Tlhamo ya kanelo/maitlhomo Pegelo ya lekwalodikgang/athikele ya lekwalodikgang	Tekatlhaloganyo le tiriso ya puo

Review Copy

Polelo ya matseno

Kgaolo e, e tswela morutwana mosola ka gobo e mo ruta go ikitse le go itlhologanya ka go ikemela ka nosi mo dipuisanong tsa setlhophpha, a kgona go reeletsa go abelana dikakanyo le maitemogelo ka go tlhaloganya mareo. Mekgwa e puo e dirisitsweng ka yona mo kgaolong e,o e sekaseke ka bophara le barutwana mo kgonong e nngwe le e nngwe.

Beke 1 le 2:

Botlhokwa jwa go ikitse

Go reetsa le go bua

Tirwana ya 1: Dipuisano tsa setlhophpha (Tsebe ya 9)

MOKGWA WA GO RUTA

Dikgato tsa go bua

Netefatsa gore barutwana ba diragatsa se ba laetsweng go se dira go ya ka ditaelo go tswa mo Bukeng ya Morutwana jaana:

- Tlhokomela gore barutwana dutse ka mokgwa wa tshwanelo.
- Ba kope gokgwarikgwaritsha dintlha tse ba tileng go bua ka ga tsona pele ba tlhagisa.

Ka nako ya go bua dipuisano tsa setlhophpha dira tse di latelang :

- Tlhophpha le barutwana botlhe, morutwana yo o tlaa nnang modulasetulo le yo o tlaa simololang dipuisano.
- Kopa barutwana go adimana ditsebe fa ba bua e re kwa bofelong go dirwe ditaelo jaaka go kwadilwe kwa Bukeng ya Morutwana.
- Fa barutwana ba di ntse ba bua, tshwaya diphoso kana bontle ka ga dintlha tse di latelang, tlhokomela gore ba:
 - buisana gentle ka tlhamalalo bareetsi ba reeditse matseno a a ngokang.
 - na le dintlha le dikao tse di maleba tsa boammaaruri.

- tshegetsa ka mabaka a a popota, a a atlhaloganngwang ke bareetsi.
- dirisa matshwao a puiso jaaka matshwao a potso, a tsiboso jalojalo; gore mmuisano o elele monate.
- efoga go tswa mo setlhogong, go dirisa dipoeletso tse di sa tlhokegeng le ditshwaelo tse di sa batleng tsibogelo.
- supa dintlha tsa papiso le pharologano, bothata le tharabololo mmogo le ditlamorago.
- dirisa bokhutlo jo bo tiileng ka go garela dintlha ka mokgwa o o usang pelo.

Fa barutwana botlhe ba feditse go bua

- Reetsa pele ditshwaelo tsa barutwana botlhe ka ga bontle le makoa a dipuisano.
- Tlhagisa ditshwaelo tsa gago o bo o akgole barutwana ba ba tlhophilweng jaaka dibui tse di gaisitseng.

Dipopego tsa puo le melawana ya tiriso

Thuanyisediri

Mokgwa wa go ruta:

- Gatelela dintlha tse di tlhagisitsweng mo Bukeng ya Morutwana o tla o oketsa ka dintlha tse o bonang e kete di tlogetswe.
- Morago ga tlhaloso e nngwe le enngwe botsa barutwana dipotso ka dithuanyi tse di tlhalositsweng mo Bukeng ya Morutwana. Sekao: o ka ba botsa gore pharologano ke eng magareng ga thuanyisediri le thuanyisedirwa
- Ela tlhoko gore barutwana ba araba dipotso tse ba di neetsweng ba sa thusane.

DIKARABO TSE DI SOLOFETSWENG

Kagiso o a ikitse **o** ana tsie mme **o** tlogola nogeng. **Basesana le basimane** ba bantsi ga **ba** ikitse. Se se makatsang ke gore **diphologolo** tse **di** tlhophilwe jang go nna diano. **Batho ba** bangwe bona **ba** ana tlou ba ipitsa batloung, ba ba anang kwena bona ke bakwena.

Nna ka a ikitse, wena?

(a) Dikarabo di ntshofaditswe fa godimo.

(b) Dipolelo tsa dithuanyisediri :

- Tlou e anwa ke Batloung.
- Dikolo **di** tswalwa ka moso.
- Sekepe **se** nwetse.
- Logadima **lo** rathile ntlo.
- Bogobe **bo** tsidifetse
- Maokelo **a** tletse balwetse.

Go buisa le go lebelela

Tirwana ya 2: Ditlhongwa tsa dikwalo jaaka dikgangkhutshwe tsa bašwa (Tsebe ya 12)

Boleng jwa leina

Fa motho a sa ikitse e bile a sa itse botso jwa gagwe, o tlaa mmona fela a gana go bidiwa ka leina la gagwe la setso. O tlaa bo a tlhabiwa ke kgala go le bitsa, segolo jang fa e kete le bosula e bile a ka tla a kgalwa ke ba bangwe ka lona jaaka Mojanku, Thekalatshwene, Tswidiki, Ramapopotane jj.

‘Namayammu ! Nami, naare mosimanyana yole o kae ? ‘ ‘Mma tota ga ke itumelele go bidiwa ka leina leo, nna ke Reginald’ Hahahahaaa ! o mpolisetsang ditshego sekanakana ngwanaka’, Mmamorebudi a bua a iphimola dikeledi ka sakatuku. ‘Ke a bona gore o pholetha mo lefifing shimi, ga o ikitse, ga o itse botso jwa gago ke moo o sa ipeleng ka leina la gago la setso. O bona go le botoka go ipitsa ka la seeng.’

Ka nako e fa mmaagwe Namayammu a ntse a bua le ena ga tsena kgaitse die, Amantle a tliseditse mmaagwe mogodungwana. ‘Mma mogodungwana ke o, ke ntse ke tshwarisitswe bothata ke dikgong tse di metsi, weitsi mo Bodibe re kwa morago tota. Re santse re besa leiso fa metse e mengwe jaaka boPhokeng go dirisiwa motlakase’ a bua jalo mosetsana wa thupa tsa marelwa, ka meno a masweu jaaka semathana. Bontle jwa gagwe bo gakolosa tau marapo ke a go bolelela, motsamao wa

gagwe e kete wa motho a tsenetse kgaisano ya bommabontle.

Mmaagwe a mo araba fela ka gore a nne pelotelele ka gonue gongwe fa puso e ntšhwae ka nna teng, botshelo bo tlla tobetsega. Amantle a leba Namayammu a ipotsa ke goreng a sa tshwaele ka a rata thata go tlola fa motho a bua ka merero e ya dipuso. Moeka kana ke molatedi o mogolo wa lekoko le le busang mo Aforikaborwa. A rakana le monnaawe a bodulogile seka-letlametlo. ‘Ao ke e naare Nams, a botsa ka lorato la motho le ngwana mmaagwe e seng wa ntete fao’. Nama ya mmu a mo ragogela, a leka go iteka mašetla ke go betwa ke pelo,’ o mpilesang ka leina leo wena? ke leng ke go kopa gore o se tlhole o miptska matlhaletso ao a a nkgang ?’, a šakgetse jaaka lebololo le tshetshwe ka mmu mosimanyana yo o kwenneng sentle, dipotomane le diphaka e kete tsa motho a tsholetsa ditshipi. Tlhogo e le tona e kete e a mo imela, a rototse matlho a matala a a kholokwe a susumetse Amantle e bile a menne dinathamagobe. Ya nna letlaweetlawee la ntšwa le katse pele ga fa di dira kagiso ya go se tlhole di itayana ka noga e tshela.

Mmaabo a tsereganya a omanya Namayammu a bo a batla go mo ikadima. A mo kgalema ka mafoko a a bogale gore ga a tlhabiwe le ke ditlhong go nyatsa moguloe le go bua jaaka arata fa pele ga gagwe. Fa a santse atshwere phage ka mangana jalo Mmamorebudi, rraabo a re palakata ! A se tlhole a botsa, a phamola Namayammu jaaka ntsu e phamola tsuane, a mmona e le ena a tsholeditseng sehuba go gaisa. ‘Ya mosimane ke e nkgwe mosimane,’ a mo ralatsa mokwatla ka moretlwa a bo a mmotsa gore a o batla go itira poo mo lesakeng la gagwe.

Namayammu a kua jaaka podi e kgaolwa molala, ‘Rrawee, mmajoo ! ke...ke....ke...rumutswe ke Amantle, o miptska leina le ke sa le rateng’. Eng ? naare o batla goreng Namayammu ?’ ga botsa rraagwe ka kakabalo. ‘Lona leo rra, nna ga ke le rate ke rata la Reginald’, a bua a itshidila manokonoko a moretlwa moeka. Radinala ke soomang ? O Namayammu o rata kgotsa o sa rate. ‘E sang Radinala rra, Reginald’, a leka go phosolola rraagwe. ‘Ga ke kgathale e bile le Sekgoa sa motho a sa ikitse se mpherosa dibete !’ a bua ka lentswe le le roromisang dithaba Raporotli.

Diponagalo tsa kgangkhutswe.

Mokgwa wa go ruta:

- Kopa barutwana go ipuisetsa tshedimosetso o tle o bone gore a ba na le bokgoni jo. Go dira jaana ke go ba katisa go ipuisetsa ka nosi fa ba le kwa gae.
- Netefatsa gore barutwana ga ba itaane tsebe fa ba ipuisetsa tshedimosetso ka go tsamaya fa gare ga bona.
- Kopa barutwana gore fa go na le sengwe se ba sa se tlhaloganyeng mo tshedimosetsong ba kope thuso.
- Neela barutwana nako ya go botsa dipotso.
- Sekaseka dikarabo mmogo le barutwana botlhe fa ba feditse.
- Fa ba tla le tirogae ka le le latelang, buisana le bona ka ga yona mme go tshwaiwe mo phaposing.

Dikarabo tse di soloftsweng:

- (a) Ipele ka leina la gago la setso. Kgangkhutswe e e ka ga go ikgantsha ka leina.
- (b) Dimelo tsa baanelwa : Namayammu> ga a na maitseo, o lwantsha kgaitsedie fa pele ga mmaagwe. Mmamorebudi> O na le molao, o kgalema bana fa ba le phoso. Raporotli> o bosilo, ngwana fa a tswile mo tseleng o a mo itaya. Amantle> ke sethakga, o direla mmaagwe teye a sa mo kopa.
- (c) Ke baaneelwa ba madi le nama e seng ba mmopa.
- (d) Ee ditiragalo di nale mabaka a a di tlholang e bile baanelwa ga ba fete 5.
- (e) Leina la setso le mong wa lona a sa le tlhaloganyeng

Dikarabo tse di soloftsweng:

Tirwana ya 3: Thutiso ya matshwao a puiso

LETSHWAO	TIRO	DIKAO
Khutlo(.)	E tsenngwa kwa bofelong jwa polelo. E dirisiwa mo dikhutswafatsong tsa dithhaka le mo ditlhakaineng	Nandi o rata nama. Ditlhakaina tsa me ke T.L mme sefane ke Khimbili.
Phegelwana(,)	E kgaoganya maina a a salanang morago go tila poeletso ya lefoko le. E kgaoganya polelo e telele.	Re rekile mae, ditamati, senkgwe le boroso.Fa go sena go lalelwaa maitseboa, Sindisiswa o tlhatswa dikotlele pele a buisa tiro ya sekolo.
Letshwao la tsiboso (!)	Le dirisisetswa kgakgamalo, tenego, kutlobothoko le tsiboso.	He bathong! e a bo e le eng tota. Nx! O se ke wa ntena. Heelang! Selo se se botlhokwa.
Matshwao a nopoloo(“ “)	A dirisiwa fa o kwala mafoko a motho yo mongwe jaaka a a buile o sa a fetole ka gope	Mokwadi mongwe o ne a re”dilo dingwe di buiwa go omanwa”.
Khutlokhetlo (:)	E dirisiwa go neela dilo ka lenanego	Dikgato tsa go buisa ke tse di latelang: a)Pele ga puiso

(f) Ee, Namayammu o feleditse a tlhalogantse leina la gagwe.

(g) Go botlhokwa go rata leina la gago la setso go na le leina la Seeng, basweu ga ba na maina a Bantsho goreng rona re rata a Basweu .

(h) Namayammu ke ena a ganang leina la gagwe e bile setlhogo sa kgangkhutshwe se ka ga ena.

(i) Kwa magaeng, ya mosimane ke e nkgwe ga go na gore ngwana o tshwarisa mogolo fa a mo itaya jaaka go diragala kwa metsesetoropong.

(j) Amogela Dikarabo tse di maleba go tswa mo barutwaneng.

- Fa o feditse go tsamayatsamaya jalo, lebelela setlhengwa ke seo le wena gore o botse le dipotso tse ka gongwe o ka batlang go okeletsa barutwana kitso ka ga tsona.

Dipopego tsa puo le melawana ya tiriso

Matshwao a puiso

Mokgwa wa go ruta

- Batla kitso e barutwana ba setseng ba na lew yona ka ga matshwao a puiso.
- A ba go neele dikao tsa bona mo matshwaong a ba goa a neelang.
- O ka gatelela dintlha tse di tlhalositsweng mo Bukeng ya Morutwana ka go di ba nolofaletsa.
- Kopa barutwana go tlhalosa matshwao jaaka a tlhagelela mme ba dirisa mafoko a bona go bona fa ba tlhaloganya.
- Letla barutwana go kopolola lenaneo la matshwao a puiso mme ba neele dikao tse di maleba.
- Baya nako ya go dira tirwana e, e se ke ya tsaya kamuso yotlhe gore go tshwaiwe.

		b) Ka nako ya puiso c) Morago ga puiso
Thaladi(-)	E dirisiwa mo maineng a matelele thata a a bopilweng ka dikarolopuo di le mmalwa.	Modimo-o-nko-e-metsi, bo-nkgate-ke-tlhaname.

Go kwala le go tlhagisa

Tirwana ya 3: Tlhamo ya kanelo (Tsebe ya 16)

Mokgwa wa go ruta

- Tlhalosetsa barutwana dintlha tsa botlhokwa tsa go kwala tlhamo ya kanelo o eta o gatelela dintlha tse di tlhalositsweng mo Bukeng ya Morutwana.
- Toutela barutwana gore ba se ke ba fapoga setlhogo.
- Laela barutwana gore ba nne le boitlhamedjo bo maleba go ya ka setlhogo.
- Neela barutwana nako ya go rulaganya, boeletsa le go tlhotlha diphoso.
- Tsibosa barutwana ka go sala dikgato tsa go kwala tlhamo e ka mokgwa o di tlhalositsweng ka teng le mosola wa tsona.
- Tsaya tiro go e tshwaya fa ba feditse, fa o busa dibuka supa makoa mme o tshwaele gore a ka alafiwajang.

Dipopego tsa puo le melawana ya tiriso

Makaelagongwe le malatodi

- Pele o tlhalosa ka ga malatodi le makelagongwe, batla kitso e e fetileng mo barutwaneng.
- Eta o ba kopa go tlhalosa ka botlalo dintlha tse di neetsweng mo tshedimosetsong e e mo Bukeng ya Morutwana go thusa barutwana ba ba bonya.
- A ba neele dikao tse ba di itseng tse di sa tlhageleleng mo Bukeng ya Morutwana.
- Tsamaya mo go bona go netefatsa fa ba dira tiro jaaka ba laetswe.
- Fa ba feditse, amogela dikarabo tse di nepagetseng mme o siamise barutwana fa ba fositseng teng kgotsa o ka kopa ba ba di tshwereng go tlhalosetsa balekane ba bona.

Dikarabo tse di solofetsweng

Go itshepa le go itthaloganya

Fa o batla go itumela mo botshelong, tsepama mo go se e leng sona. **Molekane** wa gago o tshwanetse go itse gore o rata eng e bile ga o rate eng. O **supetse** mongwe le mongwe gore nnyaa ke nnyaa, ee ke ee.

Se tota se leng botlhokwa ke gore o nne le **boammaaruri** ka dinako tsotlhe, mongwe le mongwe o tlaa go tlota. Motho a ithute mo go wena go amogela se o se mo diretseng ka nako eo gonse se, ga se pateletso. Fa o ka se ka wa **efoga** go bua puo phaa ka sengwe le sengwe se se ka tswang se go itumedisa kana se go tshwenya, o ya go palelwa ke go itsetsepela kgotsa go ikemela ka nosi. O tlaa feletsa o sa ikitse, o bo o nna le mathata a go tsaya tshwetso e e **maleba**.

1. (a) Makaelagongwe: tsala, bontsha, nnene, tila, nepagetseng.
(b) Dipolelo tse dikhutshwanyane:
- Tsala ya me ke Tshidi.
- Bontsha bagolo tlota.
- O bue nnene ka dinako tsotlhe.
- Tile thobalano, o sa le monnye.
- Neela karabo e e nepagetseng.
2. Malatodi :
(a) nyatsa> tlota
(b) kgona> palelwa
(c) ila> rata
(d) sulafalelwa> itumelela
3. Malatodi:
- ota> nona
- robala> tsoga
- lela> tshega
- swa> tshela
- bua> didimala

Go reetsa le go bua

Tirwana ya 4: Tekatlhaloganyo ya theetso (Tsebe ya 18)

Go reeletsa tshedimosetso e e kgethegileng.

Mokgwa wa go ruta

Dikgato tsa go reetsa

Netefatsa gore barutwana ba diragatsa se ba laetsweng go se dira go ya ka ditaelo go tswa mo Bukeng ya Morutwana jaana:

Pele ga theetso

- Ba neele metsots e le meraro go akanya ka tsenelelo ka ga dintlha tse di umakilweng mo go Pele ga theetso.
- Ba kope gokgwarikgwaritsha dintlha gore ba se ke ba di lebala.

Ka nako ya theetso

- Buisa setlhanga se se latelang ka iketlo.
- Simolola ka setlhogo, o se buise o bo o kgaotsa go se nene. Seno se ba dira go akanya ka tsenelelo.
- Fa o sena go buisa la ntlha, boeletsa o okeditse lobelo go se nene fela.

Setlhanga sa theetso

Setlhogo: Dira tshwetso e e siameng ka ga bokamoso jwa gago.

Go tsaya tshwetso ga se morabaraba. Fa o dira jalo o tshwanetse o a bo o ikitse sentle e bile o itlhologanya. O tlao rakana le matswakabele le dikgwetlo tsa botshelo tse o tshwanetseng wa swetsa gore o ya go dirang jang go di efoga.

Mo botshelong go na le dikgwethlo di tshwana le dithaelo le kgatelelo go tswa mo balekaneng. Fa jaanong o etsaetsega, o sena maitsetsepelo o ile go palelwa ke go tsaya ditshwetso ka isago ya gago. O tshwanetse gore ka nako e, o bo o itse maano otlhe a go tila go tsalana le balekane ba matsipa, bonkgate ke tlhaname. O tshwanetse gape wa itse gore o rata eng ga o rate eng ka ga gago.

Se se botlhokwa thata o itse gore o ile go nna eng mo setshabeng. O tshwanetse go dira tshwetso e morago ga go dira itlhatlhobo e e tseneletseng. O a ikitse gore o motho yo o dirang jang mo dithutong tsa gago ka jalo dira boitlhophelo jo bo tsamaisanang le makoa le dikgona tsa gago.

Morago theetso

- (a) Araba dipotso tse barutwana ba di botsang fa di le maleba le setlhanga sa theetso.
- (b) Go tsaya tshwetso go tlhoka motho yo o itshepang. Fa o tsaya tshwetso ka ga sengwe o tshwanetse go tlhomama mo go sona go se ke ga nna le yo o go kgelosang. Le teng fa go ka nna le yo o go kgelosang o tshwanetse go tlhopha fa gare ga ee le nnyaa.
- (c) Molaetsa ke gore botshelo bo tlhoka motho yo o kgonang go ikemela ka boena a sa etsaetsege.
- (d) E a tlhotlhelaetsa. Kgakololo e e tlhagisitweng e na le dintlha tse di utlwlang.

(e) Amogela dikarabo tse di maleba go tswa mo barutwaneng.

(f) Karabo nngwe le nngwe e e utlwlang ka mabaka a yona e amogelesegile.

(g) Dikarabo tse di maleba:

- Reetsa se barutwana ba se tlhalosang mme o se amogele fa se utlwala.
- Go tswa fela gore ba tlao araba ka ee kgotsa nnya, fela ba ntshe mabaka a bona.
- A ba tlhalose ka mabaka a a popota
- A ba go neele mabaka a a popota.

(h) Tlhaloso ya mafoko:

- ga se morabaraba > ga se motshameko.
- matswakabele le dikgwetlo tsa botshelo > bothata jo o rakanang le jona mo botshelong.
- o etsaetsega > o sa itse fa o emeng teng kgotsa o sa kgone go tsaya tshwetso.
- bonkgate ke tlhaname > maferefere.

Beke 3 le 4:

Kgodiso ya ngwana

Go reetsa le go bua

Tirwana ya 5: Go reetsa puo (Tsebe ya 19)

Mokgwa wa go ruta:

- Gatelela dintlha tse di neetsweng mo Bukeng ya Morutwana ka go eta o ba botsa dipotso.
- A ba go neele maitemogelo a bona ka ga puo e e ipaakanyeditsweng, sk: ba kile ba kopiwa go bua kwa kae, fa e se bona ba bone mang a bua, o ne a dira jang jj.
- Phaposi yotlhe e ka buisana ka ga botlhokwa jwa go reetsa le go bua jaaka dikgona tsa botshelo.
- Netefatsa gore ba tlhaloganya dikgato tsa go bua pele ba buisana.
- Fa ba buisana kwala diphoso tse ba di dirang gore morago o ba phosolole.
- A jaanong ba go reetse ka tlhoafalo fa o ba uisetsa puo e e latelang morago ba letle go arabu dipotso jaaka ba laelwa.

**Puo ka mme Piletso,
motlhatalheledimogolo wa kwa
Yunibesithing ya Bokone Bophirima**

Mogokgo, barutabana le barutwana ba mophato wa borobedi ke a le dumedisa mo mosong o o tlhapileng o. Ke itumelela go bo ke eme fa pele ga lona go tla go le neela puo ka ga terama ya ga Moporofesara xxx yo ga jaana a samileng le badimo. Ke kopilwe ke morutabana wa lona wa Setswana go tla go le thadisetsa ka ga yona e le fa thitokgang ya lona ya beke 1 go fitlha ka 4 e bua ka ga go ikitse. Ke tlhophile terama e ka gobo e le maleba thata le thitokgang ya lona.

Moterama Moporofesara xxx o tota a atlegile mo go re supetseng gore leina le motho a le neetsweng ke batsadi ba gagwe le botlhokwa go le go kana kang. Le fa leina le le bosula, mong wa lona o tshwanetse go le tlwaela le go le amogela a rata kgotsa a sa rate.

Terama e e na le kgogedi mo go botlhе ba ba e buisang. E bontsha fa moterama a lemogile gore bana ba Batswana ba rata go itatola maina a bona a Setswana mme ba batla go bidiwa ka a Seeng. Lokwalo lo ga le na ditsebe tse dintsі tse di tla dirang gore mmuisi a fele pelo gore o ya go fetsa leng go buisa. Tlholtlwa ya lona ga se e e ka palelang barati ba puiso. Bana le bagolo ba itumelela go buisa lokwalo lo ka le totile se tota e leng nnete e e bonwang mo malatsing a gompieno. Poloto ya terama e ka ga mosimanyana a bidiwa Monageng mme a ipitsa Larinton. Fa kgaitsetdie a mmitsa Monageng o mo Iwantsha ya matlho mahibidu. Kwa bofelong o tlhaloganya gore leina la gagwe le kaya eng fa a sena go tlhalosetswa ke maloomagwe. Setaele sa ga Moporofesara xxx se tota se kgatlhisa ka se supa gore bothata bo rarabololwa jang ka mokgwa wa setso sa Setswana. Puo ya gagwe e humile ka manatetshapuo. E ruta botlhе go ipela ka puo ya Setswana. Ke rata fa lotlhе barutwana ba me ba bantle, le ka ikitse la tlhaloganya gore le se tshegwe ke merafe e mengwe. Ipeleng ka ga se le leng sona, nnang le maitsetsepele tlogelang go fokwa ke phefo.

Ke a leboga, nelwang ke pula!

Morago ga theetso

Dikarabo tse di solofetsweng

Tirwana ya 1: Dipotso ka ga setlhengwa sa theetso

- (a) Botlhokwa jwa leina, go tlhaloganya, go ikitse le go ipela ka se o leng sona.

(b) Batho ba ba ganang manina a bona ke basimane, ba feleletsa ba amogetse maina a bona morago ga go tlhalosediwa.

(c) Re tshwanetse ra ipela ka maina a rona a setso le fa aka nna maswe a ntse a siame.

(d) Amogela karabo nngwe le nngwe go twa mo barutwaneng fa fela ele maleba.

(e) O tlaa tshegwa ke merafe e mengwe ka gonne bona ba ipitsa ka maina a bona e seng a seeng.

- Fa barutwana ba feditse go araba, a ba refosane dikakanyo botlhе mo phaposing o ba reeditse, dira ditshwaelo kwa morago.
- Letla barutwana go ipaakanya sentle go dira tlhagiso ya puo. Ba abele maduo fa ba tlhagisa o bo o ba a neela fa ba feditse.

Go buisa le go lebelela

Tirwana ya 6: Buisa puo (Tsebe ya 20)

Mokgwa wa go ruta

- Buisana le barutwana ka ga dintlhа tse di mo Bukeng ya Morutwana.
- Botsa dipotso ka ga dikgato tsa go buisa go ngoka theetso le go tlhaloganya ga bona.
- Ba letle go araba dipotso jaaka ba laeltswe morago go tshwaiweng.

Dikarabo tse di solofetsweng:

Morago ga puiso

Tirwana ya 3: Thutiso ya puo

(a) Go lemosa le go gakolola bašwa go ikitse
(b) Amogela dikarabo tse di leng maleba.

(c) Bana ba ne ba godisiwa ka molao, ba tsaya mogolo mongwe le mongwe jaaka motsadi wa bona, ba itse ditiro tse di ba lebaneng, ba tshegetsa setso go ya ka fa ba se rutilweng ka teng, ba se lenyatso.

(d) Tlotlo e tlide pele.

(e) Go dirwe eng ka bana ba gompieno ba ab senang tlotlo mo bagolong.

(f) Ke mogolo le lebutswapele la ngwao ya setso.

Fa barutwana ba feditse, a setlhopha se sengwe le se sengwe se dire pegelo ntle le go tsenwa ganong. Tshwaela fa botlhе ba dirile pegelo.

Dipopego tsa puo le melawana ya tiriso

Mainatswako

- Tlhalosetsa baithuti ka tiriso ya mainatswako mo setlhawngeng ka tsenelelo gore fa go na le ba ba etsaetsegang ba tlhaloganye.
- Ba letle go botsa dipotso fa ba santsse ba le mo lefifing.
- Ba neele nako ya go kwala o netefatsa gore a tota ba dira tiro.
- Tsamaya mo go bona go lekola fa ba dira ntle le go thusana.

Dikarabo tse di solo fetsweng:

Tirwana ya 4: Thutiso ya mainatswako

- (a) Lebutswapele= le(tlhogo ya leina)+butswa(lediri)+pele(letlhulosi), mmaagwe=mme(leina)+wa gagwe(lerui), bannatia=banna(leina)+tia(letlhaoedi), ditlamorago=di(tlhogo)+tla(lediri)+morago(letlhosi)
- (b) - Rremogolo ke lebutswapele, o itse setso jaaka a ikitse.
- Mmaagwe Rebaone ke morutabana.
 - Go tlhokega bannatia go bolaya tau e e tshwentseng mo motseng.

Go kwala le go tlhagisa

Tirwana ya 7: Go kwala puo (Tsebe ya 22)

Mokgwa wa go ruta:

- Boeletsa dikgato tsa go kwala le barutwana jaaka di tlhalositswe mo tshedimosetsong.
- Eta o di tlhalosa bongwe ka bongwe mme o botse dipotso go bona fa brutwana ba di tlhaloganya.
- Gatelela dintlha tse di latelang mo barutwaneng:
 - Ba rulaganya setaele se ba tlaa se dirisang.
 - matseno e nne a a ngokang theetso ya baamogedi.
 - ba age dintlha sentle mme ba efoge dipolelwana tse di dirisiwang go feta selekano (dipoapoeletso tse di sa tlhokegeng).
 - ba dirise dipolelo tse dikhutshwane, ka dikakanyo tse di bonolo ba bo ba dirise dikao tse di tlwaelegileng.

A ba tlhokomele gore bokhutlo bo a kgodisa,

ba tlogole baamogedi ka dikakanyo tse di humileng.

- Ba neele nako ya go rulaganya tirwana e ba e neetsweng.
- O ka ba gakolola ka go dira letlhomeso la se ba yang go kwala ka ga sona.

Dipopego tsa puole melwana ya tiriso :

Mefuta ya dipolelo

Mokgwa wa go ruta:

- Kopa barutwana go go neela dikao tsa bona go supa fa ba tlhaloganya se ba sedimosiwang ka ga sona tebang le mefuta ya dipolelo.
- Fa ba dira jalo, ba bope dipolelo tse di mo mefuteng ya dipolelo e e tlhalosiwang.
- Ela tlhoko gore barutwana ba thusana mo ditlhopheng tse ba ikgaogantseng ka tsona.
- Fa ba feditse a ba neele dikarabo tsa bona mme o di kwale mo patitshokong.
- Le fa karabo e fosagetse e kwale gore o tle o ba lemose phoso ya yona.
- Thusa barutwana ba ba reteletseng ke go tshwara dikarabo tsothe ka go boeletsa dikarabo kwa bofelong.
- Fa barutwana ba tla ka tirogae, a ba go neele dikarabo o di kwale gape mo patitshokong.
- Sala thulagano e o e diristseng ya tirwana 7 morago.
- Fa go le barurwana ba ba tlhalogantseng thata, ba kope go thusa ba ba santseng ba palelwa.
- O ka ba baya ka dithhotshwana tse mo go tsona go nang le morutwana a le mongwe yo o tlhaloganyang bonolo go ka ba thusa.

Tirwana ya 7: Thutiso ya dipolelwana

Dikarabo tse di solo fetsweng :

Terama e e na le kgogedi > **polelwankutu** mo go bothle ba ba e buisang > **polewanakalathlosi ya fele**. E bontsha fa moterama a lemogile >**polelwankutu** gore bana ba Batswana ba rata go itatola maina a bona a Setswana mme ba batla go bidiwa ka a Seeng > **polewanakalatlhalosi ya lebaka**. Lokwalo lo ga le na ditsebe tse dints > polelwankutu tse di tla dirang gore mmuisi a fele pelo gore o ya go fetsa leng go buisa >**polewanakalatlhaodi**. Tlhotlhwa ya lona ga se e e ka palelang barati ba puioso. Bana le bagolo ba

itumelela go buisa lokwalo lo> **polelwankutu** ka le totile se tota e leng nnete e e bonwang mo malatsing a gompieno > **polelwankalatlhalosi ya lebaka.**

Go buisa le go lebelela

Tirwana ya 9: Go buisa le go lebelela setlhawngwa se se bonwang go se tlhaloganya (Tsebe ya 26)

Mokgwa wa go ruta :

- Gatelela dintlha tse di latelang tsa botlhokwa fa barutwana ba ranola setlhawngwa se se bonwang.
- Ba thuso go lebelela setlhawngwa ka leithlo le le ntshotsho le go se buisetsa ka bonako ba okola dintlha gape ba di tlodisa matlho ka maitlhomo a go inola kgangkgolo mo go sona.
- Ba se lebelela ka maikutlo a se bayang babogedi mo go ona .
- Ba lemose mokgwa o puo le ditshwantsho di senolang le go aga meetlo le maitsholo a basetsana le basimane ba ba mo go sona ka teng.
- A ba sekaseke lemorago le setlhawngwa se se bonwang se beilweng mo go lona.
- Ba letle go itirela tirwana ka esi ba sa thusane.

- Ba neele nako ya go fetsa gore go tle go tshwaiwe.

Dikarabo tse di solo fetsweng:

Tirwana ya 5: Thutiso ya setlhawngwa se se bonwang

- (a) Go na le pharologano fa gare ga bana ba gompieno le ba bogololo. Ba gompieno ga tletse boitaolo fa ba maloba ba na le molao. (Amogela dikakanyo tse di farologaneng tsa barutwana)
- (b) Ke dintlha tse di tlhalosang fela ka ga ditshwantsho ga se setlhawngwa se se feletseng.
- (c) Ke go supa pharologano e e atologileng thata ya bana ba gompieno le ba maloba.
- (d) O tlhakane tlhogo, ga a itse botso le boyo jwa gagwe. (Amogela dikarabo tse di nepagetseng go tswa mo barutwaneng)

Fa barutwana ba feditse go kwala buisanang ka ga dikarabo tsotlhe mme o utlwé gore tse di utlwlang thata ke dife. Garela ka go tshwaela ka dikarabo tsotlhe.

Polelo ya matseno

Beke 5 le 6:

Mefuta ya dipalangwa

Go reetsa le go bua.

Tirwana ya 1: Dipuisano tsa setlhophpha (Tsebe ya 29)

Pele ga theetso.

Dididriswa

Buka ya morutwana

Thanodi

Maikaelelo a tiro e ke:

- Go rta bana ka mefuta e e farologaneng e batho ba ka buisanang ka yona.
- Go ba rotloetsa go tsaya karolo mo mmuisanong, e ka nna ofe kgotsa ofe.
- Go ba ruta dikgato tsa puiso
- Go ba ruta kamoo mmuisano wa setlhophpha o tsamaisiwang ka teng.

Mokgwa wa go ruta: -

- Kgaoganya barutwana ka ditlhophpha,
- Ba rotloetse go tsenela dipuisano ka go ba neela setlhogo se ba ka buisanang ka sona.
- Tlhokomela gore ba dira tse di latelang gore mmuisanao wa bona wa setlhophpha o atlege
 - i) Ba rute go tsepama mo setlhogong.
 - ii) Ba reetsane ba se kgoreletse ba bangwe fa ba bua.

iii) Ba tlhagise dikakanyo le go amogela phenyo fa go tlhokega.

- Ba lebe setshwantsho mme ba buisana ka sona mo ditlhopheng.
- Ba dire poneopeleka ga setlhangwa le go ipopela bokao go ya ka setlhogo sa setlhangwa.
- Ba kwale mafoko a mašwa a ba a utlwang ka nako ya theetso.

Ka nako ya theetso.

Didiriswa

Barutwana

Dibuka

Dimakasine

Dithanodi

Maikaelelo a tiro e ke: -

- Go ba ruta mmuisano wa setlhophpha le tsamaiso ya ona.
- Go ba ruta go tsepama mo setlhogong se ba se neetsweng mme ba sekba ratha sekgwa.

Mokgwa wa go ruta.

- A barutwana ba nne ka ditlhophpha, ba neele setlhogo se ba ka buang ka sona.
- Eta o tsamaya fag are ga bona ka nako eo go netefatsa gore botlhe ba tlhalogantse e bile ba tsaya karolo ka mokgwa o o maleba.
- A ba akanye ba bob a athola ka ga se ba ntseng ba se reeditse.
- Ba kwale dintlha tsa botlhokwa ka nako ya theetso bat le ba kgone go bona bokao jo bo siameng ba setlhangwa.

Di botlhokwa tsotlhé

Mmuso: Bagaetsho nna ke bona go ka nna botoka fa dipalangwa dingwe di ka kganelwa go dirisa tsela ya botlhé.

Selepe: E le gore monna o bona e le dife tse di ka kgaolwang mo tseleng.

Rasego: Monna yo ga a itse gore o batla g raya batho a reng yo.

Mmuso: Ke ikutlwá le go itlhologanya sentle.

Selepe: Tlhalosa monna gore ke sefe sepalangwa se o bonang se sena mosola mo dipalangweng tse re di dirisang ba rotlhé ba.

Rasego: Nnyaa gongwe re a mo gatelela, a a ntshe maikutlo a gagwe re seká ra mo dira jalo.

Shanti: Kana maloba, gona mo tseleng e e yang kwa polaseng ya ga Nanu e, koloi ya marotho go tshwarwa ke seretse ke eng, ke raya ke ema le ene.

Rasego: Wena o itidimalele ka gore ga o tlhaloganye sepe fela. O bona e le molato wa ga mang jaanong.

Selepe: Borra tla re sekeng ra nnela go okaoka, re bue kgang go fele.

Mmuso: Nna tota bothata ba me ke gore dingwe tsa dipalangwa di re senyetsa tsela, Jaanong fa di ka kganelwa go tsamaya mo tseleng go ka nna botoka, bonang fela, e bile tsed ingwe ke tsa bogologolo, tota tlhabologo e kae? Ntatemogolo ke yo le ene, o pagame kgomo, tota re tla bona re rileng.

Selepe: A go na le molato ka ga seno, ke lekaba ntate, tlogela go itira e kete ga o le itse.

Mmuso: Ke a le itse gone ee, mme ga le tlhole le siametse malatsi ano.

Shanti: Malatsing ano dipalangwa di dintsí bagaetsho, nna ke ne ke bona gore tse dingwe di ka sutá gore go tsene tsa sešweng gonnes tsona di le bonako.

Mmuso: Ke dumalana le wena morwarre, fa masika a rona a tlie ka dilatlha o fithele ba sa kgone go taboga ba lokologile.

Rasego: A le bona koloi e ya dipholo banna, maloba e dirile diaba, ra fitlhela Banna ba tsielegile koloi e e mabaibai e ban eng ba tsamaya ka yona e tlhabilwe maotwana otlhe, re ba rwela ka yona og ba isa kwa motseng. Ka bokhutshwane ke batla go le raya ke re dipalangwa tse, di mosola tsotlhé.

Shanti: O tota o bua nnete monna wa etsho, fa e kabó e se ka koloi e, gongwe batho bao ba kabob a jelwe ke diphologolo tsa naga.

Dikarabo tse di soloftsweng: -

1. Koloi
2. Lekaba ke pholoe bogologolo e neng e palangwa e bile e rwala morwalo.
3. Ee, gore bana batle ba di bona mme ba itse ka ga tsona. (Ela dikarabo rsa bona tlhoko)
4. Nnyaa, bana ba ba fatlhogang ba tshwanela ke go di itse le bajanal fa bat la mo nageng ya rona ba itse gore re tswa kae pele re rakana le tlhabologo ya Bophirima.
5. Nnyaa, ka gonnes tse di tabogang thata di ka tlhola dikotsi tsa tsela di le dintsí.

Dipopego tsa puo le melawana ya tiriso.

Tlhetlhelela barutwana ka matlhalosi a tlholego a mokgwa le a nako o be o bue le mokgwa o a diriswang ka one.

Dikarabo tse di soloftsweng: -

1. Koloi ya dipholo e tsamaya ka bonya fela jalo.

2. Dikoloi tsa sešweng di lebelo thata e bile di batla bakgweetsi ba ba kelotlhoko.
3. Ruri re tlie go latlhegelwa ke setso sa rona fa re ikgatholosa koloi ya dipholo.
4. Kgantele re tlie go retelelwa ke go bontsha bana ba rona dingwe tsa dipalangwa tsa maloba.
5. Jaanong re tlie go kgalema batho ba ba tabogang ka lebelo le le kwa godimo.

Go buisa le go lebelela.

Tirwana ya 2: Go buisa padi (Tsebe ya 31)

Pele ga puiso

Didiriswa

Dibuka tsa barutwana

Dithanodi

Maikaelelo a tiro e ke : -

- Go ba ruta ka ga dikgato tsa go buisa.
- Go ba lemosa ka ga padi jaaka mofuta o mongwe wa ditlhengwa.
- Go ba ruta diponagalo tsa padi jaaka, baanelwa, tshobotsi, semelo, poloto, lemorago, maitshetlego, moanedi jj.
- Go ba ruta ditogamaano tsa go dira ponelopele ka ga setlhengwa se se buisiwang.
- Go ba ruta go okola ka nako e e netsweng ba be ba kgone go iponela bokao jwa mafoko amašwa ka bobona go ya ka se se buisiwang.

Mokgwa wa go ruta.

- A barutwana ba ntshe dibuka tsa bona, ba laele go nopolu diponagalo tsa padi.
- Ba bue gore ke eng se ba se bonelang pele ka ga setlhengwa. Ba laele go kwala mafoko a bas a a itseng mme morago ba bue ka ga ona fa ba sena go buisa ba iponela bokao jwa ona ka bobona.
- Tsamaya mo gare ga bona o ete o thusa ba b sa kgoneng ka go ba rotloletsa go buisa, o ka eta o buisa le bona go netefaletsa kapodiso e e siameng gore mafoko a mangwe a sek a latlhegelwa ke bokao.

Ka nako ya puiso.

Didiriswa

Dibuka

Dithanodi

Maikaelelo a tiro e ke:-

- Go ba ruta ka dintlha tsa botlhokwa go elwa tlhoko fa re buisa padi.
- Go ba lemosa pharologanyo magareng a padi le ditlhengwa tse dingwe.
- Go ba tlhatlhelela ka diponagalo tsa padi gore bas eke ba di tlhakatlhakanya le tsa ditlhengwa tse dingwe.
- Go ba rute gore padi e sekasekiwa jang.
- Go ba lemosa gore puiso e ka boelediwa go netefaletsa go tlhaloanya.
- Go godisa bokgoni jwa go tsaya dintlha fa go ntse go buisiwa.

Tsamaya le dinako

Seka ke mosimane yo o goletseng mo motseng wa Setswana o o bidiwang Rekopane, o mo go ona dilo di neng di dirwa go ya ka setso. Raagwemogolo e ne e le mohumi wa dikgomo jaaka pina e kile ya bua ya

re kgomo ke yona banka ya Motswana. Ntatemogolo Thapelo o ne a le kelothhoko thata mo a neng a kgona go lemoga gore motse wa bona o na le mathata jaaka le tleliniki tota e ne e seyo mo go ona. A dira gore koloi ya gagwe ya dipholo e rwale batho go ba isa kwa motsaneng o o gaufi o go neng go na le tleliniki kwa go ona. Seka ke ene a neng a e kgweetsa. Setshaba sa Modimo se ne sa nesetsa seno pula. Matshelo a tokafala, ba bangwe ba ne ba setse ba tshwerwe ke maoto. Ntatemogolo o ne a sa rate go bona motho a sotlega, o ne a utlwa botlhoko ba ntho. Mosadimogolo wa gagwe Mmasetompi o ne a le bogale. E ne e re fa batho ba batla sengwe kwa lapeng ba nagane gabedi gararo, o ne a sa ingwaelwe matsetse, le ka tlhogo o ne a thula fa go le thata. A le mokima ka metlhafu e mentle e e keteng e rurugile, e tletse bontle thata.

Tlhabologo ya tsena, monnamogolo dingwaga di ntse di totoba bokoa ba ipha matla. Monnamogolo a bolawa ke pelo fa Seka jaanong a fetola dilo, a rekisetsa monna mongwe wa kwa Botswana koloi ya gagwe ya dipholo e a neng a e rata thata, ba lwele thata ba lwela koloi e, a feletsa a bolailwe ke pelo ka a ne a sa tlhole a na le kgoltlelo e e kalo.

Mosadimogolo Mmasetompi a ema le Seka, kef a monnamoglo a itlhoboga. Saka a reka ditekisi tse a neng a kgona go pega batho go tswa dikhutlong tse nne tsa lefatshe. Ya nna yona kgwebo ya gagwe, a le kelothhoko mosimane ke yoo, a bontsha gore o goditse rraagwemogolo. Motho ga a itsewe e se naga, a kopana le mosetsana go twe Mmadibuseng yo a nenga mo tsietsa ka leleme. Madi a jewa, dikoloi tsa rekisiwa ga rekwa tsa go ja monate e leng dilatlha. O ne a reka mofuta mongwe le mongwe o mošwa wa koloi o o neng o tsena. O tsamaile ka dikoloi di tshwana le Mercedes Benz, Audi, Opel Astra, Q7 le tse dingwe. Seka o ne a kgatlhwaa ke lebelo le le kwa godimo le dikoloi tse di neng di tsamaya ka lona.

Batho ba le bantsi ga ba tlhole ba rata dipalangwa tse di tsamaelang ka bonya. E bile fa ba ya kwa mafelong a a kwa kgakala ba rata go dirisa difofane. Dikhoutšhu le tsona ga di tlhole di tsewa tsia thata. Batho ba tsamaya le diphetogo, ba le bantsi ga ba tlhole ba rata dipalangwa tsa botlhe jaaka dibese, dithekisi jj.

Morago ga puiso.

1. Ke motsana o o bidiwang Rekopane.
2. O ne a rata batho a sa batle go ba bona ba sotlega.

3. O ne a le bogale, a tshabega e bile fa go le thata a ratha ka tlhogo.
4. Ke go rekisa dikoloi tsa ga ntatemogolo a di bona di sa tlhole di le mosola jaaka pele mme a reka tse di diriswang gompieno.
5. Nnyaa, gonne monnamogolo a ne a di rata bobe a sa batle go kgaogana le tsona.
6. Nnyaa, di tlile go re bolaya / Ee, gore re tle re kgone go fitlhelela mafelo a re yang kwa go one bonolo.
7. O ne a fatlhwa ke lerato la ga Mmadibuseng yo le ene a nnileng le tlhotlheletso mo go rekisiweng ga tsona.
8. Re tshwanetse go tsepama, re seka ra fokwa ke phefo.
9. Ka gonne mo mabakeng a mangwe motho o palelwa ke go tshwara nako gonne o sa do laole.

Dipopego tsa puo le melawana ya tiriso.

Tlhatlhelela barutwana ka ga matlhaodi a mmala o o sa tsenelelang o be o ba lemose gore a fapaana jang le a mangwe.

Dikarabo tse di soloftsweng: -

1. Mmadibuseng yo mosethhana o tsieditse Saka a bo a rekisa dikoloi tsa ga rraagwemogolo.
2. Nkoko Mmasetompi o montshonyana ka mmala.
3. Seka o rekile Aud e khibitswana.
4. Kgarebe e tshetlhana e mo tsieditse ya mo jela madi mme a sala a maketse.
5. Naga e ba tsamayang mo go yona ka Benz e talana ka ntlha ya pula.

Go kwala le go tlhagisa.

Tirwana ya 3: Go kwala lekwalo la botsalano (Tsebe ya 33)

Sedimosetsa barutwana ka lekwalo la botsalano.

Ba gakolole ka dintlha di tshwana le tse di latelang ka ga mofuta ono wa lekwalo: -

- Lekwalo la botsalano ke le o le kwalelang batho ba ba gaufi le wena jaaka ditsala, balosika.
- O tlhagisa maikutlo fa o le kwala sk matshediso, kakgolo jj.
- O dirisa rejisetara le setaele sa puo e e rileng.
- O kwale ka puo e e bonolo e e tshelang.
- Sala ntlha/ kakanyo e e rileng morago.
- Le na le matseno, mmele le bokhutlo.
- Aterse e nngwe fela e leng ya mokwadi, le lethla le lekwalo le kwadilweng ka lona.

- Ditumediso e nne tse di repileng tse di tllang fa morago ga aterese ya mokwadi.
- Bokhutlo jo bo repileng bo salwe morago ke leina la mokwadi.

Ama dikgato tsa go kwala fa o ntse o ba lemosa dinthia tse di bothhokwa ka ga lekwalo o be o ba rotoeletse gore ka metlha fa ba kwala ba tshwanetse go sala ditogamaano tsa dikgato tsa go kwala morago.

Ela tlhoko: Tirwana e e netsweng ya lekwalo e tshwaiwe ka rubiriki.

Dipopego tsa puo le melawana ya tiriso.

Ruta barutwana ka tumelo le kganetso, ba neela dikai mme morago o ba fe tiro go netefaletsa gore se o ntseng o se dira se tlhalogantswe.

Dikarabo tse di soloftsweng: -

1. Baitseanape ba kgona go baakanya dikoloi tsa kgale.
2. Bana ba dikolo ba dirisa ditekisi go ya dikolong tse di fapaaneng.
3. Dipalangwa di bothhokwa fela tsotlhe.
4. Ntatemogolo o rata koloi ya gagwe ya dipholo.
5. O pagame lekaba.
6. Sefofane se gaisiwa ke khoutshu ka lebelo.
7. Selatlha ge se lebelo le le kwa godimo.
8. Audi, Benz le Opel Astra di dintle.

Go reetsa le go bua.

Tirwana ya 4: Tekatlhologanyo ya theetso (Go reetsa medumo fela) (Tsebe ya 35)

Pele ga theetso.

Didiriswa.

Radio

Maikaeleo a tiro e ke: -

- Go ruta barutwana ka medumo e e farologaneng.
- Go ba lemosa go farologana ga medumo go ya ka tiragalo k.g.r pharologanyo magareng ga medumo e e bakwang ke tse di fapaaneng, medumo ya seyalemowa ya thelebishene jj.

Mokgwa wa go ruta: -

- A ba nne ka bongwe ka bongwe mme ba reertse seyalemowa fa o tla bo o ba utlwisa modumo wa kolio e e tseneng mo mathateng ka ntlha ya go sa tlhokomelwe.

- Ba buisetse setlhanyana se se neetsweng mme morago o bulele radio gore bat le ba kgone go utlwa modumo o o gatisitsweng.
- Barutwana ba kwale mafokonyana a bas a a tlhaloganyeng mme ba batle bokao jwa ona.

Ka nako ya theetso.

Didiriswa.

Barutwana
Radio

Maikaelelo a tiro e ke: -

- Go ruta barutwana ka medumo e e farologaneng.
- Go ba tsibosa ka ga tlhokomelo ya tse di go tlhkometseg jaaka sejanaga sag ago.
- Go ba rotloeletsa go nna kelotlhoko ka medumo k.g.r a moduom o diragala fa gaufi kgotsa kwa kgakala.
- A ba age kgolagano ya dikakanyo ka ga se ba kileng ba se bona se diragala se se amanang le modumo o ba ntseng ba o reeditse.
- Ba akanye ba bo ba atlholka ka ga se ba se utlwileng.

Mokgwa wa go ruta.

- Tlaya ka seyalemowa se go gatisitsweng medumo ya se se diragalang fa kolio e nna le bothata jaaka jwa mariki le e mengwe. E tshameke mophaposing mme ba e farologanye.
- Tsamaya mo gare ga bona ka nako ya fa medumo e e farologaneng eno e ntse e diragala go netefatsa gore ba reeditse botlhe le go tlhaloganya.
- Thusa ba ba sa kgoneng kaa go eta o ba rotloeletsa go bua ka mokgwa o o siameng o o tla se direng gore ba ipone ba palelwa.

Morago ga theetso.

- Laela barutwana go diragatsa se go builweng ka ga sona mmogo le medumo ya teng go netefatsa gore medumo e e diragalang foo e maleba le tiragalo.

Dipopego tsa puo le melawana ya tiriso.

Tlhatlhelele barutwana ka popego ya polelo, polelwanakala-tlhaodi le polelwanakala-tlhalosi. Bua ka mokgwa o polelo e bopegoleng ka teng o be o ame tiro ya polelwanakala-tlhaodi mmogo le tlhalosi.

Dikarabo tse di soloftsweng.

- i) Polelwanakala-tlhalosi ya felo.
- ii) Polelwanakala-tlhalosi ya nako.
- iii) Polelwanakala-tlhalosi ya nako.

iv) Polelwanakala-tlhalosi ya nako.

v) Polelwanakala-tlhalosi ya felo.

Dikarabo tsa tirogaе.

- Bašwa ba fedisa dipalangwa tsa kgale.
Bašwa > ke sediri
ba fedisa > ke letiro
dipalangwa > sedirwa
Tsa kgale > tlaleletso ya sedirwa.
- Basimane ba kgarametsa koloi ya marotho.
Basimane > sediri
ba kgarametsa > letiro
koloi > sedirwa
ya marotho > tlaleletso ya seirwa.
- Seretse se tshwara koloi.
Seretse > Sediri
Se tshwara > letiro
Koloi > sedirwa.
- Nkamogeleng o pagame lekaba.
Nkamogeleng > sediri
o pagame > letiro
lekaba > seirwa.
- Basadi bareka dijanaga.
Basadi > sediri
Ba reka > letiro
Dijanaga > sedirwa

Go buisa le go lebelela.

Tirwana ya 5: Go buisetsa go tlhaloganya (Tsebe ya 37)

Pele ga puiso.

Didiriswa.

Dibuka tsa barutwana.

Thanodi.

Maikaelelo a tiro e ke: -

- Go ruta barutwana go buisa ka maitlhomo a go tlhaloganya se ba se buisang.
- Go ba rotloeletsa go buisa sethwantsho ka go batla bokao mo go sona.
- Go ba ruta go dira ka nako e ebeilweng gore ba kgone go itse le go dirisa nako ka tsela e e nepagetseng.
- Go ba rotleletsa go kwala dintlha tsa botlhokwa ka nako ya puiso.

Mokgwa wa go ruta.

- A ba nne ka bongwe ka bongwe fa o ba ruta mme ba tsepamise maikutlo ka nako ya puiso gore ba tle ba tlhaloganye setlhangwa.
- Netefatsa gore barutwana botlhe ba dira tiro e e neetsweng ka go tsamaya mo gare ga bona o eta o ba tlholo le go ba rotloetsa.
- Barutwana ba dire ponelopele ka ga se ba se buisang.
- Go ba rotloeletsa go dirisa nako ka tsela e e siameng ka go ba thusa go fetsa tiro ka nako e e beilweng.

Ka nako ya puiso.

Didiriswa

Buka ya morutwana

Thanodi

Maikaeleo a tiro e ke: -

- Go lemosa barutwana gore re buisetsa mabaka a a fapaaneng.
- Go rupelela barutwana ka mekgwa e e farologaneng e ba ka e dirisang fa ba reeeditse go tlhaloganya.
- Go ba tlhotlheletsa gore ba kgone go bona bokao jwa setlhangwa go tswa mo go se ba ntseng ba se buisa ka go ela tlhoko mafoko a mašwa a ba kopanaeng le ona ka nako ya puiso.buisitsweng.
- Go godisa kgono ya go ranola setlhangwa ka go ipopela bokao ka ga se se buisitsweng.

Di a tshwana

Bana ba ga mme le rre Masiane ba utlwana tota. Ba mmogo jaaka marago. E bile ga go pelaelo epe ya gore ka letsatsi le lengwe ba ka kgaogana kgotsa ba kagoganngwa. Mo k golong ya bona go mosetsanyana o bidiwa Letlhgonolo (Tlhogi) yo o neng a le kelotlhoko thata.E ne e le bana ba le bane ka palo, e le Tabea, Mmantu, Kgotso, Kemofilwe le Tlhogi gofejane. Fa ba sena go wetsa dithuto tsa bona ke fa ba dira se se neng se sa tlwaelega, se se neng sa emisa ba le bantsi ditsebe. Ba ne ba dira tumalano ya go rekelenka dikoloi tsa marata go lejwa. Mongwe le mongwe o ne a bua fela go sa kgathaletsege gore o batla e e jang madi a a kanakang. Seno ba ne ba se dira go tila tlhotlhwa e e kwa godimo ya dikoloi.

Se ba neng ba sa dumalana go se direlana ke go tshelelana lookwane.Di ne tsa rekwa jalo dikoloi tsa mabaibai. Kana fa o e reka o sekwa wa lebala gore e tlhoka tlhokomelo e e teneltseng fa o batla gore e go

tlhokomele.Fa ba ne ba tsaya maeto a maleele thata ba ne ba di tlogla. Letsatsi lengwe ke lele, ke fa Tlhogi le Kgotso ba ya moseja. Barwarraabona ke fa ba ba felegetsa go fitlha kwa boemelafofane jwa O.R Tambo. Ke fa go tlhanasela, mefuta yothle ya dikoloi, go tlhanasela. Go tlhagile go kgweetsa Kgotso yo o boi. Mo tseleng ke fa a omana a botsa Tlhogi gore tota o ne a tsenwe ke eng fa a tla itlhophela go tsamaya ka sefone go tlhanasela botlhoko jalo sekepe se ntse se le teng. Ke fa ba mo isa kwa go maleba ba bob a boela gae. Ka ditlwaelamafulo jaanong kef a go ya Kgotso kwa boemelakepe, o ne a sa batle go fofa a re o tlie go feroga sebete.

Ka je le latelang kef a ba le mmogo kwa moseja go le monate. Se se leng ke gore wa sefone o tsenetse wa sekepe pele. Ba tsamaie bas a itse gore di tsamaya sekgala se sekae, ba lemogile morago gore sefone se gorogile pele ke fela gore ga ba gorogela kwa lifelong le le lengwe. Kef a batla bona gore dipalangwa di farologana fela ka modiro, tiro yona e a tshwana. Fa o batla go tsamaya monate o ikanye sefone, se tla go tlhokomela. Ba bangwe se ba tseisa sedidi. Sekepe se babalesegile go feta sefone mme fela se tsena thari kwa go iwang teng.

Morago ga puiso.

Dikarabo tse di solo fetsweng: -

1. Ba ne ba ya kwa moseja.
2. Sefofane.
3. Ka gore go fofa go bonako thata fa re go bapanya le go tsamaya fa fatshe.
4. Nnya, ga go koloi e eka tlogang ka kwano mme ya ya moseja, sefone kgotsa sekepe ke tsona tse di kgonanang le sekgala seo.
5. Ke
6. Fa o batla go tsamaya monate o ikanye sefone.
7. Ke ntlha.

Dipopego tsa puo le melawana ya tiriso.

Dikarabo tse di solo fetsweng: -

Potso 1

Dipalangwa tsotlhe di bothokwa mo lefatsheng. Ga re a tshwanelo go nyatsa tse dingwe. Ijo! ka re Kgotso o ratile go bolawa ke motho a mo kopa gore a mo ise boemelafofane ba O.R.Tambo. Mokgwa wa gagwe ke gore o tshaba pharakano bobe.

Potso 2

- i) Modirisogo.

- ii) Modirisokgonego.
- iii) Modirisopego.
- iv) Modirisotaelo.
- v) Modirisokgonego.

Go reetsa le go bua

Tirwana 6: Go aga dipono gape (Tsebe ya 39)

Pele ga theetso.

Didiriswa.

Modumo wa seyalemowa o o gatisitsweng.

Maikaelelo a tiro e ke:-

- Go lemosa barutwana ka ga medumo e e farologaneng.
- Go ba rupelela ka bokao jo bo tliswang ke medumo e e farologaneng re lebile ditiragalo.
- Go thusa barutwana go itse le go tlhaloganya gore medumo e diragalela mabaka a a rileng.
- Go ba rotloeletsa go nna le kitso ya go etsa medumo.

Mokgwa wa go ruta.

- Dira gore ba reetse gape modumo wa seyalemowa mme ba o bapise le wa thelebishene.
- A ba bue gore ke eng se ba se akanyang ka medumo e e farologaneng jaaka e tlhagisiwa.
- Barutwana ba tlhalose gore ke modumo ofe o o leng kwa godimo fa e bapanngwa le gore ke eng se se tlholang seno.
- Eta o ba botsa dipotso go netefaletsa gore ba bona tsela.

Ka nako ya theetso.

Didiriswa

Thelebishene

Modumo o o gatisitsweng wa bo o tshamekiwa mo seyalemoweng.

Mokgwa wa go ruta.

Ba rute gore go aga dipono gape ke go dira eng. Ba laele jaanong go rekota dikakanyo tse di tshegetsang ka go kwala dintlhathuto, manaananetefatso, ditshobokanyo, go bopa dipolelo gape le go tlota gape ka ditiragalo mme ba ele tse di latelang tlhoko: -

- A ba dire tlhopho e e maleba ka ga medumo e o batlang gore baretsi /babogedi ba e ele tlhoko le go kcona go bona bokao mo go yona.

- Ba reetse medumo e e maleba le ditiragalo tsa terama ya thelebišene la bo le e tshwantshanya le ya radio; bolelang gore ke medumo ya terama efe e utlwalang sentle e bile e tlisa bokao jo bo rileng.
- Ba netefaletse tlhopho ka setaele le rejisetara tse di maleba go tlisa bokao jo bo maleba.
- Ba tlhagise maikutlo a bona mabapi le medumo e e dirwang ke seyalemowa mmogo le ya thelebishene, ba bontsha pharologanyo ya yona ba be ba tlhalose gore modumo o o tlisang bokao jo bo tlhaloganyegang bonolo le go tlisa bokao ke ofe.
- Netefatsa gore o etse boakaretsi tlhoko ka nako ya fa o ruta, ba bas a kgoneng o ba rotloeletse go reetsa mme o ba botsa le dipotso go netefaletsa gore ba a tlhaloganya.

Morago ga theetso.

Laela barutwana go tlhagise maikutlo a bona ka go farologana o lebile kamuso e o ntseng o e ba neela. A ba tlhagise kgangynana ka ga medumo mme ba tsepamiseditse maikutlo o go e ba ntseng ba e reeditse.

Dipopego tsa puo le melawana ya tiriso.

Ruta barutwana ka matshwao a puiso a tshwana le phegelwana le khutlo ka bottlalo, ba tlhalosetse gore lengwe le lengwe le dirisiwa jang / fa kae. Kwala matswao ao mme o netefatse gore a tlhaloganyega ka tsela e e maleba e e seng bofitlha.

Beke 7 - 8:

Mathata a a tliswang ke dipalangwa

Go reetsa le go bua

Tirwana ya 7: Puo e e sa ipa akanyediwang ya athikele ya makasine (Tsebe ya 40)

Pele ga theetso.

Didiriswa

Dibuka tsa barutwana

Dimakasine

Maikaelelo a tiro e ke: -

- Go lemosa barutwana ka mekgwa e e farologaneng ya go ipaakkannyaetsa motlotlo.

- Go ba ruta ka ga dikgato tse di tsewang fa o ipaakanyetsa motlotlo.
- Go batlhaba botlhale ka ga se ba tshwanetseng ba kwale ka ga sona bas a rathe sekgwa.
- Go ba itsise gore athikele e kwalwa ka eng.

Mokgwa wa go ruta.

- A ba neele mefuta ya dimakasine e ba e itseng o be o ba kope go tla ka yona go netefaletsa kitso ya pele.
- Ba lemose le dintlha tsa botlhokwa tse ba tshwanetseng go die la tlhoko fa ba kwala athikele ya makasine, tsona ke tse di latelang: -
- Setlhogo se tshwanetse go nna sekhutshwane, se gogelete matlho le go nna maatla.
- Bontsi jwa diathikele tsa makasine di kgaogantswe ka dikholumo go netefatsa gore go nne bonolo go buisa.
- Lokwalo lo kgaogantswe ka ditemana tseo ka gale di nang le matseno, mmele le bokhutlo tse di nonofileng.
- Mokwadi o a itssiwe ka metlha. Setlhogo, segalo, setaele di ikaegile ka seo athikele e leng ka ga sona, botho jwa mokwadi le baamogedi bao ba kwalelwang.
- Supa tlolofoko le dipopego tsa puo tse di nepagetseng.

Dipopego tsa puo le melawana ya tiriso.

Rupelela barutwana ka maetsimatswa a a tswang mo madiring le a a tswang mo dikutung tsa matlhaodi. Ba rute ka popego ya ona o ntse o ba neela dikai tse di maleba.

Fa o sena go dira tseno, ba laele go neela mefuta ya maetsi e ba e itseng go ya ka se ba se antseng go tswa mo go wena.

Go buisa le go lebelela.

Tirwana ya 8: Go Buisa athikele ya makasine (Tsebe ya 42)

Pele ga puiso.

Didiriswa

Buka ya morutwana

Thanodi

Maikalelo a tiro e ke: -

- Go lemose barutwana ka mefuta e mngwe ya ditlhangwa tse di ka dirisetwang puiso.

- Go ba rotloeletsa go nna mamamamalaotswe ka ga diponagalo tsa ditlhngwa.
- Go ba rotloelletsa go ela nako tlhoko, bogolosegolo fa ba neelwa tirwana e e rileng mme ba beetswe nako ya go e dira.

Mokgwa wa go ruta.

- Ba bontshe dimakasine tse di farologaneng.
- Ba laele go di phutholola gore bat le ba bone gore di kwadilwe jang, ba tsepamiseditse mogopolomo diathikeleng.
- Eta o babotsa dipotso, ba tlhagise maikutlo a bona go ya ka se bat la bong ba se buiseditswe.
- Ba okole le go tlodisa setlhwangwa mathlo ka nako e e neetswng mme ba sa e fete.
- Ba dire penelopele ka ga setlhwangwa go ya ka se ba se okotseng.

Ba ipopele bokao jwa setlhwangwa.

Ka nako ya puiso.

Didiriswa.

Dimakasine

Thanodi

Mokgwa wa go ruta.

- A barutwana ba boeletse puiso ba tle tlhaloganye sentle.
- Ba botse dipotso fa ba sa tlhaloganyeng teng.
- A ba samae ba tsaya dintlha go netefaletsa go tlhaloganya.
- Ba ipopele bokao ba se se tlhangwa se leng ka ga sona.
- Ba bope setshwansthokgopol fa ba ntse ba reeditse ka nako ya puiso.
- A ba bope bokao jwa mafoko le ditshwantsho tse di sa tlwaelegang ka go dirisa dikgono tsa go ranola lefoko le matshwao a kaelo a bokao jwa tiriso.

Athikele ya makasine.

Kotsi ya sejanaga e e diragetseng magareng ga refitlhile le garebone mo tseleng ya m13.

Ka remoratile ditlopo

Ditsela tsothe di ne di lebile kwa Mahikas go ya go bogela diopedi tsa dingwaga tsa maloba. Ray Phiri, Solly Moholo Rhino le ba bangwe ba ne ba le teng go atlegisa letsatsi. Setediamo sa Mahikas se ne se tletse e bile se tshologa. Fifi le Kabo a ne ba le teng mme ba dira bothakga thata. Ba ne ba tsenelela mo

gare ga batho mme bas a dire sepe fela se se bosula. Kabo a thula rre Molefe ka phoso, a mo lelekisa a tshotse molelema wa thipa, ya re a tshogile thata rre yoo a mmitsa, e ne e kete o tla ikolobetsa . Kef a rre a mmetsa ka e le nngwe fela a bo a lemoga gore ke ngwana kefa a mo raya a re tlaa re nneng mmogo re itumele. Ene o ne a gopotse gore o ya go bona e nkgwe Ga nna monate tota. Mongwe le mongwe o ne a batla go ntsha ga tshwene. Lerole la beta mokodue, go se yo o neng a batla go gaisiwa. E ne e le moletlo wa 6 go fitlha go 6. Nako ya fitlha ya go boela gae. Botlhe ba ne ba lapile mme mo tseleng go ikgweeletswa fela. E rile ba tsamaya fela fag are ga Garebone le Refitlhile tsa bo di betsana mme tse di kwa morago tsa tsena fela mo kotsing le tsona. Lefelo leo kef a le fetogile kgaphamadi.

Morago ga puiso.

1. Fa gare ga Garebone le Refitlhile.
2. Go bontsha bakgweetsi ba ne ba otsela ka e bile ba ne ba ijetsse.
3. Nnya, ka gonno pharakano e ne e le ya maemo a a kwa godimo tota.
4. Ke fa Thabo a ne a thula rre Molefe ka phoso mme ene a sa lemoga gore ke phoso.
5. Rre o ne a lemoga kwa morago gore Thabo ke ngwana fela yo o senang molato mme a mmitsa ba nna mmogo kwa morago ga ditiragalo tsotlhе tseno.
6. Nnya, ba tshwanetse go yak wa go maleba ba seka ba tlhola ba tletsetletse fa go leng bagolo teng.

Dipopego tsa puo le melawana ya tiriso.

Tlhatlhelela barutwana ka diane. Ba laele go neela ka diane tse ba di itseng mmogo le ditlhaloso tsa tsona.

Go kwala le go tlhagisa.

Tirwana ya 9: Go kwala athikele ya Makasine (Tsebe ya 44)

Ba botse dipotso ka ga athikele ya lekwalodikgang jaaka o setse o buile ka yona mo kamusong e e fetilang mo go kgonong ya Go buisa le go lebolela. Ba neele jaanong dintlha tsa botlhokwa tse ba tshwanetseng go die la tlhoko fa ba kwala athikele ya lekwalodikgang, tsona ke tse di latelang: -

Dintlha tsa botlhokwa go elwa tlhoko fa o kwala athikele ya makasine:-

- Setlhogo se gogele le go kgatlhisia.

- Mokgwa wa go bua e nne o o totileng motho.
- Go diriswe botshwantshi, boikakanyetsi bo a rotlediwa.
- Maina, mafelo, dinako, maemo le tshedimosetso nngwe le nngwe e e botlhokwa e tshwanetse go akakrediwa mo athikeleng.
- Athikele e tsosolose kgatlhego fela jaaka papatso, e rotloetse mmuisi go dirisa thuso eo.
- Ditemana di se nne ditelele mme di rotloetse gore athikele e buisiwe
- Fonto e seka ya ntshofadiwa mme e gogele.
- Tiriso ya puo e nne e e maleba.
- Rejisetara le setaele di lolame.
- Matseno le bokhutlo e nne tse di nametshang. Ela tlhoko, o seka wa lebala go tlhokomedisa barutwana ntla ya gore fa ba kwala ba tshwanetse ba sale ditogamaano tsa dikgato tsa go kwala morago gore bat le batlhagise setlhengwa se se tswileng matsogo.

Barutwana ba kwala titwana e e neetsweng e e tla tshwaiwang ka rubiriki e e maleba.

Dipopego sa puo le melawana ya tiriso.

Gakolola barutwana ka dipaka o tsepamiseditse mogopolu mo go pakajaanong le pakaphethi.

Dikarabo tse di soloftsweng tsa tirwana e e neetsweng ke tse di latelang:-

Pakajaanong>Pakaphethi

Bana ba sešweng ba feresella fa gare>Bana ba sešweng ba ne ba feresella fag are ga ga bagolo>bagolo.

Rre o betsa Thabo ka lebole>Rre o ne a betsa Thabo ka lebole

Dikotsi di dintsio mo tseleng>Dikotsi di ne di le dintsio mo tseleng

Matona a a otsela>Matona a ne a otsela Lebelo le le kwa godimo ga le batlege>Lebelo le le kwa godimo le ne le sa batlege.

Go reetsa le go bua.

Tirwana ya 10: Puisano ya setlhophka athikele ya makasine (Tsebe ya 44)

Pele ga theets.

Didiriswa

Buka ya morutwana

Thanodi

Maikaelo a tiro e ke: -

- Go ruta barutwana ka athikele ya makasine le gore e farologana jang le mefuta e mengwe ya diathikele.
- Go ba thusa go tlhaloganya gore e bopegile jang le mofuta wa puo e e dirisiwang fa re kwala athikele ya makasine.
- Go ba lemosa ka mokgwa o ba tshwanetseng go dirisa rejisetara le setaele ka mokgwa o o nepagetseng.

Mokgwa wa go ruta.

- Ba bee ka ditlhophana tsa go ithuta.
- A barutwana ba iketleetse ka didiriswa di tshwana le dipene, dipampitshana le dibuka gore ba tle ba kgone go tsaya dintlha tsa botlhokwa fa ba ntse ba reeditse.
- Ba bontshe athikele e e mo go tirwana ya 8 mme ba buisane ka ga yona.
- Ba rotloetse go dira ponelopele ka ga se ba se buisetswang.

Ka nako ya theetso.

Didiriswa

Dibuka tsa barutwana

Dithanodi

Maikaelo a tiro e ke: -

Pabalesego mo ditseleng.

- Nkuke: A o bone gore dikotsi di dintsi jang monna malatsing ano
- Serethe: Ke ntse ke etse seno tlhoko mm eke sa itse gore tota ke raya mang ke reng.
- Nkuke: Ka ntate go setse go itirelwa fela
- Serethe: Ga ke go tlhaloganye. Bua fela ntate ke tla nna ke reeditse jaaka ka gale.
- Nkuke: Maloba ke fetile kotsi e e masisi fag are ga Refitlhile le Ga rebone. Ka re batho ba gasagane botlhoko.
- Sampi: Ijo nnawee, kana ke gona fa ntsalake a kgaoganeng le botshelo jo bo ka kwano teng.
- Rampe: E le gore go ne go diragetse eng gona foo?
- Sampi: Ke aka ke akeditswe monna. Gat we ba ne ba tswa monateng kwa Mahikas ba boela gae.
- Nkuke: O a reng ne monna, nna ke ithaya ke re go ne go thutswe sengwe, ntekwane ba thulane ka bobona.
- Sampi: Ee monna wa etsho, gona jaanon bona gore go ile batho ba le bantsi jang, mo go ka bong go bonwe gore pabalesego e nne teng ke barulaganyi bao ba mmino.
- Serethe: Tota banna ba etsho le ne le soloftse eng go tswa mo go bona? Nna ga ke ba pege molato ope, gab a ise ba re go a patelesega go ya koo.
- Rampe: Morwarre o mo mafokong, e le gore go diragetse eng ka bokhutshwanyane fela.
- Sampi: Go thulane tse din eng di le kwa pele, ka mokgwa o, go ne go sena gore tse di kwa morago di ka se amege mo kotsing.
- Nkuke: Ruri go ile batho ba le bantsi, ga twe ba ne ba gasagane fa fatshe, seno se tlhotswe ke eng tota?
- Serethe: Go sa ipofe ka lebanta la pabalesego e ka tswa e le gone go tlhodileng seno.

- Go ba thusa go kgon go bona phapang magareng ga athikele ya makasine le mefuta e mengwe ya diathikele.
- Go ba lemosa mokgwa o athikele ya lekwalodikgang e kwalwang ka ona le gore e kwalwa ka mabaka afe.
- Go ba bontsha botlhokwa jwa go kwala o dirisa puo e e maleba e seng melelema ya dipolelo.
- Go ba bontsha botlhokwa jwa go sala dikgato tsa go kwala morago ka metlha fa ba kwala setlhangwa.

Mokgwa wa go ruta.

- Tsamaya mo gare ga bona mme o tlhokomele fa ba dira ba tsepamiseditse mogopolo mo go se ba tshwanetseng ke go se dira ka botlalo.
- Ba rotloeletse go batla molaetsa go tswa mo setlhangweng se ba se reeditse.
- A ba age kgolagano ka ga se ba se reeditse mmogo le se ba nang le maitemogelo ka ga sona mme ba tlhagise seno.
- A ba ete ba emisa matsogo le go botsa dipotso go netefaletsa fa ba tlhaloganya, seno se dirwe fa ba ntse ba reeditse.
- Ba dire ponelopele ka ga setlhangwa mme ba bue gore maikutlo a bona ke afe ka ga se ba ntseng ba se reeditse.

Rampe: Re santse re na le namane e tona ya tiro ya go rotloeletsa ipabaleletseng le bagarona re ba bontshe molemo wa go obamela melao ya tsela ka botlalo, go itlwaolola nnotagi o kgweetsa le go nna boikanyego.

Morago ga theetso.

Go ne go ilwe monateng kwa Mahikas. Batho ba ban eng ba ile koo ba ne ba inaakanya le nnotagi tota. E rile fa ba boa kef a baa mega mo kotsing e e masisi ya sejanaga. Go bontsha fa batho bano ba ne bas a ipofa ka mabant a pabalesego ka gonne go tlhalosiwa fa ba ne ba gasagane fa fatshe. Go thulane dikoloi di le dintsi. Batho bangwe ba tshwaya barulaganyi ba moletlo phoso fa ba bangwe bona ba ba di bone jalo. G ya ka bona ba kabob a rulaganyeditse pabalelo ya tsela mme bangwe ba kaya fa bas a patelets a ope go tla moletlong. Go mo go rona gore re bone gore ipabaleletseng e elwa tlhoko ka go rotloetsa batho go obamela mealo ya tsela.

Dipopego tsa puo le melawana ya tiriso.

Tlthatlhelela barutwana ka mefuta ya dipolelo.

Dikarabo tse di solo fetsweng: -

Polelo e e sekametseng letlhakore le le lengwe.

- Banna ba ba ratang bojalwa ba, ke bona ba tlholang dikotsi mo ditseleng.
- Dipoedi tsa bomme di diragatsa go gaisa tsa borre.

E e gobelelang.

- Re tla ba thusa le fa tse dingwe dikotsi e le tsa ka bomo.
- Dikoloi tse di amegileng mo kotsing di tla ya go gogiwa le fa re patelets a go dira jalo.

E e lebelelang letlhakore le le lengwe.

- Banna ba tlola dikotsi tse di masisi ka go rata lebelo phetelela.
- Ba simane ke bona ba falodisiwang kwa sekolong sa go ithuta go kgweetsa.

Go buisa le go lebelela.

Tirwana ya 11: Go buisa leboko (Tsebe ya 45)

Pele ga puiso.

Didiriswa

Dibuka tsa barutwana

Dithanodi

Maikalelelo a tiro e ke: -

- Go ruta barutwana leboko mmogo le diponagalo tsa lona.
- Go ba lemosa gore go mefuta e e farologaneng ya maboko.
- Go netefalets a gore ba itse go sekaseka leboko le bo batla bokao, molatesa kgotsa thuto mo go lona.
- Go ba rotloelets a go tlhaloganya le go itse go sosobanya leboko go ya ka bolele jo bo tlhokegang.

Mokgwa wa go ruta.

- Netefatsa gore o tsamaya mo gare ga bona ka nako ya puiso mme o gwetlhe ba ba sa kgoneng ka go ba laela go buisa ka mokgwa o o siameng.
- Neela barutwana nako e ba tshwanetseng go okola le go tlodisa setlhangwa matho gore ba kgone go bona bokao / ipopela bokao le go dira ponelopele.
- A ba neele dikakanyokgolo tsa leboko le le neetsweng la puiso.

Ka nako ya puiso.

Rotloelets a barutwana go boelets a puiso go netefalets a go tlhaloganya.

A ba ete le botsa dipotso ka nako ya puiso Barutwana ba ntshe dipampitshana go kwala dintlha tse ba bonang di le botlokwa go gaisa ka nako ya go buisa.

Selailai sa me

Maloba e rile ke robetse,
Ka lora koloi ke bo robetse,
Kgobokgobo ka ikgobokanyetsa
Ka atlega ka se reka selailai
Ka itisa le banna ga nna monate
La wela ‘tsatsi la tshipi
La tshipi le gwetlhang Mosupologo
Nno masenyelets a motho
Re kile ra bona mathata ke letagwa
La phatlola koloi phatlo marago a,
Letagwa le senang ponelopele
Ya sala e šename kolotsana ya me
Ya phamola a ba le bararo matshelo
Ra a rwala ‘thogong mabogo.

Morago ga puiso.

1. Reaobaka Mmebe
2. Morumo, poeletsamodumo, tlogelo jj.

3. Ga go a siama go kgweetsa o ijetsone go baka dikotsi le go tsaya matshelo a ba le bantsi.
4. Mokwadi o ne a na le ponelopele ka ga botshelo jwa gagwe, e le kagle a ne a ntse a batla koloi, a semelela mme a e bona. A senya ka go ya go itisa le banna a ka sona. Go boeng ga gagwe o ne a kopana le lesutha mme la thula koloi ya gagwe e a e tratang thata kwa morago. E ne ya senyega mo go tlhomolang pelo. T se di botlhoko le go fetisisa ke gore batho ba le bararo ba ne ba larlhegelwa ke matshelo a bona ka ntlha ya botagwa jwa ba bas eng kelotlhoko.

Dipopego tsa puo le melawana ya tiriso.

Dikarabo tse di sololetseng: -

1. Kotsi e diragaletse fag are ga Refitlhile le Garebone.
2. E rile maphodisa a sena go tsena kwa lefelong la ditiragalo, ra bo re phatlaladiwa.
3. Koloi ya gagwe e phatlogile mo re neng re bona tse di latelang; digalase, ditilo, jj.
4. ‘Tsatsi la Tshipi ke lona le kotsi e diregileng ka lona.
5. “Le tlogeleng go kgweetsa bothhaswa,” ga bua rre wa lephodisa.
6. O ne a hema fa re tsena, morago a neela mowa.
7. Dikoloi tse di lebelo ke tsona di tlholang dikotsi mo tseleng.
8. Ke bomang ba ba amegileng mo kotsing ya sejanaga?

Review Copy

Polelo ya matseno

Beke 9 le 10:
Tlhokomelo ya tikologo

Go reetsa le go bua.

Tirwana ya 1: Potsotherisano ya dipuisano tsa setlhophpha (Tsebe ya 48)

Pelel ga theetso.

Didiriswa

Buka ya morutwana
Thanodi

Maikaelelo a tiro e ke: -

- Go ruta barutwana ka potsotherisano.
- Go ba bontsha pharologanyo magareng ga yona le ditlhangwa tse dingwe tse dikhutshwane tsa tirisano.
- Go ba fatlhosa gore ba tsoge ba kgona go dirisa mofuta ono wa setlhangwa mo matshelong a bona le go tlhaba ba bangwe botlhale.

Mokgwa wa go ruta.

- Ba laele go ithkootsa ka go tlhaga ba tshwere dipene, dibuka, dithanodi jj.

- Gwetlha le go gogela barutwana ka go ba laela gore ba bue ka setshwantsho se ba se bonang le go tlhalosa gore bona ba akanya eng ka ga sona.
- Ba tlhalosetse gore potsotherisano ke eng.
- Ba tlhabe botlhale ka dintlha tsa botlhokwa tse ba tshwanetseng go die la tlhoko mo mofuteng o wa setlhangwa.

Ka nako ya theetso.

Didiriswa

Barutwana
Dibuka tsa go Buisa
Dithanodi
Dimakasine
Diathikele

Maikalelo a tiro e ke: -

- Go ba bontsha botlhokwa jwa go tsaya dintlha fa ba reeditse setlhangwa.
- Go ba lemosa gore ba ka eta ba emisa matsogo ba botsa dipotso ka nako ya fa ba reeeditse setlhangwa.
- Go ba rotloeletsa go Buisa go go ttileng go tsala mokgwa mo go bona wa go kgona go ipopela setshwantshokgopol fa ba reeditse.
- Go ba ruta go kgona go ntsha / bona bokao mo setlhangweng.

Bontle bo a itirelwa.

- Galeboe: Dumela Nkatswa, tsholofelo ke gore le ntse le tsoga sentle.
- Nkatswa: Mogolole dumela,re siame fela rra, mathata ga a yo. Le kabo le setse le utlwile fa molato o kabo o le teng.
- Galeboe: Le feditse jang ka fa ,Matshelapata ka kgang ya go tlhopha batho ba ba tlleng go thusana le ba ka fa Mmangwato go phepfatza mo motseng?
- Nkatswa: Ga re a kopana le mathata a le mantsi, ke fela gore batho ba bangwe ba ditlhogo di thata.
- Galeboe: Go raya gore matsapa a nnile teng fa o bua ka botlhogo e thata jaana, bua re tle re thusane gore re ka dira eng go nna seoposengwe mo tirong e.
- Nkatswa: Batho ba ka fa go rona ka fa Matshelapata kafa ga ba na tirisanommogo mme ba re ba rata bophepa.
- Galeboe: Lefelo le motho o goletseng kwa go lona le lona le na le tshusumetso nngwe mo mokgweng wa gagwe wa go tshela.
- Nkatswa: Ka re go ne go tsogile kgaruuruu fa Tlhalefang a ne a tlhopha Kabo go emela karolwana ya bona. O a ema ka dinao, a ikana gore o ya go phatlalatsa se go tweng se a simololwa, akere ene o tlwaetse maswe, le fa a nnang teng go phela go kgamathetse.O feleditse a goga Rre Ditsie ka diaparo a mo ka tlhogo a ba a kanamela kwa kgakala kwa.
- Galeboe: Le ne le tshwere phage ka mangana, la e kgaoganya jang ntwa.
- Nkatswa: Re ne ra swetsa ka gore batho ba karolwana ya rona ba ba nang le kgatlhego ya go bona lefelo la bona le kgatlhisla le le phepa ba ithaope. O ka pateletsa tumuga go yak wa nokeng, fa e sa batle go le fa o ka e inamisa ga e kitla e nwa.
- Galeboe: Le dirile tiro e ntle thata, ke gore ka Mosupologo re kopanela kwa Lebentleleng le le fag are ga mme re simolole go Phepfatza teng foo re ikaroganye ka ditlhophya.
- Nkatswa: Ke maikarabelo a rona botlhe go bona gore tikologo ya rona e Phepa ka malatsi otlhe.Mmogo re ka kgona. Fa e le ba ba Tlwetseng maswe bona re tswe mo go bona.

Morago ga theetsso.

Karabo e e soloftsweng:

Baagi ba dikarolwana mo motseng e leng Matshelapata le Mmangwato ba ne ba bona go le matshwanedi gore ba kopane ka ba ne bas a kgatlhwae ke leswe le le neng le tletse mo motseng wa bona. Ba ne ba le mowa o le mongwe kwa ntle ga Kabo yo o neng a bona go sa siama gore a tlophiwe go ya go phepfatza motse. Batho ba ne bas a kgatlhegela seno mme ba bua ba tlhalosa gore go ya le ka gore motho o goletse kae, fa go ntseng jang le gore wena o le esi o mofuta ofe wa motho. Baagi ba ne ba mo ikgatholosa mme ba tswela pele ka tiro ya bona e ntle. Ke maikarabelo a baagi botlhe go bona le go netefatza gore lefelo le ba nnang mo go lna le phepa le go sirelatsega ka dinako tsotlhe.

Dipopego tsa puo le melawana ya tiriso.

Rupelela barutwana ka madiritota le madirimatlædi. Tlhalosa ka botlalo gore a bopegile le go dirisiwa jang o be o neela dikai mme barutwana le bona ba di neele go bontsha fa ba ntse ba tsepamiseditse mogopololo mo go se ba ntseng ba se rutiwa.

Go buisa le go lebelela.

Tirwana ya 2: Go Buisa pegelo ya patlisiso(Tsebe ya 50)

Pele ga puiso

Didiriswa

Dibuka tsa barutwana

Dithanodi

Makwalodikgang

Diathikele tsa dimakasine

Maikaelelo a tiro e ke: -

- Go ruta barutwana ka se pegelo ya dipatlisiso e leng sona.
- Go ba lemosa dintlha tsa botlhokwa fa ba kwala pegelo ya patlisiso.
- Go ba lemosa mosola wa setshwantsho le go ba ruta go batla bokao mo setnhwantshong go latela diteng tsa setlhlangwa.
- Go godisa kgono ya barutwana ya go itse go tlotla nako ka go ba neela nako e e riling gore ba okole setlhlangwa le gose tlodisa mathlo go baona bokao go tswa mo go sona.

Mokgwa wa go ruta.

- Ba laele go bogela setshwantsho mme ba tlhagise kakanyo ya bona mabapi le sona.
- A ba nne malalaalaotswe ka didiriswa tse di maleba tse ba tiliheng go di dirisa ka nako ya fa ba tla bo ba buisa.

Ka nako ya puiso.

Didiriswa

Dibuka tsa barutwana

Dithanodi

Dkuranta

Maikalelelo atiro e ke: -

- Go ruta barutwana ka ga mekgwa e e farologaneng ya ditlhengwa tse dikhutshwane tsa tirisano.
- Go ba lemosa ka ga dikgato tsa go Buisa le mosola wa tsona.
- Go ba tsibosa ka ga bokgoni jwa go bona bokao jwa ditshwantsho kgotsa mosola wa go okola ka maikaelelomagolo a go bona bona bokao mo setlhengweng.

Se bonwa ke sebataladi!

Lwetse o ne a tlhola malatsi a le marataro fa go ne go ilwe kwa ntlolahalahala ya morafe go ilwe go gola. Basimane ba babedi, Segojojo le Nnupi ba ne ba tsamaya fa gare ga batho ba ba neng ba le foo ka kakaretso. Baitsedikgang ba tlhalosa fa ba tlwaetse go dira jalo mo tikolong eo ka nako yona e. Ka sethoboloko fa go fediwa ke fa go phatlallwa. Ba ne bas ala mosadimogolo le monnamogolo morago go fitlha kwa ga bona.

E rile ba sena go tsena mo ntlong ba ba tsenelela, ba bolaya monnamogolo, ba beteleta mosadimogolo ba bob a tsaya madinyana otlhe a ban eng ba a gotse. Ba notlela ba bob a le botsa phokoje. Ba ne ba ithaya ba re gab a bonwe, ntekwane Shimane o ba bone. Sepodisi sa bolelelwa, ga bitswa le ba mafelo a mangwe go thusa ka boitseanape jwa bona. Kef a ba tsewa ka motlhala go fitlha kwa mongobong mongwe o ban eng ba nna mogo ona. Gatwe mongobo o, mongwe le mngwe yo o neng a kgatlhgela bonokwane o ne a nna kwa go one pele.

Morago ga theetsso.

1. Ke Segojojo le Nnupi.
2. Nnyaa, se ne se sa siama.

3. Ba ne ba ipolelela gore ba bolaya bopaki jwa setlhogo se ba se dirileng kwa ntlong ya bobedi jo.
4. Ke ne ke tla ya go ba batla go fitlha ke ba bona ka bo ke ipusolosetsa / ke ne ke tla thusa mapodisi go ba batla / ke ne ke tla ba tlogela ba otlhaiwa ke mmopi.
5. Ee, ba kabob a kgonne go bona gore bana le mokgwa ka mokgwa o ban eng ba feresella ka teng mo gare ga mamputswana. / Nnyaa, legodu ga le na mmala.

Dipopego tsa puo e melawana ya tiriso.

Madiritota le madirimatlhaedi.

Ruta barutwana gore madiritota ke eng, ba tlhatlhelele le ka madirimatlhaedi o be o ba bontsha le paharologanyo magareng ga bobedi jo. Ba rute le ka tiriso.

Dikarabo tse di soloftsweng: -

1. Ke letse kwa ga nkoko gore re tle re phepafatse. (lediritota)
2. Ke letse ke kopa bana ba sekolo ga tlhagola. (letlhaedi)
3. Segojojo o lala fa, gore ba kopanele go phepafatsa. (lediritota)
4. Nnupi o lala a gotlola ka ntlaha ya lerole la tikologo e. (letlhaedi)
5. Mmasepala o aga soretshe. (lediritota)
6. Badiri ba aga ba tsholola matlakala fa gaufi. (letlhaedi)
7. Bafithile o tloga metsotso e le mene e e fetileng fa. (lediritota)
8. Ke tloga ke tenega ke maswe a a mo phaposing e basetsana. (letlhaedi)
9. Khutsi o agile ntlo e ntle e e phepa ka malatsi otlhe. (lediritota)
10. Ba agile ba ketaketa tsela ya go siamis mathata a tikologo ya baona. (letlhaedi)

Go kwala le go tlhagisa.

Tirwana ya 3: Setlhengwa sa tiriso_ pegelo ya patlisiso (Tsebe ya 52)

Tlhalosetsa barutwana gore pegelo ya patlisiso ke eng. Ba lemosa ka ga mosola wa yona le gore e kwalwa jang. Ba rotloeletse go itse ka dintlha tsa bothokwa tse di latelang fa ba kwala setlhengwa se se fa isong: -

- Ba itse maitlhomo a bona ka ga pegelo ya dipatlisiso.
- Ba tlhaloganye le baamogedi ba ba tobilweng le gore popego ya setlhangwa e tshwanetse go nna e e jang.
- Melawana ya temana e elwe tlhoko ka dinako tsotlhe.
- Ba dirise puo sentle sk, makopanyi go gokaganya dipolelo.
- Ba tsepamise mogopoloo mo mefuteng e e farologaneng ya dipolelo e dirisiwe sk, boleele le dipopego.

Setaele e nne se se tlhomameng se diriswe ka dinako tsotlhe.

Ba tlhokomedisise gore fa ba kwala pegelo ba tshwanetse go totisa megopoloo ya bona mo dikgatong tsa go kwala, di ba gakolole, tsona ke tse di latelang:-

- Ba dire ipaakanyetso, ba soboke dintlha ka kakaretso tse ba bonang di tsamaisana le se ba batlang go kwala ka sona mme ba di kwale.
- A ba kwale setlhangwa sa ntlha, go tswa mo dintlheng tse difa godimo nopoloo dintlha tse di leng gaufi thata le setlhangwa se ba batlang o kwala ka ga sona.
- poeletso, ba boeletse tiro ya bona go bona fa ba ntse ba dira tsona.
- Ba tseleganye, ba ka tsaya tiro ya bona ba e neela barutwana- ka-bona kgotsa morutabana go ba tlhola diphoso le go ba phosolola.
- Ba tlhotlhe diphoso ba be be tlhagisa ditlhangwa tse di phepa, kwa bofelong ba tlhagisa ditlhangwa tse di phepa tse di tlhotlhilweng diphoso e bile di nametsha.

Tirwana e e neetsweng e tshwaiwa ka rubiriki.

Dipopego tsa puo le melawana ya tiriso.

Ba gakolole ka dipaka mme o tsepamiseditse mogopoloo mo go pakajaanong le pakaphethi.

Dikarabo tse di soloftsweng: -

1. Tikologo ya gago e ne e na le tshusumetso mo botshelong jwa gago.
2. Ba ba ratang lefelo la bona ba ne bat la dikopanong ka gale.
3. Re na re tshwanetse go itshola re le phepa ka dinako tsotlhe.
4. Bagolo ba ne ba ka thusa fa bana ba sena sepe le motse wa bona.
5. Motse wa etsho o ne o le montle.

Go reetsa le go bua.

Tirwana ya 4: Tekatlhaloganye ya theetso (Tsebe ya 53)

Pele ga theetso.

Didiriswa

Buka ya morutwana

Maikaelelo a tiro e ke: -

- Go ruta barutwana ka mosola wa go eta ba tsaya dintlha ka nako ya fa ba reeditse gore bat le ba tlhaloganye setlhangwa sentle.
- Go ruta barutwana ditogamano tsa dikgato tsa theetso.
- Go lemosa barutwana ka ga mabaka a a farologaneng a go Buisa.
- Go ba ruta go Buisa setshwntsho mme ba bone bokao mo go sona.

Mokgwa wa go ruta.

- Laela barutwana go Buisa ba ntse ba batla bokao jwa setlhangwa.
- A ba kwale dintlha tsa botlhokwa fa o ntse o tsamaya mo gare ga bona go netefaltsa gore ba dira tiro e e neetsweng bottlhe.
- Ba ba sa kgoneng o ba direle nako ya go ba thusa kwa morago.
- Ba ba nang le bothata jwa pono o ba bee kwa pele, oketsa fonto mme o ete o ba tlhola gore a ba dira tsona.

Ka nako ya theetso.

Didiriswa

Barutwana.

Le ka tsamaya le botsa dipotso fa morutabana a ntse a buisa. Ba bope bokao le go dira diponelopele ka ga se ba se reeditseng. A barutwana ba age dikakanyo ka setlhangwa.

Barutwana ba battle molaetsa kgotsa thuto go tswa mo setlhangweng se ba ntseng ba se reeditse. Barutwana ba akanye ka ga se ba se reeditseng ba be ba atlholo. Ba bapanye ditiragalo tsa setlhangwa le se ba nang le maitemogelo ka ga sona.

E ka dira ka wena tikologo

Mmani ke setlogolo sa ga mme Mmalerato yo o dirileng sebaka se seleele thata kwa Gauteng fa re ntse re gola. Ene o ne a nna le mosadimogolo nkokoangwe e leng Lebaka, kwa dipolaseng tsa

Skierlik. Fa go nna maitsiboa go ne go iwa kwa ga base go ilwe go binwa teng. Go ne go laletswa ba dipolasa tse di gaufi mme go dirwa dikgaisano. Mo go bona go le monate ka gore ke botshelo jo ba neng ba bo tlwaetse. Ba ne ba ya motseng gabedi fela mo ngwageng mme e bile ba sa natefelwe ke sepe fa ba le kwa teng. Mosadimogolo o ne a bo tshela gore a feletse a opela a kibakiba fa fatshe a ja monate. O ne o fitlhela e bile a tswala matlho fa a setse a bina.

Dimakatso (Maki) ngwana wa gagwe wa bobedi o ne a nna lesego a nyalwa ke sekgorane sengwe sa kwa Xanadu Park. Ditlogolo tsa gagwe di ne di tshela mo ditikologong tse di fapaaneng go fetisisa. Maki o ne a na le bana ba le babedi ba a iseng a ke a kgaogane le bona ka gope mo botshelong e le Tirelo le Tshegofatso. Ka ngwaga mongwe ke ole mma, gat la go jelwa malatsi a boikhutso fa gae. Ga nna mathata, wa kwa dipolaseng kef a a batla go lets a boSepekere ngwanaka fa ba kwa Xanadu Park ene a sa batle modumo gotlhelele, ba le mo lepothopong le megalia ya letheka, le go tswela kwa ntle ba sa ikwadise. Ba ne ba bua Sejatlhapi bontsi jwa nako, Setswana ba se kašela. Ba sa kgone le go tshameka le bana ba bangwe mme wa dipolasa le ba ba neng ba nna mo motseng ba sena bothata. Go tlolelwa boatleng. Ba motsethoko ka tsatsi lengwe ke lele kef a ba tlhoneba lebeletse ba legae fa ba tlolaka mme ba sa kgone.

Ba fa motseng ba ne ba tshameka kgati, diketo, maiphithlwaphithhwane le tse dingwe. Maitseo ano a fapaana tota. Bana ba bangwe ba ne ba ba makalla thata. Re se lebale gore mafelo a ba tswang mo go one a fapaane. Motse wa Setswana, dipolase kwa ga base le motsethoko. Fa re tsaya ditshwetso gore bana ba rona bay a go na kwa kae, re tshwanetse ra tlhokomela go le gontsi gone ka dinako tse dingwe re tlile go fetisa bana dilo tse di mosola mo matshelong a bona. Fa o batla gore bana bag ago ba thanye o ba tlise mo motseng, ba tlile go kgona go emela maemo otlhe a botshelo, ba nna le kgotlello, ba kwa ditoropong ba boi.

Morago ga theetso.

1. Kwa Xanadu Park.
2. Ba ne bas a tlwaela tikologo e ba iphitlhetseng ba le mo go yona, kwa magaeng.
3. Ke bojalwa ka gonne a ne a bo rata thata.
4. Ee, ka gonne go le gantsi motho o dira se a tlwaetseng go se dira go tswa kwa gaabo bontsi jwa nako.

5. Ke motse, gore ngwana a tle a kgone go itse dilo di le dintsi, a ka yak wa metsesetoropong ka go ja nala bontsi jwa nako. (Amogela dikarabo tsa barutwana)
6. Fa o batla gore bana ba gago ba thanye o ba tlise mo motseng.

Dipopoego tsa puo le melawana ya tiriso.

Boletsa thuto ya dipolelo.

Dikarabo tse di soloftsweng tsa tirwana e e neetsweng: -

1. Ke puo e e sekametseng letlhakoreng le le lengwe.
2. E e lebelelang letlhakore le le lengwe.
3. Ke puo e e gobelelang.
4. Ke puo e e gobelelang.
5. E e lebelelang letlhakore le le lengwe.
6. E e lebelelang letlhakore le le lengwe.

Go buisa le go lebelela.

Tirwana ya 5: Go Buisa leboko (Tsebe ya 55)

Pele ga puiso.

Didiriswa

Dibuka tsa barutwana

Dithanodi

Maikaelelo a tiro e ke: -

- Go ba ruta ka mafelo a a kgatlhisang a a fitlhelwang mo Aforikaborwa.
- Go godisa mo go bona kgono ya go dira ka nako ka tsela e e maleba.
- Go bathusa go dira ponelopele ka ga setlhengwa go ya ka se ba se boneng mo setshwantshong.
- Go ruta barutwana ka ga diponagalo tsa leboko le kagego ya lona.
- Go ba ruta / tlwaetsa go dira ka ditogamaano / dikgato tsa go buisa.

Mokgwa wa go ruta.

- Ba neele metsotsi e e rileng go okola le go tlodisa setlhengwa matlho go rotloeletsa go tlhaloganya.
- Tsamaya mo gare ga bona go netefaletsa gore ba tsaya karolo botlhe.
- A ba bas a kgongeng ba thuswe, go dirwe tsereganyo go ya ka se ba nang le bothata ka ga sona.

Ka nako ya puiso.

- Ba gwetlhe go ipatlela bokao ka ga se ba ntseng ba se reeditse.
- A ba tsee dintlha fa ba ntse ba buisetswa go netefaletsa go tlhaloganya gore bat le ba tsibogele dipotso ka nepagalo.
- Ba rutwana ba battle bokao / molaetsa kgotsa thuto e ba e boneng mo lebokong.

Aforika

Lefatshe leno le lentle jang!

Le makhubu, ee, le dipala.

Le ditlharelhare le majang;

Dikgama, dikgokong, diphala.

Phologolo tsotlhe tsa naga,

Kgatwane, kgwathe le dinoga,

Digagabi di ilang mariga,

Di aila fela mona Aferika.

Lefatshe le ke mosetsana,

Moratwa a thaka tse dikgolo,

Ntšwa fela a le mmala motšwana,

Mmala o p bosulabogolo.

Selefera ke meno a gagwe;

Gouta ke marinini a gagwe;

Taemane dinala tsa gagwe;

Tsotlhe tse di mono Aferika.

Morago ga puiso.

1. Kgomo, tholo le kgabo.
2. Dithaba, dimela le mokgwa o Aforikaborwa a bopegileng ka teng ka kakaretso.
3. Aila le kaya go tsamaya motho a sa itse gore o ya kae.
4. Tshwantshanyo
5. Ke ka ntlhaya bontle
6. Di bonwa kwa Gauteng le Mangaung.
7. Ee, e agegile bontle e bile e na le mafelo a le mantsi thata a Bojanala.

Dipopego tsa puo le melawana ya tiriso.

Dira poeletso ya matshwao a puiso, neela dikai mme morago barutwana e nne bona ba di neelang ba bo ba bua gore a dirisiwa jang.

Dikarabo tse di sololetseng tsa tirwana e e neetsweng.

Batho baba nnang mo mafelong a go nwelwang bojalwa thata kwa go ona ba senya bana dithaloganyo. Bana ba gola ka tlhaloganyo ya gore bojalwa ke botshelo. Bangwe ba bona ba fetoga batho fela mo botshelong gonne kgodiso e s anna yona. Go botlhokwa gore mongwe le mongwe a bee ngwana wa gagwe leitlho tota.

POTSO YA 1

1. Se mo prorofenseng ya Bokone – Bophirima.√
2. Motse wa Mabele- a – podi.√
3. Sun City.√
4. Ke ntlha,√ go nnete go jalo ba dira ka batho e bile ba rupeletswe ka mokgwa o ba tshwanetseng go tshola bajanala ka teng.√√
5. Boselle ka tikatikwe ya thuto e ka gale go tshwarelwang dikopano mo go yona,√ e thusa thata bana ba dikolo ka gonne ba kgona go kopanngwa ke barutabana go tswa mafelong a a farologaneng ba bob a rupellwa.√√
6. Go na le dipalangwa tse di maleba tse di rwalang bajanala go ba tsamaisa ka fag are gore bat le ba bone diphologolo ka go farologana le serapa.√√
7. Ke ka ntlha ya fa ba le botho, ba itse tiro ya bona le gore ba tshwanetse go tshedisana jang le batho, ba itse se se tlhokegang.√√
8. Ke tlou,√ ka ntlha ya gore ga e lebale, o ka e direla phoso monongwaga mme ya re morago ga dingwaga di le dintsi fa o boela mo serapeng ya go tlhagisetsa kotsi.√√
9. Ke ka ntlha ya gore e le lona fela kwa teng kwa e bile motho a sena boikgethelo a patelesega go reka mo go lona.√√
Bontle jwa lefelo leno le mokgwa o badiri bal eng botsalano ka teng.√√

/15/

POTSO 2

1. Ke Diphalane.√
2. Diphologolo tsed dintle mmogo le naga e e tlhokomelesegileng ke badiri le barati ba lefelo ka kakaretso.√√
3. Manyane Game Reserve e kwa Mogwase.√√
4. Go tsaya sefoka ke go feny.√
5. Le supi la maemo a bobedi, seno.√
6. Mojako.√
7. Setoto > setopo√
Tikatikwe > lefelo le go leng meago e e farologaneng jaaka marekelo kgotsa lefelo la go rutela.√
Bonetetshi > Saense.√
8. Bajanala ba rata serapa sa diphologolo.
Bajanala > Sediri√
ba rata > Letiro√
serapa > Sedirwa√
sa diphologolo > tlaleletso ya sedirwa.
Ke letlhophileakaretsi.√

/15/

PALOGOTLHE YA MADUO: [30]

KGWEDITHARO YA

2

Kgaolo	Dibeke	Go reetsa le go bua	Go buisa le go lebelela	Go kwala le go tlhagisa	Dipopego tsa puo le melawana ya tiriso
4	1 - 2	<ul style="list-style-type: none"> • Go reetsa tekatlhaloganyo (dikaelo) • Go neela dikaelo 	<ul style="list-style-type: none"> • Go buisa setlhanga sa pono ya tshedimosetso - mmapa • Go buisa leboko 	<ul style="list-style-type: none"> • Go kwala setlhanga sa ditaelo 	<ul style="list-style-type: none"> • Matlhaodi, Mainatota, Mainagotthe, Makopanyi • Mefuta ya dipolelo – polelonolo, polelopate, polelwankala, polelwankutu • Makaelagongwe, malatodi, Bokao jo bo mo tirisong
	3 - 4	<ul style="list-style-type: none"> • Go reetsa dipuisano tsa makgotlana/lekoko • Ngangisano 	<ul style="list-style-type: none"> • Setlhanga sa dikwalo jaaka sa thelebišhene/seya lemoya • Go buisa leboko • Go lebelela khatunu 	<ul style="list-style-type: none"> • Go kwala mmuisano 	<ul style="list-style-type: none"> • Mainatswako, nyenyeftso, dikarolo tsa puo, bokao jo bo tlhamaletseng le jwa botshwantsi, matlhaodi (go supa mmala o o sa tsenelelang le kgato ya kgolo)
5	5 - 6	<ul style="list-style-type: none"> • Go reetsa tekatlhaloganyo 	<ul style="list-style-type: none"> • Ditlhanga tsa dikwalo - terama • Go buisa leboko 	<ul style="list-style-type: none"> • Go kwala potsotherisan no 	<ul style="list-style-type: none"> • Phefotso • Bokao jwa botshwantshi le jo bo tlhamaletseng • Matthalosi, Matshwao a puiso
	7 - 8	<ul style="list-style-type: none"> • Go reetsa athikele ya lekwalodikgang • Go reetsa dipuisano tsa setlhopho 	<ul style="list-style-type: none"> • Setlhanga sa dikwalo – padi ya bašwa • Go buisa leboko 	<ul style="list-style-type: none"> • Go kwala thadiso ya kgang/padi 	<ul style="list-style-type: none"> • Ditlhogo, dikutu le megatlana • Diane le maele • Maadingwa • Makaelagongwe le malatodi • Diakeronomi le dikhutshwafatso
5	9 -10	<ul style="list-style-type: none"> • Tlhatlhobo 	<ul style="list-style-type: none"> • Tlhatlhobo 	<ul style="list-style-type: none"> • Tlhatlhobo 	<ul style="list-style-type: none"> • Tlhatlhobo
Tlhatlhobo ya Kgweditharo ya 2					
Tiro 1: Tiro ya molomo		Tiro 2: Go kwala		Tiro 3: Ditlhathlobo tsa bogare jwa ngwaga	
Tekatlhaloganyo ya theets/o/go neela dikaelo/dipuisano tsa makgotlhana/lekoko/dingangisano		Potsotherisan/o/setlhanga sa ditaelo/thadiso ya kgang		Pampiri 1: Tiro ya molomo Pampiri 2: Tekatlhaloganyo, Tiriso ya puo le Dikwalo Pampiri 3: Go kwala	

Polelo ya matseno

Beke 1 le 2:
Metlholo ya Diphologolo

Go reetsa le go bua

Tirwana ya 1: Go reetsa tekathhaloganyo (dikaelo) (Tsebe ya 55)

Pele ga theetso.

Didiriswa.

Buka ya morutwana.

Maikaleleo a tiro e ke:

- Go ruta barutwana ka ga serapa sa diphologolo, k.g.r tsela ya go ya kwa teng le se, ba ka solo felang go kopana le sona kgotsa go se bona.
- Go ba ruta le go ba rotleletsa go itse go ya kwa mafelong a a farologaneng ba dirisa dikaelo.
- Mokgwa wa go ruta.
- A barutwana ba arabe dipotso tsa pele ga theetso, o tle o kgone go bona fa e le gore ba nale le sedi ka dikaelo.
- Letla barutwana go tlhagisa maikutlo a bona mabapi le se kamuso e leng ka ga sona.
- Ba dire gore ba bue ka ga dikaelo o tle o bona fa ba ka tswang ba tlhaela teng mme o ba tshologe mokgosi.

Ka nako ya theetso.

Didiriswa

Barutwana ba ka dirisiwa jaaka didiriswa e seng jaaka dilwana tsa go ruta ka di nna di fetoga ngwaga le ngwaga mme PPKT ga tlhotlheletse se.

Maikaeleo a tiro e ke:

- Go ba ruta ka ga dikaelo mmogo le ditogamaano tsa go dira ka dikaelo.
- Go bontsha barutwana mokgwa wa go latela dikaelo le mososla wa tsona.

- Mokgwa wa go ruta.
- Dira gore barutwana ba nne ka bongwe ka bongwe mme ba tseye dintlha tsa botlhokwa ka nako ya theetso.
- Ba laele go kwala mafoko a mašwa mme ba batle bokao jwa ona fa ba ntse ba reeditse.
- A ba dire ponelopele ka ga setlhangwa se ba se buisang, go ya ka dipotso tsa pele ga theetso le se bona ba se itemogelang, ka ga sona.
- Ba neele dikao tse dingwe tsa dikaelo gore ba tle ba tlhaloganye botoka.
- Ba rotloetse go buisa dikaelo, go batla go itse ka ga mafelo a mangwe le gore ba ka a fitlhelela jang.
- **Ela tlhoko:** Netefatsa gore o akaretsa barutwana botlhe mo kamusong nngwe le nngwe ka go ba naya nako, sk, ba ba sa kgoneng o ba rulaganyetse nakwana e e okeditsweng gore o kgone go ba thusa. Ba ba nang le bothata jwa pono o ba bee kwa pele kgotsa o oketse fonto gore bat le ba bone. O tsamae mo gare ga bona ka nako ya kamuso go ba rotloeletsa botsayakarolo jwa botlhe. Feta o ba gwetlha gore ba bue, a tsela ya go ba gwetlha e nne e e siameng e sa lemosore gore ba nale bothata, o ba laele ka dinako tse dingwe gore ba eme ba bue / buise / tlotle mme fa ba sa direng gentle teng, sk, kapodiso o kapodise le bona go netefatsa gore lefoko ga le latlhegelwe ke bokao. Ka dinako dingwe o ka laela phaposi yotlhe gore le kapodise mmogo. Netefatsa gore ka metlha o boeletsa kamuso e o nang le pelaelo ya gore, barutwana ba ka tswa ba sa tlhaloganya.

Serapa sa diphologolo sa manyane.

Leno ke lefelo la Bojanala le le fitlhelwang mo porofenseng ya Bokone – Bophirima. Serapa se, se kwa Mogwase gaufi le Sun City. Bajanala ba rata lefelo leno tota, ka le nale diphologolo tsotlhe tsa naga. Diphologolo tseno, di tlhokomelesegile tota. O ka sekwa fitlhela le ka letsatsi lengwe go le setoto

kgotsa sebodu kwa lefelong le. Go nale tikwatikwe ya tsa thuto e e tswelang baagi ka kakaretso mosola. Go na gape le Bosele e barutwana ba kgonang go ya go robala le go rutiwa teng. Bana ba dikolo ba kgonang go ya teng, ba ye go rutiwa ka tsa tlhokomelo ya tlhago le bonetetshi. Borre le bomme ba ba dirang ko teng, ke batho ba ba rupeletsweng tota. O ka ba lemoga ka mebala ya diaparo tsa bona e mentle e e tshwanelanang le diphologolo tsa naga.

Serapa seno, se kgabile ka dimela tse dintle. Fa o rata go bona bontle jwa sona, o ye go le selemo. O fitlhele diphologolo tsele di phatsima, di nonne e bile di le mathlagatlhaga go bontsha fa go rena boitumelo le kagiso. Go nale matamo le dithaba tse le tsona di se gakatsang ka bontle.

Botsamaisi jwa kwa Manyane bo tsaya sefoka. Bajanala ba tseelwa matsapa, o ka se ba fitlhele ba tsamaya ba le bosi go sena bakaedi. Fa kgorong go dikoloi tse di thusang go tsenya batho ba ba kgatlhegelang go bona diphologolo. Diphologolo tsa Manyane di ikotla ka mekgwa e e farologaneng. Tse dingwe di ja tlhaga fa tse dingwe di ja nama. Kwa gare go nale lebentle la Pilanesberg, leo bajanala ba ratang go le etela le go reka didiriswa tse di fitlhelwang koo.

Diphologolo tse di tshwanang le Tlou di kaega di le kotsi. Ba ba itseng ba re ga e lebale. Tlou e kile ya bolaya motho kwa Manyane, gatwe o kile a tla kwa teng gabu go nna le sengwe se a e kgopisiteng ka sona. Eriko morago ga dingwaga tse di rileng a tla, ya bo e mmolaya setlhogo. Seno se re raya se re, re di tlhokomele, re ithute mekgwa ya tsone le gore, ke nako efe e e siammeng ya go ya kwa go tsona.

Rotloetse barutwana go botsa dipotso go ya ka se ba ntseng ba se reeditse gore ba tle ba tlhaloganye tota.

Morago ga theetso.

Dikarabo tse di sololetsweng:

1. Di nna kwa tengnyana mme ga go bonolo go di bona nako nngwe le nngwe.
2. Tlou, Nkwe, Tau, Lengau le Tshukudu.
3. Tlou le Tau.
4. Ee, tse dingwe tsa tsona di ja dimela.
5. Nnyaa, tse dingwe tsa diphologolo di ja nama.

Dipopego tsa puo le melawana ya tiriso.

Dira poeletso ya letlhaodi le mefuta ya maina ka go ba botsa dipotso gore ba kgone ba di arabe.

Dikarabo tse di sololetsweng:

1. (a) Nkwe e tilotsana e kgabagantse.
(b) Tshetlhana ya dipoa e bolaile phokojwe.
2. (a) Modise o ya go tsoma kwa sekgweng.
(b) Metsi a letamo le legolo a kgadile.
3. Diphologolo di tshwanetse go tlhokomelwa gonno ka dinako dingwe di ka go gobatsa/utlwisa botlhoko.

Go buisa le go lebelela.

Tirwana ya 2: Go buisa setlhengwa sa pono (Tsebe ya 57)

Pele ga puiso.

Didiriswa
Dibuka tsa barutwana
Dithanodi

Maikaelelo a tiro e :

- Go bontsha barutwana mefuta e e farologaneng ya ditlhengwa.
- Go ba lemosa gore ba ka sekaseka setshwantsho jang le go bona bokao go tswa mo go sona.
- Go ba ruta go bona bokao jwa mafoko go ya ka mokgwa o a dirisitsweng ka ona.

Mokgwa wa go ruta.

- Netefatsa gore barutwana ba tlhaloganya se o batlang go ba lemosa sona.
- Feta o ba botsa dipotso, go netefaletsa go tlhaloganya setlhengwa se se fa isong.
- Ba bontshe mokgwa o o siameng wa go okola le go tlodisa setlhengwa matlho go ya ka mokgwa o ba tla bong ba laetswe ka teng ke morutabana.

Ka nako ya puiso.

- Ba rute go ipopela setshwantshokgopolu, ka ga se ba se bonang ka go dira gore ba tlhaloganye setlhengwa ka bottlalo.
- Ba botse dipotso ka nako ya puiso, go bona gore a ba a tlhaloganya.
- Ba rotloetse go ipopela bokao, ka go ba gwetlha thata ka dipotso tse di rotloetsang boikakanyetsi.

Morago ga theetso.

- Barutwana ba tshwanetse go tsamaya ba etse tlhoko maitsholo a diphologolo. Mo teng ga serapa go nale matshwao a tsela, a a bontshang gore o tsamaya jang kwa lefelong lengwe le lengwe le o batlang go le fitlhelela. Go nale

diphologolo ka go farologana tse di tshwanetseng go elwa tlhoko, gore di seka tsa tshwenngwa gone tse dingwe di ka nna kotsi thata.

- Leba mmapa o o neetsweng fa godimo, o be o buisa gore o tsamaya jang go fitlha kwa lefelong le le neetsweng.

Dipopego tsa puo le melawana ya tiriso.

Dira ka dipolelo o tlhatlhelele barutwana ka mefuta ya dipolelo, o tsamaya o ba botsa dipotso tse di tla dirang gore ba seka ba lebala bonolo.

Go kwala le go tlhagisa

Tirwana ya 3: Go kwala setlhengwa sa ditaelo (Tsebe ya 59)

Rupelela barutwana ka mekgwa e e siameng ya go jala digwete mmogo le go di tlhokomela.

Boeletsa dikgato tsa go kwala gore ba tle ba itse go kwala setlhengwa se se lolameng.

Karabo e e soloftsweng ya setlhengwa sa bofelo ke e: -

- Baakanya lefelo le o ileng go jala mo go lona le phepafatse.
- O ka jala digwete tsa gago.
- Tshela menontsha e e maleba mmogo le metsi letsatsi lengwe le lengwe.
- Dira gore ka metlha o pete, fa o tshela metsi go netefatsa gore di siame.
- O seka wa di tshwenya mme o di ntshe ka nako e e maleba.

Dipopego tsa puo le melawana ya tiriso.

Ruta bana ka makaelagongwe, malatodi le bokao jo bo mo tirisong.

A barutwana ba botswe dipotso ka dikarolopuo tse di neetsweng gore morutabana a lemoge fa ba ka tswang ba sa tlhaloganya sentle teng.

Go reetsa le go bua

Tirwana ya 4: Go neela dikaelo (Tsebe ya 60)

Gakolola barutwana ka dintlha tsa botlhokwa fa o kwala dikaelo.

Ba lemose dintlha tsa botlhokwa tse ba tshwanetseng ke go di ela tlhoko jaaka; Go lebisisa lefelo le le totobetseng, go supa tekanyetso ya sekgal a se se tla tsamaiwang, tshedimosetso ya matshwao a naga mo

tseleng le tekanyetso ya palo ya mebila e e tla kgabaganngwang pele o fitla kwa lefelong leo.

Pele ga theets.

Didiriswa

Buka ya morutwana.

Mokgwa wa go ruta.

- Go ruta barutwana dikaelo le mokgwa o o siameng wa go fana ka tsona.
- Go ba ruta go kokoanya dintlha ba lebile setlhogo se ba dirang ka sona.
- Go ba rotloetsa go dira penelopele le go feta ba botsa dipotso fa ba sa tlhaloganyeng teng, go netefaletsa go tlhaloganya.

Ka nako ya theets.

- Rotloetsa barutwana go reetsa ka tlhoafalo fa go ntse go buiwa gore ba tle ba tlhaloganya.
- A ba reetse ka botswapelo gore kwa bofelong ba tle ba kgone lego botsa dipotso ka ga se ba ntseng ba se reditse go netefaletsa go tlhaloganya.

Morago ga theets.

Tlhagiso ka morutwana yo a tla bong a bontsha go itshepa le go tlhaloganya se a se dirang a sa ikobonye.

Dipopego tsa puo le melawana ya tiriso.

Laela barutwana go buisa temana e e neetsweng mme kwa morago ba tle ba kgone go tsibogela dipotso ka nepagalo.

Dikarabo tse di soloftsweng:

- Tshetlhana
- (a) Mothupi
(b) Phologolo
- Ba lefapha la Bojanala ga ba tlhokomele diphologolo ka manontlhotlho.
- Mothupi o rata diphologolo le fa tse dingwe di le setlhogo.
- Go tlhokomela tlhago.
- (a) E mo pakeng ya jaanong.
- Ba Bojanala ba tlhokomela diphologolo.
 - Ba Bojanala > Sediri
 - Ba tlhokomela > Letiro
 - Diphologolo > Sedirwa
- Botlhoko.
- Molemo.

Go buisa le go lebelela

Tirwana ya 5: Go buisa leboko (Tsebe ya 62)

Tlhatlhelela barutwana ka poko ka kakaretso, ba lemose mefuta e e farologaneng ya poko, o be o ba rupelele ka diponagalo tsa poko ba tle ba tlhaloganye le go itse poko.

Ba tsibose ka dintlha ke tse: -

- Mefuta: - Ya seshweng, ya segompieno le ya bogologolo.
- Diponagalo: sk, Tshekegan, Poeletsomodumo, Neeletsano, Tlthatlagano, jj.

Pele ga puiso

Didiriswa

Dibuka tsa barutwana

Maikaelelo a tiro e: -

- Go ruta barutwana ka ga mefuta e e farologaneng ya poko le diponagalo.
- Go ba bontsha mosola wa go itse gore fa o buisa leboko le le rileng o le buisetsa bomang, k.g.r, ke molaetsa ofe o morutwana a tsepamiseditseng mogopolo mo go ona.
- Go barotloeletsa go itse go buisa ditshwantsho mme ba bone bokao jo bo rileng mo go tsona.

Ka nako ya puiso

Didiriswa

Dibuka tsa barutwana

Dithanodi

Maikaelelo a tiro e:-

- Go netefatsa gore barutwana ba itse go tlodisa leboko matlho ba ntse ba nopola dintlha tsa botlhokwa.
- Go ba rotloeletsa go tlhaloganya leboko le diponagalo tsa poko.
- Go ba ruta go batla molaetsa kgotsa thuto mo lebokong le ba le buisang.
- Go ba rotloeletsa go dira puiso tsenelelo ba feta ba battla bokao jwa leboko.

TAU

Ke nna **mapetekanyi** wa ga mosetlha,
Bagale le ka molora nka ba fatlha.

Ke nna **mathule** yo o mokokoto a thupa
Ga ke latwe.ke mosimane a sa rupa.

Tau ga ke tshabe, ke **kgebetleka** batho,
Nna ke phura kgomo .ke phure le motho,
Ke phura le badisa le dinamane;
Nna e mmusi kgomo e lale le dinamane.

Nna serobaroba sa **mathhakola**,
Searobakiwa fela se sa tle go a lala.
Ee, ke nna Tau diphatlha di tswa mamina.
Dinko di tsagalala wa ga tawana.

Nna ngwana wa ga rre **setlhaolelanageng**,
Ke fitlhetsi dikgomo leswarathatlheng,
Di fula fela nokeng ya letshikiri,
Ka khukhutha ka boaboanya le moriri.

Le Kwa gaeng la batho nna ga ke gopolwe,
E a re fa ngwana wa motho a nkgopola a **phailwe**,
Go twe, “Se gopole sefephe go dutswi,
Se bue thata ka makhutse go itebetswe.”

Morago ga puiso.

- Laela barutwana go nna ka sebedi mme ba buisane ka dintlha tse di latelang ka ga leboko:-
- La bogologolo.
- Aa bb.
- FA go boeleditswe modumo, sk ke phura kgomo ke phure motho.
- Thuto go tswa mo lebokong: ”Bosetlhogo jwa tau”.
- Maikutlo, Tau e itumeletse tiro ya yona ya go robakaka le go tshabiwa lebaibai.
- Molaetsa, bogale jwa tau le go sa gopolweng ga yona, ke mmaba wa motho, ka bokhutshwane.

Dipopego tsa puo le melawana ya tiriso.

Gakolola barutwana ka matshwao a puiso, ba laele go neela a ba a itseng mma ba a dirise mo dipolelong ba be ba a kwale ka nepagalo.

Beke 3 le 4:
Methlolo ya tlhago

Go reetsa le go bua

Tirwana ya 6: Go reetsa dipuisano tsa makgotlhana / lekoko (Tsebe ya 66)

Pele ga theetso.

Didiriswa

Dibuka tsa barutwana

Dithanodi

Maikaelelo.

- Go ruta barutwana ka ga dipuisano, k.g.r, mokgwa o di tshwarwang ka ona le mosola wa tsona.
- Go ba ruta ka dilo tsa tlhago tseo di amang matshelo a bona, thwii.
- Go tsosolosa kitso ya bona ya dilo dingwe tse di diregang, tse re senang gore re di bitsa mang?

Ka nako ya theetso.

- A barutwana ba lebe setshwantsho mme ba ntshetse maikutlo a bona kwa ntle mabapi le sona.
- Ba rotloeletse go tsamaya ba botsa dipotso, go netefaletsa go tlhaloganya se se buisiwang ba se reeditse.
- Ba kwale dintlha tsa botlhkwa fa go ntse go buisiwa.
- Ba age kgolagano ya dikakanyo tsa makoko otlhore ba tle ba tlhaloganye.

Dikarabo tse di solofetweng: -

- Ke merwalela
- Ba ka thusiwa ke ba lefapha la ditiro.
- E ka senya matlo, ya bolaya batho le diphologolo, ya senya ditsela, jj.
- Lemosa barutwana dikgato tsa go bua e leng;
- Go dira ipaakanyetso
- Go batlisisa le go rulaganya
- Go ikatisa le go tlhagissa

Karabo e e solofetweng:

Morutwana a sale morago dikgato tse di umakilweng fa godimo, go tlhagisa sethangwa se se siameng.

Dipopego tsa puo le melawana ya tiriso.

Boletsa madirimafeledi, a barutwana ba neele dikai tsa madirimafeledi ba bo ba di dirise mo dipolelong tse di farologaneng go supa fa ba a tlhaloganya.

Go buisa le go lebelela

Tirwana ya 7: Setlhengwa sa dikwalo jaaka sa thelebishene (Tsebe ya 67)

Pele ga puiso.

Didiriswa

Dibuka tsa barutwana

Maikaelelo a tiro e:

- Go ruta barutwana ka ditlhengwa tsa thelebishene.
- Ba dire ponelepele ka se ba se bonang.
- Ba nne le bokgoni jwa go okola le go tlodisa setlhengwa matlho gore ba tle ba kgone go iponela bokao jwa sona, go ya ka mafoko a mašwa a a dirisitsweng.
- Go ba lemosa mosola wa mefuta e e farologaneng ya ditlhengwa.

Ka nako ya puiso.

Didiriswa

Dibuka tsa barutwana

Dithanodi

Maikaelelo a tiro e:

- Go ba ruta go buisa, go tlhaloganya le bokgoni jwa go iponela bokao ka setlhengwa se se tla bong se buisiwa.
- Go ba bontsha mosola wa go feta ba tsaya dintlha tsa botlhokwa, ka nako ya puiso gore ba tle ba tlhaloganye diteng tsa setlhengwa le thuto e e bonwang mo go sona.
- Go ba rotloetsa go nna le bokgoni jwa go tlhalosa kgang morago ga theetso.

Merwalela e padimotse mo kgaolong ya sefikile.

Madume mmogedi.

Mo letsatsing la maabane fa Ngwanatsele a ne a tlhola malatsi a le mane go ne ga na pula ya dira ga di bonwe, mo motseng wa Sefikile le e e mabapi jaaka Mononono le Tholamotswana. Matlo a le mantsi a wele, batho bangwe ba gobaditswe ke masenke. Go nale ngwana yo a kgaotsweng tlhogo ke

lesenke kwa Pote. Yo mongwe fa e sale a gogotswe ke metsi, ga go motho ope yo a itseng gore o feletse kae. Sepodisi le ba Mmasepala ba santse ba batla le go fitlha ga jaana mme ga go nko e e tswang lemina. Bagolwane ba sepodisi ba kaile fa go ile go bitswa bo maitseanape ba metsi go tswa kwa Rustenburg go tla go ba tshologa mokgosi. Dintsa tse di katisitsweng di tla bo di tswa go tsewa le tsona. Batsadi le bona ba ntse ba budubutsa ka boineelo, ga ba bo bone boroko, go latela pegi eno.

Bana ba retelelwya ke go ya dikolong gonne noka ya Kolobeng e tletse e bile e ya penologa, e tlhatsa thata. Bana ba dikolo ba tsiboswa gore ba sekba ya dikolong go fitlha ba sedimosediwa gore ba ka ya, fa noka e setse e bepile. Batsadi ba netefatse gore bana ga ba tlalatlale le motse gonne go sa babalesega, go gobea le motse.

A e nne boroko mmogedi yo o rategang.

Morago ga puios.

Ba bua ka mabaka a ba naganang a ka tswa a nale seabe mo go padimolweng ga motsana wa Sefikile le e e mabapi, ke morwalela.

Kwa motseng wa Sefikile le e e mabapi. Matlo a senyegile, le batho ba gobetse mo go botlhoko.

Ke metsi a mantsintsi a pula a a elelang gongwe le gongwe.

Dipopego tsa puo le melawana ya tiriso.

Gakolola barutwana ka ga lediri le dipaka tsa lona, jaaka: Pakajaanong, Pakaphethi, Pakatsweledi, jj. O ka kwalela barutwana mme ba araba ka molomo.

Go kwala le go tlhagisa

Tirwana ya 8: Go kwala mmuisano (Tsebe ya 69)

- Bolelela barutwana gore mmuisano ke eng, gore o tshwarwa ke batho ba le bakae, jang?
- Ba tsibose ka dintlha tsa botlhokwa tse di tshwanetseng tsa elwa tlhoko fa go kwala mmuisano.
- Bontsha barutwana dintlha tsa bothhokwa fa o kwala teman
- Ba tlhabe botlhale gape ka dikgato tsa go kwala tse ba tshwanetseng ke go di itse le go di dirisa ka dinako tsotlh.

Tirwana ya ngangisano:

Ba laele go nna ka ditlhophana tse di tswakaneng mme ba ngangisane ka setlhogo se se neetsweng.

Ba gakolole go sala dikgato tse di siameng morago fa ba ntse ba ngangisana.

Dipopego tsa puo le melawana ya tiriso.

Dira poeletso ya dikarolo tsa puo tse di latelang: -

- Mabotsi
- Ditumatshwano
- Makwalwatshwano
- Malatodi
- Makaelagongwe

Bontsha barutwana phapang e e leng teng, magareng a tsona ka go feta o ba neela dikai fa o ntse o boeletsa. Ba botse dipotso kwa bokhutlong go netefaletsa fa ba ntse ba sa go utlwe ka tsa ga morakile.

Go reetsa le go bua

Tirwana ya 9: Ngangisano (Tsebe ya 71)

Tlhalo setsa barutwana gore ngangisano ke keng, e direga leng, e dirwa ke bomang, e direlwa eng le gore jang?

A barutwana ba kgaogangwe ka ditlhophpha tse pedi tse di tswakaneng mme ba ngangisane ka setlhogo se se tla bong se neetswe.

Ba rotloeletse go tsamaisa ngangisano ya bona ka tsela e e maleba e o e ba rutileng ya go re;

- Dibui tsa ntlha di itsise setlhogo
- Sebui sa tumelano se neele dintlha tse di tshegetsang setlhogo le sa kganetso, fela jalo.
- Dibui tse di latelang di tlaleletse dintlha tse di neetsweng ke dibui tsa ntlha di bo di setlela mabaka.
- Dithlophpha tssoo-pedi di letlwa go ikhutsa metsotso e le 5 – 10, go baakanya dintlha tse ba tlileng go ngangisana ka tsona, ela seno tlhoko.

Pele ga theetso.

Didiriswa

Dibuka tsa barutwana

Dithanodi

Maikaelelo.

- Go ba ruta ngangisano le tsamaiso ya yona ka kakaretso.
- Go ba rotloetsa go kgobokanya tlotlofoko e ba tlileng go e dirisa mo ngangisanong.
- Go ba ruta go itse dikgato tse ba tshwaanetseng ke go di tsaya fa ba tshwere ngangisano, ba dirise

maitemogelo a bona fa ba ntsha dintlha tsa go iphemela.

- Mokgwa wa go ruta.
- Laela barutwana go nna ka ditlhophpha, o ka di tlhophpha le go ba baya go ya ka bokgoni jwa bona, ka botsala kgotsa ya nna bona ba itlhophang.
- Ba rotloetse go tsaya karolo botlhe fela o ntse o tsamaya mo gare ga bona.
- Ba ba sa kgoneng o ba direle nako e e atolositsweng go netefatsa gore ba tsaya karolo, feta o ba gweltha gore ba bue, ba botse dipotso tse di tla ba pateletsang gore ba bue le wena.

Ka nako ya theetso.

Didiriswa

Dibuka tsa barutwana

Dithanodi

Maikaelelo.

- Go ba bontsha mosola wa go tsaya karolo fa go ngangisanwa.
- Go ba bontsha mosola wa go tsaya dintlha fa dibui di ntse di bua go netefaletsa go tlhaloganya ka botlalo.
- Go ba rupisetra go nna le bokgoni jwa go tsaya ditshwetso ka tse di ba amang.
- Go godisa kgono ya go atlholo mo go bona.

Morago ga theetso.

Fa ba feditse go ngangisana, ba laele go tlhagisa dintlha tsa bona tse ba boneng di le popota tota tse di kgodisang.

Ba gakolole ka dikgato tsa go bua o be ba lemoso gore, go sa latelang dikgato tse, o tla bo o sa dire tsona.

Go buisa le go lebelela

Tirwana ya 10: Go buisa leboko (Tsebe ya 72)

Pele ga puiso.

Didiriswa

Dibuka tsa barutwana

Dithanodi

Maikaelelo a tiro e ke go:

- Go rotloeletsa barutwana go bona pokon jaaka nngwe ya dithhangwa tse di mosola.
- Go itse le go tlhaloganya diponagalo tsa pokon.

- Go itse go batla bokao jwa leboko kgotsa thuto e e bonweng mo go lona.
- Go itse bokao jwa dingwe tsa diponagalo tsa pokon.

Mokgwa wa go ruta: -

- A barutwana banne ka bongwe ka bongwe mme ba buise ba leke go bona gore a ba tla tlhalosa ka bobosi.
- Tsamaya mo gare ga bona go netefaletsa botsayakarolo mo phaposing.
- Feta o ba botsa dipotso ka nako ya kamuso.
- Ela tlhoko gore o tlhokometse boakaretsi.

Ka nako ya puiso.

- Go ba gweltha go batla bokao jwa mafoko a ba sa a itseng.
- A ba batle bokao jwa setlhengwa se se buisitsweng. Ba okole le go tlodisa setlhengwa matlho go ya ka nako e e neetsweng.
- Ba lebelele gore ke mofuta ofe wa leboko o ba dirang ka ona.

Bontle jwa magodimo, kgagamatso.

Re tsogile Labobedi wa Phatwe 2012

Botsididi jo bo tsenelelang marapo jwa re apara

Serame e le sa boswa kgapetla ThabaNchu.

Barutwana ba tsamaya ba khukhuthakhukhutha

Mabogo a futhumaditswe ka potla tsa marukgu,
Ba kgwa mosi maganong ba sunetsasunetsa.

Phaposiborutelo tsa tshwana le tsidifatsi tsa baswi,
Matlhhabaphefo, mejako re tswetse,

Ra iphora re tswaletse serame.

Ra ja kgage re sa ipotsa

Go bona kgapetlana di wa godimo

Tsa tla di gola, tsa tlhomagana ka bontsi

Lefatshe la re twaa! kabosweu jwa semathana.

Barutwana ba ema ba goletsa dithamo

Ba tshwana le bophuduhudu ka thamotelele,

Ba lebala botsididi ba okomela ka matlhaphefo,
Se kitlana se sa itsape, go rile sweuu!

Thutotsaematsi!

Ba bopa batho, ba konopana, tshwantshotsa tsewa.

Magodimo a tlisa bontle jwa nakwana.

Bogolo jwa Modimo ga bo angwe ke ope,

Kgagamatso tsa Modimo ga di fele.

Re itumetse sa nyelela kapela,

Boitumelo jwa nakwana jwa fela.

Morago ga puiso. (Dikarabo tse di solofetsweng):

1. Bontle jwa magodimo, kgagamatso

2. A a kopakopaneng, go smathana go a tshamekiwa fa ba bangwe maruru a ba khukhuthisa.
 3. Serame le boswakgapetla.
 4. Barutwana ba ne ba tshameka ka semathana ba bopa bathonyana ka sona.
 5. Abab
 6. Maruru ga a tshwanelo go re kganelo go dira, ke selo sa tlhago se re tshelang le sona.
 7. Mothofatso, Poeletsamodumo.
 8. Wa bogologolo. Le boka dilo tsa lobopo.
 9. Ga a neelwa.
- Go buisa le go lebelela**
- Tiwana ya 11: Go lebelela khathunu
(Tsebe ya 74)**
- [Ga ke bone ditlhaka tsa khathunu di ditshetlha thata mo go nna]

Review Copy

Polelo ya matseno

Beke 5 le 6:

Matshelo a diphologolo a mo kotsing

Tirwana ya 1: Go reetsa tekatlhaloganyo (Tsebe ya 77)

Pele ga theetso.

Didiriswa

Dibuka tsa barutwana

Dithanodi

Maikaelelo a tiro e ke;

- Go ruta barutwana go reeletsa go tlhaloganya le go kgona go tsaya ditshwetso tse di maleba ka ga tse di amang matshelo a bona.
- Go ba rotloeletsa go dira ponelopele ka ditlhengwa tsa theetso.
- Go tsosolosa kitso ya lemorago ka ga setlhengwa se se reeditsweng.
- Mokgwa wa go ruta.
- Barutwana ba ba sa kgoneng ba rulaganyetswe nako e e atolositsweng.
- Go dirwe poeletso gangwe le gape go netefaletsa gore ba a tlhaloganya le bona.
- Ba bothata jwa pono ba bewe kwa pele le fonto e okediwe gore ba tle ba bone.
- Botsa barutwana dipotso ka ga se ba se tlhalogantseng fa go ntse go buisiwa.
- Netefatsa gore botlhe ba tsaya karolo mo go seno, ka go tsamaya fa gare ga bona o ntse o ba botsa le bokao jwa mafoko a a riling, a o bonang a le mashwa mme a ka tlhoka go tlhalosiwa.
- Rotloeletsa ba ba sa kgoneng go bua, ka go feta o ba botsa dipotso bongwe ka bongwe mme o netefatsa gore ba a bua.

Ka nako ya theetso.

Didiriswa

Dibuka

Dithanodi

Maikaelelo.

- Go rotloeletsa barutwana go tsaya dintlha tse di maleba fa ba ntse ba reeditse setlhengwa.
- Go ba bontsha mosola wa go batla molaetsa kgotsa thuto mo setlhengweng se ba ntseng ba se reeditse.
- Go ba lemosa botlhokwa jwa go ikakanyetsa ba bo ba atlholka ka ga se ba ntseng ba se reeditse kgotsa gona go tsaya tshwetso e e maleba.
- Go ba bontsha mosola wa go botsa dipotso ka ga setlhengwa. go netefaletsa go tlhaloganya.

Morago ga theetso.

Dikarabo tse di soloftsweng:

1. Ke tshukudu.
2. Ke lenaka la tshukudu. O a itse gore se a se dirang ke tlolomolao e bile a ka tshwarwa fa a ka fitlhelwa a dira jalo.
3. Go re tsibosa gore, re seka ra dira tse molao o gananang le tsona, e leng go bolaya ditshukudu ka maikaelelo a go utswa manaka a tsona.
Diphologolo le tsona di tshwanelwa ke go tshela.
4. Ke ntlha.
5. Puso e dirile boikuelo gore re tlhokomele gore re seka ra bolaya le go utswa dinaka tsa ditshukudu.
(i). Go batlhokomedi mo mafelong otlhe a ditshukudu di fitlhelwang mo go ona.(i) i. Go na e maseka a a rwalwang, a a bontshang gore se se diragalang ka ditshukudu ga se sona, fa o nale letswnalo, seno se ka go tsibosa.
6. Ke lefapha la tsa bapalelo ya tlhago.

Dipopego tsa puo le melawana ya tiriso.

Boeletsa dikapuo di tshwana le bokao jwa botshwanshi, phefofatso, tshwantshanyo le bokao jo bo tlhamaletseng.

Di tlhalose ka botlalo, neela barutwana dikai mme morago e nne bona ba di neelang go bontsha fa ba tlhalogantse.

Go buisa le go lebelela

Tirwana ya 2: Ditlhengwa tsa dikwalo – terama(Tsebe ya 78)

Bontsha barutwana mokgwa o terama e farologanang ka teng le ditlhengwa tse dingwe di tshwana le padi, kgangkhutshwe, poko, jj.

Ba tlhalosetse ka mefuta ya diterama, gore e fapaana jang le diponagalo tse di tlhagelelang mo mafuteng yotlhe jaaka; kgotlheng, seralo, poloto, maitshetlego, badiragatsi /batshameki, jaaka e le tsona diponagalokgolo tsa terama.

Tlhalosa mefuta ya badiragatsi/batshameki.O seka wa lebala go ba tsibosa gore terama e diragatswa mo serialeng ke badiragatsi ka mokgwa o o maleba fa ba sena go ikatisa.

Pele ga puiso.

Didiriswa

Dibuka tsa barutwana

Dithanodi

Maikaelelo a tiro e ke:-

- Go ba fatlhosa ka diphologolo tse matshelo a tsona a leng mo kotsing le go ba gwetlhela go bona gore di ka thusiwa jang.
- Go ba rotloeletsa go nna le maikutlo go lebilwe pogo e dingwe tsa diphologolo e leng mo go yona.
- Go ruta barutwana ka ga terama ka kakaretso, go lebeletswe diponagalo tsa yona, badiragatsi / batshameki, poloto, kgotlheng, maitshetlego, jj.
- Go ba lemosa pharologano e e leng teng fa gare ga terama le ditlhengwa tse dingwe.

A re tshedisaneng

(Nkapo ke mosimane yo mokima, ka dipotongwane le tlhogo e okareng ya kgomo wa kwa motseng wa Mosweu.Sello ena o moleele ka nko e e lenono e bile o tletse bopelotlhomoji).

Sello: Heela monna Nkapo! O a reng o tseneletse phologolo ya Modimo jaana?

Nkapo: Ke makgabe a dipapetla monna.

Sello: E lebile kae go santse go le mo mosong jaana?

Nkapo: Ke itlhaganeletse Kwa mogolong, ke ile go tsaya ntatemogolo.

Sello: A le fa o itlhaganetse go raya gore o bolae tonki eo monna?

Nkapo: E batla go utlwa ka letlalo, fa o ka se e dire jaana e ka se tsamae.

Sello: Gopola gore le yona ke ya madi le nama fela jaaka wena.

Nkapo: Fa fela e sa obamele ditaelo tsa me, ke tlide go e itaya.

Sello: Hee monna! A o a itse gore tonki e kile ya rwala Morwa Motho.

Nkapo: E mo rwele kgotsa e sa mo rwala e tlide go nkitsentle fa e sa tseye ditaelo tsa me.

Sello: Gopola gore e go thusa ka metlha, o ya nokeng, kgonne, dintshong, e bile gona jaanong o ya go tsaya monnamogolo ka yona. Ga o ke o e fa le sepe fela sa go ja kgotsa go nwa.

Nkapo: Tonki ke tonki monna.

- Go ba tlhatlhelela ka mefuta ya badiragatsi e e leng teng mo terameng le gore terama tota yone, e a diragatswa ke badiragatsi mo serialeng.
- Mokgwa wa go ruta.
- Ba bontshe dibuka tsa diterama ka go farologana ga tsona.
- Ba gwetlheng go bua ka se se diragalang mo setshwantshong se se neetsweng sa setlhengwa se se ttileng go diriswa.
- A ba nopole maina a badiragatsi go tswa mo diterameng, ba tlhalose botsaya karolo jwa bona, go ya ka se se tlhagelelang mo letlhareng le le ba tlhagisang.
- Tsamaya mo gare ga bona o tlhokometse ba ba sa kgoneng bontsi jwa nako mme o feta o ba botsa dipotso tse di ba pateletsang go bua.
- Ba ba sa kgoneng o ba bee kwa pele o be o oketsa fonto gore ba tle ba kgone go bona.
- Boakaretsi bo elwe tlhoko mme morutwana ope a seka a tswalelwka kwa ntle.

Ka nako ya puiso.

A barutwana ba buise ba tsepamiseditse megopoloo mo diponagalong di tshwana le tse: -

- Semelo
- Tshobotsi
- Poloto
- Kgotlheng
- Lemorago
- Thitokgang
- Mefuta ya badiragatsi / batshameki.

Sello: Fetoga monna, a re tshedisaneng mmogo le tsona gonne di mosola.

Nkapo: O mputse matlho tsala, ke ipona diphoso, go tloga jaanong ke tlie go tlhokomela diphologolo tsotlhe.

Morago ga puiso.

1. Nkapo le Sello
2. Nkapo ke motho yo o swele yo o sa naganeleng diphologolo gore di tshwanetse tsa tsholwa sentle le tsona, e bile o tlhog e thata.
3. Sello ke motho yo moleele ka nko e e lenono.
4. Didiragalela kwa motseng o ba neng ba nna kwa go ona, ba mo tseleng go ya go tsaya ntatemogolo kwa mogolong.
5. Kgotlhlang e tlholwa ke mokgwa o Nkapo a sa tsholeng phologolo ya modimo ka teng mme a e setla le fa e ntse e goga.
6. Nkapo ke mosimane yo o swele yo a sa naganeleng diphologolo. Ga a di tshole sentle jaaka re mmona a setla tonki e ntse e goga. Sello o leka go mo lemosa fa se a se dirang, se sa siama e bile tonki le yona e le mosola, ka e kile ya rwala morwamotho mme ene a sa kgathale. O lemosiwa

kamoo tonki e nang le maikutlo ka teng ebile e tlhokang tlhokomelo.

Dipopego tsa puo le melawana ya tiriso.

Boletsa mefuta ya matlhalosi e leng a nako, felo le mokgwa.

Laela barutwana go neela dikai tsa matlhalosi a a neetsweng fa godimo go netefatsa fa ba tlhaloganya.

Go kwala le go tlhagisa

Tirwana ya 3: Go kwala potsotherisano (Tsebe ya 81)

Tlhalosetsa barutwana gore potsotherisano ke eng? Ba rute ka se ba tshwanetseng go se dira fa ba kwala potsotherisano, se lebale go boletsa dikgato tsa go kwala gore fa ba kwala ba nne ba di gopole ka malatsi otlhe.

Ba bontshe sekai se se fa tlase sa potsotherisano mme morago o ba laele go kwala potsotherisano.

Potsotherisano magareng ga mmegadikgang le morutwana wa sekolo se segolo sa Thuto Lehakwe

- Setlhogo: Ketekomoletlo ya letsatsi la Aforika Borwa mo sekolong sa Thuto Lehakwe.
- Mmegadikgang: Goreng mo go lona jaaka kemedi ya barutwana lo bone go le botlhokwa go keteka letsatsi le?
- Morutwana: Go keteka letsatsi le go supa fa re ipela ka Aforika Borwa e bile re batla go ithuta go le gontsi go tswa mo letsatsing le.
- Mmegadikgang: O ka tlhalosa gore o raya go ithuta gofe, tota?
- Morutwana: Go ithuta ka ditso tse di farologaneng le gore sentlele letsatsi le la Aforika Borwa le kaya eng ka ngwao boswa.
- Mmegadikgang: Ditiragalo tse di tlileng go diragala ka letsatsi le, ke dife?
- Morutwana: Re rulagantse gore go aparwe meaparo ya ditso tse di farologaneng, go apewe dijo tsa ditso bile go nne le maboko, diterama le dipina tsa tsona ditso tse. Re laleditse dibui tse di farologaneng go tla go re tlhaba botlhale ka mosola wa letsatsi le.
- Mmegadikgang: A go keteka moletlo wa letsatsi le, ga go na go kgoreletsa dithuto tsa lona?
- Morutwana: Nnyaa mma, re rulagantse gore moletlo o ketekiwe morago ga nako ya boikhutso, ebile re kopile barutabana go khutshwafatsa nako ya dirutwa gore re se ke ra latlhegelwa, jalojalo.
- Mmegadikgang: Kakanyo e tota e tlie ka mang, ke mang a le rotloeditseng go keteka letsatsi le?
- Morutwana: Re ne re lebeletse matsatsi a a botlhokwa mo khalentareng ka nako ya serutwa sa Setswana, mme ra bona go le botlhokwa gore, re le kemedi ya barutwana re tsenye kopano mme re atlhaatlhe kgang ya keteko moletlo o, mo sekolong.
- Mmegadikgang: A lo ne lo bona tshegetso e e maleba mo barutabaneng ba lona?
- Morutwana: Barutabana le mogokgo ba itumeletse kakanyo e, go utlwala, ke bona ba e neseditseg pula gore e be e atlegile jaana.
- Mmegadikgang: Ke lebogile mosimaneaetsho, itumeleleng letsatsi le.
- Morutwana: Malebo mma.

Kwala potsotherisano

A barutwana ba kwale potsotherisano ka ga setlhogo se: **Kopo ya phatlhatiro kwa serapeng sa diphologolo jaaka motlhokomedi wa ditshukudu tseo matshelo a tsona a leng mo kotsing.**

Bolele ba potsotherisano ya gago, e nne mafoko a le **200-250**.

Dirisa rubiriki e e neetsweng go tshwaya tirwana e.

Go buisa le go lebelela

Tirwana ya 4: Go buisa leboko (Tsebe ya 84)

Neela barutwana leboko go le buisa mme ba tlhalosetswe diponagalo tse di latelang gore ba intshetse tsona mo lebokong: -

- **Dikapuo:** Ke sebetsa sa poko, e natefisa poko e bile e nale bokao jo bo feletseng.
- **Morumo:** Ke fa dnoko tsa bafelo di rum aka gotshwana.
- Moribo
- Bokao jwa puo ya botshwantshi
- Maikutlo
- Molaetsa.

Beke 7 le 8:

Mekgwa ya go tshela le diphologolo

Tirwana ya 5: Go reetsa athikele ya lekwalodikgang (Tsebe ya 85)

Lemoso barutwana dintlha tsa botlhokwa fa o buisa athikele ya lekwalodikgang.

Pele ga theetso.

Didiriswa

Dibuka tsa barutwana

Dithanodi

Maikaelelo a tiro e ke :

- Go lemoso barutwana botlhokwa jwa go tshela le diphologolo ka ka karetso.
- Go ruta barutwana ka mekgwa e e farologaneng e diphologolo di tshelang ka yona.
- Go ba rotloeletsa go itse go tshela le go tlhokomela diphologolo ka fa go kgonegang.

Mokgwa wa go ruta.

- A ba neele mefuta ya diphologolo e ba e itseng le mekgwa e di tshelang ka yona.
- Laela barutwana gore ba tlhagise maikutlo a bona ka ga diphologolo.
- Tsamaya fa gare ga bona, gwethla ba ba ba sa kgoneng go bua, ba rotloeletse go bua ka mokgwa o o siameng.
- Latlhela tlhwarologonyana o ba tlotlele go le gonne ka maitemogelo a gago ka diphologolo, maitsholo a tsona le mosola wa tsona.
- Barutwana ba ba nang le bothata ba bewe go ya ka mathata a bona ka dinako dingwe go netefaletsa go ba rulaganyetsa nako e e atolositsweng.

Ka nako ya theetso.

Didiriswa

Dibuka

Dithanodi

Dibuka tsa barutwana

Maikaelelo a tiro e ke : -

- Go lemoso barutwana ka mefuta ya diphologolo, mekgwa ya tsona e e farologaneng, e di tshelang ka yona le ka moo di tshwanetseng go tlhokomelwa ka teng.
- Go ba ruta ka maitsholo a diphologolo go ya ka tikologo e di iphitlhelang di le mo go yona.
- Go rotloeletsa barutwana go itse le go tlhaloganya maemo a a rileng, a a ka susumetsang maitsholo a a rileng a diphologolo.
- Go ba ruta go tsaya dintlha tse di botlhokwa fa go ntse go reeditswe.
- Go ba rotloeletsa go ipopela setshwantshokgopololo ka ga setlhlangwa se se fa isong.

Morago ga theetso.

1. Tshwene.
2. Motho. E dira ditiro tse di tshwanang le tsa motho, motho ke ena ka gale a tlwaelegileng ka go belega ngwana wa gagwe go bontsha lerato.
3. Panana / namune / mmupudu, (Ela dikarabo tsa barutwana tlhoko).
4. E a ba tlhokomela fela jaaka motho a ka tlhokomela ngwana wa gagwe, ke felagore tshwenyana yone e a iphataphatela.

- Dipopego tsa puo le melawana ya tiriso.**
 Amusa barutwana ka *ditlhogo* le *megatlana*.
 Ba bontshe gore di dirisiwa fa kae mo mafokong.
 Bua ka ga mosola kgotsa bokao jo bo tlisiwang ke ditlhogo le megatlana mo mafokong.
 Ba gwetlhe go neelana ka mafoko mme ba a gokelele *ditlhogo*, a mangwe, *megatlana*

Go buisa le go lebelela

Tirwana ya 6:Ditlhangwa tsa dikwalo: Padi ya bašwa (Tsebe ya 86)

Pele ga puiso.

Didiriswa.
 Dibuka tsa barutwana.
 Dithanodi.

Maikaelelo a tiro e ke: -

- Go lemosa barutwana ka ga mefuta ya dithhangwa jaaka padi ya bašwa.
- Go ba ruta ka ga diponagalo tsa padi.
- Go ba rotloeletsa go itse sebopego sa padi le mokgwa o o, e ka sekasekwang ka teng.
- Go ba thusa go tlhaloganya mekgwa e e farologaneng e diphologolo di tshelang ka yona.
- Go ba thusa go itse go farologanya diphologolo go ya ka maina a tsona jaaka, tshwene.

Mokgwa wa go ruta.

- Barutwana ba ba sa kgoneng ba thusiwe ka tsela e e nepagetseng, tsamaya fa gare ga bona, ba bothata jwa pono ba nne kwa pele mme fonto e okediwe.
- Bontsha barutwana ditshwantsho tse di farologaneng tsa ditswhwantsho tsa diphologolo, o be o ba kope go go neela maina a tsona.
- A ba tlhalose gore, ke eng se ba se itseng ka mekgwa e diphologolo tse di neetsweng e tshelang ka yona.
- Ba bue gore di tshela mo mafelong afe ?
- Ba tlhalose pabalesego ya diphologolo tseo le gore ke dinako dife, tseo diphologolo di bonalanag ka tsona, lego ya ka maemo a bosa?

Ka nako ya puiso.

- Barutwana ba fete ba tsaya dintlha tsa bothhokwa ka nako ya puiso gore ba tle ba tlhaloganye setlhengwa sentle.

- Ba ipopele setshwantshokgopoloo ka ga setlhengwa se se fa isong.
- Ba tlhatlhobe setlhengwa ba be ba kgone le go ipopela bokao job o maleba ka ga sona,
- Ba laele go kwala dintlha ka ga setlhengwa go ya ka moo o di tlhokang ka teng.

Morago ga puiso.

1. Ditshwene di nna kwa sekgweng.
2. Di belega bana ba tsona go bontsha lerato, go ba babalela / sireletsa.
3. Nnyaa, e nale maikutlo le yona, ga e batle go kgopisiwa e kgona go itwela.
4. Ka gonno ka gale e fithelesega bonolo mme e nale mokgwa wa go senya, ka jalo, ba le bantsi ba e felelwa ke pelo mme ba bo ba e lobela dintshi.

Dipopego tsa puo le melawana ya tiriso.

- Ba tlhalosetse gore diane ke eng, mefuta ya tsona le gore mogologolo o ne a di dirisetsa eng?.
- Ba bontshe molebo wa maloba wa diane le wa segompieno.
- Ba neele dikai tsa diane le ditlhaloso tsa tsona mme morago ba di go neele go netefaletsa gore, a ba tota ba go tlhalogantse.
- Ba gwetlhe go neela diane le ditlhaloso tsa tsona bogolosegolo ba ba sa rateng go bua mo phaposing.

Go kwala le go tlhagisa

Tirwana ya 7: Go kwala thadiso ya kgang / padi (Tsebe ya 88)

Eno ke tiro ya morutwana ka nosi.

Lemoso barutwana dintlha tse di botlhokwa ka ga padi, gore ba tle ba kgone go tsibogela mofuta mongwe le mongwe wa padi o o tla tlhagelelang.

Bontsha barutwana sekao sa thaiso se se tlhagelelang foo, gore ba tle ba go tlhaloganye bonolo ka ga thadiso ya padi.

Lemoso barutwana ka ga ditogamaano tsa dikgato tsa go kwala mme ba dire tiro jaaka o e ba neetse.

Dipopego tsa puo le melawana ya tiriso.

Tlhatlhela barutwana ka ga *maadingwa*, tlhalosa ka botlalo gore a tota a tlholega kae, goreng a le teng le mosola wa ona mo setshabeng?

Tlhalosa gore ke puo efe e go adimilweng thata mo go yona le gore ke eng se se susumeditseg ntlha eno, ya kadimo?

Dikarabo tse di tshitshintsweng tsa tirogae.

1. Lekwalodikgang
2. Sejana
3. Mmila
4. Senkgwe
5. Selotlolo.

Go reetsa le go bua

Tirwana ya 8: Dipuisano tsa setlhophpha (Tsebe ya 90)

Pele ga theetso

Didiriswa
Dibuka tsa barutwana
Dithanodi

Maikaelelo a tiro e ke a-

- Go tlhalosetsa barutwana gore dipuisano ke eng, di tshwarwa leng le gore mokgwa o o siameng wa go di tshwara ke ofe?
- Go ba bontsha ditshwantsho fa di le teng go gwetlha ponelopele le go ipopela bokao, ka ga setlhangwa se se fa isong.

Mokgwa wa go ruta

- Ba nne ka ditlhophana mme ba buisane ka setlhogo se se neetsweng e leng, Diphologolo di tlhokomela bana ba tsona go gaisa batho.
- Lemosa barutwana gore dipuisano di tlhoka gore di latele dikgato tse di maleba mme o di tlhalose ka boripana, gore ba tle ba sekba ratha sekewa fa ba ntse ba dira dipuisano.
- A ba kwale dintlha ka bopripana.
- Ba dire ponelopele ya dipotso tse di ka tlhagang.
- Netefatsa gore boakaretsi bo etswe tlhoko mo kamusong ya gago mme o thusetwana go ya ka mathata a bona.

Ka nako ya theetso

- Ba rotloetse go reetsa ka tlhoafalo fa dipuisano di ntse di tsweletse.
- Ba refosane ka go neelana nako ya fa mongwe a bua.
- Ba tshegetse dintlha ka setlhogo se se neetsweng mme ba di setlege ka mabaka.
- Barutwana ba itlhotlhoeletse go botsa dipotso kwa bokhutlong ka ga tshedimosetso e ba tla e tlhokang morago ga mmuisano.

Morago ga theetso.

Laela barutwana gore ba sekaseke le go sobokanya dintlha, go ya ka mokgwa o di ntseng di tlhagisiwa ka teng mo mmuisanong.

Dipopego tsa puo le melawana ya tiriso.

Dikarabo tse di soloftsweng :

1. Masilo
2. Legora
3. i) Ke ne ka fitlha thari kwa serapeng sa diphologolo.
ii) Kamoso ba tla be ba fitlha yo o gaufi thata le pelo ya me.
iii) Kgosi ya fitlha, gare gau kwa lekgotleng.
4. Legora
5. Tshukudu kwa gobe e wetswa ke namane.
6. Diphologolo le tsona ga se matlhale.

Go buisa le go lebelela

Tirwana ya 9: Go buisa leboko (Tsebe ya 92)

Pele ga puiso

- Bontsha barutwana leboko le o tlileng go le dira o be o ba gwetlhe go bua ka diponagalo tsa lona ka kakaretso.
- Ba neele metsotsi e le metlhano go le okola, go le tlodisa matlho gore ba dire ponelopele ka mafoko a ba a bonang.

Dira diponagalo tse di latelang tsa pokok ka boripana: -

- **Puo ya ka fa ntle ya leboko:** Leboko le bonagala gore ke la mofuta ofe ka sebopego, sk.Sonete' e bonala ka mela e le 7.
- **Mela:** Mela ya leboko e bopa ditemana tseo di kgaoganngwang go ya ka mofuta wa leboko.
- **Ditemana:** Bolele jwa ditemana tsa leboko bo laolwa ke mokwadi wa lona, ke ka moo e sa lekaneng ka bolele.
- **Maikutlo:** Maikutlo a mmuisa leboko a tlhagelela go ya ka diteng tsa leboko le gore mmuisi le tlhalogantse jang.
- **Molaetsa:** Ke thuto e re e bonang mo lebokong jaaka, babuisi, go tswa mo go mmuisi gore a thuto eo o a e diragatsa kgotsa jang.
- **Tlogelo:** Ke fa mafoko mangwe a sa kwalwa ka go felela, sk : 'itlho ', boemong jwa 'leitho'. Mmoki o dira seno go nale bokao jo bo rileng.

- **Tlhatlagano:** Go nale tlhatlagano ya mela le ya bokao go ya ka mabaka a a fapaaneng.
- **Poeletsomodumo:** Ke fa medumo e boeletswa mo lebokong go gatelela bokao jo bo rileng kgotsa go le fa sebopego se se maleba sa leboko.
- **Morumo:** Ke fa medumopuo mo lebokong e rumisana, le yona e nale maitlhomo a a rileng ka ga leboko, e ka nna go tlisa bokao jo bo rileng kgotsa go le natefisa.
- **Neletsano:** Ke fa mela ya leboko e neletsana, k.g.r mola o felela ka lefoko le le rileng mme o o latelang o simololwa ka lona lefoko leo.
- **Dikapuo:** Tsona di tlisa bokao jo bo rileng le tsona, fa di sa tlhalogangwe mmuisi a ka ratha sekewa ka diteng tsa leboko.

Ka nako ya puiso

Mokgwa wa go ruta

- Rotloetsa barutwana go feta ba kwala dintlhha tse, go ya ka bona di leng botlhokwa gore ba tle ba le tlhloganye ka botlalo.

- Ba rotloetse go iponela bokao jwa leboko.
- A ba boeletse puiso go netefaletsa go tlhaloganya.
- Ba ka boeletsa puiso go tshegetsa ntlha e e fa godimo.
- A ba dire tshosobanyo ya leboko go bontsha fa ba tlhalogantse.
- Gwetlha ba ba sa kgoneng go bua. Tsamaya fa gare ga barutwana o ntse o ba rotloeletsa go bua ka kakaretso.

Dipopego tsa puo le melawana ya tiriso

Tlhatlhelela barutwana ka **diakeronimi**, ba tlhalo setse mosola wa tsona, k.g.r di dirisetwa eng le gore di diriswa leng?

Ba fe dikai mme morago o ba laele go neela dikai tsa bona, ba bo ba neele mafoko ka botlalo ka go refosana.

Review Copy

Memorantamo wa tlhatlhobo ya bogare jwa ngwaga

Tekatlhaloganyo

Potso 1

1. Modiredi wa katlaatleloloago.√
2. Keitumetse le Mmanana.√
3. Ke go thusa.√
4. O batla go thusa bana ba le bantsi ba ba senang batsadi e bile bas a elwe tlhoko.√√
5. Boitshoko o ne a tswa mo motseng o o nyatsegang a batla gore lefatshe le bone gore ga se batho ba ba tswang kwa mafelong a a rileng fela ba ba ka kgonang.√√
6. Ke letlhulosi la nako.√
7. Ke go thusa.√
8. Ke lethodi la palo.√
9. Ke khutsana.√
10. Nnyaa,√ motho ga a tshwanelo go ineela bonolo jalo mo botshelong, o tshwanelwa ke go kgarathla.√
- 11.i) Ke go tlhokofala.√
ii) Ke go dira se se fapaaneng le se o ntseng o tlwaetse gose dira.√

/15/

POTSO 2

Tiriso ya puo.

1. i) Mosimanyana a ka se kgotlelel se Boitshoko a neng a se itshokela.√
ii) Mosimanyana o o na le noga e e boitshegang.√
2. i) Mmala wa sebilo ke lethadi la mmala.√
ii) Gona jaanong ke letlhulosi la nako.√
3. Ngwana wa ga mme wa mosetsana.√
4. Kef a ditsala tsa me di sat la sekolong.√
5. O kaya ngotlo / nyenyefatso ya leina.√
6. Dikae?√
7. Moremogolo go betlwa wa taola, wa motho o a ipetla.√√
8. Ke maikutlo a a supang boitumelo.√
9. Boitshoko o dirisa NSFAS.
Boitshoko > Sediri√
o dirisa > letiro√
NSFAS > Seddirwa.√

/15/

POTSO 1

1. Ba batla bokamoso jo bo phatsimang le tlhabologo mo lifelong la gabon.√√
2. O ipoleletse gore ga go sepe se se tlileng go pala se sena molomo.√√
3. Mongwe le mongwe o itse le go tlhaloganya lefelo le gore ke eng se se tlhogegang mo go lona.√√
4. Motho o kgora go itira se o ratang go nna sona mo botshelong.√√

5. O setse a batlisitsitse ka madi a kadimo. √√

/10/

PAMPIRI YA 3

POTSO 1

Tlhamo: Tiro e e tshwaiwe ka rubiriki e e neetsweng.

/20/

POTSO 2

Pegelo: Tiro e e tshwaiwe ka rubiriki e e neetsweng.

/10/

PALOGOTLHE YA MADUO: [70]

Review Copy

KGWEDITHARO YA

3

Kgaolo	Dibeke	Go reetsa le go bua	Go buisa le go lebelela	Go kwala le go tlhagisa	Dipopego tsa puo le melawana ya tiriso
6	1 - 2	<ul style="list-style-type: none"> • Go reetsa tekatlhalogany o(mmuisan o o gatisitsweng) • Mmuisan wa dithophha 	<ul style="list-style-type: none"> • Go buisa terama • Go buisa leboko • Go buisetsa go tlhaganya 	<ul style="list-style-type: none"> • Go kwala mmuisano 	<ul style="list-style-type: none"> • Maina, mainatota, mainagothe • Polelonolo, polelotswako • Makelagongwe le malatodi • Matthalosi • Pakajaanong
	3 - 4	<ul style="list-style-type: none"> • Go reetsa tekatlhalogany o-Lekwalo la ba kgatiso • Dipuisano tsa dithophha 	<ul style="list-style-type: none"> • Go buisa athikele ya lekwalodikgang • Go buisa leboko 	<ul style="list-style-type: none"> • Lekwalo go ba kgatiso(bobeg adikgang) 	<ul style="list-style-type: none"> • Matthalosi • Matshwao a puiso • Polelotswako • Makaelagongwe, makwalwatshwano, maadingwa • Mefuta ya dipolelo – tiriso ya puo e e tsosang maikutlo a a riling, ntlha le kakanyo, polelo e e sekametseng mo letlhakoreng le le lengwe, e e gobelelang, puo e e lebelelang letlhakore le le lengwe
7	5 - 6	<ul style="list-style-type: none"> • Puo e e sa ipaakanyediwang • Puo e e ipaakanyedits weng 	<ul style="list-style-type: none"> • Go buisa kgangkhutshwe • Go buisa leboko • Go dirisa dithhangwapon o le tse di kwadilweng jaaka dikhatunu 	<ul style="list-style-type: none"> • Lekwalo le e seng la semmuso 	<ul style="list-style-type: none"> • Matshwao a puiso le mopeleto • Matthalosi le mathaodi • Medi, ditlhogo le megatlana • Tiriso ya puo e e tsosang maikutlo a a rileng
	7 - 8	<ul style="list-style-type: none"> • Go reeletsa tshedimosetso • Go tlota kgang 	<ul style="list-style-type: none"> • Go buisa kgangkhutshwe • Go buisa leboko • Tekatlh Logan yo ya puiso(setlhlang wa go tswa mo dikwalong tse di tlhaotsweng) 	<ul style="list-style-type: none"> • Go kwala kgangkhutshwe 	<ul style="list-style-type: none"> • Pakajaanong le pakapheti • Makaelagongwe le malatodi • Polelopate, polelonolo, polewanakutu, polewanakalatlhaodi, polewanakalatlhalosi • Diane le maele • Diakeronomi

8	9-10	<ul style="list-style-type: none"> • Go reetsa setlhanga se se buisetwang kwa godimo go tswa mo kgangkhutswe ng • Puisetsogodim o e e ipaakanyedits weng 	<ul style="list-style-type: none"> • Go buisa kgangkhutshw e • Go buisa leboko 	<ul style="list-style-type: none"> • Tlhamo ya ngangisano 	<ul style="list-style-type: none"> • Matshwao a puiso • Mefuta ya dipolelo – polelonolo le polelotswako • Ditemana tsa matseno, ditemana tsa ditlhulos, ditemana tsa bokhutlo • Matshwao a puiso • Makaelagongwe le malatodi
----------	-------------	--	--	--	---

Tlhatlhobo ya Kgweditharo ya 3

Tiro 1: Tiro ya molomo	Tiro 2: Go kwala	Tiro 3: Teko 2
Puo e e ipaakanyeditsweng le e e sa ipaakanyediwang/mmuisanago tlotla kgang/puiso e e ipaakanyeditsweng	Tlhamo ya tlhaloso/ngangisano Lekwalo le e seng la semmuso/mmuisanago	Tekatlhaloganyo le tiriso ya puo

Review Copy

Polelo ya matseno

Beke 1 le 2:
Boikgodiso

Go reetsa le go bua

Tirwana 1: Go reetsa mmuisano o o gatisitsweng(Tsebe ya 100)

Pele ga theetso

Didiriswa

Buka ya morutwana

Thanodi

Maikaelelo a tiro e ke:

- Go ruta bana go akanyetsa kwa teng.
- Go ba rotloetsa go buisana.
- Go ba thusa ka bokgoni jwa go buisana le ba bangwe ka tlhomamo.

Mokgwa wa go ruta

- Laela barutwana go araba dipotso tse di mo dibukeng tsa bona.
- Se se ba baakanyetsa go dira tiro e e latelang.
- Ba letle go tla ka dikarabo tse di bontshang fa ba itse gore mmuisano ke eng.

Ka nako ya theetso

Didiriswa

Dibuka tsa baithuti

Seyalemoya

Mmuisano magareng ga mmega dikang le mogaka wa metshameko, Sindi Jokazi.

(Seno ke mmuisano magareng ga mmeadikgang le Sindi Jokazi, mosadi yo toro ya gagwe e kgolo e neng e le go nna mookimogolo. Seno se ne sa seka sa diragala jaaka a ne a batla. Mme seno ga se a ka sa mo nyemisa mmoko).

Mogasi: Sindi, o nnile le thuto e e ntseng jang ka bonnyane jwa gago?

Sindi: Ke tsene poraemari kwa Ciskei, kwa Fort Beaufort. Ke dirile mophato wa Marematlou ke le dingwaga di le masome a mabedi.

Mogasi: Ke eng fa o ne o sa kgone go ikatisetsa booki?

Sindi: Eh, go ne go nale mabaka a mantsi. Sa ntlha, ke ile ka nyalwa, mme ka tshwanelwa ke go ya Cape Town, go ya go nna le molekane wa me. Mme erile fa ke fitlha KooTlhoka go ikatisetsa booki gonne

Maikaelelo a tiro e ke:

- Go ruta barutwana ela tlhoko ditogamaano tsa mmuisano.
- Go ba ruta go reetsa ka tlhoafalo/kelotlhoko.
- Go ba ruta go tsaya karolo mo mmuisanong ka go itshepa le go lokologa.

Mokgwa wa go ruta

Dira gore o bo o laetse barutwana gore ba bone tshedimosetso ka ga mmuisano go ya ka dintlha tse di latelang:

- Mmuisano wa diterama mo seyalemoweng
- Barutwana ba tlide go reetsa mmuisano mme ba tla ba kwala dintlhathuto.
- Tlhalosetsa barutwana gore fa batho ba buisana ba tshwanetse go:
Bontsha bokgoni jwa go buisana ka katlego Refosana
Go tlota dikakanyo tsa yo mongwe
- Abelanang ka dikakanyo le maitemogelo le go bontsha go tlhaloganya.
- Kopa barutwana gore ba reeletse go ultwa gore a dibui di dirisa rejisetara, setaele le lenseswe le le nepagetseng.
- Barutwana gape ba reetse gore a dibui di dirisa madiri, mathaodi le matlhalosi ka nepagalo.
- Fa go kgonagala, o ka neela barutwana tshono ya go reetsa ga bobedi.

go ne go sena ditheo tsa katiso tsa booki tse di nengdi letla batho bantsho go tsena kwa go tsona. Go ne
 go letlwá fela batho basweu le ba mmala go ikatisa koo
 Mogasi: O ile wa dirang, jaanong?
 Sindi: Ke ile ka ineela go nna mothusa mooki, maemo a a kwa tlase thata mo booking.
 Mogasi: A seno se ne se se ka sa go utlwisa botlhoko?
 Sindi: Nka tswa ke se botlhale go fetisia, mme fela se ke se itseng ke gore ke ne ke nale bokgoni jwa go
 booki fa ke katisitswe ka botlalo. Ke ne ke utlwile bothhoko jwantho mo e leng gore ke ne ka tlhoboga
 toro ya ka ya go nna mooki. Ke sona se se dirileng gore ke feleletse ke dirile dikirii ya booki morago ga
 diphetogo tsa dipuso.
 Mogasi: A o sa ntse o ithutela pele?
 Sindi: Ee, ke ikwadisitse Kwa UNISA, go ithutela pele ka go dira dokotereiti ya booki.
 Mogasi: Ke eng se o ikaelelang go se dira go tloga fa?
 Sindi: Ke ikaelela go ruta dithuto tsa booki, gona kwa UNISA.
 Mogasi: A molekane wa gago o ne a go tshegetsa, ka gale?
 Sindi: (O a tshega) nnya, tota ebile, o ne a sa rate go bona ke rutegile. O ne a nkitaya, mme ebile ka nako
 nngwe o kile a fisa bibuka tsa ka. Go ne go le boima mo ke ileng kakgaogana le ena.
 Mogasi: A o kile wa batla go itlhoboga ka tse tsotlhе tse o neng o di lora?
 Sindi: Legoka! Ga ke ise ke tsamae ke akanye ka go itlhoboga. Ke se ke leng sona gonne ke ne ke
 ikemiseditse.

Morago ga theetsö

Didirwsa
 Dibuka tsa baithuti
 Di pene

Maikaelelo a tiro e ke:

- Go ruta barutwana go ela tlhoko ditogamaano tsa mmuisano.
- Go ba ruta go reetsa ka tlhoafalo.

Mokgwa wa go ruta

- Laela barutwana go dula ka bobedi kgotsa ka dithlophä tse dinnye.
- Ba laele gore ba akanye gape ka dintlhä tse ba neng ba di lebeletse fa mmuisano o ne o tsweletse.
- Ba laele go kwala tlhatlhobo e ba e neetsweng mabapi le mmuisano o ba ntseng ba o redditse.

Dikarabo tse di tshitshintsweng.

- (a) A le dingwaga di le 22.
- (b) O simolotse poraemari ya gagwe kwa Ciskei.
- (c) O dirile dikirii ya booki, mme ebile o ithutela pele go dira dokotereiti ya booki.
- (d) O ile a kgorelediwa go ithutela booki ke melao ya puso ya tlhaolele/ O ne a kgaogana le molekane wa gagwe/ O ne a fisediwa dibuka.
- (e) Maduo a tla neelwa go ya ka bokgoni jo morutwana a bo tlhagisitseng.
- (f) Ke maemo a tlhaolele a a neng a sa mo kgontshe go ikatisa jaaka mooki, batho bantsho ba ne ba sa letlelwa go dira jalo.

(g) Ee. O ile a se ke a ineela gore dikgoreletsi di mo nyemise mmoko. Ke sona se a fitlheletseng booki jwa gagwe ka maemo a a kwa godimo.

Dipopego tsa puo le melawana ya tiriso.

Tlhatlhelela barutwana ka maina, mefuta ya ona e leng **mainatota** le **mainagotlhé**. O ka ba neela dikai ka maina a baithuti ka bona mme morago ba go neela mainagotlhé ba supeditswe tsela ke mainatota.

Dikarabo tse di tshitshintsweng ka ga maina ke tse di latelang:-

- Sindi > Leinatota
- Cape Town > Leinatota
- Mophato > Leinagotlhé
- Beaufort > Leinatota
- Basweu > Leinagotlhé
- Mooki > Leinagotlhé.

Go buisa le go lebelela

Tirwana 2: Go buisa terama (Tsebe ya 101)

Ruta barutwana ka ga diponagalo tsa setlhawga, o fete o ba botsa dipotso fa o ntse o ruta, go netefalentsa go tlhaloganya. Gwetlhà le ba ba sa kgoneng, ka mokgwa o o tla ba rotloletsang go araba. Ba bontshe mefuta e e farologaneng ya dibuka o ntse o tlhalosa fa go tlhokega. Nopola e o batlang gore ba tsepamise maikutlo mo go yona terama mme o ba botse dipotso.

Ba neela metsots e e rileng go okola le go tlodisa matlho gore ba bone dintlha tse di maleba ka ga setlhlangwa se ba ttileng go dira ka sona.

Pele ga puiso

Didiriswa

Dibuka tsa barutwana

Dibuka tsa diterama,maboko, dipadi, botaki, jalojalo.

Thanodi

Ditshate

Maikaelelo a tiro e ke:

- Go ruta barutwana ka dikarolo tse di farologaneng tsa buka.
- Go godisa kgono ya go itse le go tlhaloganya mefuta e e farologaneng ya ditlhlangwa.
- Go ba lemosa mosola wa dikarolo tse.
- Go ba tlhaba botlhale ka tiriso ya dikarolo tse.

Mokgwa wa go ruta

- Dirisa mekgwa e efapaaneng ya go ruta le ya dipotso go netefaletsa boakaretsi.
- Netefatsa fa setlhophya sengwe le sengwe se nale buka ya sona.
- Botsa barutwana ka setlhogo, mokwadi, ditshwantsho, diteng, dikgaolo, jalojalo, tsa buka e ba e tshwereng.
- Fa ba fetsa go araba, ba kope gore ba bule dibuka tsa bona mo tsebeng e e maleba.
- Ba ntse ba le mo ditlhopheng, a ba arabe ka go kwala le go neela dikarolo tse di bontshitsweng mo ditshwantshong.
- Fa ba fetsa o ka tlhopha baemedi ba ditlhophya di le mmalwa go neela dikarabo.

Ka nako ya puiso

A barutwana ba tsamae ba nopolis diponagalo tsa setlhlangwa tse ba di bonang ka nako ya puiso, ba di kwale mme morago ba itse go di tlhagisa ka nepagalo le go itshepa.

Didiriswa

Dibuka tsa barutwana

Thanodi

Maikaelelo a tiro e ke:

- Go ba ruta go buisetsa kwa godimo ka tolamo le go itshepa
- Go ba lemosa le go ba ruta ka dikarolo tsa terama.

Mokgwa wa go ruta

- A barutwana ba neele bokao jwa mareo a masha mme fa ba sa a tlhaloganye ba dirise Thanodi, o

santse o ka ba neela dikarabo tse di maleba, fa o boning e kete ba ratha Sekgwa.

- O ka ba botsa ka diterama tse ba kileng ba di buisa mme ba go neele dintlha ka mareo a mabapi le diterama tse ba di buisitseng.
- Baya barutwana ka boraro.
- A ba buiselane, ba refosana, fela, ba se buisetse kwa godimo thata gore go se nne modumo o montsi mo phaposing.
- Netefatsa fa ba buisa sentle le gore mongwe le mongwe a nne le tshono ya go buisa.

Morago ga puiso

Didiriswa

Dibuka tsa barutwana

Dipene

Dithanodi

Mokgwa wa go ruta

- Tseela barutwana ba bas a kgoneng matsapa ba seka ba bona ba se bothokwa.
- Beela nakwana thoko gore o kgone go ba tshologa mokgosi.
- Ba bothata jwa pono ba bewe kwa pele, fonto e okediwe.
- Ba ba tshwarelang ka bonya go boeleltswe kamuso le bona ka nako e e tla beelwang thoko ke morutabana.
- A barutwana ba ba nne ka ditlhophya tsa bone.
- Tsamaya mo gare ga bona o netefatse gore bottle ba tsaya karolo.
- Ba buisitse, jaanong ba botse dipotso di le mmalwa go netefatsa fa ba tlhalogantse.
- Fa ditlhophya di le mmalwa go diragatsa terama e.
- Fa e le gore go na le terama e ba e buisang go le gale, o ka re ba diragatse yona, ba diragatsa karolo nngwe fela e seng buka yotlhe.
- Fa ba fetsa, a ba dule ka bongwe.
- A ba ntshe dibuka tsa bona tsa go kwalela tlthatlhobo e e tlhomameng.A ba arabe dipotso tse di mo dibukeng tsa bona ka bongwe.
- Fa e le gore go nale terama e ba e buisang go le gale, o ka ntsha dipotso go tswa mo go yona.
- Se ke tlthatlhobo e e tlhomameng o tla e tshwaya mme o rekote maduo a bona.

Dikarabo tse di sololetseng:

1. Ke ka ga bagolo ba babedi ba ba sa dumelaneng ka se ngwana wa bona Dipuo a se batlang. Mmagwe Dipuo, Mpho, o dumela gore ngwana

wa mosetsana ga a tshwanelo go tshameka kgwele ya dinao; fa rragwe ena, a se na bothata ka seo. Kwa gae/kwa lanelo la bona.

2. Mo mosong.
3. Nnya, ngwana mongwe le mongwe o tshwanetse go fiwa sebaka go dira se a se ratang gonno se ka mo tswela mosola mo isagong.
4. Mpho, Tebogo le Dipuo.
5. Ke ne ke tla dira se se nkgotsofatsang gonno ke ttile go dira tse dintle mo go sona.
6. Go tlhophela bana se ba tshwanetseng go se dira ntswa bona ba na le fa ba kgonang go ntsha bojotlh jwa bona teng, ga go a siama.
7. Nnya, ga go nnete epe mo go se a sebuang, e bile Dipuo o dira tiro e ntle thata ya go ikatisa.

Dipopego tsa puo le melawana ya tiriso.

Ruta barutwana ka mefuta ya dipolelo, a ba go neele dikai tsa mefuta ya dipolelo fa o sena go ba fa lesedi go netefaletsa go tlhaloganya.

A ba go neele dipolelo mme ba dupe lediri, letiro, ba tlhalosetse gore letiro ke lediri le le mo tirisong, mmogo le sedirwa.

- Polelonolo.
- Tlhalosetse barutwana gore polelonolo ke eng. Ba botse dipotso ka polelonolo o netefatse gore ba tsaya karolo, bogolosegolo ba ba sa kgoneng, o ba gwetlhe go bua ka mokgwa o o siameng.
- Dipuo (**sediri**) o rata (**letiro**) kgwele ya dinao (**sedirwa**)
- Basimane (**sediri**) ba ya (**letiro**) dipontshong tsa motshameko wa mabole (**sedirwa**).

Dikarabo tse di solofetsweng:

- (a) Vusi le Moepeng (**sediri**) ba tshameka(**letiro**) Hoki (**sedirwa**).
- (b) Bakatisi (**sediri**) ba abelana (**letiro**) ka kitso (**sedirwa**) ya bona.
- (c) Bo Moepeng (**sediri**) ba dula (**letiro**) kwa metseng (**sedirwa**).
- (d) Bataki (**sediri**) ba rata (**letiro**) dipetlo tsa bona (**sedirwa**).
- (e) Dibui (**sediri**) di refosana (**letiro**) puo (**sedirwa**).

Go kwala le go tlhagisa

Tirwana ya 3: Go kwala mmuisano/puisano(Tsebe ya 105)

Tlhatlhelela barutwana ka ga mmuisano o ba bontshe parologano magareng ga mmuisano le ngangisano gore baseka ba dikopanya. Ba kgaoganye ka ditlhophpha tsa bone gore ba kgone go dira mmogo ba buisana ka mokgwa o ba tlileng go dira mmuisano wa bona ke teng, ba etse tlhoko dikgato tse di maleba tse ba tlileng go di sala morago mo go direng seno.

Pele ga go kwala

Didiriswa
Buka ya moithuti
Lebatikwalelo
Pene
Dipampiri / dibuka

Maikaelelo a tiro e ke:

- Go ruta barutwana go kwala mmuisano.
- Ke go ruta barutwana go itse go bona bokao go tswa mo setlhogong le mo ditshwantshong. E rotloetsa baithuti go akanya ka se ba se bonang.
- Go ba thusa gape le go lemoga letshwaopuiso la **khutlopedi**, le gore re dirisa leng tlhakagolo. Se se tla ba thusa fa ba kwala dipolelo.
- Ba tshwanetse go itse go kwala go ya ka mmapatlhaloganyo.

Mokgwa wa go ruta

Ba rutwana ba bewe ka ditlhophpha tsa go ithuta mme ba buise, sekao se ba se neetsweng go tswa mo bukeng ya bona. Ba kope gore mafoko a ba a tlhophang mo dibuing a tshwanetse a nne a a tlhotlheletsang.

Ka nako ya go kwala

Didiriswa
Buka ya moithuti
Pene

Maikaelelo a tiro e ke:

- Go ba ruta go itse go bopa mmapatlhaloganyo ka nepagalo.
- Go itse go tsamaisa mmuisano go ya ka mmapatlhaloganyo.
- Go dirisa dikgato tse di maleba tsa go kwala le gore di latelana jang.

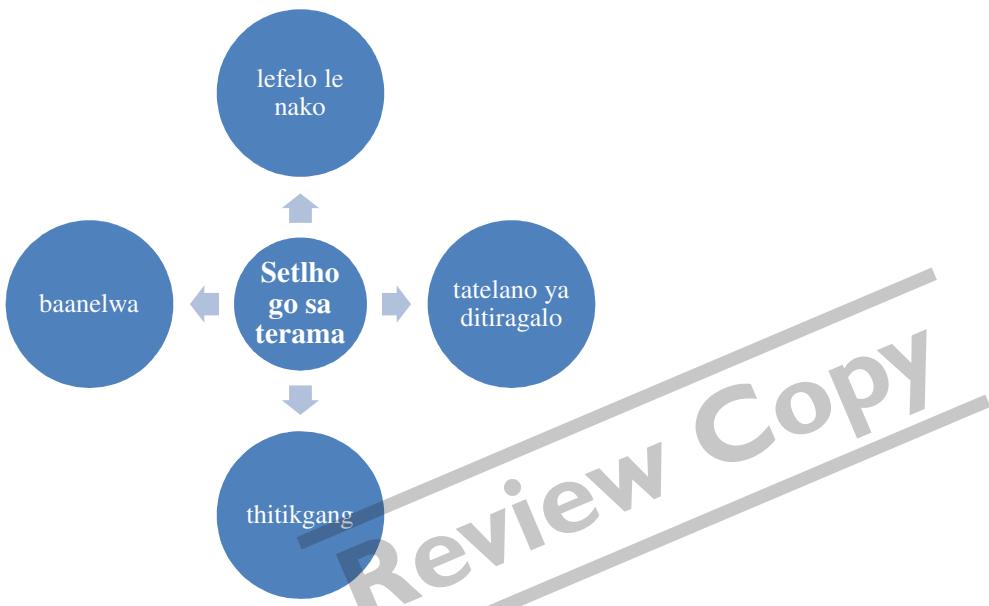
Mokgwa wa go ruta

Ba lemotse tse di latelang:

- Supa motlotlo magareng ga batho ba le babedi kgotsa go feta.
- Kwala dineeletsano tsa puo fa go ntse go tsweletswe, ka tlhamalalo go tswa mo ntlhakemong ya mmui.
- Kwala maina a badiragatsi mo moleng wa molema wa tsebe.
- Dirisa khutlopedi fa morago ga mmui mongwe le mongwe.

- Dirisa mola o mo ntsha fa o tlhagisa mmui yo o latelang.
- Bopa maemo a tiragatso pele ga o kwala mafoko a babui.
- Ba gopotse gore matshwao a a tlhagelelang thata ke a dikhutlopedi (:), tse di bewang fela fa morago ga leina la mmui.
- Ba gopotse gore sebui sengwe le sengwe se simololwa mo moleng o moswa.
- Maina a babui a tshwanetse go nna ka fa molemeng wa tsebe.

Baanelwa

(a) Maiteko a ntlha

Lefelo le nako
Tatelano ya ditiragalo

Rulaganya barutwana ka dithlopha. Ba laelo go rulaganya mmuisano wa bona ka setlhogo se ba dumalanang ka sona botlhe. Ba gakolole go ela tlhoko tse di latelang:

- Go dirisa sebolepego se se tshwanetseng sa puisano
- Go akanya gore mmuisano o o kwaletswe bomang kgotsa o tla buisiwa ke bomang ?Ka jalo, tiriso ya puo e nne e e maleba.
- Go dirisa makopanyi mo dipolelong tsa bona.
- Go se dirise dipolelo tse ditelele thata.
- Mmui a se bue nako e telele thata.

(b) Go boleletsa, go tlhotlha diphoso le go di baakanya

Fa ba se na go kwala mmuisano, a ba lebelele tse di latelang:

1. A ba kwadile go ya ka mmapa tlhaloganyo?
2. A sebolepego ke se se nepagetseng?
3. A tiriso ya puo e siame?

4. A matshwao a puiso le mopelelo di siame?
5. A bolele ke jo bo letleletseng? (180 mafoko)

Dira le bone tshiamiso, ba ikwalele gore ba tle ba di tshware fa ba ntse ba kwala.

Morago ga go kwala

Didiriswa

Buka ya moithuti
Letlhare la go kwalela
Pene

Maikaelelo a tiro e ke:

Go lemotse barutwana ka tse di latelang:
Dintlha tse di fa godimo fa di re bontsha tshobotsi e e tshwanang le ya terama. Pharologano e nna mo go reng terama ke mmuisano o o diragatswang, fa mmuisano ona gantsi badiragatsi ba buisana fela kwa ntle ga go tsaya matsapa a go tshwana le go tlhagisa maitshetlego le lefelo.

Mokgwa wa go ruta

- Laela baithuti go neela ditlhophpha tse dingwe gore di ba tlhatlhobe.
- Ba laele go dirisa ruburuki e ba e neetsweng.

Dipopego tsa puo le melawana ya tiriso.

- Tlhatlhelala barutwana ka makaellagongwe le malatodi. Ba lemose pharologanyo magareng ga tsona ka bobedi.
- Eta o ba botsa dipotso, sk :O ka ba neela dikai mme morago ya nna bona ba di go neelang gore o tle o bone fa tota thuto e tsene mo go bona.
- Ka nako ya go ba ruta o tsamae mo gare ga bona go thusa ba ba sa kgoneng.
- Ba botse dipotso mme o ba rotloeltse go arabka go ba akgolela go bua mo phaposing.
- A barutwana ba buise thadiso ka ga sethwantsho sa tsotsi mme morago ba tsibogele dipotso ka tshwanelo.

Dikarabo tse di soloftsweng ka makaellagongwe:

- (a) Sosologile – phuthologile
- (b) Gakgamatsang – makatsang
- (c) Motsesetoropong – makeisheneng
- (d) Akanya – nagana
- (e) Bokgabane – bontle /matsetseleko

Dikarabo tse di soloftsweng ka ga malatodi:

- (a) Bantsi – mmalwa
- (b) Kgona – palelwaa
- (c) Bontle – maswe

Go reetsa le go bua

Tirwana 4: Mmuisano wa setlhophpha (Tsebe ya 106)

Didiriswa

Dibuka tsa barutwana

Dipene

Dithanodi

Maikaelelo a tiro:

Maikaelelo a tiro e, ke go bontsha barutwana mosola wa go itse go bua. Ba tshwanetse go itse gore go bua ke motheo wa kitso ya tse di diragalang motikologong ya bona le kwa dikarolong tse dingwe tsa lefatshe. Go akaretsa, bokgoni jwa go abelana dikakanyo le barutwana ba bangwe kgotsa batho, ba motho o tshelang le bona.

Ba tsibose ka dintlha tse di latelang tsa botlhokwa ka ga mmuisano: -

- Ba senolegore motlotlo o magareng ga batho ba le bakae.
- Ba netefatse gore fa ba simolotse motlotlo ba a o feleletsa.
- Ban ne le bokgoni jwa go emeleta dintlha tsa bona.
- Ba reetsane le go fana sebaka sa go bua mme fa gongwe yo mongwe a ka ikonopela fa go ntse go buiwa, se segolo ke gore ba laolege.
- Ba tlatse diphatlha le go rotloetsa sebui se se tla bong se bua.
- Mongwe le mongwe kgotsa setlhophpha sengwe le sengwe se kgone go tlhalosa dintlha sentle, ka bottlalo.
- Ba abelane dikakanyo le maitemogelo le go bontsa gore ba tlhaloganya mareo a bat la bong ba a tsentse mo tirisong.

Mokgwa wa go ruta

- Laela baithuti go akanya ka ga dipotso tse di neetsweng. Ba laele go neela dikarabo ka setlhophpha, morago ba neele dikarabo tsa bona go ba bangwe.

Go dira ipaakanyetsotiro

- Fa barutwana ba ntse ba ipaakanyetsa tirwana e, ba gakolole tse di latelang:
- Go tlhophpha setlhogo se ba tla nnang le dintlha tse di tiileng mo go sona.
- Go kokoanya dintlha tse di maleba le setlhogo sa bona, kwa ntle ga go latlha bokao.
- Go ruta barutwana go amanya maitemogelo a matshelo a bona, ba dirisa tshedimosetso. Go tswa mo go se go yang go buiwa ka sona.
- Go neela barutwana tshono ya go lebelela se se buiwang mo sethwantshong, gore morago ba kgone go bua ka sona le go buisana ka ga ditlhogo tse ba di neetsweng.

Go ikatisa

Neela barutwana nako e e lekaneng ya go ikatisa. Ba laele go se buele kwa godimo thata gore ba bangwe ba kgone go utlwana fa ba ntse ba ithulaganya.

Tlhagiso

Gakolola barutwana go netefatse fa ba netefaditse gore:

- Dintlha tsotlhe di kokoantswe.
- Batsayakarolo ba itse fa ba yang go tsena gona.

- Ba dirisa popego ya madiri le madirimathusi go tlhagisa dipaka le mediriso.
- Ba tlhagisa le go tsweletsa dintlha tse di tshegetsang ka tsela e e utlwlang.
- Ba tlhopha mefuta ya bosupi jo bo maleba jaaka: dipalopalo, bopaki, dinako tse di kgethegileng.
- Ba dirisa mefuta e e farologaneng ya go bitsa batho go ya ka maemo a bona le go dirisa puo e emaleta le tiragalo kgotsa se ba buang ka sona.

Dintlha	Ee	Nnya
Ba buisana sentle		
A le mongwe ga a bue lebaka le letelele.		
Ba a refosana.		
Ba a tlolana		
Ba a lebana mo mathong fa ba bua.		
Ba buela kwa godimo sentle		
Dintlha tsa bona di maleba		

- **Dipopegopuo le melawana ya tiriso: Lethalosi**
Ruta bana ka lethalosi, ba bolelele gore ke eng, mmogo le mefuta ya lona o totile a **felo** le **tshwantshanyo mokgwa**.

Dikarabo tse di soloftsweng:

1. **Bonolo** ke lethalosi la **mokgwa**
2. **Sephologoloke** lethalosi la **tshwantshanyomokgwa**.
3. **Kwa diyunibesithing** ke lethalosi la **felo**.
4. **Jaaka mouwane** ke lethalosi la **tshwantshanyomokgwa**.
5. **Pelotelele** ke lethalosi la **mokgwa**.
6. **Mo segotlong** ke lethalosi la **felo**

Tlhatlhoboo

Go buisa le go lebelela

Tirwana 5: Go buisa leboko (Tsebe ya 109)

Tlhatlhobela barutwana ka ga diponagalo tsa pok'o, o ka nopoladi le mmalwa jaaka: -

Mothofatso: sekapuo se mo go sona dilo tse di sa tsheleng di bewa mo maemong a motho.

Sekao:

Bojalwa, o masenya-di agela! (go buiwa le bojalwa e kete ke motho)

Kgomo Modimo-o-nko-e-metsi, o bolokile Batswana.

Tshwantshanyo: fano go bapiswa sebokiwa le sengwe se se tsamaisanang lesona ka mekgwa kana dipopego, go dirisiwa mafoko: **jaaka, e kete, tshwana le, seka-**

Sekao:

O ne o lwa **jaaka** nkwe.

Matlho a gagwe a **tshwana le** bobete.

Tlotlo o ne a gwanta fela setlou a sa tshabe ope.

Tshwantshiso: sebokiwa se neelwa leina la selo se se tshwantshiwang le sona ka mekgwa kana dipopego.

Sekao:

O nta ya selomela kobong tsala.(go raya gore o leferefere)

Lukase ke kolobe ya nnete.(go tewa gore o rata leswe)

Tlhatlhagano ya mela: ke fa lefoko **la ntlha** mo moleng le simolola mola o o latelang.

Sekao:

Dumela kokomane ya Banogeng,

Dumela morwadia Ditolake le Matshediso.

Neeletsano ya mela: ke fa lefoko **la bofelo** mo moleng le simolola mola o o latelang.

Sekao:

Re utlwile ka wena **kgosi**,

Kgosi thotobolo seolela-matlakala.

Pele ga puiso

Didirisha

Buka ya morutwana

Makwalodikgang ka go farologana

Thanodi

Maikaeleo a Tiro e:

Mo thutong e, barutwana ba tla itse go dirisa dikgato di le tharo tse di oketsang go tlhaloganya setlhengwa; tsona ke, **pele ga puiso**, ka nako ya puiso le **morago ga puiso**. Barutwana ba tla itse pharologano magareng ga ditlhengwa tse di tlhagisetwang go buisiwa.

Mokgwa wa go ruta

- Barutwana ba nne ka bongwe ka bongwe.
- Laela barutwana go lebelela popego ya leboko
- Ba lebelele le tiriso ya puo.
- Ba lebelele gape le tatelano ya ditemana gammogo le dintlha.

- Ba gopotse gore fa ba buisa, ba buisetsa gore ba tle ba tswe ba arabe dipotso ka ga se ba se buisitseng go supa fa ba ntse ba reeditse ka tlhoafalo e bile ba tlhalogantse.

Ka nako ya puiso

Didiriswa

Dibuka tsa baithuti tsa maboko
Makwalodikgang a a farologaneng.

Maikaelelo a Tiro e:

Go rotloeletsa barutwana bokgoni jwa go dira tse di latelang ka bobona: -

- Go ipopela bokao jwa mafoko le ditshwantsho tse di sa tlwaelesegang Go ranola lefoko le matshwao a kaelo a bokao jwa tiriso.
- Go boeletsa puiso ba netefatsa go tlhaloganya.
- Go bopa setshwantshokgopoloo.
- Go bopa bokao jwa se se tlhagisiwang mo lebokong.
- Go sobokanya dikakanyokgolo.

Mokgwa wa go ruta

Neela baithuti nako ya go buisa athikele e e neetsweng mo dibukeng tsa bona.

Ba laele gore ba se lebale gore ba buisetsa go tlhaloganya, mme ba tle ba kgone go araba dipotso tse di neetsweng.

Morago ga puiso

Tla botswang morago ga puiso go netefaletsa go tlhaloganya.

Fatshe le tlhokang ditoro le lolea

Le lolea ga le na botshelo.
Botshelo bo ntlafatsha ke toro
E nayang tsholofetso o robetse
O tsoga o e bone tlhaloganyong.
O e huparele e se tshwemoge.

Dupelela bokamoso jwa gago,
Itse se o batlang go nna sona.
Toro tsa motho di mottele.
Etsa banna le basadi ba ipetlileng,
Borrakgwebo le bo mmakgwebo,
Borrasaense ba nnileng le ditoro.

Le wena o na le toro
Ya gago go fetsa thuto.
Itshoke o tla be o fitlhe,

Se nne pelokhutshwane
Moremogolo go betlwa wa taola.
Gopola,go dirai kwa pele
Go senya toro e ntle ya gago.

Morago ga puiso

Laela barutwana go neelana ka dintlha ka mokgwa wa go sosobanya se ba ntseng ba se reeditse ba amogana kgang bongwe ka bongwe go ya ka diteng tsa leboko.

Didiriswa

Dibuka tsa go kwalela
Dipene
Dithanodi

Maikaelelo a Tiro e:

Go araba dipotso ka tsela e e maleba go supa fa moithuti a tlhalogantse.

Mokgwa wa go ruta

Neela baithuti nako ya go kwala.

Netefatsa gore ba tlhaloganya se ba ntseng ba buisa ka ga sona.
Tsamaya mo gare ga bona go netefatsa gore ba kwala ba botlhe, o ntse o thusa ba ba sa kgoneng ka go ba rotloeletsa go kwala le go feta o ba supetsa se ba tshwanetseng go se dira.

Dipopego tsa puo le melawana ya tiriso.

- Fatlhosa barutwana ka dipaka ka go farologana ga tsona, ba botse dipotso mme o rotloetse ba ba sa kgoneng go bua go araba.
- O ka kwala dipolelo mo dipakeng ka go farologana mme wa ba kopa go di isa kwa dipakeng tse dingwe.
- Tsamaya mo gare ga bona go netefaletsa gore o rotloetsa ba ba sa kgoneng.

Dikarabo tse di tshitshintsweng: -

1. Ke Buisa leboko le le thata.
2. Nnana o lora ditoro tse di monate ka gale.
3. Ba ba bothale ba falotse dirutwa tsotlhe.
4. Mmangwane o kgona botshelo ka gonnie a na le madi.
5. Bomaitseanape ba dira ka natla gonnie ba rata tswelelopele.

Beke 3 le 4:
Dikgwetlho

Go kwala le go tlhagisa

Tirwana 6: Go reetsa tekatlhologanyo – lekwalo la ba kgatiso/ba bega dikgang (Tsebe ya 11)

Pele ga go kwala

Didiriswa

Dibuka tsa barutwana
Dipene
Dithanodi

Maikaelelo a tiro:

Maitlhomo ke go ruta barutwana go tlhagisa tlhamo kgotsa mokwalo o o tswileng diatla.
Lekwalo go ba kgatiso.

Tiriso ya mmapa wa tlhaloganyo le yona e tla thusa barutwana go rulaganya ditemana tsa bona ka tsela e e rulaganeng; mo o fitlhelang temana nngwe le nngwe e nale tlhaloganyo ya yona.

Mokgwa wa go ruta

Neela barutwana sekai sa lekwalo, go ba kgatiso go le buisa le go leba dintlha tse di leng maleba di tshwanetse go elwa tlhoko.

- Ba laele go lebelela ditshobotsi tsa lekwalo go ba kgatiso jaaka : diaterese tse pedi, matseno le bokhutlo.
- Ba bontshe gore lekwalo le, la semmuso le farologana jang la a mangwe.

Tlhatlhobo

Tlhatlhobo	Mofuta wa tlhatlhobo	Didiriswa tsa tlhatlhobo
Go itlhama .	Go kwala lekwalo go ba kgatiso.	rubiriki

Ka nako ya go kwala

Didiriswa

Dibuka tsa go kwalela
Dipene

Maikaelelo a tiro:

Go bona gore barutwana ba kwala jang lekwalo la mofuta o, bogolo segolo le le yang go batlhagisi. Go ba lemosa pharologano magareng ga mefuta e mebedi ya makwalo.

Mokgwa wa go ruta

Ba lemose dikgato tsa go kwala, ba itse go dira letlhomeso.

Barutwana ba ba sa kgoneng go kwala lekwalo le le tswileng diatla ka ditemana tse di rulaganeng, ba tshwanetse go neelwa makwalo a mangwe a mofuta o go ikatisa.

Se lebale go ba tlhola go netefaletsa gore ba dira se se siameng , o tsamae o ba bontsha fa ba sa direng sentle teng.

Morago ga go kwala

Didiriswa
Dibuka tsa go kwalela
Dipene
Dithanodi

Maikaelelo a tiro e

Go netefatsa fa moithuti mongwe le mongwe a tlhalogantse le gore a o diragaditse mokwalo go ya ka dikgato tsa go kwala.

Mokgwa wa go ruta

Baithuti ba tla neela dibuka tsa bona go morutabana go tshwaiwa.

Rubiriki

Dintla	Phitlhelelo ka dinaledi	Phitlhelelo e ka matsetseleko	Phitlhelelo o e e tletseng	Phitlhelelo e e itumedisang	Phitlhelelo ka tekanyo	Phitlhelelo e potlana	Ga a fitlhelela
Seelo:	7	6	5	4	3	2	1
A tshobotsi ya lekwalo go ba kgatiso e tlhagisitswe? sekao : diaterese tse pedi, matseno, bokhutlo	Tshobotsi ya lekwalo go ba kgatiso e tlhagisitswe ka matsetseleko ?	Tshobotsi ya lekwalo go ba kgatiso e tlhagisitswe bontle thata.	Tshobotsi ya lekwalo go ba kgatiso e tlhagisitswe bontle.	Tshobotsi ya lekwalo go ba kgatiso e tlhagisitswe ka tsela e e itumedisang.	Tshobotsi ya lekwalo go ba kgatiso e tlhagisitswe ka tekanyo.	Tshobotsi ya lekwalo go ba kgatiso e tlhagisitswe ka tsela e e bokoa.	. Tshobotsi ya lekwalo go ba kgatiso ga e a tlhagisitswa gotlhelele.
A maitlhomo a lekwalo a tlhagisitswe?	Maitlhomo a lekwalo a tlhagisitswe ka matsetseleko.	maitlhomo a lekwalo a tlhagisitswe bontle thata.	Maitlhomo a lekwalo a tlhagisitswe bontle.	Maitlhomo a lekwalo a tlhagisitswe ka tsela e e itumedisang.	Maitlhomo a lekwalo a tlhagisitswe ka tekanyo.	Maitlhomo a lekwalo a tlhagisitswe ka bokoa.	Maitlhomo a lekwalo ga a tlhagisiwa gotlhelele.
A tlhagiso ya dintla tse di botlhokwa e diragaditswe ?	O tlhagisitse dintla tse di botlhokwa ka matsetseleko.	O tlhagisitse dintla tse di botlhokwa bontle thata	O tlhagisitse dintla tse di botlhokwa bontle.	O tlhagisitse dintla tse di botlhokwa ka tsela e e itumedisang.	O tlhagisitse dintla tse di botlhokwa ka tekanyo.	O tlhagisitse dintla tse di botlhokwa ka bokoa.	Ga a tlhagisa dintla tse di botlhokwa gotlhelele.

Dipopego tsa puo le melawana ya tiriso.

Go lemosa barutwana mefuta e e farologaneng ya dipolelo le popego ya tsona.

Tlhatlhelela barutwana ka polelotswako, popego ya yona le gore e fapaana jang le mefuta e mengwe ya dipolelo. A ba neele dikai go bontsha gore ba ntse ba reeditse ka tlhoafalo.

Dikarabo tse di soloftsweng:

- (a) Batswana ba rata nama, **fela** ga ba timane ka yona.
- (b) A o tla ya sekolong sa diatla **kgotsa** o tla ya go sa botlhe?
- (c) Ke ne ke ithaya ke re o a ikanyega, **ntekwane** o senokwane se se mathlo mahibidu.
- (d) Ba ka go thusa, **le fa** ba sa go itse.
- (e) Ga ba yo mo ntlong, **gongwe** ba ile kgonne.

Go buisa le go lebelela

Tirwana ya 7: Go Buisa athikele ya lekwalodikgang (Tsebe ya 112)

Pele ga puiso

- Lemosa bana ditogamaano tsa go sekaseka leboko, ba itse diponagalo tse di maleba, ba itse go dira le ponelopele ka leboko.
- Ba thuse le ka mokgwa wa go buisa setshwantsho le go bona bokao jo bo maleba go tswa mo go sona.

Ka nako ya puiso.

- Ba rotloetse go tsaya dintla tsa botlhokwa ka nako ya puiso
- Ba ipopele setshwantshokgopoloo ka se ba se rereditseng
- Ba rotloetse go Buisa gape le go botsa dipotso le go batla tshedimosetso.

KE NE KE KGONNE

Nna e rile ke sa thuthuga, a mpharafara matsapa,
A mpharafara ka tlhoka ene mothusi
Yo o neng a ka nkinola ke nwela jaaka sekepe se
nwela
Ka ema mosetsana wa Kgatleng,
Ka ema ka ikana ka ene rre a ntsetseng
Ga nkitla ke ineela poelomorago bonolo
Go tsoswa yo o itekang mokodue
Ka kgaratlha jaaka pitse e ela go neela mowa
Ka atlega ntekwane ke beilwe leithlo
'Itlho ja mosimane a sa di gadikela go di phuphura
Ka le le borethe leleme a re ke a nyala
Go sirengeng ka wela ka lemema
Ntekwane le rato ga le yo go bonwa thuto
A nkuta a ba a mpota ka kwa, gompieno ke nailwe

Morago ga puiso

(Dikarabo tse di tshitshintsweng)

1. Thuthuga > Go bula mathlo o gola, fatlhoga
2. Neeletsano
3. Nkinola ka nwela jaaka sekepe se nwela
4. Motho ke go iteka gore e re a bona bathusi a bo a ntse a dira sengwe.
5. Ke ne nka kopa thuso ko go ba katlaatleloago.
6. O ne a batla botshelo jo bo phatsimang.
7. O ne a lebile mosetsana a ikgobokanyetsa mime a ipolelela gore o ya go ja le ene tsa mofufutso wa phatla ya gagwe.
8. Nnyaa, motho o tshwanelwa ke go kgaratlha mo botshelong, e seng go ineela bonolo.

Dipopego tsa puo le melawana ya tiriso.

Maikaelelo:

Go lemosa bana mefuta e e farologaneng ya dipolelo
le gore di ka diriswa jang re totile bokao jwa tsona le
maikutlo a a farologaneng a a ka tliswang ke dipolelo
fa di sa elwe tlhoko.

Didiriswa;

Dibuka tsa thutapuo,
Dithanodi,
dipene.

Dibuka tsa barutwana / dipampiri.

Mokgwa wa go ruta:

- Tlhatlhelela barutwana ka mefuta e e farologaneng ya dipolelo.
- Ba neele dikai tse di maleba mme morago ba neele tsa bona ka nepagalo, akaretsa ba ba sa kgoneng ka go ba botsa dipotso le go ba rotloetsa.
- Kopa ba ba kgonang go ema nokeng ba ba nang le mathata.
- O ka netefaletsa go thusana ga bona ka go tsamaya mo gare ga bona o ntse o tsereganya fa o bonang mathata teng gore barutwana bottle ba akarediwe mo kamusong.

Polelo ya matseno

Beke 5 le 6:

Mefuta e e farologaneng ya metshameko

Go reetsa le go bua

Tirwana 1: Puo e e sa ipaakanyediwang (Tsebe ya 123)

Didiriswa

Buka ya morutwana

Metswedi e mengwe ya dibuka le ditshwantsho

Thanodi

Maikaelelo a tiro e ke:

- Go ruta barutwana go akanyetsa kwa teng.
- Go ruta barutwana go bua ka phuthologo le go akanya ka bonako ka puo e e sa ipaakanyediwang.
- Go ba rotloetsa go bua ka boitshepo.

Mokgwa wa go ruta

(a) Puo e e sa ipaakanyediwang.

- Kokoanya ditlhogo tse di ntsi tse di ngokang ka ga metshameko. E ka nna ka ga mefuta e e farologaneng ya metshameko.
- Netefatsa gore ga o ba neele tse di thata, tse di ka ba paledisang go di ipaakanyetsa mo nakong e khutshwane.
- Tsenya ditlhogo tsotlhe mo kgetsaneng, mo mongwe le mongwe wa barutwana o tla inolang kwa ntle ga go ithophela.

- Fa botlhe ba inotse, o ka ba kopa go ipaakanya mo metsotsong e le lesome, mme ba simolole go tlhagisa ka bongwe ka bongwe.

(b) Puo e e ipaakanyeditsweng.

- Fa botlhe ba diragaditse, ba neele nako ya gore ba ye go ipaakanyetsa puo e ba tla e tlhagisang e ka nna sebaka sa malatsi a a mmalwa gore battle bakgone go dira dipatlisiso ka gag a Setlhogo se ba se neetsweng.
- Ba gakolole gore ba se ikgatholose go baakanya dikarata tsa go ikgakolola. Seno le sona se tla ba kokoanyetsa maduo.
- Kopa barutwana gore ba tle ka ditshwantsho tse di maleba le setlhogo sa bona. Seno e ka nna ka popego ya matlhare a ditshwantsho kgotsa ba ka dirisa diporojeketara tse bat la di tlhagisang fa ba ntse ba bua.

Ditlhogo tse di tshitshinngwang e ka nna:

- (a) Go setse go fetile dingwaga di le mmalwa, mme motshameko wa sejana sa kgwele ya dinao mo mmung wa rona wa Aforika Borwa ga o phimoge.
- (b) Motshameko wa kgwele ya dinao o kopanya setshaba.
- (c) Balatedi ba metshameko e e farologaneng ba nale seabe se segolo mo katlegong ya setlhophha.
- (d) Metshameko ya kirikete le rakibii e bonwa fela mo metse-setoropong.
- (e) Mogaka wa motshameko yo ke mo ratang thata.

Rubiriki

Dintlha	Phitlhelelo o ka dinaledi	Phitlhelelo e ka matsetseleko	Phitlhelelo e e tletseng	Phitlhelelo o e e itumedisang	Phitlhelelo o ka tekanyo	Phitlhelelo o e potlana	Ga a fitlhelela
Seelo:	7	6	5	4	3	2	1
A o bontsha fa a tlhalogantse setlhogo? setlhogo ka dinaledi.	O bontsha fa a tlhalogantse setlhogo ka matsetseleko .	Bontsha fa a tlhalogantse setlhogo bontle thata.	Bontsha fa a tlhalogantse setlhogo ka phitlhelelo e e itumedisang	Bontsha fa a tlhalogantse setlhogo ka tekanyo.	Bontsha fa a tlhalogantse setlhogo ka bokoa.	O bontsha fa a satlhaloganya setlhogo gotlhelele..	O bontsha fa a tlhalogantse setlhogo gotlhelele..
A go na le bopaki jwa patlisiso?	O bontsha bopaki jwa patlisiso ka ka dinaledi.	O bontsha bopaki jwa patlisiso setlhogo ka matsetseleko .	O bontsha bopaki jwa patlisiso bontle thata.	O bontsha bopaki jwa patlisiso ka phitlhelelo e e itumedisang	O bontsha bopaki jwa patlisiso ka tekanyo.	O bontsha bopaki jwa patlisiso ka bokoa.	Ga a bontshe bopaki jwa patlisiso gotlhelele.
A o dirisitse rejisetarase taele nepagetseng?	O dirisitse rejisetara le setaele se se nepagetseng ka dinaledi.	O dirisitse rejisetara le setaele se se nepagetseng ka matsetseleko .	O dirisitse rejisetara le setaele se se nepagetseng bontle thata.	O dirisitse rejisetara le setaele se se nepagetseng ka phitlhelelo e e itumedisang	O dirisitse rejisetara le setaele se se nepagetseng ka tekanyo.	O dirisitse rejisetara le setaele se se nepagetseng ka bokoa.	Ga a dirisa rejisetara le setaele se se nepagetseng gotlhelele.
A o dirisitse puo ya botshwants hi ?	O dirisitse puo ya botshwants hi ka dinaledi.	O dirisitse puo ya botshwantshi ka matsetseleko .	O dirisitse puo ya botshwantshi bontle thata.	O dirisitse puo ya botshwants hi ka phitlhelelo e e itumedisang	O dirisitse puo ya botshwants hi ka tekanyo	O dirisitse puo ya botshwants hi ka bokoa	Ga a dirisa puo ya botshwantshi gotlhelele
A o dirisitse dikarata tsa go ikgopotsa ka nepagalo?	O dirisitse dikarata tsa go ikgopotsa ka dinaledi.	O dirisitse dikarata tsa go ikgopotsa ka matsetseleko .	O dirisitse dikarata tsa go ikgopotsa ka bontle thata	O dirisitse dikarata tsa go ikgopotsa ka phitlhelelo e e itumedisang	O dirisitse dikarata tsa go ikgopotsa ka ka tekanyo	O dirisitse dikarata tsa go ikgopotsa ka ka bokoa	Ga a dirisa dikarata tsa go ikgopotsa sentle gotlhelele.
A o lebagantse matlho le bareetsi?	O lebagantse matlho le bareetsi matsetseleko .	O lebagantse matlho le bareetsi matsetseleko .	O lebagantse matlho le bareetsi bontle thata.	O lebagantse matlho le bareetsi ka phitlhelelo e e itumedisang	O lebagantse matlho le bareetsi ka tekanyo	O lebagantse matlho le bareetsi ka bokoa	Ga a lebaganya matlho le bareetsi gotlhelele

Dipopegopuo le melawana ya tiriso:

Ruta barutwana ka matshwao a puiso le melawana ya mopeleto gore ba tle ba kgone go peleta le go kaopdisa mafoko sentle ka go tlisa bokao jo bo maleba mo ditsebeng tsa mmuisi.

Dikarabo tse di tshitshintsweng:

Barutwana ba sekolo se se magareng sa Thebephatshwa ba ne ba gaeletswe fa noka ya Kolobeng e ne e tletse ka Laboraro wa beke fetileng. Ka nako ya metshameko go ne go tshamekiwa kgwele ya dinao, bolotloa kgati le diketo.

Tlhatlhobo

Go buisa le go lebelela

Tirwana 2: Go buisa kgangkhutshwe

Kgangkhutswe

Pele ga puiso

Didiriswa

Buka ya go kwalela ya morutwana
Dibuka tse dingwe tsa dikgangkhutswe
Thanodi

Maikaelelo a tiro e ke:

- Go ruta barutwana go sekaseka kgangkhutswe.
- Go ba ruta go buisa ka go tlhaloganya se molaetsa wa khutswe e leng sona.
- Go itse le go tlhaloganya diponagalo tsa kgangkhutshwe.

Mokgwa wa go ruta

- Rotloetsa barutwana go araba dipotso tsa go ipaakanyetsa go buisa tse di mo dibukeng tsa bona ka thloafalo.
 - Tsereganya mo go ba ba sa kgoneng ka go tsamaya mo gare ga bona ka kakaretso mme o ba tote ka mokgwa o o siameng o ba dire gore ba buise.
 - O ka Buisa le bone ka nako e o e beetseng thoko go ba tshologa mokgosi.
- Sedimosetsa barutwana ka ga kgangkhutshwe ka go boeletsa dintlha tse di bothokwa o ba botsa dipotso go netefaletsa fa ba tlhaloganya.

Ka nako ya puiso

Didiriswa

- Buka ya morutwana
- Metswedi e mengwe ya dibuka le ditshwantsho

- Thanodi

- Ditshate

Maikaelelo a tiro e ke:

- Go ruta barutwana go akanyetsa kwa teng.
- Go ba ruta go buisa ba tla ba sekaseka popego ya kgangkhutswe.
- Go ba neela tshono ya go buisetsa kwa godimo.
- Go ba rotloetsa go tlhaloganya ba be ba ipopela sethwantshokgopolu ka diteng tsa setlhlangwa se se fa isong.

Mokgwa wa go ruta

- Fa nako e letla, o ka neela barutwana ba le mmalwa go buisetsa kwa godimo.
- Fa ba sa kapodiseng mafoko sentle teng o tsamae o ba emisa wa bo o dumisa le bona.
- Ba fete ba kwala mafoko a a thata mme ba a tlhole mo thanoding gore ba tlhaloganye.
- Ba bontsha gore thanodi e dirisiwa jang.
- Ba laele go ela tlhoko mafoko a a thaletseng le a kwadilweng ka bontsho jo bo tseneletseng.
- O ka tla o ba gakolola le go ba phosolola ka mopeleto wa mafoko.

Morago ga puiso

Didiriswa

Buka ya morutwana ya go kwalela

Maikaelelo a tiro e ke:

- Go bona gore a barutwana ba tlhalogantse kgangkhutswe e ba sa tswang go e buisa.
- Go ba neela tshono ya go kwala dikarabo tsa dipotso tse di neetsweng.
- Go ba rotloeletsa go ithuta mareo a mašwa ka go batla boako jwa ona a le mo tirisong.
- Go ba thusa go bona bokao jwa setlhlangwa

Mokgwa wa go ruta

- Neela barutwana nako ya go kwala dikarabo tsa dipotso tse di neetsweng.
- Fa ba feditse go kwala, o ka phutha dibuka tsa bona mme wa di tshwaya.
- Ba neele dikarabo kwa bofelong, mme o phosolole ba ba sa kgonang go bona maduo otlhe.
- Fa go nale ba ba sa kgoneng gotlhelele, ba ka neelwa nako ya bona go feleletsa tiro.

Kgangkhutswe

Mosimane yo go tweng Kgwadi ke motho yo o ka ratang go nna le ena, kgotsa go utlwela ka ga ena, gonne e le motho yo o makatsang.

Mo ngwageng wa gagwe wa botlhano a belegwe, ke fa kgwadi a itse go tshameka motshameko wa tshese **ka bokgabane**. O ne a bile a kgona go gaisana le basimane **ba bagolwane** ba mephato ya borataro le bosupa. Mmagwe e bong Boipelo, o ne a phophoma **ka boitumelo** go bona seno. Se o neng a sa se itse e ne e le gore se a se boneng e sa le dinyana fela. Erile fa a nna dingwaga di le supa, a bo a setse a tsenelela dikgaisano tsa tshese **ya basimane** ba ba dingwaga di masome le bothhano.

E rile mo ngwageng o o latelang, fela **ka kwelano**, rremogolo **wa gagwe** a mo ruta go tshameka morabaraba. Ga go a ya gope fela ke fa a ratha **ba bagolo** mo go ena mo dikgaisanong tsa metshameko ya setso tse di tshwarwang ngwaga le ngwaga ka letsatsi la setso. Seno se ile sa dira gore a nne le kgatlhego mo metshamekong e ya setso, mme a ya bokgakala jwa gore a ye go emela naga ya gagwe kwa dikgaisanong tsa metshameko ya setso tsa boditshabatshaba kwa Yuropa.

Seno se ne sa dira gore dikolo tse di kgolwane di beeletse go mo amogela kwa dikolong tsa bona, a ise a ba a fetse kwa sekolong se se potlana sa Mosekaphofu.

Ka nako ya fa a ya kwa sekolong se segolwane sa St Paul's, ke fa a budule, ebile a goroga fela ka go ruta ba bangwe metshameko e ya tshese le morabaraba. Ka re, le barutabana ba ne ba ithuta go tswa mo go ena. O ne a ba ruta fela kwa ntle ga go ngongorega.

Jaaka fa ke bua le wena jaana, Kgwadi ke motlhatlheledi wa metshameko ya mo ntlong kwa sekolong sa metshameko sa Sports Academy.

Dikarabo tse di lebeletsweng:

1. Metshameko ya tshese le morabaraba.
2. A le dingwaga di le tlhano.
3. O kgonne go atlega ka dingwaga tse di kwa tlase.
4. Go lemoga gore o ka tshameka tshese ka dingwaga tse di kwa tlase/go nna le tshon ya go ya moseja ka motshameko/gore dikolo tse di kgolwane di be di lwela go mo amogela jaaka morutwana wa bona.
5. Ee/Nnyaa. Maduo a tla neelwa go ya ka boleng jwa lebaka le ba le neetseng.

6. Morutwana o tla neelwa maduo go ya ka boleng jwa lebaka le a le neetseng.
7. Ee, batshameki ba ba ntsi ba atlegile mo botshelong ka go tshameka fela.
Nnyaa, ga go a babalesega ka gonne o ka golafala mme wa palelwa ke go tswelela ka go tshameka.
8. Ee, fa o ntse o thusa batho ba bangwe o ntse o ikatisa mme kwa bofelong wa atlega thata ka o nnile pelo mo go ba bangwe.

Popegopuo le melawana ya tiriso:

Matthalosi le Matlhaodi

- Gakolola barutwana ka matlhaodi le matthalosi a le a dirileng mo nakong e e fetileng.
- Ba botse dipotso go netefaletsa fa ba tlhalogantse.
- Botsa dipotso ka mokgwa wa go akakretsa gore le ba ba sa kgoneng ba tsee karolo ka tshushumetso ya gago.
- Botsa dipotso tse di farologaneng ka matthalosi le matlhaodi ka tsenelelo.
- Akaretsa fa o botsa, ba neele mefuta ya matthalosi le matlhaodi gore ba kgone go tlhaloganya bononlo.
- Feta o tlhalosa fa ba tsielegang teng.
- Tsamaya fa gare ga bona gore ba lokologe ba tle ba ba dire sentle, o rotloetse botsayakarolo jo bo siameng.

Go kwala le go tlhagisa

Tirwana 3: Lekwalo le e seng la semmuso (Tsebe ya 127)

- Boeletsa dintlha tsa botlhokwa ka kamuso e e setseng e fetile ya lekwalo la semmuso gore ba tle ba kgone go bona phapang bonolo.
- Ba letle go tlhalosa gore ke eng se ba bonang se dira gore mefuta e mebedi e, e seka ya tshwana?

Pele ga go kwala

Didiriswa

Dibuka tsa barutwana

Dipene

Maikaelelo a tiro e ke:

- Go bontsha barutwana pharologano magareng ga lekwalo la semmuso le le e seng la semmuso.
- Go ba ruta go tlhagisa dikakanyokgolo le dikakanyo tse di tshegetsang.

- Go ba ruta go dirisa tatelano e e lolameng ya dipolelo.

Mokgwa wa go ruta

- Lemosa barutwana ka botlhokwa jwa go totisa mogopolo mo dikgatong tsa go kwala.
- Rotloetsa barutwana go kwala ka se ba se tlhaloganyang le go itse gore ba kwalela bo mang ba tle ba dirise le puo e e maleba.

Ka nako ya go kwala

Didiriswa

Dibuka tsa barutwana.

Dipene

Dithanodi

Maikaelelo a tiro e ke:

- Go bontsha barutwana botlhokwa jwa go dirisa mmapa wa tlhaloganyo.
- Go ba lemotsa tsela e e maleba ya go kwala ditemana go ya ka dikakanyokgolo.
- Gore ba itse pharologanyo ya mefuta e ya makwalo le gore ke puo efe e e maleba go dirisiwa fa ba kwala mengwe wa mefuta e ya makwalo.

Mokgwa wa go ruta

- Gopotsa barutwana ka ga dikgato tsa go kwala.

- Ba gopotse gape ka ga popego ya lekwalo le e seng la semmuso.
- Ba gopotse ka ga tiriso ya rejisitara.
- Ba galolole ka tiriso e e lolameng ya matshwao a puiso.

Morago ga go kwala

Didiriswa

Dibuka tsa barutwana

Dibuka tsa go kwalela

Dipene

Dithanodi

Maikaelelo a tiro e ke:

- Go tlhola gore a barutwana ba tlhalogantse mokgwa wa go kwala lekwalo.
- Go neela thuso mo barutwana ba tlhaelang teng.

Mokgwa wa go ruta

- Netefaltsa gore barutwana ba tsaya karolo mo go kwaleng ka mokgwa o o kgotsofatsang.
- Ba ba sa kgoneng ba tseelwe matsapa, morutabana a ka sala le bona kwa
- sekolong fa ba bangwe ba ya gae, gore a tle a kgone go ba tseela matsapa.Ba ba sa boneng sentle ba bewe kwa pele, fonto e okediwe.
- Netefatsa gore barutwana ba feditse go kwala.
- O ka dirisa rubiriki e e neetsweng fa tlase.

Tlhatlhobo:

Kwalela tsala ya gago e e nnang kwa Lebotlwane lekwalo, le mo go lona o mo tlhalosetsang ka puo e, “Tlhaloganyo e e fodileng mo mmeleng o o fodileng” o mmontshe mosola wa go ikatisa.

Motlhathobi	Mofuta wa tlhatlhobo	Didiriswa tsa tlhatlhobo
Morutabana	E e tlhomameng.	Rubiriki

Rubiriki

Dintlha	Phitlhelelo ka dinaledi	Phitlhelelo e ka matsetsele ko	Phitlhelelo e e tletseng	Phitlhelelo e e itumedisang	Phitlhelelo ka tekanyo	Phitlhelelo e potlana	Ga a fitlhelela
Seelo	7	6	5	4	3	2	1
A o bontsha fa a tlhalogantse popego ya lekwalo?	O bontsha fa a tlhalogantse popego ka dinaledi	O bontsha fa a tlhalogantse popego ka matsetseleko	O bontsha fa a tlhalogantse popego bontle thata	O bontsha fa a tlhalogantse popego ka tsela e e itumedisang.	O bontsha fa a tlhalogantse popego ka tekanyo.	O bontsha fa a na le kitso e potlana ya popego.	Ga a bontshe a tlhalogantse popego.
A maitlhomo a lekwalo ke a a maleba?	Maitlhomo a lekwalo a tlhagisitswe ka dinaledi.	Maitlhomo a lekwalo a tlhagisitswe ka Matsetseleko	Maitlhomo a lekwalo a tlhagisitswe bontle thata.	Maitlhomo a lekwalo a tlhagisitswe ka tsela e e itumedisang.	Mmaithlomo a lekwalo a tlhagisitswe ka tekanyo.	Maitlhomo a lekwalo a tlhagisitswe ka bokoa.	Maitlhomo a lekwalo ga a tlhagisitswe gotlhelele.
A o dirisitse	O dirisitse	O dirisitse	O dirisitse	O dirisitse	O dirisitse	O dirisitse	Ga a dirisa

dikakanyokgol o le dikakanyo tse di tshegetsang?	dikakanyokg olo le dikakanyo tse di tshegetsang ka dinaledi.	dikakanyokg olo le dikakanyo tse di tshegetsang ka matsetseleko .	dikakanyokg olo le dikakanyo tse di tshegetsang bontle thata.	dikakanyokg olo le dikakanyo tse di tshegetsang ka tsela e e itumedisang.	dikakanyokg olo le dikakanyo tse di tshegetsang ka tekanyo	dikakanyokg olo le dikakanyo tse di tshegetsang ka bokoa.	dikakanyokg olo le dikakanyo tse di tshegetsang.
A o dirisitse tatelano e e lolameng ya dipolelo?	O dirisitse tatelano e e lolameng ya dipolelo ka dinaledi.	O dirisitse tatelano e e lolameng ya dipolelo ka matsetseleko .	O dirisitse tatelano e e lolameng ya dipolelo bontle thata.	O dirisitse tatelano e e lolameng ya dipolelo ka tsela e e itumedisang.	O dirisitse tatelano e e lolameng ya dipolelo ka tekanyo	Odirisitse tatelano e e lolameng ya dipolelo ka bokoa.	Ga a dirisa tatelano e e lolameng ya dipolelo.
A o dirisitse makopanyi go netefatsatoma gan	O dirisitse makopanyi go netefatsa tomagano.	O dirisitse makopanyi go netefatsa tomahano	O dirisitse makopanyi go netefatsa tomagano	O dirisitse makopanyi go netefatsa tomagano	O dirisitse makopanyi go netefatsa tomagano	O dirisitse makopanyi go netefatsa tomagano	Ga a dirisa makopanyi go tomagano.

Dipopego tsa puo le melawana ya tiriso.

Dikarabo tse di soloftsweng:

- (a) Fanya – Mofenyi – fenyega
- (b) Taboga – motabogi – tabogela
- (c) Gaisana – bagaisani – gaisanelia
- (d) Thuma – sethumi – thumela/thumisa
- (e) Tlholo – motlhodi – tlholela

Dipogego tsa puo le melawana ya tiriso.

Tlhalosetsa barutwana mefuta ya dipolelo le se
dipolelo tse di se dirang mo bothong / bathong.

Dikarabo tse di tshitshintsweng:-

Pots 1

1. Wena o mogaka, ga go na yo o tshwanang le wena.
2. Fa o batla go fanya o rapele bosigo botlhe pele ga motshameko. (kakanyo)
3. Batshameki ba gapile sekgele gonne ba ne ba ikatisa.(ntlha)
4. Banna ke bona ba ka fenyang motshameko ba le bosi.
5. Ke tla isa bana kwa metshamelong mme le itse gore le nna ke tsetswe.
6. Bafana Bafana ke bona ba dirileng gore re tume lefatshe ka bophara.

Pots 2

1. E dirisiwa fa mongwe a itumeletswe ka ditiro tsa gagwe, a akgolwa.
2. Ke fa o akanya gore sengwe gongwe ke sona se ka thusang.
3. Ke ntlha e e senang go ka fetolwa.
4. Ga e kaye batho ba bangwe e lebile letlhakore le le lengwe fela, la banna.

5. Ke fa o gobelela, o dumela go dira sengwe go thusa mme gona, o nale dipuo tsa gago tse di rileng.
6. E sekametse mo letlhakoreng le le lengwe jaaka e kete go bonwa bona fela.

Go reetsa le go bua

Tirwana ya 4: Puo e e ipaakanyeditsweng (Tsebe ya 130)

Maikaelelo:

Go bontsha barutwana mefuta e e farologaneng ya dipuisano mmogo le mokgwa o o lolameng wa go tsaya karolo mo go tsona.

Didiriswa.

Ditšhate
Dipene

Ditshwantsho go tswa mo dikuranteng tse di bontshang batho ba baleng mo dipuisaneng

Dibuka tse di maleba

Mokgwa wa go ruta:-

- Sedimosetsa barutwana ka ga dipuisano tsa ditlhophha, gore di tshwarwa jang, di tshwarelwia bomang le mokgwa o o siameng o di tshwanetseng di tsamaisiwe ka ona?
- Ba neele dintlha tsa botlhkwia tse di tshwanetseng go salwa morago fa go tshwarwa dipuisano tsa setlhophha.
- Netefatsa gore ba ba sa kgoneng o ba baya fa go siameng, sk:, Ba bothata jwa matlho kwa pele, fonto e okediwe ba be ba tlholwe kgabetsa

kgabetsa go netefaletsa gore ba tsaya karolo mo kamusong.

Dipopego tsa puo le melawana ya tiriso

Didiriswa;

dibuka tsa thutapuo
dithanodi, dipene le dibuka tsa go kwalela.

Maikaelelo:

Go lemosa bana pharologano magareng ga dikarolopuo tse di umakilweng.
Mokgwa wa go ruta:
Tlhatlhelela barutwana ka maelagongwe,
makwalwatshwana le maadingwa
Ba lemosa phapang mo gare ga tsona le gore di diriswa jang, kae?
Ba neele bonnye sekai se le sengwe ka nngwe le nngwe ya dikarolo tsa puo tse di
Umakilweng mme morago ba neele dikao bongwe ka bongwe go tlhola gore a ba
Tlhalogantse, ela tlhoko go se tlolaganye ba ba sa tshwareng.

Go buisa le go lebelela

Tirwana ya 5: Go buisa leboko (Tsebe ya 133)

Gakolola barutwana ka diponagalo tsa pok, ka go ba botsa dipotso o latela kitso e ba nang le yona go tswa kwa kamusong e e setseng e fetile.
Ba neele mefuta e e farologaneng ya diponagalo tsa pok mme ba arabe ka bongwe ka bongwe.
O seka wa lebala boakaretsi.

Dikarabo tse di tshitshintsweng:-

- (a) **Thitokgang le molaetsa wa leboko:** Ke se leboko le buang ka ga sona le molaetsa kgotsa thuto e leboko le re tlogelang ka yona.
- (b) **Maikutlo a mmoki:** Ke maikutlo a a tsogang fa leboko le sena go seka sekwa, diteng tsa lona di tlhotlheletsa maikutlo, e ka nna a boitumelo kgotsa kutlobotlhoko.
- (c) **Bokao jwa botshwantshi:** Ke bokao jo bo sa tlhamalalang mme go tshwantshanngwa dilo, e ka nna bofitlha.
- (d) **Tshobokanyo ya diteng:** Ke fa o sena go Buisa leboko o le tlhalogantse wa bo o le khutshwafatsa mme o sa fetole bokao jwa lona.

(e) **Tlhaloso ya mafoko:** E ama bokao jwa leboko, ke gore mokgwa o mafoko a dirisitsweng ka ona.

Dipopego tsa puo le melawana ya tiriso

Mokwa wa go ruta

A barutwana ba rotlolediwe go araba dipotso, ba seka ba neelwa dikarabo fela ba sa kgarathla. Ela ba ba sa kgoneng tlhoko.

1. Kwa setediamong ke **letlhalosi la felo**.
2. Go le motshegare ke **letlhalosi la nako**.
3. Ka pele ke **letlhalosi la mokgwa**.
4. Kwa Phokeng ke **letlhalosi la felo**.
5. Ka bonako ke **letlhalosi la mokgwa**.

Go Buisa le go lebelela

Tirwana ya 6: Go dirisa ditlhawapono le tse di kwadilweng jaaka dikhathunu (tsebe ya 135)

Mokgwa wa go ruta

(Boakaretsi bo tlhotlheleditswe thata).
Tlhatlhelela barutwana ka ga dikhathunu, o ka tla o tshotse dikai mme ba bua gore ke eng se se tlang mo go bona, fa ba sena go di bona, ba tlhagise le thuto e ba e setseng mo go yona.

Pele ga puiso

- A barutwana ba bue ka khathunu e ba e netsweng.
- Rotloetsa barutwana go dira setshwantshokgopoloo ka se se fa matlhong a bona.
- Ba rute ditegeniki tsa go okola le go tlodisa setlhawwa matlho, go iponela bokao.
- Ka nako ya puiso.
- Neela barutwana metsotso e ka nna metlhano go okola le go tlodisa khathunu matlho.
- A ba batle bokao mo khathunung.
- Ba bope bokao ka mafoko a a dirisitsweng mo khathunung.
- Ba lebe puo e e dirisitsweng foo ba be ba tlhalosa gore e ba tsosolotsa maikutlo afe?
- Morago ga puiso.
- Barutwana ba dire papiso ya se ba se bonang mo khathunung le se ba kileng ba se bona se direga Kwa motshamekong mongwe o ba kileng ba o bona kgotsa go utlwela ka ga ona.

- Sebui se se mo go 5, se ka tsosa maikutlo a tenego.
- Ya bobedi yona e tlisa boitumelo.
Go ne go lwe Kwa dikgaisanong tsa kgwele ya dinao. Batshameki ba ne ba semeletse tota e bile ba nale baemanokeng ba ka dinako tsotlhe, ba neng ba ba rotloetsa ka mafoko a a farologaneng. Go itshupa go ne go le boitumelo jo bo senang selekano jaaka re utlwa go ipelwa ka Bafana. Fa yo mongwe a sa dire tsona go ne gotwe ke kgomo. Eno ke puo ya bona e ba e tlhaloganyang mme e sa dirisetswe go rumolana.

Dipopego tsa puo le melawana ya tiriso.

1. Ngwaga wa 2010 ke **letlhodi la palo**.
2. Bantshonyana ke **letlhodi la mmala**.
3. Yo mokhutshwane ke **la popego**.
4. Tse pedi ke **la palo**.
5. Ba bararo ke **la palo**.
6. Ba basweu ke **la mmala**.

Beke 7 le 8:

Bagaka ba metshameko

Go reetsa le go bua

Tirwana 7: Go reeletsa tshedimosetso(Tsebe ya 136)

Pele ga theetso

Dibuka tsa barutwana
Dithanodi

Maikaelelo a tiro e ke:

- Go dira ponelopele ka go lebelela setshwantsho.
- Go reeletsa go nopola tshedimosetso.
- Go ruta barutwana go ipatlela bokao mo setlhawngweng

Mokgwa wa go ruta

- Laela barutwana go lebelela setshwantsho, mme ba akanye gore se ka ga eng?
- Ba lemotshe gore go bothokwa go akanyetsa kwa pele ka go lebelela setshwantsho.
- Reetsa fa ba neela dikarabo tsa dipotso tse ba di neetsweng mo ipaakanyetsong ya theetso.

Ka nako ya theetso

Didiriswa

Dibuka tsa barutwana

Dipene

Maikaelelo a tiro e ke:

- Go leka go akanya gore mmui o kaya eng?
- Go akanya ka ga se se sa tswang go reediwa.
- Go ipatlela bokao ka ga se se buisitsweng.

Mokgwa wa go ruta

- Laela barutwana go reetsa ka tlhoafalo seo athikele e o yang go ba e buisetsa.
- Ba laele gore ba nne le buka ya go kwalela kgotsa lethare la buka mo ba tla kgwaritshang se ba akanyang gore se bothokwa.
- Ba tshwanetse go reetsa tatelano ya ditiragalo.
- A ba dirise thanodi ba tle ba kgone go itse le go tlhaloganya mafoko a maswa.
- Ba botse dipotso bottle fela, ba ba sa kgoneng, o ba tseele matsapa ka go ba rulaganyetsa nako ya tsereganyo.

Pele ga theetso.

- Ba lebe setshwantsho ka nosi mme ba akanye gore se bua ka ga eng
- A ba tshole dipene le dipampiri bat le ba kgone go tsaya dintlha tsa bothokwa ka nako ya fa ba reeeditse.
- Dikarabo tsa bona di tlie go fapaana.

Ka nako ya theetso.

- Ba reetse ka tlhoafalo, ba ipopela bokao ka ga se ba ntseng ba se reeditse
- Ba kgone go tlota ka se ba se utlwileng le go araba dipotso ka nepagalo.
- Ba ka eta ba botsa dipotso go netefaletsa go tlhaloganya.

Setshameki se se diphatsa - Eric Mathoho

Mothla o gorogile, o Eric Mathoho a tla ipontshang morago ga gore a ikwadise le setlhophsa sa Kaizer Chiefs.

Motshameki yo wa pele wa Bloemfontein Celtics, o ne a batliwa ke ditlhophsa di tshwana le Mamelodi Sundowns le Orlando Pirates, mme o ne a ithophela go ya kwa Chiefs.

O tlie ka nako e Kaizer Chiefs e tlieng go itepatepanya le Megaka ya Soweto, Moroka Swallows mo legatong la seka-makgaolakgang a Sejana sa Gauteng kwa Setediamong sa Lucas Moripe.

O bonwe kwa ikatisong kwa legaeng la Kaizer Chies, Naturena, a nale batshameki-mmogo e bong, Letlhohonolo Majoro le Bernard Parker.

Eric a re, "Ke motlotlo gore kwa bofelong ke be ke ikwadisitse le setlhophapha se ke sa bolong go lora ka sona, mme ebile ga ke kgone go leta go itlhagisa ka bokgabane. Chiefs ke setlhophapha se se tlhwatlhwatota. Nako ya gore ke ba bontshe gore go ba lelela ga me e ne e se phoso.

Mosireletsi yono wa Bafa Bafana, wa dingwaga di le 22 o tlie go tiisa lemorago la Chiefs, le le ntseng le tshwareletswe ke Morgan Gould, yo le ena a sa tswang go ikwadisa le The 4 Glamour Boys, jaaka Chiefs e itsege.

Ba tlie go thusiwa ke Siboniso Gaxa le Jimmy Jambo go bopa popego e ntshwa ya Chiefs.

Morago ga theetsso

Didiriswa

Dibuka tsa barutwana tsa go kwalela.

Dipene

Maikaelelo a tiro e ke:

- Go araba dipotso tse di maleba le se barutwana ba ntseng ba se reeditse.
- Go itse le go tlhaloganya ka ga bagaka le karolo e ba e tsayang mo matshelong a ba le bantsi.

Dikarabo tse di soloftsweng:

1. Eric Mathoho.
2. Ke mokgwa o setlhophapha se a bong e mo tshwere ka ona kgotsa a soloftsweng go duelwa madi a a fetang a kwa a ntseng a le teng. Bloemfontein Celtics.
3. Mamelodi Sundowns le Orlando Pirates.
4. Di le 22.
5. Ee/Nnyaa. Maduo a tla neelwa go ya ka boleng jwa karabo e e neetsweng.
6. Ee/Nnyaa.
7. Maduo a tla neelwa go ya ka boleng jwa karabo e e neetsweng.
8. Nnyaa, o ka kgora botshelo fa o nale ponelopele o itse se o se batlang mo botshelong, ga se thuto fela le tiro ya diatla kgotsa metshmeko, e ka go kgontsha go dira botshelo ja bo eletsegang.

Dipopego tsa puo le melawana ya tiriso:

- Polelonolo ya pakajaanong le pakapheti
- Gakolola barutwana ka se lo setseng lo se dirile mo kamusong e e fetileng, ka ga dipaka. BOnts

jwa nako o ba botse dipotso go netefatsa fa ba tlhalogantse.

- Se ikgatholose ba ba sa fiwang, ba tseele matsapa ka go ba rulaganyetsa nako le go boeletsa fa o bonang ba nale bothata teng.
- **Ama dintlha tsaothhe tse o bonang di le botlhokwa.**

Dikarabo tse di soloftsweng

1. Basadi ba bantsi ba **supile** kgatlhego mo dikgweleng tsa dinao.
2. Rakibii e **tshamekilwe** ka makgwakgwa.
3. Banna ba bahumi ba **itekile** mo motshamekong wa kolofo.
4. Batshameki ba **bontshitse** tlhoafalo mo go se ba se dirang.
5. Batshameki ba porofeshenale ba **atswilwe** madi a mantsi.

Go buisa le go lebelela

Tirwana ya 8: Go Buisa kgangkhutshwe (Tsebe ya 138)

Ela tlhoko dintlha tse: O rotlolediwa go di akaretsa mo kamusong ya gago o thusa ba ba sa kgoneng.

Maikaelelo:

Go lemosa barutwana diponagalo tsa dithangwa ka go fapaana ga tsona.

Go ba tlhaba botlhale ka ditogamaano tsa dikgato tsa go Buisa.

Didiriswa;

Dibuka tsa dikhutshwe

Dipene

Dibuka tsa go kwalela / dipampiri

Mokgwa wa go ruta.

- Netefaletsa gore barutwana botlhe ba tsaya karolo.
- Tsamaya mo gare ga bona mme o fete o tlholo ba ba palelwang, ba rotloeletse go buisa.
- Fa ba palelwang ke kapodiso ya mafoko a mangwe o ka a kapodisa mme ba go sala morago.

Pele ga puios

- Barutwana ba lebelele setshwantsho se se mo bukeng mme ba tshwaele ka sona, ba tlhagise maikutlo a bona.
- A ba dire ponelopele ka ga se bona ba bonang e kete setlhengwa se tlie go bua ka sona.

- Ba neele metsotso e le metlhano go okola setlhangwa gore o bone dikakanyokgolo le go neela ka dikakanyo tsa gago mo dipuisanong tsa pele ga puiso.

Ka nako ya puiso

- Barutwana ba tsee dintlha ka nako ya puiso.
- Ba rotloeletse go bopa setshwantshokgopol fa go ntse go buisiwa.
- A ba ipopele bokao ba setlhangwa
- Ba ka boeletsa puiso go netefatsa fa ba tlhalogantse sentle.
- Ba sosobanya dintlha ka mokgwa o di tlhatlhamanang ka teng.

DIRA BONTLE FA O LENG TENG.

Yo o tlhagelelang mo setshwantshong se se fa godimo ke monni wa Sandfontein, motse o o gaufi thata le Mogwase. O ne a tshamekela setlhophpha se se tumileng thata sa Kaizer Chiefs. O ka ipotsa dipots di le di ntsi ka ga gagwe. O fitheletse jang dilo tse ddintle tse. Go ya ka ponelopele ya gago o le motho o tshela mo lefatsheng. Ba le bantsi ba ne ba gagametse tota.

O nnile thotloetso e kgolo thata mo baneng ba rona. Ke ka ene gore ba bob a bona gore lefelo le o tswang kwa go lona ga se lona le kaa go thibeletlang gore o bontsha lefatshe se o kgonang go se dira le goo iphredisa ka sona. K a nako ya fa a ne a santse a tshameka kgwele, e ne e re fa setlhophpha se a neng a se tshamekela se ya go tshameka ga bo go tsoga sengwe mo baaging ba ka kwano. Tota le ba ban eng bas a tlhaloganye sepe ka kgwele ba feleditse e le gore ke batshegetsi ba bagolo ba setlhophpha seno, ke raya gore le ga jaana ba santse ba le mo go sona. Ba se rata phetelela. Ga le itse lona, ka nako ya fa a ne a santse a se tshamekela dibese di ne di tswa di le mmalwa kwa Sandfontein, Mogwase, Wilgeval, Dikweipi le metse e e mabapi. Ke sekgantshwane sa rona ka kwano, o bontshitse bana gore lefelo le o tswang kwa go lona le ka se go thibele go nna se o batlang go nna sona mo isangong. O kile a bontsha bana tsela, gompieno bana ba rona gab sa tlhole ba ikobonya, ba bone gore le bona ba ka kgona. O dirile ba le bantsi digatlhamelamasisi.

Ba kgona go iphataphatela. Ke mongwe wa batho ba ba tlileng go thusa bana ba metse ya kgaleng ka botswersetshi jo a nang le bona. Ka sekbatla se na le setediamo rre yo, o tlide go kgontsha bana ba kgatleng go fithelela ditoro tsa bona ka ga kgwele bonolo. Re mo rolela hutshe jaaka re santse re sololetse go le gontsi thata mo go ene. Tsholofelo ke gore re santse re tlide go phatsimelwa ke tsotlhe ka ntlha ya go nna teng ga gagwe.

Morago ga puiso.

1. Ka go itshupa se a se kgonang e len, go tshameka kgwele ka botswapelo bana ba ba tlang kwa morago ba be ba rotloetsega mo botshelong.
2. O nna kwa Sandfontein, gaufi le motse setorotswana wa Mogwase.
3. Ba ne ba ipela ka ene, ba itumelela gore bana ba bona ba tlide go bona gore dilo dingwe tse ba ntseng ba nagana gore ga di kgonege di a kgonega.
4. Ke Orlando Pirates.
5. Nnyaa, gongwe le gongwe fa fela o nale maikaelelo a a rileng o ka kgona go fithelela se o se batlang.
6. Ke ntlha, batho ba nale bopaki ka ga seno.

Dipopego tsa puo le melawana ya tiriso.

Diane le maele.

Maikaelelo

Go ruta barutwana makwalwatshwana, maelagongwe le malatodi gore ba kgone go itse le go tlhaloganya le go di dirisa ka nepagalo.

Didiriswa;

Dibuka tsa thutapuo

Thanodi

Dibuka tsa barutwana tsa go kwalela / dipampiri

Dipene

Mokgwa wa go ruta:

Ba laele go neela dikarolopuo tse di umakilweng ba bontsha fa ba di tlhaloganya le Go kgona go di farologanya.

- Tlhalosetsa barutwana ka Diane le maele o be o ba neele dikai.
- Ba tlhalosetsa ka phapang e di ka e dirang mo botshelong ka go ruta.
- Ba neela dikai tsa Diane le maele o be o ba laele gore ba bue tsa bona ba be ba fe ditlhaloso tsa tsone ka bobedi.

Go kwala le go tlhagisa

Tirwana ya 9: Go kwala kgangkhutshwe (Tsebe ya 140)

Maikaelelo:

Go thusa barutwana go itse le go tlhaloganya gore kgangkhutshwe e kwalwa jang?

Ba itse le ditogamaano tsa dikgato tsa go kwala kgangkhutshwe.

Didiriswa:

Dibuka tsa dikgangkhutshwe, gore bat see malebela.

Dipene

Dibuka tsa go kwalela / dipampiri

Dithanodi

Mokgwa wa go ruta.

- Laela barutwana go dira letlhomeso jaaka o le ba rutile mo nakong e e fetileng.
- Ba rotloetse go akanya ka setlhogo se ba se neetsweng le go se tlhaloganya pele ba ka leka go kwala gore ba tle ba seka ba ratha sekgwa.
Ba rotloetse go sala dikgato tsa go kwala morago bat le ba tlhagise setlhengwa se phepa e bile se kgodisa.
Fa ba fetsa go kwala ba neele barutwana – ka – bona gore ba ba tlhole kgotsa ene morutabana.

Dipopego tsa puo le melawana ya tiriso.

Polelopate.

Maikalelo:

- Gore barutwana ba kgone go farologanya polelopate mo go tse dingwe.
- Ba kgone go e tlhama le go e lokolola ka nepagalo.

Didiriswa;

Dibuka tsa thutapuo tse di farologaneng.

Dithanodi

Mokgwa wa go ruta

- Tlhatlhelela barutwana ka polelopate, popego ya yona le gore e lokololwa jang o eta o ba bontsha dikarowlana tse di farologaneng.
- Ba neele dikai o be o bontsha gore di fapaana jang.
- Ba laele go di leba mo dibukeng tsa bona go ba tlhofofaletsa.
- Tshologa ba bas a kgoneng mokgosi.

Go reetsa le go bua

Tirwana ya 10: Go tlotla kgang (Tsebe ya 142)

Maikaelelo:

- Go lemosa brutwana gore ke dithegeniki dife tse ba tshwanetseng go di dirisa fa ba tlotla kgang gape.
- Go ba ruta ka mokgwa o o maleba o ba tshwanetseng ba tlhomaganye dintlha sentle fa ba tlotla.
- Mokgwa o o maleba wa go kapodisa mafoko, setaele le rejisetara gore bokao bo seka ba fetoga.

Didiriswa;

Dibuka tsa go kwalela

Dipene

Mokgwa wa go ruta.

Rotloetsa barutwana go itse ditogamaano tsa go bua, ba itse ka ipaakanyetso.

A ba tlhatlhelele ka mokgwa o o siameng wa go tlhagisa dintlha di lomana serota ka Mokgwa o o siameng.

Ba rotloetse go kapodisa mafoko sentle fa ba tlotla kgang gore bokao jwa yona bo Se fetoge.

Ba itse gore ke molaetsa ofe o ba batlang gore o fitlhelele bareetsi ka kakaretso.

Dipopego tsa puo le melawana ya tiriso.

Neela diane di le tlhano tse di buang ka tse di latelang:-

1. Motho
2. Tshukudu
3. Thari
4. Tsela
5. Susu

Go buisa le go lebelela

Tirwana ya 11: Go buisa leboko (Tsebe ya 143)

Pele ga puiso

Gakolola barutwana ka mofuta wa sekwalwa sa pokon, ba bontshe gore o fapaana jang le mefute e mengwe ya dikwalwa go ya ka diponagalo.

- Lemosa barutwana ka maikutlo a a leng teng mo pokong le gore fa ba sekaseka leboko ke eng se ba tshwanetseng go tsepamisa mogopolo thata mo go sona.
- Ba lemose gore poko e nale molaetsa kgotsa thuto e e tlogelang babuisi ka ona.
- Ba rute le ka thitokgang mme morago o ba rotloeletse gore fa ba sekaseka leboko, ba batle le thitokgang ya lona.
- Ba laela go neela mefuta ya poko e ba e itseng ba be o e tlhalose ka bokhutshwane.
- A ba tlhalose dikapuo tse ba di itseng tse ba kileng ba rutwa ka ga tsona le bokao jwa tsona mo pokong.
- Ba rotloeletse go itse maboko a gaabo bona, ba batle diponagalo tsa poko mo go ona, ba be ba a kwale, ba be ba itse gore a wela mo mefutengeofe ya poko?

Didiriswa

Dibuka tsa barutwana

Maikaeleo a tiro e ke:

- Go tlhola/lekola gore barutwana ba gakologelwa go le kae ka ga poko.?Go dira ponelopele ka ditlhogo tse di neetsweng tsa maboko.
- Go bua ka ga pharologano magareng a maboko a mabedi a a neetsweng.

Mokgwa wa go ruta

- Botsa barutwana dipotso tse di mo dibukeng tsa bona.
- Netefatsa gore ba araba dipotso tsotlhe. Seno se tla go thusa go bona gore ba tlhalogany go le kae.

Ka nako ya puiso

Didiriswa

Dibuka tsa barutwana

Dibuka tsa maboko

Dithanodi

Dipene

Maikaeleo a tiro e ke:

- Go buisa maboko ka bobedi.
- Go nyalyana setlhogo le diteng tsa leboko.
- Go nopol a molaetsamogolo go tswa mo mabokong.

Mokgwa wa go ruta

- Laela barutwana go kgwaritsha dintlha tse di botlhokwa.

- Ba letle go buisa maboko makgetlho a le mmalwa. Go tla tswa fela gore a nako e ya go letla.
- Barutwana ba ka kopiwa go buisetsa kwa godimo, mme ba bontsha maikutlo a a tlisiwang ke leboko.

Morago ga puiso

Didiriswa

Dibuka tsa barutwana

Dipene

Dibuka tsa maboko

Maikaeleo a tiro e ke:

- Go tlhola/lekola gore a barutwana ba tlhalogantse se se tlhagisitsweng mo mabokong.
- Go neela barutwana dipotso tse di tlholang gore a barutwana ba kgonne go tlhalogany.
- Go neela barutwana tshono ya go tshwantshanya maboko a mabedi a.

Mokgwa wa go ruta

- Letla barutwana go kwala dikarabo tsa dipotso tse di neetsweng.
- Ba ka araba dipotso ka bobedi kgotsa ka ditlhophha.
- Tsamaya mo gare ga bona o bone gore a ba tsaya karolo ba botlhe.
- Feta o ba rotloetsa go bua, o tlhole thata ba ba sa kgoneng mme o fe bona sebaka se se fetang sa ba bangwe, o ntse o ba supetsa se se siameng.

Dikarabo tse di soloftsweng:

1. Lebelela leboko la nthla '**Ke rata mabole**'.
 - (a) Ke popego ya pelo
 - (b) Ke akanya ka ga lorato (kgotsa karabo nngwe le nngwe e e maleba).
 - (c) Gore o rata mabole, mo e leng gore ga go sepe se se ka mo thibelang go a tshameka.
 - (d) Letshwao la pelo le supa lerato, mme ke sona se leboko le buang ka sona.
2. Lebelela leboko la bobedi, '**Ke ne ke sa tshwanelwa**'.

- (a) Mmoki o utlisitswe botlhoko ke gore ga a ka a neelwa tshono ya go tshameka motshameko o o neng a o rata, mme seno se dirwa ke gore batho bantsho ba ne ba
- (b) sa letlelelw go o tshameka.

Mme ba ntatolela tsho !

Ka utlwa botlhoko go utlwa se,

Ka utlwa botlhoko go utlwa se,

Ga se nne le yo o nkgathalelang,

Yo o kgathalelang maikutlo a me,
 Ka boela morago ke tsetlile mogatla.
 Morutwana o tla neela maikutlo a gagwe.
 Bokao jo bo kwa teng jwa leboko le ke gore ga
 re a tshwanelo go letla ba bangwe go re thibela go
 dira tse re di ratang.
 Neela barutwana dikarabo tse di maleba fa ba
 fositseng teng.

Popegopuo le melawana ya tiriso: Maele le diane.
 Amusa barutwana ka ga Diane le maele ka botlalo.

Dikarabo tse di soloftsweng:-

MAELE	DIANE
B	A
C	D
E	F

Go kwala le go tlhagisa

Tirwana ya 12: Tekatlhaloganyo ya puiso (tsebe ya 146)

Pele ga go kwala

Didiriswa

Barutwana
 Metswedi e e maleba
 Dithanodi

Maikaelelo a tiro e ke:

- Go lemosa barutwana ka ditogamaano tsa dikgato tsa go kwala le go di sala morago ka nepagalo.
- Go ruta barutwana go dirisa popego e e nepagetseng.

Mokgwa wa go ruta

- Tlhalosetsa barutwana gore ba tlhokomele popego ya khutswe.
- Ba laele go dirisa dikakanyokgolo.
- Ba gopotse go dirisa mefuta e e farologaneng ya dipolelo le boleele jo bo nepagetseng.
- O ka ba kopa go buisanelo kgangkhutswe e ba tileng go kwala ka ga yona.

Ka nako ya go kwala

Didiriswa

Buka ya moithuti
 Lebatikwalelo
 Pene

Maikaelelo a tiro e ke:

- Go totisa mogopolo mo dikgatong tsa go kwala.

- Go itlhamele kgang ya maemo a kwa godimo e e phasaladitsweng mo phaposiboruteleng.

Mokgwa wa go ruta

- O ka ba laela go buisetsa khutswe e e mo dibukeng tsa bona kwa godimo.
- O ka ba laela go diragatsa khutswe fa ba sa bontshe kgatlhego ya go buisa.
- O ka dirisa gape ditshwantsho go tiisa kgatlhegelo ya go buisa.
- Barutwana ba tshwanetse go reetsana fa ba buisa.
- Ba refosane ka go tlotlana.

Morago ga go kwala

Didiriswa

Buka ya moithuti

Maikaelelo a tiro e ke:

- Go bona gore a barutwana ba lemoga pharologanyo magareng ga kanelo le poloto.
- Go netefatsa gore ba batlisisa bokao jo bo kgonagalang le thanolo ya kgang.
- Go tlhatlhoba gore mokwadi o dirisitse jang puo go tlhama semelo, gore baanelwa ba tlhaeletsana jang le tsela e maitshetlego a neetsweng ka teng.

Mokgwa wa go ruta

Ba gopotse tse di latelang:

- Go ribolola dikgopoloo tse di bofitla.
- Go ba laela go netefatsa gore setlhangwa sa bona se kwalegile sentle, e bile ba kgotsofetse gore e ka ba ungwela maduo.
- Ba laele gore ba refosane mokwalo wa bona mme ba tlhatlhobane ka go dirisa rubiriki e neetsweng

Go reetsa le go bua

Tirwana 13: Ditogamaano tsa go reetsa le go bua (Tsebe ya 147)

Didiriswa

Buka ya morutwana
 Metswedi e mengwe ya dibuka le ditshwantsho Thanodi

Maikaelelo a tiro e ke:

- Go tsosolosa kitso ya lemorago pele ga barutwana ba reetsa.
- Go dira ka tlotlofoko ya botlhokwa e barutwana ba ka tswang ba sa e itse.

- Go botsa dipotso tsa pele ga theetso go tsepamisa tsibogo ya barutwana.

Mokgwa wa go ruta

- Laela barutwana go sale gale gore, ba tle ka dibuka tse di buisiwang tsa dikhutswe, go tlhopha mo go tsona go buisetsa kwa godimo kwa bofelong jwa tiro.
- Laela barutwana go reetsa ka tlhoafalo se o yang go se ba buisetsa.
- Ba laele go tlhokomela tiriso ya matshwao a puiso mo setlhaweng se o yang go se buisa.
- Ba laele go reetsa ka go tlhaloganya, gore ba tle ba kgone go dira katlholo/tshwetso e e maleba ka ga se se buisiwang.

Ka nako ya theetsos

Didiriswa

- Dibuka tsa barutwana tsa go kwala
- Dipene

Maikaelelo a tiro e ke:

- Go ba rotloletsa go akanya o be o atlholo.
- Go bopa bokao le go dira diponelopele.
- Go batla bokao.

Mokgwa wa go ruta

- Laela barutwana go nopolatla go tlhakgolo mo theetsong.
- Ba rotloetse go reetsa pele ga ba ka botsa dipotso.
- O ka ba letla go botsa dipotso fa o feditse go ba reedisa.
- O ka boeletsa puo ya kgatiso fa o bona go tlhokagala.

Morago ga theetsos

Didiriswa

Buka ya morutwana

Dibuka tse dingwe tsa dikgankghutswe.

Dithanodi

Maikaelelo a tiro e ke:

- Go bona gore a barutwana ba kgona go lemoga dikgono tse di maleba tsa go reetsa
- Go bona gore a ba tlhaloganya tiriso ya matshwao a puiso mo setlhaweng se se buisitsweng.
- Go netefaletsa gore kapodiso ya bona ya mafoko e maleba, go totilwe segalo le rejisetara.

Mokgwa wa go ruta

- Letla barutwana go botsa dipotso.

- O ka ba letla go buisana ka ga se ba sa tswang go se reetsa.
- Ba laele go lebisa dintlha sešwa.
- Ba laele gape go sobokanya tlhagiso ka molomo.
- Ba lemotshe ka ga rubiriki e o yang go e dirisa go ba tlhatlhoba; ba bontshe gore o tlide go lebelela eng?

Dipopego tsa puo le melawana ya tiriso.

Makaelagongwe le malatodi

Neela makaelagongwe a mafoko a a latenag:

1. Mosima
 2. Itaya
 3. Otile
 4. Otha
 5. Beta
- Neela malatodi a amofoko a a latelang:
6. Bokete
 7. Tshela
 8. Akola
 9. Rata
 10. Tsamaya

Go buisa le go lebelela

Tirwana ya 14: Tekatlhaloganyo ya puiso.

Pele ga puiso.

Maikaelelo

Mokgwa wa go ruta:

- Barutwana ba buise le go tlhaloganya setlhaweng ka go ipopela bokao ka se ba tla bong ba neetswe metsostso e e riling, go tlodisa matlho le go okola go netefaletsa go tlhaloganya.
- A ba ithute tlhotlofoko e ntshwa, ba itse le go iponela bokao ka mafoko a le mo tirisong.
- Ka nako ya puiso
- Barutwana ba kgobokanye dintlha tse ba di tlhaloganyang ka setlhaweng.
- Ba dire kgolagano ya diteng fa ba ntse ba tla ba buisa setlhaweng.

Morago ga puiso.

Ereile ka ngwaga wa 2010, ke fa Aforika borwa a tlhanasela ka, e se motho e le mmu le matlakala. Go ne go le dikgaisano tsa sejana sa lefatshe. Batho ba ne ba itumetse thata, ka e ne e le la ntlha go direga jalo, mo nageng ya rona. Dikolo di ne tsa emisiwa nakwana go bontsha fa seno e le phitlhelelo e kgolo

tota. Go ne go rotloeiditswae setshaba ka kakaretso go nna karolo ya seno.

Dikolo di ne tsa newa ditlankana tsa go tsena kwa setediamong sa Phokeng, jaaka e ne ele sengwe sa tse di tlhophilweng go re direla tiro e ntle e. Tsotlhe di ne tsa tsamaya ka thelelo mme ra fenngwa. Erile ka nako ya go boela dikolong ke fa go dirwa thulaganyo ke puso ya gore barutwana ba direlwé ka mokgwa wa tshwanelo.

Dipopego tsa puo le melawana ya tiriso.

Diakeronimi.

Maikalelo;

Go dira gore barutwana ba tlhaloganye diakeronimi le gore di dira fa kae le gona jang?

Didiriswa:

Dibuka tsa thutapuo

Dibuka tsa go kwalela / dipampiri

Dipene

Mokgwa wa go ruta.

Tlhalosetsa barutwana gore diakeronimo ke eng.

Kwalela barutwana diakeronimi mme ba di tlhalose gore di emetse mafoko afe, ba botse dipotso tsa molomo go netefaletsa go tlhaloganya.

Review Copy

Polelo ya matseno

Beke 9 le 10:
Tirisobtlhaswa ya diritibatsi

Go reetsa le go bua

Tirwana ya 1: Go reetsa

Setlhanga se se buisitsweng kwa godimo go tswa mo kgangkhutsweng (tsebe ya 148)

Setlhanga se se buiseditsweng kwa godimo go tswa mo kgangkhutshweng.

Pele ga theetso.

Maikaelelo.

Go dira gore barutwana ba tlhaloganye theetso ka bophara, k.g.r mefuta e e farologaneng ya ditlhanga tse ba ka di reetsang.

Didiriswa;

Dibuka tsa barutwana / dipampiri

Rubiriki

Dintlha	Phitlhelelo ka dinaledi	Phitlhelelo e ka matsetseleko	Phitlhelelo e e tletseng	Phitlhelelo e itumedisang	Phitlhelelo ka tekanyo	Phitlhelelo e potlana	Ga a fitlhelela
Seelo:	7	6	5	4	3	2	1
A tiriso ya matshwao a puiso ke e e maleba?	Tiriso e e maleba ya matshwao a puiso e fitlheletswe ka dinaledi	Tiriso e e maleba ya matshwao a puiso e fitlheletswe ka matsetseleko	Tiriso e e maleba ya matshwao a puiso e fitlheletswe ka botlalo.	Tiriso e e maleba ya matshwao a puiso e fitlheletswe ka tsela e e itumedisang.	Tiriso e e maleba ya matshwao a puiso e fitlheletswe ka tekanyo.	Tiriso e e maleba ya matshwao a puiso e fitlheletswe ka bokoa.	Tiriso e e maleba ya matshwao a puiso ga e a fitlhelela.
A segalo ke se se maleba.	Segalo se se maleba se fitlheletswe ka dinaledi	Segalo se se maleba se fitlheletswe ka matsetseleko	Segalo se se maleba se fitlheletswe ka botlalo	Segalo se se maleba se fitlheletswe ka tsela e e itumedisang.	Segalo se se maleba se fitlheletswe ka tekanyo	Segalo se se maleba se fitlheletswe ka bokoa.	Segalo se se maleba ga se a fitlhelela.
A modumo wa mmuisi o u tlwala sentle ?	Modumo wa mmuisi o fitlheletswe ka dinaledi.	Modumo wa mmuisi o fitlheletswe ka matsetseleko	Modumo wa mmuisi o fitlheletswe ka botlalo	Modumo wa mmuisi o fitlheletswe ka tsela e e itumedisang.	Modumo wa mmuisi o fitlheletswe ka tekanyo	Modumo wa mmuisi o fitlheletswe ka bokoa.	Modumo wa mmuisi ga o a fitlhelela.
A o buisa ka	Puiso ka	Puiso ka	Puiso ka	Puiso ka	Puiso ka	Puiso ka	Puiso ka

thelelo?	thelelo e fitlheletswe ka dinaledi	thelelo e fitlheletswe ka matsetseleko	thelelo e fitlheletswe ka bottlalo	thelelo e fitlheletswe ka tsela e e itumedisang.	thelelo e fitlheletswe ka tekanyo	thelelo e fitlheletswe ka bokoa.	thelelo ga e a fitlhelelw.
----------	------------------------------------	--	------------------------------------	--	-----------------------------------	----------------------------------	----------------------------

Dipopego tsa puo le melawana ya tiriso.

Matshwao a puiso.

Maikaelelo.

Go ruta barutwana matshwao a puiso le mokgwa o a dirisiwang ka ona.

Didiriswa:

Dibuka tsa thutapuo

Dithanodi

Ditšhate

Dipene

Mokgwa wa go ruta.

- Ba kwalele mathswao a puiso ka go fapaana ga ona.
- Nopola a le mabedi go ya go a le mararo, o ba gakolole ka ga ona mme morago ba go neele se bona ba se itseng go ya ka tshedimosetso e ba e boneng kwa mophatong o o kwa tlase.
- Tlaleletsa fa o bonang go tlhogega gore o ba rute gape.
- Dikarabo tse di soloftsweng: -

Paakanyo ya temana

Neela barutwana dikarabo tse, mme o ba kope go baakanyana.

Mokhuduthamaga wa tsa boitekanelo o ne a re, " Tiriso ya diritibatsi ga e tlise fela tshenyo le kutlobotlhoko mo mebeleng ya rona, e tsenelela le tikologo ya rona, mme e thube malapa le setšhaba sa rona".

Seno ke thuto e mongwe le mongwe o tshwanetseng go e ithuta.

A o tlhoka thuso mabapi le diritibatsi?

Se senye nako !

Leletsa nommoro ya mogala e e latelang : 0824920160.

Tlhatlhobo

Motlhatalhobi	Mofuta wa tlhatlhobo	Didiriswa tsa tlhatlhobo
Molekane	E e seng 'female'/tsenel etseng.	Memorantamo

Dikarabo tse di soloftsweng:

Go buisa le go lebelela

Tirwana 2: Kgangkhutswe (Tsebe ya 151)

Pele ga puiso

Didiriswa

- Buka ya go kwalela ya morutwana
- Dibuka tse dingwe tsa dikgangkhutswe.

Maikaelelo a tiro e ke:

- Go bona gore a barutwana ba kgona go golaganya ditshwantsho le se ba yang go buisa ka sona.
- Go bonela pele se kgang e yang go nna ka ga sona.

Mokgwa wa go ruta

- Neela barutwana go buisana ka ga kgangkhutswe e ba yang go e buisa.
- O ka botsa dipotsa go tsosolosa maikutlo a a rileng.
- Netefatsa gore ba nale tlhaloganyo ya gore kgang e ka ga eng.

Ka nako ya puiso

Didiriswa

- Buka ya morutwana
- Buka ya go kgwaritsha dintlha tsa botlhokwa, fa ba ntse ba reeditse.

Maikaelelo a tiro e ke:

- Go buisa setlhengwa ba totisitse mogopoloo mo diponagalang tsa kgangkhutswe.
- Go netefatsa gore barutwana ba kgona go nyalana setlhogo sa setlhengwa le diteng tsa sona.

Mokgwa wa go ruta

- Neela barutwana nako ya go buisa setlhengwa. Ba ka dira jalo ka go ba neela go buisetsa kwa godimo, kgotsa wa ba neela go ipuisetsa ka bo bona.
- Netefatsa gore barutwana ba totisitse megopoloo ya bona mo diponagalang kgolong tsa setlhengwa se.

- Fa o belaela gore go nale ba ba sa tsamayeng mmogo le ba bangwe, o ka ba neela nako gore le bona ba feleletse ba fitlheletse maitlhomo a tiro e.

Morago ga puiso

Didiriswa

- Buka ya morutwana
- Buka ya morutwana ya go kwalela

Maikaelelo a tiro e ke:

- Go netefatsa gore barutwana ba tlhalogantse setlhengwa ka go ba neela nako ya go araba dipotso.
- Go netefatsa gore ba ba sa tlhaloganyang ba neelwa nako ya go dira tiro ga bobedi.

Mokgwa wa go ruta

- Netefatsa gore barutwana botlhe ba feditse go kwala.

Phutha dibuka tsa bona, o ntse o ba tlhokomedisa gore ba tshwanetse go somarela nako e e neetsweng ya go dira tiro. Seno se tla ba baakanyetsa tlhatlhobo e ba ttileng go e kwala, ya kotara mo nakong e e sa fediseng pelo.

Dikarabo tse di lebeletsweng

1. Molaetsa ke gore, diritibatsi ga di bolae fela, gape di ka go tsenya mo mathateng
2. Ke lelapa le le humileng/nang le madi.
3. Go kaya gore batsadi ba gagwe ba ne ba kgona go mo tlamela ka dilo tse di botlhokwa le tse di seng botlhokwa, tse e leng gore o ne a ka kgona go tshela kwa ntle ga tsona.
4. (a) Nko ga e dupe – ga o ka ke wa itse gore go tlide go diragalang mo nakong e e tlang, mo botshelong jwa gago.
 (b) Maikotlhao ke namane ya bofelo – fa o dirile sengwe, ga o ka ke wa se dirolola, se se salang fela ke go ikotlhaya.
 (c) Maele a, a nyalana ka gore, fa batsadi ba ga Moseki ba ne ba itsile (dupeletse) gore o tla felela kwa kgolegelong, ba ka bo ba sa ikotlhae jaana, ka gore ba ka bo ba sa leka le go mo romela kwa Tlokwe.
5. Ka gonne ba ne ba sa di dirise fela, ba ne ba sa tlhole ba kgona go tshela kwa ntle ga tsona.
6. Ke go supa gore Moseki o ne a tswelela ka go ithuta diritibatsi tse di fetang botlhano.
7. Go kaya go sia.

8. Le fa o ka leka go dira dilo tse di sa amogelesegeng mo sephiring, ga go ke go tlhoka go nna le yo o go bonang.
9. A o itumeletse kgangkhutswe e? Neela lebaka la karabo ya gago. Ee/Nnyaa. Morutwana o tla bona maduo go ya ka bokgoni jwa bona.

Tlhatlhobo:

Motlhathobi	Mofuta wa Tlhatlhobo	Didiriswa tsa Tlhatlhobo
Morutabana	E e 'female'/Tseneletseng	Memorantamo

Dipopego tsa puo le melawana ya tiriso.

Maikaelelo.

- Go ruta bana ka mefuta ya dipolelo e e farologaneng.
- Go ba lemosa botlhokwa jwa mefuta ya dipolelo le gore di bopilwe jang mmog le tiriso ya tsona.

Mokgwa wa go ruta.

- Kwala mefuta ya dipolelo mo patisshokong, simolola ka polelonolo, e tlhalose o be o ba laele go neela dikai jaaka o fetsa go ba tlhatlhela mme morago go latele polelotswako.

Dikarabo tse di sololetsweng:

1. Basimane ba ba senang maitsholo ba tshabetse sekolo. – **Polelonolo**.
2. Naga ya rona ga e dire diritibatsi. – **Polelonolo**.
3. Bojalwa bo bolaya batho, le fa ba sa lemoge. – **Polelotswako**.
4. Batho ba ba rekisang bojalwa ga ba obamele molao wa thekiso ya bojalwa. – **Polelonolo**.
5. Nyaope e senya dirwe tsa mmele, ebile e diegisa go akanya. – **Polelotswako**.
6. Barutabana ba ruta ka ga diritibatsi, gongwe bana ba tla utlwa. – **Polelotswako**

Go kwala le go tlhagisa

Tirwana 3: Go kwala tlhamo ya ngangisano Tsebe ya 154)

Go kwala tlhamo ya ngangisano e e tswileng diatla, o tlhoka go dirisa ditemosi mme o lebelele sentle le go itemogela botshelo ka tsenelelo. O ka tlhalosa se o se utlwang, bonang, latswang, nkgelelang le se o se kgomang.

Pele ga go kwal

Didiriswa

Dibuka tsa barutwana

Ditlhamo tsa ngangisano tse di tla dirisiwang jaaka dikaedi.

Maikaelelo a tiro e ke:

- Go letla barutwana go ipaakanyetsa tiro ya go kwala.
- Go ba bontsha tshobotsi ya mofuta o wa tlamo.

Mokgwa wa go ruta

- Neela barutwana ditlhogo tse di neetsweng.
- Ba gopotse gore ba tlhophe setlhogo se ba se tlhaloganyang go feta tse dingwe.

Ditlhogo tse di ka dirisiwang ke barutwana

- O ka kgweeletsa pitse kwa metsing, mme o ka se e nose metsi ao.
- Bana ba ba goletseng mo metseng- setoropong ba dirisa diritibatsi go feta ba kwa magaeng.
- Bana ba kopa mekgwa e e maswe go tswa mo batsading ba bona, e seng go tswa mo ditsaleng.
- Batho ba ba rutegileng ba ka efoga diritibatsi bonolo go feta ba ba sa rutegang.

Ka nako ya go kwala

Didiriswa

Dibuka tsa barutwana.

Dibuka tsa barutwana tsa go kwalela.

Maikaelelo a tiro e ke:

- Go netefatsa gore morutwana mongwe le mongwe o itumeletse tlhopho ya gagwe.
- Go netefatsa gore barutwana ba dira tiro, bongwe ka bongwe.

Mokgwa wa go ruta

- Laela barutwana go kwala setlhogo ka dithhaka tse di kgolo.
- Ba laele gore ba kwale ka ditemana tse di amogelesegang, (bonnye mela e le nne).
- Ba gopotse gape gore ba nne le temana ya matseno, ditemana tsa mmele le temana ya bokhutlo.

Morago ga go kwala

Didiriswa

Dibuka tsa barutwana

Dibuka tsa go kwalela

Maikaelelo a tiro e ke:

- Go netefatsa gore barutwana ba feditse go kwala, e bile ba itumelela se ba se kwadileng.
- Go netefatsa gore ba neela mmepe wa dikakanyo - tlhaloganyo le maiteko a ntla.

Mokgwa wa go ruta

Jaanong o ka kopa barutwana go tlhatlhobana, ba dirisa rubiriki e e mo dibukeng tsa bona.

Tlhatlhobobo

Rubiriki

Motlhathobi	Mofuta wa tlhatlhobobo	Didiriswa tsa tlhatlhobobo
Balekane	E e seng "fomale'/tseneneletseng."	Rubiriki

Dipopego tsa puo le melawana ya tiriso.

Maikaelelo.

- Go lemosa barutwana ka ga mefuta e e farologaneng ya ditemana e leng tsa matseno, tsa ditlhaloso, temana ya bokhutlo, popego ya dipolelo le mefuta ya dipolelo.
- Go ba bontsha gore mofuta mongwe le mongwe wa tse di umakilweng fa godimo o dirisiwa jang le leng?
- Go ba lemosa botlokwa jwa mefuta eno yotlhe ya ditemana.

Didiriswa

Buka ya thutapuo

Dibuka tsa barutwana / dipampiri

Dipene le diphensele

Thanodi

Mokgwa wa go ruta

- Dirisang dikai tsa ditemana go tswa mo tirong e lo neng lo e dira mo kgonong ya go kwala le go tlhagisa.
- Ba laele go nopola ditemana mme morago lo di lebe mmogo gore ke tsa mofuta ofeng ?
- Ba bontshe pharologanomagareng ga tsona ka bongwe ka bongwe.
- Tsamaya fa gare ga bona fa o ntse o ba ruta, gwetlha ba ba sa kgoneng ka mokgwa o o siameng o ba ka se feletseng ba ikobonya.

Tiro ya puisetsogodimo e e ipaakanyeditsweng.

- Barutwana ba laelwe gore ba tlhophele setlhengwa se ba tla se buisetsang kwa godimo.

- Ba laele gore ba dirise dikgono tsa go buisa tse di maleba jaaka segalo, modumo, lobelo, kutlwalo ya lentswe, kapodiso le go buisa ka thelelo.
- Ba tshwanetse go ikatisa pele ga ba ka dira tlhagiso ya bofelo.
- Ba gakolole gore ba tlhophe setlhawwa se se kwalegileng sentle, se se tlhagisang dikgono tse, sentle.

Dipopego tsa puo le melawana ya tiriso.

Maikaelelo

Go ruta bana matshwao gore ba
tle bak gone go buisa ka tlhomamo le se ba se
buisang, se siame.

Go ba rotloeletsa go dirisa matshwao a puiso sentle /
ka nepagalo.

Didiriswa

Dibuka tsa thutapuo

Dibuka tsa barutwana / dipampiri

Mokgwa wa go ruta.

Ba kwalele mefuta ya matshwao a puiso mme ba bue
gore ke afeng, ba bo ba a dirise mo dipolelong go
supa fa ba a tlhaloganya.

Go buisa le go lebelela.

Go buisa leboko.

Pele ga theetsa

Maikaelelo.

Pele ga puiso

Gakolola barutwana ka mofuta wa sekwalwa sa
poko, ba bontshe gore o fapaana jang le mefuta e
mengwe ya dikwalwa go ya ka diponagalo.

- Lemosa barutwana ka maikutlo a a leng teng mo pokong le gore fa ba sekaseka leboko, ke eng se ba tshwanetseng go tsepamisa mogopolo thata mo go sona.
- Ba lemose gore poko e nale, molaetsa kgotsa thuto e e tlotelegelang babuisi ka ona.
- Ba rute le ka thitokgang mme morago o ba rotloeletse gore fa ba sekaseka leboko ba batle le thitokgang ya lona.
- Ba laela go neela mefuta ya poko e ba e itseng ba bo ba e tlhalose ka bokhutshwane.
- A ba tlhalose dikapuo tse ba di itseng tse ba kileng ba rutwa ka ga tsona le bokao jwa tsona mo pokong.
- Ba rotloeletse go itse maboko a gabon, ba batle diponagalo tsa poko mo go ona, ba be ba a

kwale, ba be ba itse gore a wela mo mofuteng ofe
wa poko?

Didiriswa

Dibuka tsa barutwana

Maikaelelo a tiro e ke:

- Go tlhola/lekola gore barutwana ba gakologelwa go le kae ka ga poko.
- Go dira ponelopele ka ditlhogo tse di neetsweng tsa maboko.
- Go bua ka ga pharologano magareng a maboko a mabedi a a neetsweng.

Mokgwa wa go ruta

- Botsa barutwana dipotso tse di mo dibukeng tsa bona.
- Netefatsa gore ba araba dipotso tsotlhe. Seno se tla go thusa go bona gore ba tlhaloganya go le kae.

Ka nako ya puiso

Didiriswa

Dibuka tsa barutwana

Dibuka tsa maboko

Dithanodi

Dipene

Maikaelelo a tiro e ke:

- Go buisa leboko.
- Go nyalanaa setlhogo le diteng tsa leboko.
- Go nopolatla molaetsamogolo go tswa mo mabokong.

Mokgwa wa go ruta

- Laela barutwana go kgwaritsha dintlha tse di botlhokwa.
- Ba letle go buisa maboko makgetlho a le mmalwa. Go tla tswa fela gore a nako e a go letla.
- Barutwana ba ka kopiwa go buisetla kwa godimo, mme ba bontsha maikutlo a a tlisiwang ke leboko.

Morago ga puiso

Didiriswa

Dibuka tsa barutwana

Dipene

Dibuka tsa maboko

Maikaelelo a tiro e ke:

- Go tlhola gore a barutwana ba tlhalogantse se se tlhagisitsweng mo mabokong.
- Go neela barutwana dipotso tse di tlholang gore a barutwana ba kgonne go tlhaloganya.

- Go neela barutwana tshono ya go tshwantshanya maboko a mabedi a.

Mokgwa wa go ruta

- Letla barutwana go kwala dikarabo tsa dipotso tse di neetsweng.
- Ba ka araba dipotso ka bobedi kgotsa ka ditlhophha.
- Tsamaya mo gare ga bona o bone gore a ba tsaya karolo botlhe.
- Feta o ba rotloetsa go bua, o tlhole thata ba ba sa kgoneng mme o fe bona sebaka se se fetang sa ba bangwe o ntse o ba supetsa se se siameng.

Dikarabo tse di sololetseng:

1. i) Neeletsano
ii) Poeletsamodumo
iii) Tlthatlagano
iv) Tshwantshiso
v) Mothofatso
2. Ke mola wa bo 20.
3. E kaya go lela selelo se se botlhoko se se tshwanang le sa motho a tlhokofaletswe ke mongwe yo a mo ratang thata.
4. A kutlo botlhoko.
5. Ga go isago mo bojalweng.
6. A ikanye thuto a sek a inaakanya le bojalwa gone ga bo busetse sepe fela.

Dipopego tsa puo le melawana ya tiriso.

Dikarabo tse di sololetseng :-

Potso 1

1. Maruru / tsididi
2. Tlala
3. Sethakga
4. Phatlalatseng
5. Maruru / serame

Potso 2

1. Bua
2. Fetsa
3. Nyatsa
4. Lehuma / bodidi / bolala / khumanego
5. Apola

Potso 3

1. (a) Ke ne ka fitlha thari kwa moletlong.
(b) Re letse re fitlha monnamogolo maabane.
2. (a) Mosimanyana yo o rata bojalwa jang neh ?
(b) O bone mosimanyana oo, a sek a go roba.
3. (a) Matlhodi o apeile nama ya kolobe.
(b) Nkoko o nama maoto fa a jesa ngwana.

4. (a) Kgoka ya gago monna fa o sale o dira e kanakang?
(b) Ntefo o kgoka, ngwana yo o tshabang dijo.
5. (a) Selepe o ile go bua kgomo kwa lesong.
(b) Nka se tlhole ke tla fa, nkokoago o bua thata.
- Go buisa le go lebelela.

Maikalelo.

- Go ruta barutwana go buisa mefuta e e farologaneng ya dithhangwa le go bona thuto mo ga tsona.
- Go ba fatlhosa ka go ipopela bokao go tswa mo dikhathunung

Didiriska.

Dibuka tsa go kwalela / dipampiri

Dipene

Diphensele

Mokgwa wa go ruta

- A ba lebe le go sekaseka khathunu ba be ba buisane ka yona.
 - Ba botse dipotso fa ba ntse ba e lebile
 - Tsamaya mo gare ga bona go netefaletsa gore botlhe ba tsaya karolo
 - Ela tlhoko ba ba sa kgoneng mme o ba fe thusa e e maleba.
- Karabo e e sololetseng ya tshosobanyo : Lelapa le le tlhagelelang fa ke le go itirelwang fela kwa go lona. Re bona mme le bana ka mokgwa o ba itumelelang nnotagi ka ona. Bojalwa bo filwe mainamafatshwa, bo a tsatsankiwa. Yo monnye ke ene fela a sa rateng dilo tse di tlhakatlhakaneng jaaka a kgalema. Lelapa ga le kgone go bona le fa ba tsena mo kotsing, ke yo monnye fela a bonang. Re mmona jaaka a akabetse a sa itse gore a reye bagolo a reng fa go itshupa jaana gore ntlo e ile go sha mme ba sa lemoge sepe. Bojalwa ga bo a siama.

Potso 1

Tlhamo ya ngangisano

Kwala tlhamo ya mafoko a le, 200 - 250 o dirisa setlhogo se se latelang :

Go tsena sekolo go re netefaletsa bokamoso jo bo babalesegileng.

Se lebale tse di latelang:

- Go dira ipaakanyetso
- Go kwala setlhangwa sa ntlha
- Go boeletsa le go tseleganya
- Go tlhotlha diphoso.

Dirisa rubirikr e e latelang:

Dintlha	Phitlhelelo ka dinaledi	Phitlhelelo e e matsetselek o	Phitlhelel o e e tletseng	Phitlhelelo e itumedisang	Phitlhelel o ka tekanyo	Phitlhelel o e potlana	Ga a fitlhelela
Seelo:	7	6	5	4	3	2	
A mokwalo bontsha ipaakanyo?	Mokwalo o bontsha ipaakanyo e e botlhale thata.	Mokwalo o bontsha ipaakanyo e e matsetseleko.	Mokwalo o bontsha ipaakanyo e e tletseng.	Mokwalo o bontsha ipaakanyo e e itumedisang.	Mokwalo o bontsha ipaakanyo e e mo selekanyong.	Mokwalo o bontsha ipaakanyo e e bokoa.	Ga a bontshe ipaakanyo epe.
A tiriso ya puo e siame?	Tiriso ya puo ke e e kwa mankalengkale ng	Tiriso ya puo ke e e matsetseleko.	Tiriso ya puo ke e e tletseng	Tiriso ya puo ke e e itumedisang	Tiriso ya puo ke e e mo selekanyong.	Tiriso ya puo ke e e bokoa.	Tiriso ya puo e bokoa thata.
A mopeleto o nepagetse?	Mopeleto o nepagetse kwa ntle ga diphoso.	Mopeleto o nepagetse ka diphoso tse dinnye tota.	Mopeleto o nepagetse ka diphoso tse di seng kae.	Mopeleto o nepagetse ka diphoso tse di amogelesegan g.	Mopeleto o nepagetse ka tekanyo.	Mopeleto o bokoa.	Mopeleto ga o a nepagala ka gope.
A dintlha tsotlhe tse di botlhokwa di akarereditswe ?	Dintlha tsotlhe tse di botlhokwa di akarereditswe ka matsetseleko a a tseneletseng.	Dintlha tsotlhe tse di botlhokwa di akarereditswe ka matsetseleko.	Dintlha tsotlhe tse di botlhokwa di akarereditswe ka botlalo.	Dintlha tsotlhe tse di botlhokwa di akarereditswe sentle fela.	Dintlha tsotlhe tse di botlhokwa di akarereditswe ka tekanyo.	Dintlha tsotlhe tse di botlhokwa di akarereditswe ka bokoa.	Dintlha tse di botlhokwa ga di a akarediwa.
A mefuta e e farologaneng ya dipolelo e dirisitswe ka matsetseleko a a tseneletseng.	Mefuta e e farologaneng ya dipolelo e dirisitswe ka matsetseleko.	Mefuta e e farologaneng ya dipolelo e dirisitswe ka matsetseleko.	Mefuta e e farologaneng ya dipolelo e dirisitswe ka tsela e e itimedisang.	Mefuta e e farologaneng ya dipolelo e dirisitswe ka tekanyo.	Mefuta e e farologaneng ya dipolelo e dirisitswe ka bokoa.	Mefuta e e farologaneng ya dipolelo ga e a dirisiwa.	

Kwalela tsala ya gago lekwalo o mo tlotlele ka nnolelele ka botlhokwa jwa go tsena sekolo.

Potso 1 Tekatlhaloganyo

Dikarabo tse di soloftsweng:

1. Setlhogo se se maleba se tla neelwa maduo a a maleba.
2. Sengwe le sengwe se se maleba Thuto e botlhokwa/ Ga re a tshwanelo go itebala mo botshelong/ Ga re a tshwanelo go ikanya ditalente tsa rona fela.
3. Se o ratang go ipona o le sona, kgotsa se o ratang go se fitlhelela.
4. Tshelete - madi
5. Botagwa, tiriso ya diritibatsi le banyana.
6. Karabo nngwe le nngwe e e neelanang ka tlhaloganyo e ka neelwa maduo.
7. Moleta ngwedi ke moleta lefifi./ Moonyana o pele bone Iwaabo./ Ngwana o sa utlweng molao wa batsadi, o tla utlwaa wa manong.

Potso 2

Tiriso ya puo

1. Neela tlhaloso ya maele a a kwadilweng ka bontsho jo bo tseneletseng mo setlhaweng, jaaka: Bahumi ba dinaane – bahumi ba ba nang le khumo e e feteletseng
Go ja marapo a tlhogo – go akanyetsa ko teng ka diatla tsoopedi – ka kamogelo e e kwa godimo Go hularela beng – go fetogela ba gaeno.
2. Neela tlhaloso ya diane tse di neetsweng :
2.1 Moletangwedi ke moleta lefifi – fa o ikantse se se tla tlang, o ka nna wa felela o sa se bona.
2.2 Moonyana o pele bone Iwaabo - fa o bone katlego, o tshwanelwa ke go baakanyetsa ba gaeno.
2.3 Ngwana o sa utlweng molao wa batsadi, o tla utlwaa wa manong – fa o sa reetse batsadi bag ago, o tla latlhega.
3. Neela malatodi a mafoko a a latelang:

- 3.1 Godimo – tlase
- 3.2 Dikgolo – dinnye
- 3.3 Okeletse – fokoletsa
- 3.4 Maswe – ntle
- 4. Neela maka elagongwe mafoko a a latelang:
 - 4.1 Ipela – ikgantsha
 - 4.2 Ikemiseditse – ipaakanyeditse
- 5. Dirisa matlhaodi a a latelang mo dipolelong:
 - 5.1 Ka botlhaswa – Tshiamo o ne a tshela ka botlhaswa.
- 5.2 Bontle – Kago o tshameka kgwele bontle.
- 6. Dirisa matlhaodi a a latelang mo dipolelong:
 - 6.1 Tharo – Tshiamo o nositse dinno tse tharo
 - 6.2 Ntsho – kgwele e ntsho ga e bonale sentle mo lebaleng.
 - 6.3 Khutswana – batshameki ba ba khutshwane ba tshameka mo gare ga lebala.
- 7. Gokelela ditlhogo mo mafokong a a latelang
 - 7.1 Tagwa - letagwa
 - 7.2 Ruta - morutabana

Review Copy

KGWEDITHARO YA

4

Kgaol o	Dibek e	Go reetsa le go bua	Go buisa le go lebelela	Go kwala le go tlhagisa	Dipopego tsa puo le melawana ya tiriso
9	1 - 2	<ul style="list-style-type: none"> • Go reetsa tekatlhaloganyo • Motlotlo ka athikele ya lekwalodikgang/maka sine 	<ul style="list-style-type: none"> • Go buisa athikele ya lekwalodikgang/maka sine • Go buisa leboko • Go buisetsa /lebelela go bona tshedimosetso • Kwala tshobokanyo/tshosob anyo 	<ul style="list-style-type: none"> • Go kwala athikele ya lekwalodikgang/maka sine 	<ul style="list-style-type: none"> • Bongwe le bontsi • Puosebui le puopegelo • Makaelagongw e le malatodi • Mabotsi • Bong le nyenyefatso
	3 - 4	<ul style="list-style-type: none"> • Ngangisano • Dipuisano tsa setlhophpha 	<ul style="list-style-type: none"> • Go buisa setlhangwa sa padi • Go buisa leboko • Tekatlhaloganyo ya puiso 	<ul style="list-style-type: none"> • Go kwala bukatsatsi 	<ul style="list-style-type: none"> • Ntlha le kakanyo • Mediriso • Matshwao a puiso • Bokao jo bo tlhamaletseng le jwa botshwantshi
10	5-6	<ul style="list-style-type: none"> • Go reetsa setlhangwa se se buiseditsweng kwa godimo • Mmuisano o ikaegile ka setlhangwa se se buiseditsweng kwa godimo 	<ul style="list-style-type: none"> • Setlhangwa sa dikwalo: terama • Go buisa leboko • Tekatlhaloganyo ya puiso –mmuisano 	<ul style="list-style-type: none"> • Pegelo ya mmegadikgang 	<ul style="list-style-type: none"> • Go sekamela mo letlhakoreng le le lengwe le go gobelela • Makaelagongw e • Mefuta ya dipolelo – polelonolo, polelotswako, polelopate, polewanakutu, polewanakala • Maemedi, bongwe le bontsi • Temana ya tlhaloso, ya matseno, ya bokhutlo, dipolelo, puo, lentswe

11	7-8	<ul style="list-style-type: none"> Puo e e ipaakanyeditsweng Tekatlhaloganyo ya theetso 	<ul style="list-style-type: none"> Tekatlhaloganyo ya puiso Tshobokanyo Dikwalo – padi/kgangkhutshwe, dinaane, terama, maboko 	<ul style="list-style-type: none"> Ditlhamo Ditlhagwa tsa tirisano tse dileele Ditlhagwa tsa tirisano tse dikhutshwane 	<ul style="list-style-type: none"> Maina, bongwe le bontsi, mainatswako, maelagongwe, matlaodi, matthalosi, mefuta ya dipolelo, matshwao a puiso le mopeleto
----	-----	---	--	---	---

Tlhatlhobo ya Kgweditharo ya 4

Tiro 1: Tiro ya molomo	Tiro 2: Tlhatlhobo ya bofelo jwa ngwaga
Ngangisano/motlotlo/dipuisano tsa setlhophya/mmuisano	<p>Pampiri 1: Tiro ya molomo</p> <p>Pampiri 2: Tekatlhaloganyo, Tiriso ya puo le Dikwalo (Diura di le 2)</p> <p>Pampiri 3: Go kwala (Ura e le 1)</p>

Review Copy

Polelo ya matseno

Beke 1 le 2:
Dijo tsa ditso

Go reetsa le go bua

Tirwana 1: Go reetsa tekatlhaloganyo (Tsebe ya 163)

- Tekathaloganyo ya theetso

Didiriswa

- Buka ya morutwana
- Metswedi e mengwe ya dibuka le ditshwantsho

Maikaelelo a tiro e ke:

- Go tsosolosa kitso ya lemorago pele ga barutwana ba reetsa.
- Go dira ka tlotlofoko ya botlhokwa e barutwana ba ka tswang ba sa e itse.
- Go botsa dipotso tsa pele ga theetso go tsepamisa tsibogo ya barutwana.

Mokgwa wa go ruta

- Laela barutwana go reetsa ka tlhoafalo se o yang go se ba buisetsa.
- Ba laele go reetsa ka go tlhaloganya, gore ba tle ba kgone go dira katlholo/tshwetso e e maleba ka ga se se buisiwang.

Ka nako ya theetso

Didiriswa

- Dibuka tsa barutwana tsa go kwala
- Dipene
- Patitshoko

Maikaelelo a tiro e ke:

- Go akanya o be o atlhola.
- Go ba rotloeletsa go ipaela bokao le go dira ponelopele ka se reeditseng.

Mokgwa wa go ruta

- Laela barutwana go nopola dintlhakgolo mo theetsong.
- Ba rotloetse go reetsa pele ga ba ka botsa dipotso.
- O ka ba letla go botsa dipotso fa o feditse go ba reedisa.
- O ka boeletsa puiso a e e gore o bona ba sa tshwarelala sentle.

Dijo le dino tse batswana ba ipelang ka tsona

Batswana ba ja dijo tse di riling, go ya ka gore ba mo karolong efe ya naga, mme bontsi jwa tsona di a tshwana ka ntlha ya gore ba tlholegile go tswa mo lefelong le le lengwe. Dino tse di nowang ke Batswana le tsona di dirwa go tswa mo dikungong tse di mo tikologong ya bona.

Bupi jo bo dirlweng go tswa mo mmidling o o sidilweng jo re bo bitsang bogobe, bo apewa ka metsi a a bedisitsweng le letsawai. Jona bo butswa ka go fuduiwa gabedi gararo pele ga re ka re, bo budule. O ka bo jela ka nama, mašwi, morogo, mae, moro kgotsa dinawa. Bogobe jo bongwe jo, bo dirwa go tswa mo buping jwa mabele, mme jona bo apewa ka metsi a mantsi go dira se re se bitsang motogo, o o jewang jaaka sefilholo. Mo mafelong a mangwe bogobe jwa mabele bo ka jewa jaaka bogobe jo bo gagametseng, mme bo jewa ka nama kgotsa morogo.

Mmidi gape o kgona go ka jewa o sa silwa, mme re o je, jaaka kabu re tsentse letsawai ; ebile o ka jewa ka mašwi. Mokgwa o mongwe e ka nna go o ja o tlhakantswe le dinawa kgotsa matonkomane, mme re di bitse dikgobe.

Dinawa tsona di jewa jaaka seshhabo, jaaka go kailwe fa godimo, mme ebile re ka di ja di le tsosi, di tsentswe letsawai fela. Ka dinako tse dingwe di jewa fela jaaka sopo.

Matonkomane a jewa a gadikilwe, mme a jewe a le osi jaaka sefitisa-nako, mme gape a ka jewa jaaka

dijo tse di tletseng fa a jewa a tlhakantswe le mmidi kgotsa mmidi o o tlhobotsweng (setampa).

Mabele a jewa a ntse jalo kgotsa a sidilwe. O ka ja mabele a a sa silwang ka sopo, a tlhakantswe le dinawa kgotsa a jelwa ka mašwi. Mokgwa o mongwe e ka nna jaaka go kailwe fa godimo. Mofuta o mongwe wa dithorwana ke Korong, e e jewang ka tsela e e tshwanang le ya mabele.

Morogo ona o tsewa jaaka nngwe ya dishabo tse di dirisiwang thata mo boemong jwa nama. O ka jewa ka go tlhakanngwa le ditapole le mafuranyana. Re nale mefuta e e farologaneng ya merogo, e bontsi jwa ona bo tshwanang le morogo wa sekgorwa – sepinatshe. Morogo ke semela se se tlhogang bonolo mo nageng kwa ntle ga go lengwa. Nngwe ya merogo e, o bidiwa thepe.

Nama ke seshabo-segolo sa Motswana. Nama ya Setswana e apewa ka metsi le letsmai fela. Mafura a dirisiwang ke a a tswang mo go yona. Fa e sena go apewa jalo, e ka jewa fela jalo ka bogobe, setampa, bogobe jwa mabele, mabele a a sa silwang le Korong. Mofuta o mongwe ke fa go apeilwa dikarolo tsa kgomo tse di senang marapo a mantsi jaaka serope le letsogo, mme di apewa that go fitlha di nyera, mme morago di ntshiwe marapo, di kgobiwe/silwe go dira tshotlho/lerito. Gantsi tshotlho/lerito le/ e jewa kwa diphithong le kwa masong/dintshong. E ratega thata fa e apeetswe batho ba le bantsi. Mateng a diphologolo le ona a dirisiwa jaaka dishabo. Gantsi mala, mogodu le makgwao di a kgobiwa go dira diretlo. Diphilo tsa kgomo di jewa ke banabagolo kwa medirong/meletlong mme sebete, lela le legolo la kgomo, ngati, di jewe ke basadi ba bagolo.

Dišhabo tse dingwe tse di ka tswang di sa tlholeng di jewa ke seboko sa mongana le tsie, tse di neng di bonwa gantsi fa pula e nele thata. Dijo tse dingwe ke merogo e e tshwanang le maphutshe le makatane. Le tsona, o ka di ja le dijo tse dingwe. Makatane a kgona go itlhogela fela kwa ntle ga go tseelwa matsapa, a go lengwa. Se se utlwisang botlhoko ka dijo tsa mofuta o, ke gore ga jaana batho ba segompieno ba di tsaya jaaka dijo tsa bafumanegi. Se ba sa se itseng ke gore, mofuta o wa dijo ke metswedi ya dikotla tse di agang mebele ya rona.

Dino tse di tlwaelegileng tsa go itumedisa kwa meletlong ke bojalwa jwa Setswana. Bojalwa jo, bo dirwa ka mabele a a ometsweng, mme morago a munwi.

Khadi le yona ke seno se se monate, se se dirwang go tswa mo moretlweng. Fela jaaka mabele, moretlwa o, le ona o a omelwa mme go nowe morago ga malatsinyana. Fa o ka nwa dino tse phetelela, o ka tsena mo kotsing ya go tagwa.

Morago ga theetso

Didiriswa

Buka ya go kwalela ya morutwana.

Maikaelelo a tiro e:

- Go tlhola gore a barutwana ba tlhalogantse se se buisitsweng.
- Go ba ruta ka ga dijo tse di siametseng pholo ya bona le go barotloetsa go ja sentle.
- Go tlhola gore a barutwana ba tlhalogantse se se buisitsweng.
- Go ba lemosa phapang magareng ga dijo tsa setso le tsa segompieno.
- Go ba tlhaba botlhale ka mokgwa o dijo tse, din eng di dirwa ka ona gore gongwe ba ka kgatlhegela go dira ka tsona mo lefatsheng la kgwebo.

Mokgwa wa go ruta

- Netefatsa gore morutwana mongwe le mongwe o a kwala.
- Lebelela ba ba bonalang ba sa tlhaloganya ditaelo, mme o ba thuse.

Dikarabo tse di soloftsweng:

1. Dijo di nna sejosegolo fa di tlhoga ka bontsi mo lefelong le rileng, mme ebile batho ba ba tlholegileng mo lefelong leo ba ja tsona ka bontsi.
2. Tse pedi. Mmidi le mabele.
3. O bidiwa dikgobe.
4. Sopo, setampa, sepinatshe.
5. Morogo.
6. Tshotlho.
7. Ka gonu e dirwa ka dirwe tse dikgolo tsa kgomo, mme ebile e nale tiro e ntsi go baakanngwa.
8. Ke basadi ba bagolo.
9. Seboko sa mongana le tsie.
10. Ee/ Nnyaa.
11. Ee, di nkogotsa gore ke mang le gore ke tlholega kae? **Kgotsa** Nnyaa, ga ke bone di nale mosola mo go nna/ ga ke ise ke tsamaye ke di tlwaele/ ga di nnatefelele. Karabo nngwe le nngwe e e maleba.

Tlhatlhobo :

Motlhobobi	Mofuta wa tlhatlhobo	Didiriswa tsa tlhatlhobo
Morutwana	E e fomale/tseneletseng.	Memorantamo

Dipopego tsa puo le melawana ya tiriso :

Bongwe le Bontsi

Maina a le mantsi a nale bongwe le bontsi. Bongwe le bontsi jo, bo laolwa ke ditlhogo tsa maina jaaka :

Ditlhogo Dikao tsa maina

Mo – Ba (Molemo – Balemi)

Mo – Me (Momela – Memela)

Le – Ma (Lee – Mae)

Se – Di (Selepe – Dilepe)

N – Di (Ntshwi – Dintshwi)

Lo – Di (Loleme – Diteme)

Go nale maina a a senang bontsi, a e leng gore fa re a fetolela kwa bontsing, ga a fetoge.

(a) Mogodu – megodu - setlhophpha: Mo - Me

(b) Nama – dinama – setlhophpha: N - Di

(c) Legapu – Magapu – setlhophpha: Le - Ma

(d) Philo – diphilo – setlhophpha : N - Di

(e) Mašwi - Ma švišwi – ga e fetoge.

Go buisa le go lebelela

Tirwana 2: Go buisa athikele ya lekwalodikgang / makasine (Tsebe ya 165)

- Go buisetsa/lebelela go bona tshedimosetso

Pele ga puiso

Didiriswa

Buka ya morutwana

Maikaelelo a tiro e ke:

- Go lemotsa barutwana ka ga tiriso ya dijo.
- Go ruta barutwana ka ga tsela e dijo di ka oketsang mmele ka gona.

Mokgwa wa go ruta

- Neela barutwana tshono ya go buisana ka ga dipotso tse di neetsweng.

Ka nako ya puiso

Didiriswa

- Buka ya morutwana ya go buisa.

Maikaelelo a tiro e ke:

- Go bona gore a barutwana ba kcona go lemoga dikgono tse di maleba tsa go buisa.
- Go tlhola gore a ba tlhaloganya se go buisiwang ka sona.

Mokgwa wa go ruta

- Letla barutwana go botsa dipotsa.
- Ba laele go lebisa dintlhha seshwa.
- Ba laele gape go sobokanya tlhagiso ka molomo.
- Ba lemotsho ka ga rubiriki e o yang go e dirisa go ba tlhatlhoba; ba bontshe gore o tlie go lebelela eng?

Morago ga puiso

Didiriswa

- Buka ya morutwana
- Buka ya morutwana ya go kwalela

Maikaelelo ya tiro e ke:

- Go lemogisa barutwana ka ga ditogamaano tsa go kwala tshobokanyo
- Go neela barutwana tshono ya go kwala tshobokanyo, ba lebisitse mo dintlheng tse di neetsweng mo dibukeng tsa bona.

Ka dinako tse dingwe fa re batla go bontsha gore re tlhalogantse kgang yotlhe, re dira se re se bitsang tshobokanyo. Tshobokanyo ke neelo ya kgang ka bokhutshwane. Yona e dirwa khutshwane ke gore, e ngotlilwe ka go dirisa mafoko a le mmalwa fela, mme mafoko a, a nale maatla a go tlisa mmoko wa kgang kwa ntle ga go tlogela ntlha epe kwa morago. Jaanong o tlie go kwala tshobokanyo ya se o sa tswang go se buisa.

Gopola: Tshobokanyo ke khutshwafatso ya setlhengwa sa tshimologo; e ka gale o tshwanetseng go e kwala ka mafoko a gago, mme o sa lathe bokao jwa setlhengwa sa tshimologo.

Mokgwa wa go ruta:

Ba laele go dira tse di latelang:

- Go tshegetsa thulaganyo ya dintlhha jaaka e tlhagelela mo setlhengwa sa tshimologo.
- Go lomaganya dikakanyo sentle gore tshobokanyo ya gago e nne e e edileng.
- Go tshegetsa setaele le segalo se mokwadi a se dirisitseng.
- Go se akaretse maikutlo le ntlhakemo tsa gago ka sebele.

- Go se kopolole setlhangwa jaaka se ntse le go netefaletsa gore bokao ga bo fetoge.
- Fa ba feditse, ba lebelele palo ya mafoko a ba a dirisitseng. Ba ka dirisa “thesorase” go kwala mafoko mo boemong jwa a mangwe.

Gakolola barutwana gore, fa ba bala palo ya mafoko, ba se lebale gore mafoko a a nang le letshwao puiso la tlamanyi (haefene), a balwa jaaka lefoko le lengwe. **Sekao: sefitisa- nako.**

Tlhatlhobo

Motlhobobi	Mofuta wa tlhatlhobo	Didiriswa tsa tlhatlhobo
Morutabana	E e fomale	Rubiriki

Rubiriki

Dintlha	Phitlhelelo o ka dinaledi	Phitlhelelo e ka matsetselek o	Phitlhelelo o e e tletseng	Phitlhelelo e e itumedisang	Phitlhelelo o ka tekanyo	Phitlhelelo e potlana	Ga a fitlhele
Seelo:	7	6	5	4	3	2	1
A o tshegeditse thulaganyo ya dintlha?	Tshegetso ya thulaganyo ya dintlha e fitlheletswe ka dinaledi	Tshegetso ya thulaganyo ya dintlha e fitlheletswe ka matsetseleko	Tshegetso ya thulaganyo ya dintlha e fitlheletswe ka bottalo.	Tshegetso ya thulaganyo ya dintlha e fitlheletswe ka tsela e e itumedisang.	Tshegetso ya thulaganyo ya dintlha e fitlheletswe ka tekanyo.	Tshegetso ya thulaganyo ya dintlha e fitlheletsweka bokoa.	Tshegetso ya thulaganyo ya dintlha ga e a fitlhelelwa.
A o lomagantse dikakanyo sentle ?	Tomaganyo ya dikakanyo e fitlheletswe ka dinaledi	Tomaganyo ya dikakanyo e fitlheletswe ka matsetseleko	Tomaganyo ya dikakanyo e fitlheletswe ka bottalo	Tomaganyo ya dikakanyo e ka tsela e e itumedisang.	Tomaganyo ya dikakanyo e fitlheletswe ka tekanyo	Tomaganyo ya dikakanyo e fitlheletswe ka bokoa.	Tomaganyo ya dikakanyo e ga e a fitlhelelwa.
A o tshegeditse setaele le segalo di fitlheletswe ka dinaledi.	Tshegetso ya setaele le segalo di fitlheletswe ka dinaledi.	Tshegetso ya setaele le segalo di fitlheletswe ka matsetseleko	Tshegetso ya setaele le segalo di fitlheletswe ka bottalo	Tshegetso ya setaele le segalo di fitlheletswe ka tsela e e itumedisang.	Tshegetso ya setaele le segalo di fitlheletswe ka tekanyo	Tshegetso ya setaele le segalo di fitlheletswe ka bokoa.	Tshegetso ya setaele le segalo ga di a fitlhelelwa.
A o dirisitsese palo e e lekaneng ya mafoko?	Tiriso ya palo ya mafoko e fitlheletswe ka dinaledi	Tiriso ya palo ya mafoko e fitlheletswe ka matsetseleko	Tiriso ya palo ya mafoko e fitlheletswe ka bottalo	Tiriso ya palo ya mafoko e fitlheletswe ka tsela e e itumedisang.	Tiriso ya palo ya mafoko e fitlheletswe ka tekanyo	Tiriso ya palo ya mafoko e fitlheletswe ka bokoa.	Tiriso ya palo ya mafoko ga e a fitlhelelwa.

Dipopego tsa puo le melawana ya tiriso.

Nyenefatso ya leina e bopiwa ka go gokelela mogatlana – **ana** kgotsa – **nyana** kwa bofelong jwa leina.

Fa mogatlana – **ana** o dirisiwa, go nna le dipheto gomodumo tse di diragalang. Fa mogatlana – **nyana** o dirisiwa, ga gona phetogo epe e diragalang mo ditumammogong tsa leina.

Lebelela dikao tse di latelang:

Fa leina le khutla ka tumanosi **a** kgotsa **e**, re gokelela mogatlana ana ka tlhamalalo

Pitsa – pitsana

Fa re gokelela mogatlana -**ana** mo leineng le felelang ka noko e e bopilweng ka tlhaka --**b** le **tumanosi**, go nna le phetogomodumo.

Sekao: Bogobe – bogojwana

Fa re gokelela mogatlana -**ana** mo leineng le felelang ka noko e e bopilweng ka -**le**, go nna le phetogomodumo.

Sekao: Mmele – mmejana

Fa re gokelela mogatlana -**nyana** mo leineng le felelang ka noko e e bopilweng ka -**ne**, go nna le phetogomodumo.

Sekao: Thobane – thobanyane

Fa re gokelela mogatlana **-ana** mo leineng le le felelang ka noko e e bopilweng ka **-du,-di,-pe,-pu,-po**, go nna le phetogo modumo.

Sekao: Mogodu – mogotsvana , Podi – potsane , tshepe – tshetsvana, legapu – legatsvana, Mogopo – mogotsvana

Fa re gokelela mogatlana **-ana** mo leineng le le felelang ka noko e e bopilweng ka **-o**, go nna le phetogo modumo.

Sekao: Pelo – pelwana

Ka dinako tse dingwe fa re gokelela mogatlana - **nyana** mo leineng, re a be re supa lenyatso kgotsa lorato.

Sekao: Dijonyana tse tsa lona di bosula
(go supa lenyatso)

Ngwananyana yo o apaya monate
(go supa lorato)

Dikarabo tse di sololetseng:

(a) Fetolela maina a a kwadilweng ka bontsho jo bo tseneletseng mo nyenyefatsong:

- Moletlo - moletlwana
- Tsididi - tsiditsana
- Bojalwa - bojalwna
- Metsi - metsana
- Dikgong - dikgonnyana

(b) Kwala dipolelo tse pedi tse mo go tsona o dirisang nyenyefatso e e supang lenyatso le lorato.

Sekao: Namanyana e ya lona ga ke ye go e kgora
(go supa lenyatso).

Kokonyana e yame e beela mae a mantsi, ke a e rata (go supa lorato).

Go kwala le go tlhagisa

Tirwana 3: Athikele ya makasine (Tsebe ya 167)

Pele ga go kwala

Didiriswa

Dibuka tsa barutwana
Dimakasine.

Maikaelelo a tiro e ke:

- Go letla barutwana go ipaakanyetsa tiro ya go kwala.
- Go ba bontsha tshobotsi ya athikele ya makasine ka go ba tlela ka dimakasine tse di farologaneng.

Mokgwa wa go ruta

- Neela barutwana nako ya go sekaseka dimakasine tse di farologaneng.
- O ka ba kopa go tla ka tsa bona go tswa kwa gae.
- Ba gopotse gore ba tshwanetse go dirisa setlhogo se ba se neetsweng mo bukeng ya bona.

Ka nako ya go kwala

Didiriswa

Dibuka tsa barutwana.

Dibuka tsa barutwana tsa go kwalela.

Maikaelelo a tiro e ke:

- Go netefatsa gore morutwana mongwe le mongwe o tlhaloganya setlhogo.
- Go netefatsa gore barutwana ba dira tiro e ka ditlhophha.
- Go netefatsa gore ditshwantsho tse di dirisiwang di maleba le setlhogo.

Mokgwa wa go ruta

- Laela barutwana go kwala setlhogo ka ditlhaka tse di kgolo.
- Ba laele gore ba kwale ka ditemana tse di amogelesegang (bonnye mela e le mene)
- Ba gopotse gape gore ba nne le temana ya matseno, ditemana tsa mmele le temana ya bokhutlo.
- Ba gopotse gore ba leke go kwala setlhogwana se se tlaleletsang molaetsa wa setlhogo.

Morago ga go kwala

Didiriswa

Dibuka tsa barutwana
Dibuka tsa go kwalela

Maikaelelo a tiro e ke:

- Go netefatsa gore barutwana ba feditse go kwala, e bile ba itumelela se ba se kwadileng.
- Go netefatsa gore ba neela mmepe wa dikakanyo tlhaloganyo le maiteko a ntlha.

Mokgwa wa go ruta

Jaanong o ka kopa barutwana go tlhatlhobana, ba dirisa lenaneo la netefatso le le mo dibukeng tsa bona.

Tlhatlhobo

Rubiriki

Motlhobi	Mofuta wa tlhatlhobo	Didiriswa tsa tlhatlhobo
Balekane	E e e seng “female”/tseneletseng.	Lenaane la netefatso

Dipopego tsa puo le melawana ya tiriso.

Fa o batla go oketsa kitso ya gago ya tlotlofoko, le go humisa puo, o tlhoka go itse le go tlhaloganya gore mafoko a nale mareo a a tshwanang le ona ka bokao.

Makaelagongwe ke mafoko a a tshwanang ka bokao, mme a sa Tshwane ka mopeleto.

Re tshwanetse go tlhokomela gore fa re tshwanelwa ke go neela lekaela gongwe la lefoko le le rileng, re tshwanetse go netefatso gore lekaela gongwe leo le mo maemong a paka e e tshwanang le ya lefoko la ntlha.

Sekao: Fa e le gore lefoko le o le fetolang ke le leina, lekaela gongwe le tshwanetse go nna leina le lona.

Sekao: Dijo – diyamaleng - Leina
Sekgono – sejabana – Leina
Tlhotlha – muna – lediri

Dikarabo tse di solofetsweng:

Bonala – lebega

Laleditse – memile

Kopilwe – lopilwe

Lotlegela – tlottela

Tsela – mokgwa

Go reetsa le go bua

Motlotlo: Puisano e e ikaegileng ka lekwalo dikgang.

Pele ga theetso.

(A barutwana ba buisane ka dilo tse di nyatsegang tse di ka thusang setshaba.)

Didiriswa:

Dibuka tsa barutwana

Makwalo dikgang

Thanodi

Maikaelelo:

- Go lemosa barutwana gore ga go se se seng mosola mo botshelong, go tswa fela mo go reng wena motho o se dirisa jang.

Go ba ruta go batla bokao jo bo maleba mo setlhengweng.

Mokgwa wa go ruta.

- Ela tlhoko gore boakaretsi bo nne teng ka nako ya kamuso ya gago.
- Ba ba sa kgoneng ba tseelwe matsapa , ba rotloelediwe go bua.
- Morutabana a tsamae mo gare ga barutwana go netefatsofa Bo tsaya karolo Bo sa tswe mo lephateng le le lengwe.

Ka nako ya theetso.

- Barutwana ba itshelele molaetsa / thuto mo setlhengweng ka nako ya theetso.
- Ba rotloeletse go botsa dipotsa ka nako ya theetso gore ba tle ba tlhaloganye sentle.
- A ba akanye le go atlhola ka ga se ba ntseng ba se reeditse, ba bue gore a fa ba bona se se ntseng se rereditswe ke nneta kgotsa nnyaa.

Morago ga theetso.

Barutwana ba sosobanye se ba ntseng ba se reeditse.

Dipopego tsa puo le melawana ya tiriso.

Tlhatlhela barutwana ka ga lebotsi ka bophara.Dikarabo tse di solofetsweng:

1. Leng?
2. Nako mang?
3. Mong?
4. Sekae?
5. Bokae?

Go Buisa le go lebelela:

Tirwana ya 4: Go buisa leboko (Tsebe ya 170)

Pele ga puiso

Didiriswa:

Dibuka tsa barutwana / dipampiri

Makwalodikgang

Dipene

Neela barutwana selekanyo sa metsotso e e rileng gore ba tle ba kgone go okola le go tlodisa setlhengwa matlho.

Ba gwetlhe ka go ba botsa dipotsa tse di tsamaisanang le setlhengwa.

Ka nako ya puiso.

- A barutwana ba batle molaetsa mo go se ba ntseng ba se reeditse.

- Ba rotloetse le go nagana ka ga sona mme ba bope sethwantshokgopolo.
- A ba tsee dintlha tsa bothokwa fa ba ntse ba reeditse.
- Ba sekaseke setlhawga, ba bittle thuto mo go sona le go se bapisa le sengwe se ba kileng ba se bona, se ba diragalela kgotsa se diragalela mongwe.

Morago ga puiso

- Laela barutwana gore ba dire tshosobanyo ya leboko le ba dirisa mafoko a bona mme bokao bona bo sa fetoge.

Dipopego tsa puo le melawana ya tiriso.

- Ruta barutwana ka ga bongtona le bongtshadi ka go eta o ba nee; le dikai tse di maleba .
- Fa o setse o bona gore ban a le wen aba laele jaanong gor mongwe le mongwe a neela ka sekai se le sengwe fela go bontsha fa ba tlhalogantse.

Dikarabo tse di soloftsweng:

1. Mohumagadi
2. Khunwana
3. Morwadi
4. Tshadi
5. Mosadi.

Beke 3 le 4:

Dijo tse di itekanetseng

Go reetsa le go bua

Tirwana 8: Ngangisano (Tsebe ya 175)

Didiriswa

Buka ya go kwalela ya morutwana
Dibuka tse dingwe tsa dikgangkhutswe

Maikaelo a tiro e ke:

- Go bona gore a barutwana ba kgora go golaganya ditshwantsho le se ba yang go buisa ka sona.
- Go bonela pele se kgang e yang go nna ka ga sona.

Mokgwa wa go ruta

- Neela barutwana go buisana ka ga setlhogo se ba yang go buisana ka sona.
- O ka botsa dipotso go tsosolosa maikutlo a a rileng.

- Netefatsa gore ba nale tlhaloganyo ya gore kgang e ka ga eng.

Go dira ipaakanyetsotiro – Go batlisisa le go rulaganya:

Laela barutwana go dira tse di latelang:

- Ba neele nako ya go ithuaganya jaaka ba laetswe mo dibukeng tsa bona.
- Netefatsa gore ba tlhalogantse ditaelo tse di neetsweng.
- Ba letle go kokoanya dintlha tse di bontsi jo ba ka bo kgonang.
- O ka ba laela go tlhaola dintlha tse di bothokwa mme mongwe le mongwe a simolola go dintlha tse o yang go di tlhagisa.

Go ikatisa le go tlhagisa:

Laela barutwana go dira tse di latelang:

- Sebui sa ntlha se tshegetsa/sireletsa se tlhagisa dintlha tse di tshegetsang ntlha ya sona.
- Sebui sa ntlha se se ganetsang setlhogo se tlhagisa dintlha tse di ganetsang tlhagiso le go tlhasela dintlha tsa sebui sa ntlha se se sireletsang.
- Sebui sa bobedi se se sireletsang, se agelela mo ngangisanong ya setlhophpha, se tlhagisa dintlha tse di ntshwa tse di tshegetsang ntlha ya sona, go ganetsana le dintlha tsa sebui se se sa tswang go bua.
- Sebui sa bobedi sa kganetso le sona se dira fela jalo.
- Dingangisano di ka bulelwa botlhe.
- Kwa bofelong jwa dipuisano tsa kakaretso, setlhophpha se se ganetsang ke sa pele go sobokanya dintlha.
- Sebui sa bofelo mo kganetsong se se boeletsa dintlhakgolo tsa ngangisano ya bona le go leka go tlhotlheletsa babogedi go ikamaganya le bona.
- Sebui sa bofelo mo setlhopheng se se tshegetsang le sona se dira fela jalo.

Tlhagisa dipholo tsa tlhagiso mo lenaane netefatso le le latelang:

Bokgoni	Ee	Nnyaa
A o dirisitse matseno a a ngokang?		
A rejisitara le setaele ke tse di maleba?		
A o dirisitse tlhopho e e nepagetseng ya mafoko?		
A o akareditse tiriso ya dikarolo tsa puo jaaka madiri, matlhaodi makaelagongwe jalo jalo?		
A o neetsa dintlha le go tlhagisa dikakanyo		

sentle?		
A o neets e dintlha tse di tshegeditsweng ka mabaka?		
A o ne a bua le bareetsi ka tlhamalalo(a ba labile mo matlhong)?		

1:7 scale to be used as in terms of CAPS, in a checklist seven criterion must be used with different levels of complexity..

Tlhatlhobo

Motlhatlhobi	Mofuta wa tlhatlhobo	Didiriswa tsa tlhatlhobo
Morutabana	E e "female"/ tseneletseng	Lenaane la netefatso

Popegopuo le melawana ya tiriso: Ntlha le Kakanyo

Maikaelelo a thuto e:

Ke go bona gore barutwana ba kgona go farologanya ntlha le kakanyo.

Laela barutwana gore ba tlhalose gore pharologano ke eng, ntlha le kakanyo ke eng?

Lemos a barutwana phapang magareng ga ntlha le kakanyo fa o sena go utlwa se ba se tlhagisang ka bobedi jono.

Ba neele dikai go seidisia seno mme morago e nne bona ba ba di go neelang, e le fa o tlabo o netefaletsa go tlhaloganya.

Dikarabo tse di solo fetsweng:

1. Dijo tsa Batswana ga di apewe ka mafura. **Kakanyo.**
2. Bojalwa bo dirwa ka mabele. **Kakanyo.**
3. Bogobe jwa Setswana bo dirwa ka mabele kgotsa mmidi o o sitsweng. **Ntlha.**
4. Bontsi jwa dijalo bo a swaba ka mariga. **Ntlha.**
5. Kwa ntle ga dijo motho a ka se tshele. **Ntlha.**

Go buisa le go lebelela

Tirwana ya 9: Go buisa setlhengwa sa padi (Tsebe ya 177)

Pele ga puiso

Didiriswa:

Buka ya morutwana

Maikaelelo a tiro e ke:

- Go netefatsa gore barutwana ba itse ditogamaono tsa dikgato tsa go buisa.
- Seno se dirwa ka go ba neela setlhengwa se ba kgonang go tlhagisa bokgoni jwa maano a.

Mokgwa wa go ruta:

- Buisa le barutwana dintlha tse di neetsweng ka ga maano a go buisa.
- Neele tlhaloso e e tlaleletsang ka ga maano a.
- Fa go nale ba ba sa tlhaloganyeng, ba neele dikao tse di farologaneng.
- Re kgona go dirisa maano a mantsi go tlhaloganya se re se buisang, e ka tswa e le padi, khutswe, athikele ya lekwalo dikgang le ya makasine.
- A re lebeleleng maano a re buang ka ona:

Go okola dintlha go re thusa gore re bone ntlhakgolo ya setlhengwa ka bonako, ka go lebelela fela setlhogo, setlhogwana, ditlhaloso, tshobokanyo le bokhutlo. O ka lebelela gape temana ya matseno, e e fa gare ga mmele, e ya bokhutlo.

Go tlodisa matlho: Go re thusa ka go bona tshedimosetso e e rileng. Seno se dirwa ka go buisa setlhengwa ka bonako, go fitlhela o bona tshedimosetso e o e bonang. Gantsi re lebelela mafoko a kwadilweng ka tsela e e sa tshwaneng le mokwalo wa mafoko a mangwe, a a thaletsweng le a a kwadilweng ka bontsho jo bo tseneletseng. Go tlodisa matlho gantsi go dirisiwa fa re batla karabo ya potso mo bukeng, fa re batla lefoko mo lenaaneng la mareo kgotsa la diteng.

Puisotsenelelo: Ke fa re buisa ka botlalo go bona bokao jwa setlhengwa. Mofuta o wa puiso o kgontsha mmuisi go itse dintlha tsotlhe.

Ka nako ya puiso:

Didiriswa:

Buka ya morutwana.

Maikaelelo a tiro e ke:

- Go bona gore a barutwana ba tlhalogantse se se sa tswang go tlhalosiwa mo dintlha thutong tse di neetsweng.
- Go neela tataiso mo go direng se.

Mokgwa wa go ruta:

- Neela barutwana motsotsa o le mongwe go diragatsa maano a ba laetsweng go a dirisa.
- Fa go nale ba ba palelwang, o ka ba neela nako e e okeditsweng go ikatisa.
- Netefatsa gore barutwana ba latela ditaelo ka tolamo.
- Morago ga puiso:

Didiriswa:

- Buka ya morutwana

- Buka ya go kwalela ya morutwana.

Maikaelo a tiro e ke:

- Go bona gore a barutwana ba dirile puiso e e tseneletseng ka go botsa dipotso go tswa mo setlhlangweng.

Mokgwa wa go ruta:

- O ka neela barutwana nako ya go kwala dikarabo tsa dipotso tse di neetsweng mo dibukeng tsa bona.
- Netefatsa gore mongwe le mongwe o dira tiro ya gagwe ka boena, kwa ntle ga go thusiwa ke ba bangwe.
- Fa ba feditse go kwala, o ka phutha dibuka tsa bona go di tshwaya.

Dikarabo tse di sololetsweng:

1. Mokwadi o leka go bontsha gore bojalwa jwa Setswana bo tlotsiwa go le kae mo meletlong. Ga go reye gore moletlo o ka se nne gotlhelele.
2. Ke kakanyo. Ga se mongwe le mongwe yo o tlotsiwa bojalwa go le kalo. Ba bangwe e bile ga ba nwe. Karabo nngwe le nngwe e e tsamaelanang le dikarabo tse, e a amogelesega.
3. Nako e e fetang. Gonno go a bo go le tsididi, mme fa go le tsididi dilo ga di bele ka bonako.
4. E kaya lorato. Ka gonno o bua k ga selo se a se tlotsiwa.
5. O kaya gore ga ba kgone go emisa go nwa ka gonno bo monate phetelela.
6. Bojalwa ke seno se se nowang ke bagolo fela. Seno ke molao ebile ke moetlo mo merafeng e mentsi.
7. Tlhaloso ya mareo:
 - 7.1 Dikeledi – bojalwa.
 - 7.2 bo tlhogoputswa – bo rremogolo/ bannabagolo
8. Morutwana o tla neelwa maduo go ya ka karabo e a e neetseng.
9. Mokwadi o itumeletse se a kwadileng ka sona. Puo e a e dirisitseng, ga e supe lethoo.

Tlhatlhobo

Motlhobobi	Mofuta wa tlhatlhobo	Didiriswa tsa tlhatlhobo
Morutwana	E e "female"/ tseneletseng	Memorantamo

Dipopego tsa puo le melawanaya tiriso:

Bokao jo bo tlhamaletseng le jwa botshwantshi.

Tlhathelela barutwana ka puo ya botshwantshi, ba lemoso gore puo e, e farologana jang le tse dingwe.

Ba itsise gore e bonwa kae go le gantsi.

A ba neelwe dikai mme morago ba di neele ka bo bona.

Morutwana a tsamae fag are ga bona go netefatsa gore ba tsepamisitse mogopololo.

Ba ba sa kgoneng ba rotlolediwe go bua fa morutwana a ntse a ba gwetlha gore ba bue, ka mokgwa o o siameng o o ka sekeng wa kgopisa.

Dikarabo tse di sololetsweng:

- (a) Bana ba jele ga go thubega dimpa. **Puo ya botshwantshi.**
- (b) Dijo tse di apeilwe ka matsetseleko. **Puo e e tlhamaletseng.**
- (c) Bojalwa jwa ga Mmadisenke bo a galaka. **Puo e e tlhamaletseng.**
- (d) Dijo tshila ya meno. **Puo ya botshwantshi.**
- (e) Manong a ja ka losika. **Puo ya botshwantshi.**

Ela tlhoko: Go ipaakanyetsa tirwana e e tlotsiwa, kopa barutwana go tla ka dibukatsatsi tse ba ka di bonang, gonno ba tle go ithuta ka tsona.

Go kwala le go tlhagisa

Tirwana ya 10: Go kwala bukatsatsi (Tsebe ya 179)

Setlhlangwa sa tirisano:

Bukatsatsi

Pele ga go kwala

Didiriswa:

Buka ya mothuti.

Dikai tse dingwe tsa dibukatsatsi.

Maikaelo a tiro e ke:

- Go ruta barutwana ka ga boleng jwa bukatsatsi.
- Go ba lemotsa popego ya bukatsatsi.

Mokgwa wa go ruta:

- Laela barutwana go dirisa dibukatsatsi tse o ba kopileng gore ba tle ka tsona.
- Ba laele go lebelela gore ke eng se di tshwanang ka sona.
- O ka ba laela go lebelela pharologano magareng ga dibukatsatsi tse di tlotsiwa di rulagantswe tse di rekiwang le tse di tlhagisa.

Ka nako ya go kwala

Didiriswa:

- Dibuka tsa barutwana tsa go kwalela

Maikaelelo a tiro e ke:

- Go netefatsa gore barutwana ba kwala bukatsatsi kwa ntle ga go thusiwa.
- Go netefatsa gore ba tlhaloganya le go dirisa popego e e maleba.

Mokgwa wa go ruta:

- Tsamaya fa gare ga bona go tlhola gore a ba dira tse di maleba.
- Netefatsa gore ba a kwala botlhe, mme o thuse ba ba bonalang ba palelwa.
- Netefatsa gore ba tsaya dikgato tsotlhe tsa go kwala.

Morago ga go kwala

Didiriswa:

- Dibuka tsa barutwana.

Maikaelelo a tiro e ke:

- Go netefatsa gore barutwana ba neela tiro ya bona.

Mokgwa wa go rura:

- Laela barutwana go neela balekane ba bona go ba tlhatlhoba..
- Netefatsa gore ba dirisa lenaane la netefatso le le mo dibukeng tsa bona.

Tlthatlhobo

Motlhathobi	Mofuta wa tlthatlhobo	Didiriswa tsa tlthatlhobo
Morutabana	E e "female"/ tseneletseng	Memorantamo

Dipopego tsa puo le melawana ya tiriso.

Ruta barutwanaka mediriso ka go farologana ga yona.

Ba kwalele dikai tsa mediriso fa patitshokong mme morago o ba laele go neela ka dipolelo ka mediriso e e farologaneng mme ba bangwe ba étè ba bua gore ke mediriso efeng ?

Akaretsa ba ba sa kgoneng, ka go ba gwetlha go bua o ba dire gore ba lokologe.

Dikarabo tse di tshitshintsweng : -

- (a) Modirisotlwaelo
- (b) Modirisogo
- (c) Modirisothwaelo
- (d) Modirisokgonego
- (e) Modirisopego

Go reetsa le go bua

Tirwana ya 11: Dipuisano tsa setlhophya (Tsebe ya 181)

Kgaoganya barutwana ka ditlhophya di le pedi gore batle ba tlhaloganye setlhophya sentle se dirilwe ka bona.

Lemoso barutwana ka mekgwa e e farologaneng e dipuisano di ka tshwarwang ka yona.

Ba neela dintlha tsa botlhokwa tse di tshwanetseng go elwa tlhoko fa go tshwarwa mmuisano.

Dipopego tsa puo le melawana ya tiriso.

Matshwao a puiso.

- Lemosa barutwana ka botlhokwa jwa matshwao a puiso, o ntse o ba laela go a neela jaaka go dirilwe thata ka ona mo dikamusong tse di fitileng.
- Aba neele matshwao ka bongwe ka bongwe mme ba a dirise mo dipolelong morago ga go a nopola go bontsha fa ba a tlhaloganya ka botlalo.

Dikarabo tse di soloftsweng ;

Batho ba bogologolo ba ne ba tshela monate. Ijo ! tlala yona ba ne ba sa e itse le eseng. Dilo di ne di direga bonolo fela.

Go buisa le go lebelela

Tirwana ya 12: Go buisa leboko (tsebe ya 182)

Ka nako ya puiso:

Didiriswa:

Buka ya morutwana.

Maikaelelo a tiro e ke:

- Go bona gore a barutwana ba tlhalogantse se se sa tswang go tlhalosiwa mo dintlhathutong tse di neetsweng.
- Go neela tataiso mo go direng se.

Mokgwa wa go ruta:

- Neela barutwana motsotsa o le mongwe go diragatsa maano a ba laetsweng go a dirisa.
- Fa go nale ba ba palelwang, o ka ba neela nako e e okeditsweng go ikatisa.
- Netefatsa gore barutwana ba latela ditaelo ka tolamo.

Morago ga puiso:

Didiriswa:

Buka ya morutwana

Buka ya go kwalela ya morutwana.

Maikaelelo a tiro e ke:

- Go bona gore a barutwana ba dirile puiso e e tseneletseng ka go botsa dipotso go tswa mo setlhawngweng.

Mokgwa wa go ruta:

- O ka neela barutwana nako ya go kwala dikarabo tsa dipotso tse di neetsweng mo dibukeng tsa bona.

- Netefatsa gore mongwe le mongwe o dira tiro ya gagwe ka boena, kwa ntle ga go thusiwa ke ba bangwe.
- Fa ba feditse go kwala, o ka phutha dibuka tsa bona go di tshwaya.

Dipopego tsa puo le melawana ya tiriso.

Gakolola barutwana ka bokao jo bo tlhamaletseng le jwa botshwantshi.

Dikarabo tse di solofetsweng go tswa mo barutwaneng : -

- (a) Botshwantshi
- (b) Jo bo tlhamaletseng
- (c) Jo bo tlhamaletseng
- (d) Botshwantshi
- (e) Botshwantshi.

Polelo ya matseno

Beke 5 le 6:
Tsamaya o bone bontle

Go reetsa le go bua

Tirwana ya 1: Setlhangwa se se buisediwang kwa godimo (Tsebe ya 189)

Tirwana 1: Ditogamaano tsa go reetsa le go bua

Didiriswa

Buka ya morutwana

Dithusa- kutlo, go thusa ba ba nang le bothata jwa
kutlo.

Dibuka tse di balwang tse barutwana ba tileng go di
dirisa.

Maikaelelo a tiro e ke:

- Go tsosolosa kitso ya lemorago pele ga barutwana
ba reetsa.
- Go dira ka tlolofoko ya botlhokwa e barutwana
ba ka tswang ba sa e itse.
- Go botsa dipotso tsa pele ga theetso go tsepamisa
tsibogo ya barutwana.

Mokgwa wa go ruta

- Tlisa dibuka tse di ba buisang tse di bontsi jo bo
kgonagalang, tse ba tla di dirisang go buisa.
- Gakolola barutwana ka ga dikgono tsa go buisa
tse di dirilweng mo nakong e e fetileng jaaka
segalo, matshwao a puiso, modumo, jalo jalo,
mme o ba kope go reetsa ba ntse ba di totile.
- Seyalemowa se se dirisiwang se tshwanetse sa bo
se nale modumo o o utlwlang ebile o tlhapile
sentle.
- O ka ba botsa dipotso mabapi le setlhogo, pele ga
o ka ba reedisa.
- Laela barutwana go reetsa ka tlhoafalo se o yang
go se ba buisetsa.

- Ba laele go reetsa ka go tlhaloganya, gore ba tle
ba kgone go dira katlholo/tshwetso e e maleba ka
ga se se buisiwang.
- Nopola mafoko a o akanyang gore a ka tswa a le
thata go tlhaloganyega pele ga o ba reedisa.

Ka nako ya theetso

Didiriswa

Dibuka tsa barutwana tsa go kwala.

Seyalemowa se se yang go dirisetswa theetso.

Maikaelelo a tiro e ke:

- Go reetsa, o akanya o be o athola.
- Go bopa bokao le go dira diponelopele.
- Go batla bokao.

Mokgwa wa go ruta

- Laela barutwana go nopola dintlhakgolo mo
theetsong.
- Ba rotloetse go reetsa pele ga ba ka botsa dipotso.
- O ka ba letla go botsa dipotso fa o feditse go ba
reedisa.
- O ka boeletsa theetso fa e le gore o bona ba sa
tshwarelela sentle.

Mafelo a o ka a etelang mo Aforika Borwa

A o kile wa ipotsa gore ke eng fa go twe: Aforika Borwa ke '**lefatshe mo setshabeng se le sengwe?**' Bontsi jwa baagi ba Aforika Borwa ba akanya gore, ga go na mafelo a a kgatlhisang a motho o ka a etelang. Ke sona se o tla fitlhelang ba itlhophela go ya kwa mafatsheng a mangwe fa ba batla go ya malatsing a boikhutso. Se ba sa se itseng ke gore, Aforika Borwa ke nngwe ya mafelo a a nang le mafelo a a kgatlhisang mo lefatsheng. Ke mang yo o ka lebalang **Table Mountain** e e kwa Kapa Bophirima? Dithaba tsa **Drakensberg?** **Maropeng** e e fitlhelwang mo kgaolong ya Gauteng? **Kruger National Park** e e kwa porofenseng ya Mpumalanga?

Mafelo a otlhe ke a baagi ba dinaga tse dingwe ba tsayang maeto a maleele, go tla go bona bontle jo jwa lefatshe la rona.

Aforika Borwa e neelana ka mefuta e e farologaneng ya ditso, bontle jwa tlhago le diphologolo tse dintsi tse di tlhaga, tse dingwe tsa tsona o ka se di bone mo dinageng tse dingwe. O ka inatefisa ka go nna kwa borobashogong jo bo nang le diphologolo tse di itsegeng jaaka **Big 5**, tsa Aforika Borwa. Gape o ka itapolosa kwa mabopong a mmmalwa le dithaba tse di kgethegileng. Re sa lebale ditoropo tse dikgolo di tshwana le Johannesburg le **Cape Town**, tse di nyeumang ka botshelo jwa boitapoloso le boitumediso. Mafelo a, a nae sengwe le sengwe se mongwe le mongwe o ka bonang se se mo kgatlha..
Tota o tla makala gore ke eng lefatshe le tlhakanngwa tlhogo ke Aforika Borwa.

Diponagalo tse di latelang ke tse di tswang kwa pele ka ga Aforika Borwa:

- Tsa bogatlhamela-masisi** – O ka tsena mo gare ga magaga a a iseng a fetolweng ka gope (shark cave diving), wa itheledisa mo metsing (surfing), wa itiga go tswa mo loaping (sky diving), wa pagama dibaesekele le tsa maoto a mane, wa palama dipitse, jalo le jalo.
- Maemo a bosa a a edileng** – Aforika Borwa e nale maemo a bosa a a itumelelwang ke ba le bantsi, ka dithempereitshara tse di magareng, ka marang a letsatsi a a bonojana go ralala ngwaga yotlhe. Porofense e tshwana le Kwa Zulu Natal, e nale dithempereitshara tse di bonojana gotswa kwa tshimologong go ya kwa bokhutlong jwa ngwaga.

- Tsa botshelo jwa naga** – O tla fithela mefuta e mentsi e e makatsang ya diphologolo, dimela, jaaka malomo le dinonyane, tota le tsona ditlhapi tse di nyeumang ka fa tlase ga lewatle.
- Dijo le dino** – Aforika Borwa e tumile ka dijo tsa yona tse di rokotsang mathe le mefeine e e farologaneng. Ka gonne naga eno e nale merafe le dipuo di le some le bongwe, o tla fitlhela dijo le dino tsa teng, di le dintsi fela jalo. Go nale dijo tsa ditso tse di farologaneng, tse o ka di fitlhelnga mo marobashogong a a farologaneng, go ya fela gore ke merafe efe e e nnang mo tikologong eo. Tsa mefeine o ka di bona ka bontsi, kwa Kapa-Bokone (Cape Winelands).

Morago ga theetso

Didiriswa

Buka ya go kwalela ya morutwana

- Pene

Maikaelelo ya tiro e:

- Go tlhola gore a barutwana ba tlhalogantse mokgwa wa go buisa.

Mokgwa wa go ruta

- Netefatsa gore morutwana mongwe le mongwe o ikatisetsa go buisetsa ba bangwe, a sa lebale go dirisa dikgono tsa go buisa.
- Lebelela ba ba bonalang ba sa tlhaloganya ditaelo, mme o ba thuse.
- Ba neele dibuka tse o di ba rulaganyeditse

Tlhatlhobo

Motlhathlobi	Mofuta wa tlhatlhobo	Didiriswa tsa tlhatlhobo
Morutabana	E e female	Lenaane la netefatso

Dintlhha	Ee	Nnyaa
A o kgora go supa le go dirisa maano a a farologaneng a go buisa?		
A o bontsha a kgora go bona bokao mo go se o se buisang?		
A o obamela matshwao a puiso?		
A lentswe la gagwe le utlwala sentle?		
A o dirisa lebelo le le siameng la go buisa?		
A o bontsha go tlhaloganya se a se buisang?		
A o buisa ka go itshepa?		

Popegopuo le melawana ya tiriso: Go sekamela mo lethakoreng le le lengwe le go gobelela.

Re sa tswa go reetsa kgatiso e mo go yona go neng go buiwa ka ga go etela mo Aforika Borwa. Go akarebitswe mafelo le batho ba Aforika Borwa ba ba farologaneng.

Se re tshwanetseng go se gakologelwa ke gore, fa re ntse re bua ebile re ipela ka naga ya rona, re se ke ra itebala, ra tle ra fatlha kgotsa gona go rumola ba bangwe ka se re se buang.

Fa re sekamela mo lethakoreng le le lengwe, ke fa re sa akanyetse ba bangwe, ba re akanyang gore ga ba tshwenye le fa ba utlwisiwa botlhoko. Seno se diragala thata mo merafeng e e farologaneng, e e nyefolanang.

Go gobelela le go sekamela mo lethakoreng le le lengwe go tlholwa ke gore batho ba bo ba nale menagano le dikatholo tse di riling, ka ba bangwe kgotsa maemo kwa ntle ga go netefatsa seo. Fano re neela motho tshobotsi e e rileng, fela ka gore ke wa setlhophapha/ morafe o o rileng.

Ke gore fa motho wa mofuta o o rileng a dirile sengwe, go kaya gore bothhe ba mofuta oo ba dira jalo.

Dikao:

Merafe e mengwe e dumela gore Batswana ke batho ba ba boboi.

Borra dipolotiki ga ba tshepagale.

Dikarabo tse di solofetsweng: tse di kwadilweng ka bontsho jo bo tseneletseng ke tse di tsayang letlhakore le go gobelela.

- (a) Aforika Borwa e mo borwa jwa Aforika.
- (b) Aforika Borwa e gaisa mafatshe a mangwe ka tsa boitumediso.
- (c) Batho ba bakima ga ba tseye maeto thata gone ba le botswana.
- (d) Batho ba bantsho ba bonwa ka bontsi mo kontinenteng ya Aforika.
- (e) Fa ba bona bajanala, borra ditekesi ba oketsa madi a dipalangwa tsa bona.
- (f) Batho ba ba nang le kgatlhego mo bojanaleng ke basweu fela.

Go buisa le go lebelela

Tirwana 2: Setlhangwa sa dikwalo: Terama (Tsebe ya 192)

Pele ga puiso

Didiriswa:

Dibuka tsa barutwana

- Dithanodi

Maikaelelo a tiro e ke:

- Go lemotsa le go gopotsa barutwana ka ga diponagalo tsa terama.
- Go araba dipotso.
- Go bapisa, go farologanya, gosekaseka le go tlhatlhoba.

Mokgwa wa go ruta:

- Neela barutwana dikao tse dingwe ka ga diponagalo.
- Ba neele nako e e lekaneng ya go buisa.
- O ka ba neela go buisetka kwa godimo bongwe ka bongwe.

Serala ke lefelo le mo go lona badiragatsi ba diragatsang kgang fa pele ga babogedi. Ka dinako tse dingwe, tiragatso e e akaretsa puo, go bina, modumo le tiriso ya mmele. Terama ke tiragatso e mo go yona badiragatsi ba buang ba bo ba dirisa mmele.

Ka nako ya puiso

A re lebelele diponagalo tsa Terama:

Maitshetlego: Ke lefelo le nako e kgang e diragaditsweng ka tsona. Seno se akaretsa maikutlo le mowa o o renang ka nako ya tiragatso. Maikutlo a a ka supa boitumelo, kutlobotlhoko, letshogo, makgwakgwa, jalo jalo.

Poloto: Ke mokotla wa terama. Yona e kaya tatelano ya ditiragalo le mabaka a a di tlholang, go tloga kwa tshimologong go ya kwa bokhutlong. Fa ditiragalo tse di ntse di ile, go tlholega maikutlo a a yang kwa godimo go fitlha kwa setlhoeng (fa maikutlo a kgang a fisang); mme e re go ya kwa bokhutlong, maikutlo a a bo a ya kwa tlase.

Baanelwa/Badiragatsi: Ke batho ba ba diragatsang mo terameng. Re ithuta go le gontsi ka ditshobotsi tsa bona go tswa mo go se ba se buang, se ba se akanyang le se ba se dirang.

Kgotlheng: Ke go sa dumalaneng ka maikutlo ga modiragatsi ka boena, kgotsa go sa dumalaneng magareng ga badiragatsi.

Jaanong buisa terama e e latelang, o ntse o akanya ka ga diponagalo tse di fa godimo.
Go mo mosong wa letsatsi le le edileng la Labotlhano. Thuto le Maria ba eme kwa boemelafofaneng jwa OR Tambo go tsaya loeto go ya kwa Durban. Go rena boitumelo fela mo go bona, ka gore ke lekgetlho la ntlha ba palama sefofane

Mmuisano

Thuto: Waitse ga ke kgone go leta gore re fitlha leng kwa Durban. O ka re sefofane se re se palamang se a **ngodiega**. Tota o a re nako ke mang ?

Maria: Baa pelo Thuto. Re saletswe ke metsotsi e le lesome le bongwe fela sefofane sa rona se be se fitlha.

Thuto: Ke utlwa modumonyana.A ke sona?

Maria: Ke rile o none pelo ka mathe. Mo diureng di le pedi fela re tla bo re **ikgasa** ka metsi a lewatle la Durban.

Sefofane se **tsharabolola** diphuka go leba kwa Durban. Ke monyebo fela mo bobeding jo jwa rona. Modiri wa diphofo o tla kwa go bona go ba neela dijo le dino.

Modiri: Ke tshwere disamentshese le dibisikiti, mme mo dinong ke tshwere, Coke le Stoney. Lo tla itumelela eng?

Maria: Ke tla itumelela disamentshese le Coke.

Modiri: Wena rra?

Thuto: Nna ke sa siame mma.Ke tla di bona nakonyana e e tleng. Ke sa ntse ke batla go go ikutlwelela.

Maria: Hee, Thuto! Mo nakong e e sa fediseng pelo re tla bo re fitlha kwa Durban, mme ga o kitla o bona nako ya go ja. A o ne o sa re o tshwerwe ke tlala?

Thuto: Ke rile ke siame. A ko o tswe mo go nna. Mo nakong e se kae, mofofisi o bega gore ba tloga ba **tsurama**. Thuto o a leba-leba, mme ga a bone modiri gope. O simolola go dira modumo mo sefofaneng.

Thuto: (O a goa) O kae modiri yole? A ga a itse gore ga ke ise ke dirise madi a me otlhe?

Maria: Se dire modumo. O moipolai yo o sa leleweng!

Thuto: Ka re ga ke tle go ineela. Ke nale ditshwanelo tsa go ja mo sefofaneng. Ke dueletse tirelo eno. Thuto ga a bone modiri gope. Ka nako e sefofane se kotame mmu wa Durban. Mongwe le mongwe o itlhaganelela go leba kwa ba yang gona. Thuto o gwantela kwa pele. Maria o leka go mo thiba, mme ga a battle go utlwa sepe. O fitlha kwa kgorong, kwa a fitlhelang mofofisi gona.

Thuto: Rra wee, ga ke a itumelela tirelo ya lona. Ke ne ke tshwanetse go bona dijo le dino tse ke di dueletseng, mme ga ke a di bona. Nna ke batla madi a me a dijo!

Mofofisi: Rra, ga e se maikarabelo a rona gore o be o tlophile go sa je ka nako e o neng o neelwa dijo ka yona. Modiri o tshwanetse go netefatsa gore lo itlhophela go ja, pele ga Sefofane se tsurama. A o ne o sa neelwa tshono eo?

Thuto: Ga go kgathalesege! Nna ke batla dijo tsa me kgotsa madi a tsona.

Mofofisi: Ka go tlhoka lesego rra, ga go sepe se re ka se dirang. Dijo le tsona di setse di phuthilwe, e bile modiri o setse a tsamaile. Tlhapi solo fela leraga metsi a tshela o a lebile. Thuto o gana go utlwa seno. O phoma mofofisi ka lebole mo lerameng. Mofofisi o boela kwa morago go tila lebole la bobedi le le tleng le mo lebile. Batho ba a goa, mme mapodisa a boemelafofaneng ba mo phamola ka gangwe. Ba mo tseela kwa kantorong, mme Maria o tla a tshematshema fa morago ga bona.

Maria: (O bua a goa) Borra, ke kopa lo mo itshwareleng. Ga a tlhaloganye tsamaiso ya difofane gonu e le gona a se palamang. Mo ineleng matsogo metsing.

Lepodisa: Le fa a sa tlhaloganye tsamaiso, ke mang yo o mo neetseng tshwanelo ya go lwantsha mofofisi?

Maria: Seo ke a se tlhaloganya rra, mme ke mo kopela maitshwarelo.

Thuto: (O betsa betsa matlho ka letshogo) Ke kopa maitshwarelo rra, ga ke kitla ke dira jalo.

Lepodisa: O tla tlhalosetsa mosekisi seo.

Thuto o tsenngwa mo kantorong. Morago ga diura di le pedi, o tswa ka kantoro.

Maria: Ba reng?

Thuto: Ba **n topile** gore ke ba duele tefo ya diranta di le makgolo a le matlhano.

Mme ba nkgalemetsore gore ke se tlhole ke dira jalo.

Maria: Ke lebogela fela gore re tla tswelela ka go itumelela loeto la rona.

Thuto: Mme fela ke dueletse botlaela jwa ka.

Morago ga puiso

Tlhatlhobo

Motlhobis	Mofuta wa tlhatlhobo	Didiriswa tsa tlhatlhobo
Morutabana	E e fomale	Memorantamo

Dikarabo tse di solofetsweng :

1. Durban
2. Ba ne ba tsamaya ka sefofane.
3. Diura di le pedi.
4. Disamentshes, Coke le Stoney.
5. O ne a re o batla go ukutlwelala.
6. O ne a lwantsha mofofisi.
7. O ne a tswhwanelwa ke go lefa diraqnta di le makgolo a le matlhano.
8. Neela bokao jwa mafoko a a latelang:
 - Go baa pelo – go nna pelotelele.
 - Go nona pelo ka mathe – go nna o letile
 - Go inela matsogo metsing – go I tshwarela
9. Barutwana bat la neela maikutlo a bona.
10. Barutwana ba tla neela maikutlo a bona
11. Barutwana bat la neela maikutlo a bona, mme maduo a tla neelwa go ya ka boleng jwa dikarabo tsa bona.
12. “Go rena boitumelo fela mo go bona” – go tletse boitumelo mo go bona.
13. Ee/Nnyaa

Dipopego tsa puo le melawana ya tiriso:

Makaelegonwe

Gakolola barutwana ka ga makaelagongwe, ka go ba botsa dipotsa pele ga kamuso.

O ka dira sekamotshameko le bona, wa bayo mola o le mongwe mmogo, ba kolopa mafoko mme ba mola o mongwe ba tla ka makaelagongwe a ona.

Dikai tse di maleba ke tse: -

- (a) Ngodiega – diega
- (b) Ikgasa – itshela
- (c) Tsharabolola – phutholola
- (d) Tsurama – kotama
- (e) Ntopile – nkopile

Go kwala le go tlhagisa

Tirwana 3: Pegelo ya mmegadikgang (Tsebe ya 195)

Pele ga go kwala

Didiriswa

Dibuka tsa barutwana.

Tlissa dipegelo tse di farologaneng tsa bobegakgang tse barutwana ba ka di dirisang jaaka dikao.

Maikaelelo ya tiro e ke:

- Go ruta barutwana ka ga mokgwa wa go kwala pegelo ya mmegadikgang.
- Go ba ruta go farologanya pegelo e le mefuta e mengwe ya dikwalo.

Mokgwa wa go ruta:

- Neela barutwana nako ya go araba dipotsa tsa ipaakanyetso.
- Ba neele dikao tsa dipegelo tse o ba di tletseng tsona.
- Netefatsa gore ba tlhaloganya dintlha tse di neetsweng mo dibukeng tsa bona.

Ka nako ya go kwala

Didiriswa

- Dibuka tsa barutwana tsa go kwalela

Maikaelelo ya tiro e ke:

- Go tlhatlhoba gore a barutwana ba tlhalogantse mokgwa wa go kwala pegelo.
- Go netefatsa gore ba latela dikgato tse di maleba tsa go kwala.

Mokgwa wa go ruta:

- Neela barutwana nako ya go kwala pegelo ya bona.
- Ba o bonalang ba sa tlhaloganye, ba thuse.

Morago ga go kwala

Didiriswa

Dibuka tsa barutwana tsa go kwalela

Maikaelo ya tiro e ke:

- Go tlhola gore barutwana ba tlhalogantse go le kae.

Mokgwa wa go ruta:

- Fa ba feditse, o ka ba laela go tshwaana, ba dirisa lenaana la netefatso le le mo dibukeng tsa bona.

Tlhatlhobo

Motlhobobi	Mofuta wa tlhatlhobo	Didiriswa tsa tlhatlhobo
Morutabana	E e seng female/E e 'female'/tseneletseng	Lenaane la netefatso le rubiriki

Dirisa rubiriki e e latelang :

Dintla	Phitlhelelo ka dinaledi	Phitlhelelo e e matsetseleko	Phitlhelelo o e e tletseng	Phitlhelelo e itumedisang	Phitlhelelo ka tekanyo	Phitlhelelo o e potlana	Ga a fitlhelela
Seelo:	7	6	5	4	3	2	1
A mokwalo bontsha ipaakanyo?	Mokwalo o bontsha ipaakanyo e e botlhale thata.	Mokwalo o bontsha ipaakanyo e e matsetseleko.	Mokwalo o bontsha ipaakanyo e e tletseng.	Mokwalo o bontsha ipaakanyo e e itumedisang.	Mokwalo o bontsha ipaakanyo e e mo selekanyon g.	Mokwalo o bontsha ipaakanyo e e bokoa.	Ga a bontshe ipaakanyo epe.
A tiriso ya puo e siame?	Tiriso ya puo ke e e kwa mankalengkale ng	Tiriso ya puo ke e matsetseleko.	Tiriso ya puo ke e e tletseng	Tiriso ya puo ke e e itumedisang	Tiriso ya puo ke e e mo selekanyon g.	Tiriso ya puo ke e e bokoa.	Tiriso ya puo e bokoa thata.
A mopeleto o nepagetse?	Mopeleto o nepagetse kwa ntle ga diphoso.	Mopeleto o nepagetse ka diphoso tse dinnye tota.	Mopeleto o nepagetse ka diphoso tse di seng kae.	Mopeleto o nepagetse ka diphoso tse di amogelesegan g.	Mopeleto o nepagetse ka tekanyo.	Mopeleto o bokoa.	Mopeleto ga o a nepagala ka gope.
A dintla tsotlhe tse di botlhokwa di akarereditswe ?	Dintla tsotlhe tse di botlhokwa di akarereditswe ka matsetseleko a a tseneletseng.	Dintla tsotlhe tse di botlhokwa di akarereditswe ka matsetseleko.	Dintla tsotlhe tse di botlhokwa di akarereditswe ka matsetseleko.	Dintla tsotlhe tse di botlhokwa di akarereditswe sentle fela.	Dintla tsotlhe tse di botlhokwa di akarereditswe ka tekanyo.	Dintla tsotlhe tse di botlhokwa di akarereditswe ka bokoa.	Dintla tse di botlhokwa ga di a akarediwa.
A mefuta e e farologaneng ya dipolelo e dirisitswe ka matsetseleko a a tseneletseng.	Mefuta e e farologaneng ya dipolelo e dirisitswe ka matsetseleko.	Mefuta e e farologaneng ya dipolelo e dirisitswe ka matsetseleko.	Mefuta e e farologaneng ya dipolelo e dirisitswe ka matsetseleko.	Mefuta e e farologaneng ya dipolelo e dirisitswe ka tsela e e itimedisang.	Mefuta e e farologaneng ya dipolelo e dirisitswe ka tekanyo.	Mefuta e e farologaneng ya dipolelo e dirisitswe ka bokoa.	Mefuta e e farologaneng ya dipolelo ga e a dirisiwa.

Yang go kwala pegelo ya bobega dikgang, ka ga tiragalo e le kileng la bona e diragala mo mafelong a a farologaneng a bojanala mo nageng ya rona.

Tirwana e tshwaiwa ka rubiriki e e neetwang.

- Ba letle go dirisa lenaane la netefatso le le mo dibukeng tsa bona, mme morago o dire tlhatlhobo ya bofelo ka bowena. Lenaane leo la netefatso ke karolo ya bofelo ya gore barutwana ba netefatse gore tiro ya bona e tswile diatla.

Popegopuo le melawana:

Dipolelo

- Mefuta ya dipolelo
Mo dikgaolong tse di fetileng re dirile mefuta e e farologaneng ya dipolelo. Mo kgaolong e, re tlie go ikgakolola fela ka ga tsona.

Polelonolo: Eno ke polelo e e bonolo e e nang le sediri, lediri (letiro) le sedirwa. Di dira tlhaloganyo ka botsona, mme di na le lediri le le lengwe.

Sekao: Thuto o rata ntwa.

Thuto ke sediri sa polelo

Rata ke lediri la polelo

Ntwa ke sedirwa sa polelo

Polelotswako: Yona ke polelo e e bopilweng ka dpoleipolelonolo tse pedi kgotsa go feta, mme di golagantswe ka makopanyi.

Sekao: Thuto o rata ntwa, **ebile** o rata dijo.

Mo polelong e, go dirisitswe lekopanyi – ebile go golaganya dipolelo tse pedi - Thuto o rata ntwa le Thuto o rata dijo.

Polelopate: Yona ke polelo e ebopilweng ka dipolelwana. Polelwana ke setlhophsa sa mafoko a a nang le sediri le lediri. Dingwe tsa dipolelwana tse e ka nna dipolelo tse di khutshwane tse di feletseng ; mme fela fa di dirisitswe mo polelopateng mmogo, nngwe ya tsona e tla ikaega ka lekopanyi gore e nne le bokao.

Polelopate e nale polelwana kutu e le nngwe le polelwanakala e le nngwe kgotsa go feta.

Polelwanakala ke polelwana e e ikaegileng ka polelwanakutu, gonne fa e eme e le nosi ga e na bokao, ebile ga e dire tlhaloganyo e e tletseng.

Dipolelwanakala tse ke:

polelwanakala-ina – e e dira tiro ya leina mo polelong> e ka nna sediri kgotsa sedirwa mo polelopateng.

- **Polelwanakala-tlhalosi** – e tlhalosa letiro la polelwanakutu.
- **Polelwanakala-tlhaodi** – e tlhaola leina le le mo polelwanakutung.

Dikao:

(a) Bajanala ba kgalemetswe gore ba se fe ditau dijo.
Bajanala ba kgalemetswe – polelwanakutu
Gore ba se fe ditau dijo – polelwanakala-ina

(a) Thuto o atlhotswe diranta di le makgolo a matlhano fa a sena go fetlha ntwa.
Thuto o atlhotswe diranta di le makgolo a matlhano – polelwanakutu.
fa a sena go fetlha ntwa – plelwanakala-tlhalosi ya nako

(b) (Maria yo o neng a tshogile, o kopetse Thuto maitshwarelo.
Maria o kopetse Thuto maitshwarelo – polelwanakutu
Yo o neng a tshogile – polelwanakala-tlhaodi. E tlhaola leina Maria mo polelwanakutung.

Dira tirwana e e latelang go bona gore a o tlhalogantse sentle:

1. Kopanya dipolelo tse di latelang ka makopanyi a a neetsweng:
 - (a) Molefi o rata go etela kwa lewatleng, mme ga a na madi
 - (b) Bajanala ba duela madi a mantsi le mororo ba sa ikotlhaele seo.
 - (c) Borobashogo jwa Pilanesburg bo nna bo butswe bosigo le motshegare, le fa aeti ba sa tle ka bontsi jo bo soloftsweng.
 - (d) Ma Aforika-Borwa a rata naga ya bona, ebile ba ipela ka yona.
2. Lokolola dipolelo tse di latelang ka dipolelwana, jaaka go dirilwe mo sekaong se se fa godimo:
 - (a) Baeti ba fetlhile – polelwanakutu.
 - (b) Fa letsatsi le sena go phirima – polelwanakala-tlhalosi ya nako
 - (c) Thuto o ne a itumelela loeto la gagwe – polelwanakutu
 - (d) Le fa a ne a atlhotswe madi a mantsi – polelwanakala-tlhalosi ya teseletso.
 - (e) Maria o ne a rekisa kgomo – polelwanakutu
 - (f) E e ba tlamelang ka mašwi – polelwanakala-tlhaodi
 - (g) Gore a tle a duelele loeto – polelwanakala-tlhalosi ya lebaka.

Polelo ya matseno

Beke 7 le 8:

**Poeletso le go baakanyetsa
ditlhathlobo**

Ipaakanyetso ya tlhatlhobo

Go reetsa le go bua

**Tirwana ya1: Puo e e
ipaakanyeditsweng (Tsebe ya
204)**

Didiriswa

Dibuka tsa barutwana

Maikaelelo a tiro e ke :

- Go netefatsa gore barutwana ba dirisa dikgono tsa go bua ka bokgabane.
- Go netefatsa gore morutwana mongwe le mongwe o tsaya karolo.

Mokgwa wa go ruta:

- Laela barutwana go lebelela ditaelo tse di kwadilweng mo dibukeng tsa bona.
- Netefatsa gore mongwe le mongwe wa bona o dira ipaakanyetso ya puo.
- Fa go nale ba bas a tlhaloganyeng ditaelo o ka ba thusa ka go tlhalosetsa pele.
- Ba kaele gore ba ka dirisa jang lenaane la netefatso le le mo dibukeng tsa bona.

Go buisa le go lebelela

**Tirwana ya 2: Tekatlhaloganyo ya
theetso (tSebe ya 206)**

Didiriswa:

Dibuka tsa barutwana

Maikaelelo a tiro e ke:

- Go netefatsa fa barutwana ba

- sa ntse ba gopola dikgono tsa go buisa.
- Go netefatsa fa ba sa ntse ba kgona go buisetsa go tlhaloganya le go araba dipotso kwa morago.

Mokgwa wa go ruta:

- Neela barutwana nako ya go buisa ka bobona.
- Fa go nale nako o ka ba buisetsa kwa godimo gangwe.
- Netefatsa gore mongwe le mongwe o dira tiro e, ka gonke e le yona e e tla bontshang gore a barutwana ba ya kwa pele kgotsa nnya.
- Fa ba feditse o ka phutha dibuka tsa bona go di tshwaya, o dirisa dikarabo tse di neetsweng.

Tlhatlhobo

Motlhathlobi	Mofuta wa tlhatlhobo	Didiriswa tsa tlhatlhobo
Morutabana	E e female	Memorantamo

Dikarabo tse di soloftsweng:

1. Go ka tsaya ura e le nngwe.
2. E itsege ka masalela a marapo a batho le diphologolo/ e itsege jaaka lefelo la mmamoratwa la bojanala.
3. Ka ngwaga wa 2005.
4. Ke yunibesithi ya Witswatersrand.
5. Ke 'Mrs Ples' le 'Little Foot'
6. Halofo ya ura nngwe le nngwe.
7. Nnyaa.
8. Gonke gotwe maeto a diragala malatsi a le supa a beke. Go raya gore ga gona letsatsi le go sa bulweng.
9. Tlholego ya motho.
10. Didiriswa tsa maje le marapo a a sheleng.
11. Maduo a tla neelwa go ya ka boleng jwa karabo ya morutwana.

Go kwala le go tlhagisa

Tirwana ya 3: Tekatlhaloganyo ya puiso (Tsebe ya 205)

Didiriswa:

Dibuka tsa barutwana

Maikaelelo a tiro e ke:

- Go netefatsa gore baruwana ba sa ntse ba kgona go dirisa dikgono tsa go kwala.
- Go netefatsa gore ba latela dikgato tsa go kwala.

Mokgwa wa go ruta:

- Netefatsa gore barutwana ba latela dikgato tsotlhе tsa go kwala.
- Ba gopotse gore tiro eno ke ya go bona gore ba tlhalogantse go le kae go tswa mo dikgaolong tse di fetileng.

Dipopego tsa Puo le Melawana ya tiriso

Netefatsa gore barutwana ba gopola thutapuo e ba e dirileng mo dikgaolong tse di fetileng. O ka boela kwa dikgaolong tseo bongwe ka bongwe go ikgakolola.

1. Maina

Batho ba le bantsi ga ba itse gore go botlhokwa jang go itse kwa o tswang gona. Fa o sa itse kwa o tswang gona, ga o ka ke wa itse kwa o yang gona. Re nale merafe e e farologaneng, e e nang le ditso tsa tsona tse di sa tshwaneng le tse dingwe. Le fare le mo nageng e le nngwe. Re tlhoka go ite gore re tswa kae, re ana diphologolo dife ? Ga go na se se itumedisang jaaka go itse tlholego ya gago.

Dikarabo:

Batho

Merafe

Ditso

Diphologolo

Tlholego

2. Bongwe le bontsi

Dikarabo:

Batho – motho

Merafe – morafe

Ditso – setso

Diphologolo – phologolo

Tlholego – tlholego

3. Mainatswako

Dikarabo:

Motsesetoropo
Modulasetulo
Motshwaramarapo
Semeselego
Moroni kakaretso.

4. Makaelagongwe

Dikarabo:

Mosima
Fitlha/beya
Bontsha/ribolola
Kgolo
Eletsa

5. Matlhaodi

Nopola matlhaodi go tswa mo dipolelong tse di latelang, o be o bolele gore ke afe:

- (a) Monna yo moleele o eteletse pele batho ba ba tileng dipontshong.
- (b) Go fitlhetswe marapo a masweu fela kwa Sterkfontein.
- (c) Go tla diketekete tsa batho ka ngwaga mo nageng ya rona.

Dikaraboa:

- (a) Yo moleele
- (b) A masweu
- (c) diketekete

6. Matlhalosi

- (a) Bajanala ba letlwa go bogela magaga go tloga ka ura ya borobedi mo mosong.
- (b) Legata le legologolo go a feta othe mo lefatsheng, ke la kwa Taung, kwa Bokone Bophirima.
- (c) Borra saense ba dirile ka boima go boma masalela a kwa Sterkfontein.

Dikarabo:

Go tloga ka ura ya bobedi

Kwa Taung, kwa Bokone Bophirima

Ka boima.

Memorantamo wa tlhatlhobo ya bofelo jwa ngwaga

MEMORANTAMO WA TLHATLHOBO YA BOFELO JWA NGWAGA.

TEKATLHALOGANYO

POTSO 1

1. Ke tlala✓ le dijo tse di sa siamang.✓
2. Go goga motsoko / mmele o mokima.✓
3. Ba dirisa dilo tsa thekenoloji, menontsha e e dikotla tse di gaisang.✓✓
4. Nnyaa,✓ batho ba ba bolawang ke tlala ba a tlhoka fa ba ba itsholetseng dilo di tla bonolo kwa go bona.✓✓
5. Ka gonnie ba a kgaratlha mo botshelong gore tsotlhe di apare tshiamo mo matshelong a bona.✓
6. Motlhwa.✓
7. Ka gonnie mefuta eo ya menontsha e seyo mo dinageng tsa bona✓, go santse go ka dirwa kananyo gore menontsha e kgone go fitlhelela mafelo a a nang le menontsha.✓✓
8. A.✓
9. Di ka dira gore di senyege/ bole.✓

/15/

POTSO 2

KAROLO YA B: TIRISO YA PUO.

- 2.1 i) O supa kutlwelobotlhoko.✓
ii) O supa lenyatso le nyefolo.✓
- 2.2. Mašwi.✓
- 2.3 Magotlo.✓
- 2.4 Ke go rwalela dijo kwa mafelong a a di tlhokang go go kopantseng le kananyo, mo go tlhogegang le dinamelwa.✓✓
- 2.5. Mopeleto o o siameng ke tlhothlwa.✓
- 2.6. Go le gonne > Lethalosi la mokgwa.✓
- 2.7. MaAmerika a tshabelelwa ke matlhoko > Ke polelwanakalatlhalosi✓
A a jang thata > Ke polelwanakalatlhaodi.✓
- 2.8 i) Ke kakanyo.✓
ii) Ke ntlha. ✓
- 2.9. F✓a re sa tlhokomele dijo tsa rona sentle,✓ re ttile go bolawa ke tlala.✓

/15/

POTSO 3.1

1. Go tsoma sk, go lelekwa phuduhudu le photsana.✓
2. Ke kwa magaeng a go santseng go sekametswe thata ka fa dilong tsa setso, go binwa mmino wa setso ka mathhoa.✓
3. Gaabo motho go thebephatshwa.✓✓
4. Ba a tsenya mo maotong fa ba bina go dira modumo o o monate fa ba bina.✓
5. Mola wa bo 4.✓
6. Go tewa gore go iketlilwe ga go letsapa le fisang ope pelo, go monate kwa magaeng.✓
7. Ee,✓ o bua a sena mathe ganong fa a bua ka legae, dilo tse dintle tse a di gopolang ka gale.✓✓

/10/

KGOTSA

POTSO 3.2

Mmoki o utlwile botlhoko o gopotse legae jaaka a le kwa metsesetoropong. O gopola dilo di le dintsi tse di dirwang jaaka go tsoma, go bina mmino wa setos ka didiriswa tse di maleba jj. Mmoki o tshwerwe ke letlohologelelo, o gopotse tsotlhe tse dintle, boiketlo jo bo kwa gae le mokgwa o go leng monate ka teng. Gaabo motho go thebephatshwa, legae ke lona lefeol la ntlha le motho o naganang ka lona fa dilo das a tsamae sentle.

/10/

PALOGOTLHE YA MADUO: [40]

POTSO 3 A

Potsa ya tlhamo e tshwaiwe ka rubiriki e e neetsweng.

/20/

POTSO 3 B

Potsa ya phousetara e tshwaiwe ka rubiriki e e neetsweng.

/10/

PALOGOTLHE YA MADUO: [70]

Letlotlo la setso

Kgaolo e e farologana le tse dingwe ka gobo yona e tlie go go humisa thata fa go tla mo ditlhaweng tsa setso. Le fa gona o rutilwe ka tsona kwa dikgaolong tse di fetileng, fano o tlie go di ithuta ka tsenelelo.

MEFUTA YA BATHO

Legwane/lepodì	Mosimane yo o lekaneng go ya bogwera
Podi ya momela	Motho yo o ratang bojalwa phetelela
Kgope/Lekgwatlha	Monna yo o sa nyalang
Lefetwa	Mosadi yo o fetlweng ke lenyalo
Gofejane	Ngwana wa bofelo mo lchapeng
Moswagadi	Monna yo o swetsweng ke mosadi
Leitibolo	Ngwana wa ntlha mo lapeng
Motlhholagadi	Mosadi yo o swetsweng ke monna
Seritela-kgotleng	Monna yo o nnang kwa kgotleng, a tlhokomela gore molelo o seke wa tima
Rathipana	Monna yo o siamisang masogwana ka go sega ka thipa kwa bogwera
Dišaše	Motho yo o boboi.
Lekgajane	Monna yo o tlhokomelang bogwera
Lekolwane	Mosimane yo o tswang bogwera
Mogokgo	Ngaka e e tlhokomelang bogwera
Moroka	Ngaka e e nesang pula
Letlaleanya	Ngwana yo mmaagwe a nyetsweng ka ena
Legwane	Mosimane yo o iseng a fiwe mophato
Ngwale	Lekgarebe le le mo kemong ya go ya bojale
Ngwalenkoko	Mosadimogolo yo o tlhokomelang bale/makgarebe a bojale
Ngwana wa dikgora	Ngwana yo o tsholwang ke batsadi ba ba sa nyalanang ba dira bonyatsi
Sedupe	Ngaka e e dupelelang e sa dirise ditaola
Letlhomela	Ngwana yo o tlhokafaletseng ke mogoloe le monnawe.
Ngwana wa ngwako	Ngwana yo o tlhokafaletseng ke mogoloe.
Lesiela	Ngwana yo o tlhokafaletseng ke mmaagwe a sa le mmotlana.
Khutsana	Ngwana yo o tlhokafaletseng ke batsadi botlhe.
Sebukwabukwane	Motho yo o sanang maoto le matsogo
Dialogane	Basimane/basesana ba bas a tswang go aloga kwa bojale kgotsa bogwera.

MEFUTA YA DIJO

Serobo/Mogetlo	Bogobe jwa bojalwa
Sebube	Bogobe jo bo apeilweng ka madila
Phufe	Bogobe jo bo apeilweng ka tlhoa
Legala	Bogobe jo bo apeilweng ka mašwi
Morobolo	Bogobe jo bo apeilweng ka dithotse tse di thugilweng
Sethithi	Bogobe jo bo letseng
Semphemphe	Bogobe jo bo apeilweng ka lerotse/leowane
Mogoga	Dijo tse di jewang mo lesong
Mosutlhwane	Mabele a a apeilweng a sa setlwa
Lefata/kabu	Mmopo o o omisitsweng wa bo o apewa gore o jewe
Phate	Bupi jwa mabele a a gaitsweng a sa setliwa gore apeiwe bojalwa ka bona
Kgatsele	Mašwi a kgomo e e sa tswang go tsala
Madila	Mašwi a a themisitsweng
Mofago	Dijo tse di tsewang fa go tsewa loeto
Dikakata	Mašwi a a themileng thata
Mosoko	Bogobe jo bo apeilweng go sa bedisiwa (e ka tswa e le ka bupi jo bosweu kgotsa mabele)
Ting	Bogobe jo bo apeilweng go bedisitswe
Dikgobe	Mmopo le dinawa tse di apeilweng mmogo
Dithota	Dijo tse di apeilweng go itumedisa badimo
Difitlholo	Dijo tse di jewang mo mosong
Dilalelo	Dijo tsa maitsiboa
Moroko	O jewa ke dikolobe

MEFUTA YA DIKGOMO

Letsetse	Kgomo e e sa tswang go tsala
Mohungwana	Lebotlana le le fitlhelwang mo o mmaalona fa a sena go tlhabiba
Tshikela/Sempoo	Poo e e sa fagolegang sentle.
Sefolotsane	Lebotlana le le tlhagang le sule fa le tsalwa
Pharela	Kgomo e e bolailweng ke go farelw
Tlhabis	Kgomo e e tlhabelwang bogadi ke batsadi ba mosetsana fa ba kgotsofaditswe ke bogadi
Mogatelo	Kgongwana e e iseng e nne moroba mme e ka tsaya poo
Motete	Kgomo e e senang mašwi
Moreba	Kgomo e e sa tsaleng
Moamolelo	Namane e e tsaletseng monnaayona
Lekaba	Pholo e e palamiwang
Moroba	Kgomo e e lekaneng go ka tsaya poo
Legangwa	Leradu/kgomo e e gamiwang
Sempoo	Poo e e sa fagolegang sentle
Tshojwa	Kgomo e e senang dinaka

MEFUTA YA BOJALWA

Maoto a dikgomo	Bojalwa jo bo apeelwang banna morago ga thobo
Makgarilha	Bojalwa jo bo salelang fa go ne go apeilwe bojalwa.
Magwaana / Moroko	Bojalwa jo bo nowang bo ise bo tlhotlhwe
Maswe	Bojalwa jo bo nowang kwa losong, morago ga phithlo.

MEFUTA YA DINAMA

Kungwa	Nama e e apeilweng, morago e be e kumaganngwa e be e omisiwa
Tshotlho	Nama e e apeilweng e bo e ntshiwang marapo e kgobiwa
Segwapa	Nama e e segeletsweng bosesane e sa apewa e bo e omisiwa
Ditlhono	Dinamanyana tse di ntshiwang mo letlalang la kgomo fa e sena go buiwa
Diretlo/Lorito	Mateng a a apeilweng, morago a kgabetlelwang mangathwana a bo a ritelwa
Peso	Dinama tse di segilweng mo dikarolong tse dintsinyana tsa kgomo e e buiwang, di be di besiwa gore di jewe
Mošomo	Nama e e tsholwang ke banna ba ba apeileng dinama, go utlwa gore a, di butswa sentle
Magopelo	Mangathwana a dinama a a fiwang babui ba kgomo
Bobete	Madi a a apeilweng
Bogadi	Dikgomo tse di ntshediwang mosadi fa a nyalwa.
Kgomo ya metsi	Ke kgomo e e ntshiwang go tswa gooramosimane gore ba fiwe mosetsana yob a mo nyalang.

Review Copy

Karolo ya C

Didiriswa tsa tlhatlhobo

Rubiriki ya go tshwaya motlotlo o o sa ipaakanyediwang

Leina la sekolo

Leina la morutwana

Mophato

Letlha

Setlhogo

Nako e e neetswang ya tlhagiso

Kelo	Bokgoni jwa morutwana	Maduo	Maduotota a morutwana
Bokgoni	A morutwana o na le bokgoni jwa go rulaganya le go tlhagisa dintlha tsa gagwe ka tolamo.	2	
Boitlhamedi	A matseno, mmele le bokhutlo ke tse di ngokelang bareetsi go reeletsa go ya pele. A kgono ya boikakanyetsi e teng fa morutwana a ntse a bua.	3	
Diteng	A morutwana o tlhaloganya setlhogo le go nna maleba a tlhagisa diteng tse di siameng kwa ntle ga go ratha sekgwa.	3	
Mokgwa wa tlhagiso	A melawana ya puo le tiriso di maleba. A morutwana o dirisa puo ya mmele le tebo ya bareetsi ka tsela e e maleba	2	
	Palogotlhе ya maduo	10	

Rubiriki ya go tshwaya motlotlo o o ipaakanyeditsweng.

Leina la sekolo
 Leina la morutwana
 Mophato
 Nako ya tlhagiso
 Tiro
 Setlhogo

Bokgoni	Maduo	Maduotota a morutwana
Tiriso ya setaele, rejisetara, segalo, tlhagelelo ya lenseswe, lebelo fa a bua, tebo ya matlho mokgwa wa go ema, puo ya mmele le tsibogo ka tsela e e siameng.a bareetsi ba bontsha kgatlhego mo go se se tlhagisiwang.	3	
a tlhopho le thulaganyo ya dintlha mmogo le dikao tse di neetsweng. A diteng di supa fa morutwana a itlhameetse le fa a gola mo puong ya gagwe	3	
A morutwana o tswa go dira dipatlisiso ka setlhogo mmogo le metswedi e e farologaneng.	3	
A morutwana o rulagantse matseno a a ngokang, diteng le bokhutlo tse di nang le mooko e bile di kgatlha bareetsi go ya ka mokgwa o ba tsibogang ka teng fa ba reeditse.	3	
Tiriso ya puo le melawana, tiriso ya mareo a mašwa go ya ka dipatlisiso le kgatlhegelo ya bareeetsi. A puo e a kgetholola kgotsa e siame mo matlhakoreng otlhe.	3	
A morutwana o dirisa didiriswa jaaka ditšhate, dimmepe le tse dingwe tse di ka galaletsang le go fa tlhagiso ya gagwe dintlha tse dintle tse di mooko.	3	
Tiriso ya puo e e maleba, mareo a mašwa, manatetshapuo melao ya puo le kapodiso e e siameng ya mafoko a sa fetole bokao jwa se se kaiwang ka gope.	2	
Palogotlhe ya maduo	20	
Maduo a fetolelwé	10	

Rubiriki ya go tshwaya puiset sogodimo e e ipaakanyeditsweng.

Sekolo
Morutwana
Mophato
Nako ya puiso
Setlhogo

Bokgoni	Maduo	Maduotota a morutwana
Puiso ka botswerere, kapodiso e e siameng, rejisetara le setaele se se maleba.	3	
A morutwana o bontsha go tlhaloganya temana e a e buisang le go eta a kgaotsa mafoko fa go tlhogegang teng.	2	
A puiso ya morutwana e a kgotsofatsa e bile e bontsha a buisa ka go itshepa a sa ipelaele.	2	
A boolele jwa temana e morutwana a e buisang ke jo bo siameng, jo bo sa nyemiseng bareetsi mooko le go ba ngoka mme e ba tlogela ka molaetsa kgotsa thuto nngwe.	3	
Palogotlhe ya maduo a puiso	10	

Review Copy

Rubiriki ya go lekanyetsa mmuisano

Sekolo

Maina a barutwana

Mophato

Nako ya mmuisano

Setlhogo

Bokgoni	Maduo	Maduo a a bonweng ke barutwana
A go na le tshenolo ya mmuisano magareng ga batho kgotsa ditlhophpha. A motlotlo o simolotswe e bile o a tsweletswa.	3	
Tiriso ya melawana ya dithefoso le tshegetso ya puisano e tshegediwe le go neelana sebaka sa go tlhagisa dintlha ka bottalo.	3	
A dibui di a reetsana kgotsa go rerisana di ntse di tlatsa diphatlha le go rotloetsana fa di bua kgotsa di tsenana ganong ka mokgwa o o sa amo gelesegeng.	2	
A tlhaloso ya dintlha ke e e kgodisang le kabelano ya dikakanyo mmogo le maitemogelo le go bontsha go tlhaloganya mareo a a dirisiwang ka bottalo kgotsa a a fopholediwa.	2	
Palogotlhe ya maduo	10	

Review Copy

Rubiriki ya go tshwaya ditlhlangwa tse dikhutshwane tsa tirisano.tsa botshelo jwa moswi, phasalatso,papatso, phousetara, bukatsatsi, lekwalo la semmuso, la botsalano, lekwaloikitsiso.

Kelo	Kemo 7	Kemo 6	Kemo 5	Kemo 4	Kemo 3	Kemo 2	Kemo 1
Maduo	11 - 12	9 - 10	7 - 8	5 - 6	4 - 5	2 - 3	0 - 2
Diteng, ipaakan yo le sebopeg o. (maduo 12)	-kitso e e anameng, e e kgethegile ng ya setlhlangwa. -bontsha temogo e e tletseng ya bokao jo bo anameng fa a kwala. -go kwala go go rupeletsweng morutwan a o tlhomame ga a rathe sekgwa. -nyalelano ya diteng le dikakanyo, , ditthaloso tsa maemo a a kwa godimo di neetswe.	-kitso e e kgodisang ya ditlhokego tsa setlhlangwa. -bontsha temogo e e anameng ya bokao mo ditlhlangweng tse dintsi fa a kwala. -go kwala go go rupeletsweng morutwan a o tlhomame mo go se a se kwalang. -go nyalelana ga diteng le dikakanyo, ditlh alosodi neetswe, mme diteng tsotlhe di tshegetsa setlhogo. -bosupi jwa ipaakanyo bo tlhagisitse setlhlangwa se se duleng diatla.	-kitso e e siameng ya ditlhokego tsa setlhlangwa. -bontsha temogo e e tletseng ya bokao mo ditlhlangweng tse dintsi fa a kwala. -go kwala go go rupeletsweng morutwan a o tlhomame mo go se a se kwalang. -go nyalelana ga diteng le dikakanyo, ditlh alosodi neetswe, mme diteng tsotlhe di tshegetsa setlhogo.	-kitso e e lekaneng ya ditlhokego tsa setlhlangwa. -bontsha temogo e e tletseng ya bokao mo ditlhlangweng tse dintsi fa a kwala. -go kwala go go rupeletsweng morutwan a o tlhomame mo go se a se kwalang. -go nyalelano ya diteng le dikakanyo, ditlh alosodi neetswe, mme diteng tsotlhe di tshegetsa setlhogo.	-kitso e e mo magareng ya ditlhokego tsa setlhlangwa. -bontsha temogo e e tletseng ya bokao mo ditlhlangweng tse dintsi fa a kwala. -go kwala go go rupeletsweng morutwan a o tlhomame mo go se a se kwalang. -go nyalelano ya diteng le dikakanyo, ditlh alosodi neetswe, mme diteng tsotlhe di tshegetsa setlhogo.	-kitso e e tlhaelang ya ditlhokego tsa setlhlangwa. -bontsha tlhaelo ya kitso ya bokao mo setlhlangweng fa a kwala. -go kwala, moithuti o ratha sekawa, bokao ga bo tlhagelele. -nyalelano ya diteng le dikakanyo e a tlhaela. Ke go le gonne go go tsamaisanang le setlhogo. -tiro ga e mo maemong a selekanyo sa puo e e tlhokegang le fa gongwe go bontsha ipaakanyetsonyana.	-ga go kitso ya ditlhokego tsa setlhlangwa. -bontsha go tlhoka kitso gotlhellele ya bokao mo ditlhlangweng fa a kwala. -nyalelano ya diteng tse di mmalwa fa a kwala setlhlangwa. -tlhagiso e e bokoa ya setlhlangwese se tlhaotsweng.
	7 - 8	6	5	4	3	2 - 3	0 - 2
Puo, setaele le bosupi jwa palo.	-tlhagiso ya maemo a a kwa godimo ya melao e e maleba ya popego ya setlhlangwa a. -thutapuo mo setlhlangweng e nepagets	-melao e e tlhokegang ya melao ya setlhlangwa e dirisitswe sentle. -setlhlangwa se agilwe bontle, se nepagetse. -tlotlofoko e maleba tota mo maitlhomong, mo baamogeding le mo bokaong. -setaele, segalo le tiriso go le	-melao e e tlhokegan g ya popego ya setlhlangwa e dirisitswe sentle. -setlhlangw a se agilwe sentle, se a buisega.diph oso tse di leng gona di kgoreletsa kelelo ya dikakanyo. -tlotlofoko	-kakanyo e e itumedisang ya ditlhokego tsa popego ya setlhlangwa e dirisitswe sentle. -setlhlangwa se agilwe sentle, se a buisega.diph oso tse di leng gona di kgoreletsa kelelo ya dikakanyo.	-go kakanyo e e lekaneng ya ditlhokego tsa popego ya setlhlangw a. -setlhlangw a se agilwe ka ditlhokego fela fela tse di	-go tlhaelo ka kakaretso mo tirisong ya melao e e tlhokegang ya popego ya setlhlangwa. -se tlhangwa se agilwe bokoa e bile se thata go se tlhaloganya. -tlotlofoko e tlhoka go boeletswa,mmega e maleba mo maithomong, baamogeding le	-ga go a diriswa melao ya popego ya setlhlangwa. -setlhlangwa se agilwe bokoa e bile go thata go se tlhaloganya. -tlotlofoko e tlhoka go boeletswa ka tsenelelo, mme ga e maleba mo maithomong,

	<p>e e bile e agegile ka bontle jo bo gaisang. -tlotlofoko e e humileng, e le maleba mo maithomo ng, mo baamoge ding le mo bokaong. -setaele, segalo le tirisopuo di maleba go gaisa. - sethangw a se lebega se se na diphoso morago ga go buisiwa le go tlhotlhwa diphoso. -boleele bo nepagets e.</p>	<p>gontsi di maleba. -setlangwa ga se na diphoso. -boleele bo nepagetse.</p>	<p>e maleba mo bokaong. -setaele, segalo le tirisopuo go le gantsi di maleba. - sethangw a go le gantsi ga se na diphoso morago ga ga go buisiwa gape.le go tlhotlhwa diphoso. -boleele bo nepagetse .</p>	<p>-tlotlofoko e a amogeleseg a. -selaele, segalo le tirisopuo di siame, di maleba. - sethangwa se sa ntse se na le diphoso morago ga go tlhotlhwa diphoso. -boleele bo nepagetse.</p>	<p>tlhogegang . Diphoso di mmalwa. -tlotlofoko e a tlhaela e bile ga e maleba mo baamogedi ng ele mo bokaong. -tlhaelo ya setaele, segalo le tirisopuo fale le fale. - sethangwa a se na le diphoso tse di mmalwa morago ga go buisiwa gape le go tlhotlhwa diphoso. -boleele bo nepagetse.</p>	<p>mo bokaong. -sethangwa se na le diphoso tse di thibang letsatsi, le mororo se buisitswe le go tlhotlhwa diphoso. -boleele jo bo feteletseng/setlha ngwa se sekutshwane.</p>	<p>baamogeding. -sethangwa se diphoso gothe tse di thibang letsatsi, e bile go tlhotlhwa diphoso. -boleele jo bo fetang tekano/setlhan gwa se sekutshwane thathata.</p>
--	---	--	--	--	---	--	---

Palogotlh ya maduo ke 20, ona a fetolelw go lesome (10) fa sethangwa se tlhoka lesome fela.

Rubiriki ya go lekanyetsa memorantamo, resipi, karata ya taletso le pegelo ka ditshwantsho.(10)

	Kemo 7	Kemo 6	Kemo 5	Kemo 4	Kemo 3	Kemo 2	Kemo 1
Maduo go ya ka kelo	9 - 10	8 - 9	7 - 8	5 - 6	4 - 5	2 - 3	0 – 2
	Phitlhelelo ka dinaledi	Phitlhelelo ka matsetseleko	Phitlelelo e e itumedisang	Phitlhelelo e e siameng	E a isega	Key a bontlhabong	E a tlhaela
Tiriso ya puo	Tlotlofoko ya maemo a a kwa godimo tota	Tlotlofoko ka matsetseleko , kagego e e siameng le tirisopuo e e nepagetseng	Tlotlofoko e e itumedisang, kagego e e siameng le tiriso e e nepagetseng ya puo	Tlotlofoko e e lekaneng, kagego e e siameng le tiriso ya puo.	Tlotlofoko e e isegang. Kagego e e siameng le tiriso e e sa siamang ya puo.	Morutwana o bontsha bontsha bontlhabongw e jwa tlotlofoko le tiriso ya puo.	O bontsha tlhaelo ya tlotlofoko le ya tiriso ya puo.
Thulagany o ya diteng	Morutwana o na le bokgoni jwa maemo a dinaledi go rulaganya diteng.	O na le bokgoni jo bo matsetseleko jwa go rulaganya diteng.	O na le bokgoni jo bo itumedisang jwa go rulaganya.	Bokgoni jwa go rulaganya ke jo bo lekaneng.	Bokgoni jwa go rulaganya bo a isega.	O na le bontlhabongw e jwa go rulaganya diteng.	Bokgoni jwa go rulaganya diteng bo a tlhaela.
Boitlhame di	Morutwana o kgona go tlhopha tshedimosets o le boitlhamedika matsetseleko .	O kgona go tlhopha tshedimosets o le boitlhamedika matsetseleko .	O kgona go tlhopha tshedimosets o le boitlhamedika jo bo itumedisang.	O kgona go tlhopha boitlhamedika tshedimosets o ka tekano.	O kgona go tlhopha tshedimosets o le boitlhamedika tsela e e isegang.	O kgona go tlhopha boitlhamedika tshedimosets o le boitlhamedika tsela e e isegang.	Morutwana o bontsha tlhaelo mo go tlhopeng tshedimosets o.
Tlhopho ya mafoko	Morutwana o kgona go tlhopha mafoko ka maemo a dinaledi.	Morutwana o kgona go tlhopha mafoko ka matsetseleko .	Morutwana o kgona go tlhopha mafoko ka tsela e e itumedisang.	Morutwana o kgona go tlhopha mafoko ka tsela e e isegang.	O kgona go tlhopha mafoko ka tsela e e lekaneng.	O kgona go tlhopha mafoko ka bontlhabongw e.	Morutwana o tlhopha mafoko ka tsela e e tlhaelang.

RUBIRIKI YA GO TSHWAYA TLHAMO (20)

	KHOUTU 7 Phitlhelelo o ka dinaledi 80 – 100%	KHOUTU 6 Phitlhelelo ka matsetselek o 70 – 79%	KHOUTU 5 Phitlhelelo e e tletseng 60 – 69%	KHOUTU 4 Phitlhelelo e e itumedisang 50 – 59%	KHOUTU 3 Phitlhelelo e e lekaneng 40 – 49%	KHOUTU 2 Phitlhelelo e e potlana 30 – 39%	KHOUTU 1 Gosa fitlhelele 0 – 29
	10 ½ - 12	8 - 10	6 ½ - 8	6 – 6 ½	4 - 6	2 – 4	0 – 2
Diteng & Thulaganyo 10 maduo	-Diteng tsa maemo a dinaledi, boitlhamedijo bo kwa godimo jo bo kgathisang e le ruri. -Dikakanyo di a gwetlha, di bontsha boineelo mo tirong. - Thulaganyo le tiriso ya dikgato tsa go kwala di tlhagisitse tlhamo e e rulaganeng sentle e e kgatlhisang.	-Diteng tsa matsetseleko, e supa boitlhamedijo di supa boikakanyetso di a kgatlhisa. -Thulaganyo le tiriso ya dikgato tsa go kwala di tlhagisitse tlhamo e e rulaganeng e e siameng.	-Diteng tse di tletseng di lomana serota sentle.Dikakan yo di a kgatlhisa di a kgotsofatsa le go amogelesega. -Thulaganyo le tiriso ya dikgato tsa go kwala di tlhagisitse tlhamo e e rulaganeng e e siameng.	-Diteng di maleba, nyalelano e e itumedisang .Dikakanyo di a kgatlhisa, boitlhamedijo bo itumedisang. -Thulaganyo le tiriso ya dikgato tsa go kwala di tlhagisitse tlhamo e e rulaganeng e e kgotsofatsang.	-Diteng ts di magareng, di tlwaelesegile. Morutwana ga a dirisa manatetshap uo, o kwadile fela ka puo e e tlwaelegileng. -Dikakanyo di maleba go le gantsi. Boitlhamedijo bo lekanyeditswe . -Thulaganyo le tiriso ya dikgato tsa go kwala di tlhagisitse tlhamo e e rulaganeng e e lekaneng e e nyalelanang.	-Diteng tse di sa kgotsofatseng, ga di tsamaisane ka gope. -Dikakanyo di mmalwa, morutwana o tsamaya a boeletsa dintlha le fa go sa tlhokegeng gore a ka dira jalo.Ga e a lekanelaseemoa sa puo ya gae le fa e rulagantswe/ go dirisitswe dikgato tsa go kwala. Tlhamo ga e tlhaloganyeg e sentle, e bofitlha.	-Diteng tse di seng maleba go le go golo. Morutwana orathile sekgwa fela, ga go na nyalelano. -Dikakanyo di kgoba marapo di a ipoeletsa.– Thulaganyo/ tiriso ya dikgato tsa go kwala e e sa itumediseng. Tlhamo e e tlhagisitswen g bokoa.
Puo, Setaele le Tseleganyo 05 maduo	5	3 ½ - 4	3 – 3 ½	2½ – 3	2 - 2 ½	1 - 2	0 – 1
	-Temogo e e tseneletseng ya puo e e kgotsofatsang . -Matshawao a puiso a dirisitswe sentle mmogo le manatetsahpu o. -Tlhophyo ya mafoko e farologane e bontsha boitlhamedijo e bile e maleba ka sona. - Rejisetara, setaele, segalo le tiriso ya puo di siametse	-Temogo e e tseneletseng ya puo e a bonala. -Matshawao a puiso a dirisitswe sentle le tlhophyo ya mafoko ke e e siameng.Mafoko a a tlhophilweng a siametse setlhangwa se go kwalwang ka sona. - Rejisetara, setaele, segalo le tiriso ya puo di tlhomame	-Temogo e e rileng ya tthusumetso ya puo. -Matshawao a puiso a siame– Mafoko a tlhophilwe sentle. -Ka kakaretso rejisetara, setaele, segalo le tiriso ya puo di tlhaela nyalelano.	-Temogo e e tseneletseng ya puo e lekanyeditswe . -Tiriso ya matshawao a puiso e siame Tlhophyo ya mafoko e kwa tlase. - Rejisetara, setaele, segalo le tiriso ya puo di tlhaela nyalelano.	-Puo e e dirisitsweng mmogo le matshwao a puiso di fosagtese, morutwana o tsamaya a dirisa mafoko a a sa amaneng le setlhangwa ka gope. -Tlhophyo ya mafoko e a tlhaela.	-Puo ga ea a dirisweng mmogo le matshwao a puiso di etile a ratha sekgwa tota, matshawao a puiso le ona a etile a neelwa fela le fa a sa tshwanelang go tsena teng.– Mafoko a adirisitsweng le ona ga a nametshe, a itatlheletswe fela. - Rejisetara, setaele,	

	<p>setaele, segalo le tiriso ya puo di maleba le setlhogo ka maemo a a kwa godimo. - Sethangwa ga se na diphoso morago ga go buisiwa gape le go tlhotlhwa diphoso.</p>	<p>segalo le tiriso ya puo di tlhomame ka kakaretso mo setlhogong. -Sethangwa ga se na diphoso.</p>	<p>setlhogo. -Bontsi jwa sethangwa ga bo na diphoso morago ga go buisiwa gape le go tlhotlhwa diphoso.</p>	<p>na le diphoso di se kae morago ga go buisiwa gape le go tlhotlhwa diphoso.</p>	<p>buisiwa gape le go tlhotlhwa diphoso.</p>	<p>maleba. -Sethangwa se na le diphoso tse di thibang letsatsi le fa se buisitswe gape le go tlhotlhwa diphoso.</p>	<p>segalo le tiriso ya puo di fosagetse ka ntlha tsotlhe. -Sethangwa se na le diphoso tse di thibang letsatsi, se tlhakanya tlhogo morago ga go buisiwa gape le go tlhotlhwa diphoso.</p>
	4 – 5	3½	3	2½	2	1½	0 – 1
Kagego 05 maduo	<p>- Kagego/kgo lo ya setlhogo e e nang le bokao. E a utlwala, e dule diatla, e a tlhalosega. -Dipolelo le ditemana di bopilwe ka botlhale. - Boleele bo tsamaisana le ditlhokego tsa setlhogo.</p>	<p>-Kgoloe e tlhaloganyega ng ya dintlha. E a nyalelana. -Dipolelo le ditemana di farologana ka go tlhaloganyega . - Boleele bo nepagetse.</p>	<p>-Kago ya dintlha tse di farologaneng tse di maleba. -Dipolelo le ditemana di bopilwe sentle. - Boleele bo nepagetse.</p>	<p>-Dintlha dingwe, dintlha tse di tlhokegang di agilwe. - Dipolelo le ditemana di bopilwe fela tlhamo e sa ntse e utlwala. - Boleele bo atumetse go nepagala.</p>	<p>-Ponagalo ya dintlha tse di tlhokegang. -Dipolelo le ditemana di fosagetse fela tlhamo e santse e utlwala. -Boleele bo feta tekanyo/ bokhutshwan e thata.</p>	<p>-Ka dinako dingwe e ratha sekawa mme ntlha ya kakaretso e ka salwa morago. -Dipolelo le ditemana di bopilwe ka seemo se se kwa tlase -Boleele bo feta tekanyo/ bokhutshwa ne thata.</p>	<p>-E ratha sekawa -Dipolelo le ditemana di tlhakatlhakan e, ga di a tlhomama. -Boleele bo feta tekanyo/ bokhutshwan e thata.</p>

Thulaganyo ya manaane a Ditiro tsa Tlhatlhobo e e Tlhomameng

Mophato wa 8

Ditiro tsa Tlhatlhobo e e Tlhomameng tsa Kgweditharo 1		
TIRO 1: Tiro ya molomo	TIRO 2: Go kwala	TIRO 3: Teko 1
Dipuisano tsa setlhophoa - dithhangwapon/tekatlhologanyo ya theetso/puo e e sa ipaakanyediwang/ dipuisano tsa makgotlhana (diforamo)/ setlhophoa/puo e e ipaakanyeditsweng/ potsotherisano	Tlhamo ya kanelo/maithlomo Pegelo ya lokwalodikgang/athikele	Tekatlhologanyo le tiriso ya puo
Ditiro tsa Tlhatlhobo e e Tlhomameng tsa Kgweditharo 2		
TIRO 1: Tiro ya molomo	TIRO 2: Go kwala	TIRO 8: Diltlhatlhobo tsa bogare jwa ngwaga
Tekatlhologanyo ya theetso/go neela dikaelo/dipuisano tsa lekoko (phanele)/ foramo (makgotlhana)/dingangisano	Potsotherisano/setlhongwa sa ditaelo/ thadiso ya kgang	Pampiri ya 1: Tiro ya molomo Pampiri ya 2: Tekatlhologanyo, tiriso ya puo le dikwalo Pampiri ya 3: Go kwala
Ditiro tsa Tlhatlhobo e e Tlhomameng tsa Kgweditharo 3		
TIRO 1: Tiro ya molomo	TIRO 2: Go kwala Go kwala	TIRO 3: Teko 1
Mmuisano/puiso e e ipaakanyeditsweng/ motlotlo wa kgang, puiso e e ipaakanyeditsweng/puo e e ipaakanyeditsweng/e e sa ipaakanyediwang	Tlhamo ya tlhaloso/ngangisano Lekwalo la botsalano/mmuisano	Tekatlhologanyo le tiriso ya puo
Ditiro tsa Tlhatlhobo e e Tlhomameng le tsa bofelo jwa ngwaga tsa Kgweditharo 4		
TIRO 1: Tiro ya molomo	TIRO 2: Tlhatlhobo ya bofelo jwa ngwaga	
Dingangisano/motlotlo/mmuisano/dipuisano tsa setlhophoa	Pampiri 1: Tiro ya molomo Pampiri 2: Tekatlhologanyo, Tiriso ya puo, le Dikwalo (diura di 2) Pampiri 3: Go kwala (ura e le 1)	

Mophato 7-9

Sebopego sa dipampiri tsa tlhatlhobo (tlhatlhobo ya bogare le bofelo jwa ngwaga)					
Mophato 7	%	Mophato 8	%	Mophato 9	%
Pampiri 1: Tiro ya molomo: Puiset sogodimo, go reetsa le go bua	30	Pampiri 1: Tiro ya molomo: Puiset sogodimo, go reetsa le go bua	30	Pampiri 1: Tiro ya molomo Puiset sogodimo, go reetsa le go bua	30
Pampiri 2: Tse di kwadiwang Tekatlhaloganyo ya puiso (15) Puo mo tirisong (15) Tsibogelo ya dikwalo (10)	40	Pampiri 2: Tse di kwadiwang Tekatlhaloganyo ya puiso (15) Puo mo tirisong (15) Tsibogelo ya dikwalo (10)	40	Pampiri 2: Tse di kwadiwang Tekatlhaloganyo ya puiso (10) Ditlhlangwa tsa tirisano (15) Tshobokanyo (maduo a le 10 a fetolelwa go 5%)	30
Pampiri 3: Tse di kwadiwang Go kwala - Tlhamo (20) le setlhlangwa sa tirisano (10)	30	Pampiri 3: Tse di kwadiwang Go kwala - Tlhamo (20) le setlhlangwa sa tirisano (10)	30	Pampiri 3: Tse di kwadiwang Go kwala - Tlhamo (20) le setlhlangwa sa tirisano (10)	30
				Pampiri 4: Tsibogelo ya dikwalo (10) <ul style="list-style-type: none"> • Poko • Dinaane • Kgangkhutshwe • Padi • Terama Maduo a le 20 a mofutakwalo o mongwe le o mongwe a fetoletswe go 10%)	10

Thulaganyo mo Mophatong wa 8

Thulaganyo ya dithuto

	Dibeke 1 – 2 Kgaolo ya 1	Dibeke 5 – 6 Kgaolo ya 2	Dibeke 9 – 10 Kgaolo ya 3
	A o a ikitse?	Dipalangwa	Tikologo
Mefuta ya ditlhhangwa		Poko (BM tsebe ya 21)	poko (BM tsebe ya 51)
Go reetsa le go bua	Dipuisano tsa setlhophpha(BM tsebe ya 3) Tekatlhaloganyo ya theetso(BM tsebe ya 12)	Dipuisano tsa setlhophpha(BM tsebe ya 23) Tekatlhaloganyo ya theetso (medumo fela) (BM tsebe ya 30) Go aga dipono gape(BM tsebe ya 34)	Potsotherisano ya dipuisano tsa setlhophpha(BM tsebe ya 43) Tekatlhaloganyo ya theetso(BM tsebe ya 48)
Go buisa le go lebelela	Dithhangwa tsa dikwalo(BM tsebe ya 6)	Go buisa padi(BM tsebe ya 25) Go buisetsa go tlhaloganya(BM tsebe ya 32)	Go buisa pegelo ya patlisiso(BM tsebe ya 45) Go buisa leboko(BM tsebe ya 50)
Go kwala le go tlhagisa	Tlhamo ya kanelo(BM tsebe ya 10)	Go kwala lekwalo la botsalano (BM tsebe ya 28)	Setlhangwa sa tiriso- pegelo ya patlisiso(BM tsebe ya 47)
Dipopego tsa puo le melawana	Thuanyisidiri(BM tsebe ya 5)	Dikganetso (BM tsebe ya 29)	Madiritota le madirimatlahedi (BM tsebe ya 45)
	Dibeke 3 – 4	Dibeke 7 – 8	
Go reetsa le go bua	Puo e e ipaakanyeditsweng(BM tsebe ya 14)	Puo e e sa ipaakanyediwang ka athikele ya makasine(BM tsebe ya 36) Puisano ya setlhophpha ka athikele ya makasine(BM tsebe ya 40)	
Go buisa le go lebelela	Buisa puo (BM tsebe ya 16) Go buisa le go lebelela setlhangwa se se bonwang go se tlhaloganya(BM tsebe ya 20)	Go buisa athikele ya makasine(BM tsebe ya 38) Go buisa leboko(BM tsebe ya 41)	
Go kwala le go tlhagisa	Go kwala puo(BM tsebe ya 18)	Go kwala athikele ya makasine(BM tsebe ya 39)	
Dipopego tsa puo le melawana	Mainatswako(BM tsebe ya 17)	Maina le dipopi (BM tsebe ya 20)	
Tlhatlhobo	Dipuisano tsa setlhophpha/ditlhangwa tsa pono/Puo e e sa ipaakanyetswang/Tekatlhaloganyo ya theetso/puo e e ipaakanyeditsweng/puo e e sa ipaakanyediwang/ diforamo/potsotherisano/dipuisano tsa setlhophpha	Tlhamo ya kanelo/maitlhomo Pegelo ya lokwalodikgang/athikele ya lekwalodikgang	Tekatlhaloganyo le tiriso ya puo
Boakaretsi	Morutabana o tshwanetse go thusa baithuti ka dikgono tsa go reetsa go bua le go kwala	Go ka siamela barutwana ba, fa ba ka nna fa pele mo phaposing gore ba tle ba utlwé bonolo, ba kgone le go lebelela dipounama tsa gago fa o bua.	Barutwana ba bangwe gape ba ka kokoetsa fa ba bua. O se ke wa ba pateletsä go bua fa pele ga barutwana ba bangwe, ba rotloetse go tsaya karolo mo ditlhopheng tse dinnye.

KGWEDITHARO YA 2

	Dibeke 1 – 2 Kgaolo ya 4	Dibeke 5 – 6 Kgaolo ya 5
	Metlholo ya tlholego	Diphologolo
Mefuta ya ditlhagwa	poko(BM tsebe ya 63 le 71)	Diponagalo tsa terama (BM tsebe ya 78)
Go reetsa le go bua	Go reetsa tekatlhaloganyo(dikaelo) (BM tsebe ya 56) Go neela dikaelo(BM tsebe ya 59)	Go reetsa tekatlhaloganyo(BM tsebe ya 75)
Go buisa le go lebelela	Go buisa setlhagwa sa pono sa tshedimosetso sk, mmapa(BM tsebe ya 57) Go buisa leboko(BM tsebe ya 61)	Ditlhagwa tsa dikwalo(BM tsebe ya 76) Go buisa leboko(BM tsebe ya 81)
Go kwala le go tlhagisa	Go kwala setlhagwa sa ditaelo(BM tsebe ya 58)	Go kwala potsotherisano(BM tsebe ya 79)
Dipopego tsa puo le melawana ya tiriso	Letlhaodi(BM tsebe ya 57))	Mefuta ya Matthalosi(BM tsebe ya 78)
	Dibeke 3 – 4	Dibeke 7 – 8
Go reetsa le go bua	Go reetsa dipuisano tsa makgotlhana/ lekoko(BM tsebe ya 65) Ngangisano(BM tsebe ya 69)	Go reetsa athikele ya lokwalodikgang(BM tsebe ya 82) Dipuisano tsa setlhophpha(BM tsebe ya 87)
Go buisa le go lebelela	Setlhagwa sa dikwalo jaaka sa thelebišhene/seyalemowa(BM tsebe ya 66) Go buisa leboko(BM tsebe ya 70) Go lebelela khathunu(BM tsebe ya 72)	Ditlhagwa tsa dikwalo(BM tsebe ya 83) Poko(BM tsebe ya 89)
Go kwala le go tlhagisa	Go kwala mmuisano(BM tsebe ya 67)	Go kwala thadiso ya kgang/padi(BM tsebe ya 85)
Dipopego tsa puo le melawana ya tiriso	Matlhophi (BM tsebe ya 45)	Maadingwa(BM tsebe ya 87)
Tlhatlhobo (Beke 19 le 20)	Tekatlhaloganyo ya theetso/go neela dikaelo / dipuisano tsa makgotlhana/lekoko/dingangisano	Potsotherisano/setlhagwa sa ditaelo/thadiso ya kgang
Boakaretsi	Go ka nna le barutwana ba ba nang le bothata jwa go ithuta mo phaposiborutelong ya gago ka jalo morutabana o tshwanetse go lebelela bona thata	Lebelela barutwana ba fa o bua e bile o tlhalose mafoko a gago sentle. Kwala dintlhathuto mo patitšhokong ka nako ya dipuisano gore barutwana ba ba kgone go buisa tshosobanyo yase go neng go buisanwa ka sona.

KGWEDITHARO YA 3

	Dibeke 1 – 2 Kgaolo ya 6	Dibeke 5 – 6 Kgaolo ya 7	Dibeke 9-10 Kgaolo ya 8
	Ditoro	Metshameko	Diritibatsi
Mefuta ya ditlhanga	Poko (BM tsebe ya 106)	poko (BM tsebe ya 130 140)	
Go reetsa le go bua	Go reetsa tekatlhaloganyo (mmuisano o o gatisitsweng) (BM tsebe ya 96) Mmuisano wa ditlhophya(BM tsebe ya 103)	Puo e e sa ipaakanyediwang. (BM tsebe ya 120) Puo e e ipaakanyeditsweng(BM tsebe ya 127)	Go reetsa tekatlhaloganyo ka go neela dikaelo(BM tsebe ya 147) Puiseletsogodimo e e ipaakanyeditsweng(BM Tsebe ya 154)
Go buisa le go lebelela	Go buisa terama(BM tsebe ya 97) Go buisa leboko(BM tsebe ya 105)	Go buisa kgangkhutshwe(BM tsebe ya 121) Go buisa leboko(BM tsebe ya 129) Go dirisa ditlhawapono le tse di kwadilweng jaaka dikhathunu/dikgametšane(BM tsebe ya 131)	Setlhanga sa dikwalo Kgangkhutshwe(BM tsebe ya 149) Go buisa leboko(tsebe ya 155)
Go kwala le go tlhagisa	Go kwala mmuisano(BM tsebe ya 101)	Lekwalo le e seng la semmuso(BM tsebe ya 124)	Go kwala tlhamo ya tlhaloso(BM tsebe ya 152)
Dipopego tsa puo le melawana ya tiriso	Maina (BM tsebe ya 97) polelonolo(BM tsebe ya 100)	Matlhaodi le matlhalosi(BM tsebe ya 124)	Tlhatlhobo e e tlhomameng Teko 3
	Dibeke 3 – 4	Dibeke 7 – 8	
Go reetsa le go bua	Go reetsa tekatlhaloganyo – Lekwalo la ba kgatiso/ba bobegadikgang(BM tsebe ya 108) Dipuisano tsa ditlhophya(BM tsebe ya 115)	Go reeletsatshedimosetso(BM tsebe ya 132) Go tlota kgang gape(BM tsebe ya 139)	
Go buisa le go lebelela	Go buisa athikele ya lokwalodikgang(BM tsebe ya 109) Go buisa leboko(BM tsebe ya 116)	Go buisa kgangkhutshwe(BM tsebe ya 134) Go buisa leboko(BM tsebe ya 140)	
Go kwala le go tlhagisa	Lekwalo go ba kgatiso (bobegadikgang) (BM tsebe ya 112)	Go kwala kgangkhutshwe(BM tsebe ya 136)	
Dipopego tsa puo le melawana ya tiriso	Pakajaanong (BM tsebe ya 107)	Dinaane (BM tsebe ya 134)	
Tlhatlhobo	Puo e e ipaakanyeditsweng e e sa ipaakanyediwang/ mmuisano/go tlota kgang/Puiso e e ipaakanyeditsweng	Tlhamo ya tlhaloso/ngangisano Lekwalo le e seng la semmuso/mmuisano	Tekatlhaloganyo le tiriso ya puo

Boakaretsi	Barutwana ba, ba ka ikgatholosa sebui kgotsa ba buela kwa godimo kgotsa kwa tlase ka jalo morutabana o tshwanetse go kgontsha gore le bona ba tsayakarolo mo phaposiborutelong	Barutwana ba ba kokoetsang ba tlhoka tshegetso le netefaletso e ntsi. Netefatsa gore barutwana ba bangwe ga ba rumole le go sotla barutwana ba.	
-------------------	--	---	--

KGWEDITHARO YA 4

	Dibeke 1 – 2 Kgaolo ya 9	Dibeke 5 – 6 Kgaolo ya 10	Dibeke 7-8 Kgaolo ya 11
	Dijo	Bojanala	Poeletso le go baakanyetsa ditlhatalhobo
Mefuta ya ditlhlangwa	poko (BM tsebe ya 168)	Diponagalo tsa terama (BM tsebe ya 186)	
Go reetsa le go bua	Go reetsa tekatlhaloganyo(BM tsebe ya 161) Motlotlo ka athikele ya lokwalodikgang/ makasine(BM tsebe ya 166)	Go reetsa setlhlangwa se se buiseditsweng kwa godimo(BM tsebe ya 183) Mmuisano o ikaegile ka setlhlangwa se se buiseditsweng kwa godimo(BM tsebe ya 191)	Puo e e ipaakanyeditsweng(BM tsebe ya 195)
Go buisa le go lebelela	Go buisa athikele ya lekwalodikgang/ makasine(BM tsebe ya 163) Go buisa leboko(BM tsebe ya 167)	Setlhlangwa sa dikwalo: Terama(BM tsebe ya 185) Go buisa leboko(BM tsebe ya 191)	Tekatlhaloganyo ya puiso(BM tsebe ya 197)
Go kwala le go tlhagisa	Go kwala athikele ya lokwalodikgang/ makasine(BM tsebe ya 165)	Pegelo ya mme gadikgang(BM tsebe ya 188)	Ditlhamo(BM tsebe ya 204)
Dipopego tsa puo le melawana ya tiriso	Bongwe le bontsi (BM tsebe ya 162)	Lerui (BM tsebe ya 58) Mediriso le dipaka (BM tsebe ya 62)	
	Dibeke 3 – 4		
Go reetsa le go bua	Ngangisano(BM tsebe ya 172) Dipuisano tsa setlhophha(BM tsebe ya 178)		
Go buisa le go lebelela	Go buisa setlhlangwa sa padi/terama/ kgangkhutshwe(BM tsebe ya 174) Go buisa leboko(BM tsebe ya 178) Tekatlhaloganyo ya puiso(BM tsebe ya 179)		
Go kwala le go tlhagisa	Go kwala bukatsatsi(BM tsebe ya 175)		
Dipopego tsa puo le melawana ya tiriso	Ntlha le Kakanyo(BM tsebe ya 173)		
Tlhatlhobo (Beke 19 le 20)	Ngangisano/motlotlo/dipuisano tsa setlhophha/mmuisano	Pampiri 1: Tiro ya molomo Pampiri 2: Tekatlhaloganyo, Puo mo tirisong le dikwalo (Diura di le 2) Pampiri 3: Go kwala (Ura e le 1)	

Boakaretsi	Go ka nna le barutwana ba ba nang le bothata jwa go ithuta mo phaposiborutelong ya gago ka jalo morutabana o tshwanetse go lebelela bona thata		
-------------------	--	--	--

Review Copy

MOPHATO	8	THUTO	SETSWANA	BEKE	1&2	SETLHOGO	Ditlhangwa tsa dikwalo
LETSATSI LA GO SIMOLOLA TIRO:				LETSATSI LA GO FETSA TIRO:			
MAIKEMISETSO A TIRO		Khutshwe ke kgang e khutshwane e mokwadi a re lotlegelang ka ditiragalo tsa lokwalo ka tsela e e boripana. Buisa tshedimosetso e e latelang ka ga diponagalo tsa kgangkhutshwe gore o tle o kgone go tsaya karolo mo dipuisanong ka ga tsona.					
DITIRWANA TSA MORUTABANA				DITIRWANA TSA MORUTWANA		NAKO	DIDIRISWA TSE DI TLHOKEGANG.
<p>1. Kwala mekgwa e e maleba e e lebaganeng le thuto e.</p> <p>Dikgato tsa go reetsa:</p> <ul style="list-style-type: none"> Pele ga theetso Ka nako ya theetso Morago ga theetso <p>2. Baakanyetsa thutiso mme o ele tlhoko tse di latelang :</p> <p>2.1 Matseno</p> <p>Pele ga theetso</p> <ul style="list-style-type: none"> Baakanyetsa barutwana go reetsa setlhengwa sa tiro ya molomo. <p>Bolelela barutwana gore ba ya go reeletsa kgatlhego. Ba laele ka moo bokgoni jwa go reetsa bo fapaneng le ditirwana tse dingwe tsa go reetsa tseo ba ka bong ba di ithutile mo nakong e e fetileng</p> <p>Ka nako ya theetso:</p> <ul style="list-style-type: none"> Molaetsa: Thuto e re e fithelelang morago ga go buisa lokwalo. Mokwadi fa a kwala go a bo go na le sengwe se a batlang go se ruta kana go laya le go tsibosa babuisi ka ga sona. Seno o se dira ka ditiragalo le baanelwa. Mmuisi o anya thuto go tswa mo ditiragalong fa a se na go di buisa. Mokwadi ga a ka ke a raya mmuisi a re "tlogela go dira sennanne, o dire sennanne" "o ithute gore mo botshelong go jaana le jaana" jalo;jalo. Morero: Se buka e re rutang sona. Ke se mokwadi a re kwalelang ka ga sona. Gape morero o bidiwa thitokgang. Bakwadi ba kwala ka ga merero e e farologaneng jaaka: boloi, tlhaolele, boferefere, botlkokotsebe, dirlitabatsi, tekatekano ya bong, bosemorafe, jalo;jalo. Maitshetlego: Mo ditiragalo di diragalelang teng le nako e ditiragalo di diragalang ka yona. 	<p>Pele ga puiso:</p> <ul style="list-style-type: none"> Le na le metsotsi e le mebedi fela go dira tirwana e ya pele ga theetso. Tlodisa matho mo setlhengweng go ntsha dintilha tsa tshegetso. Okola setlhengwa se se fa isong mme o ntsho ntshakgolo. <p>Ka nako ya puiso:</p> <ul style="list-style-type: none"> Buisang kgangkhutshwe e e latelang ka setu. Le ete le kwala diponagalo tsa yona tse le rakanang le tsona fa le ntse le e buisa. <p>Morago ga puiso:</p> <p>Ikgaoanyeng ka ditlhophha tsa thataro mme le arabeng dipotsi ka ga kgangkhutshwe e le sa tswang go e buisa.</p> <p>(a) Naya khutshwe e setlhogo. Tshegetsang karabo ya gago ka mabaka.</p> <p>(b) Buisanang ka ga dimelo tsa baanelwa botlhe ba ba mo kgangkhutshweng lo bo lo tshegetsa dikarabo ka mabaka go tswa mo bukeng.</p> <p>(c) Ditshobotsi tse moaned a di neileng baanelwa di le raya di reng ka ga bona ?</p> <p>(d) A poloto ya khangkhutshwe e, e a kgotsofatsa ?</p>	Neela nako go tirwana e nngwe le e nngwe	Kwala ditlhokego tsotlh tse di tlileng go dirisiwa.				
LETSHWAO	TIRO	DIKAO					
Khutlo(.)	E tsenngwa kwa bofelong jwa polelo.	Badisa ba tsamaila fa letsatsi le phirima.					
Letshwao la potso (?)	Le tsenngwa kwa bofelong jwa polelo e e batlang karabo.	Sejana sa lefatshe sa diolimpiki sa monongwaga se ne se tshwaretswe kae?					

Phegelwana(,)	E kgaoganya polelo e telele.	Modise o ne a ithaya a re ba tsamaile, ntekwane ba sa le gona.	Neelang lebaka le le popota. (e) Morero wa kgangkhutshwe e ke eng ? (f) A tharabololo ya yona e a kgotsofatsa ? (g) Buisanang ka ga molaetsa wa kgangkhutshwe e. (h) Moanelwamogolo ke mang mo kgangkhutshweng ? Tshegetsang ka mabaka ? (i) Ditiragalo tsa kgangkhutshwe e di diragalela kwa kae ? Tshegetska karabo ya lona ka lebaka. (j) Tlhalosang gore maina a lona a na le boleng bofe le gore a dira jang gore le itlhologanye. Fa lo feditse go buisana ka ditlhophpha, abelanang dikakanyo go bapisa dintilha tsa tshwano le tsa pharologano ka thuso ya morutabana.	
Letshwao la tsiboso (!)	Le dirisisetswa kgakgamalo, tenego, kutlobothhoko le tsiboso.	Banna, ke battile go longwa ke nogal		
Matshwao a nopoloo(“ ”)	A dirisiwa go nopoloo mafoko a motho yo mongwe jaaka a builwe .	“ Mogokgo a re ditlhatlhobo di tla simologa fa kgwedi ya Ngwanatsele e rogwa“		
Khutlokhetlo (:)	E dirisiwa go neela dilo ka lenanego.	Barutwana ba amogetse dikgele tse di latelang: disetifikeiti, dijana, le madi a ketletso a dithuto.		
Thaladi (-)	E dirisiwa go lomaganya maina a matelele thata a a bopilweng ka dikarolopuo di le mmalwa.	Barutwana ba dirisitse megatlana ya nyenyefatsos - ana le – nyana.		
Phegelo (;	E dirisiwa go kgaoganya dipolelo tse pedi tsa dikakanyo tsa botlhokwa.	O tsamaile ka terena; botoka a ka bo a fofile ka sejana.		

Leina la Morutabana: _____ Tlhogo ya Lefapha _____ Letsatsi:

Tshaeno: _____ Tshaeno: _____ Letsatsi:

Botlhokwa jwa paakanyo

- Paakanyo e bothhokwa ebile e a tlhogega.
- E tshwanetse go diragatswa jaaka maikarabelo go batsadi, ba puso le ba ba nang le kgatlhego mo thutong
- **Paakanyo ya go ruta e e siameng ya ngwaga e fa barutabana leano mabapi le diteng, metswedi, tlhatlhobo le go dira tiro.**
- **Paakanyo ya thutiso e e siameng e tshwanetse go akaretsa tse di latelang:**
 1. diteng/ kakaretso ya dikgono
 2. Letsatsi la go simolola le go fetsa
 3. Bukakgakololo/metswedi e e dirisitsweng; le tlhatlhobo

Review Copy